

Historie van mejuffrouw Cornelia Wildschut. Deel 2

Betje Wolff en Aagje Deken

bron

Betje Wolff en Aagje Deken, *Historie van mejuffrouw Cornelia Wildschut*. Deel 2. Isaac van Cleef,
Den Haag 1793

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/wolf016corn02_01/colofon.htm

© 2004 dbnl

Cornelia Wildschut; of, de gevolgen der opvoeding.

Twee- en- veertigste brief.

***Juffrouw ANNA HOFMAN, aan Juffrouw CORNELIA
WILDSCHUT.***

Daar liggen twee brieven van u, mijne vriendin, waarop ik nog geen woord gezegd heb: hoe kon ik gelooven dat daar zo een haast bij was? maar nu zoude het onbeleefd zijn u langer te laten wachten: zo ik niet bevreesd ware, te schijnen mij vrij wat airs te geeven, zoude ik openhartig zeggen, dat uwe twee brieven beter geschreeven zijn dan alles wat ik ooit van u las of hoorde: daar zijn zo veele waarheden in bevat; en die allen niet glansrijk voor mij! gij spreekt zo verstandig over verscheide zaaken, dat uw misnoegen op mij, bekwaamheden ontwikkeld heeft, die gij zelve niet wist dat gij bezat: ik ontken des heel zeer, dat

gij niets zijt, zo als gij, (ten uwen nadeele tegen u, zeker om mij een zet te geeven,) zegt, dan een beuzelaarster, met een goed hart en een goed humeur: neen, lieve vriendin! dat zijt gij niet, hoe weinig gij u ook gewend hebt poogingen te doen die ons van het tegendeel zouden overtuigd hebben: indien gij echter gelooft dat ik u ooit ia uwe grillen en vreemde verkiezingen opvolgde, om u te bespotten, of ze tegen u te gebruiken, dan doet gij mij grooter ongelijk aan, dan gij in staat zijt mij te vergoeden: weet gij wat ik deed? ik liet u zo als ik u vond; en dat wel om dat ik het geenzins mijn pligt oordeelde, eene jonge juffrouw, wier smaak zo geheel van den mijnen verschilde, opzettelijk anders te leeren denken: hadde ik ooit de minste overhelling daar toe in u bespeurd, als ik, zonder zulks te laten blijken, proeven op u nam, gij zoudt geen reden hebben van mij nu iet te verwijten 't geen ik mij zelve zoude schaamen.

Maar hoe weinig kent gij mij, indien gij indedaad gelooven kunt dat mijn oogmerk was met u te breeken, om dat mij misschien eenige vrienden dat hadden aangeraden! voor eerst, ik doe niet sterker in vriendschap dan een snoeshaan in moed: ik heb veele goede (en zo gij weet kwaade) kennissen; maar eene vriendin heb ik zo weinig gevonden als SALOMON zijne *vrouw uit duizenden*: misschien om dat ik die zocht zo als zijne Majesteit, dat is daar zij niet gevonden wierd: de afstand van eene

goede bekende, heeft alleen recht op onze beleefdheid, dus is de afstand van zo een wezen tot eene vriendin op de lijst der *incommensurable* grootheden te stellen; dat is, zij staan omtrent tot elkander als een mierenhoopjen tot den berg *Atlas*, of de *Pic de Teneriffe*: gij zult nog wel zo veel geographie onthouden hebben om mij te verstaan? maar genomen ik hadde al zo een of meer vrienden, dan ben ik het ongeschiktste schepsel onder de vrouwen, (of maagden,) die men zig zoude kunnen uitdenken, indien het oogmerk ware voor mij te zien, te oordeelen, te verkiezen, of te verwerpen: en dit strijdt zo zeer tegen mijne wijze van denken, dat het mij zekerlijk zal beletten ooit het huislijk juk opteneemen: niet met een' verstandig man, om dat die zo zeer gesteld zijn voor hunne vrouwen te oordeelen en te verkiezen; niet met een' gek, om dat die wel eens in het kranke hoofd kon krijgen, dat hij het recht had van zijn' wil mij ten wet te maaken: ik weet niet wat voor mij ongevalliger zijn zoude: ik ken op de wereld niet dierbaarder dan vrijheid; en ik gun alles wat ademhaalt dien schat in de ruimste maate: maar deeze wijs van denken strookt niet bijzonder met die buigzaame onvastheid welke zo veele slaaven aan de vriendschap levert.

Wees des billijk, verdenk mij niet, noch ook geen mijner goede bekenden.

Maar er is, zo als onze KEES met veel deftigheid zegt, (even of er iemand aan twijfelde) er

is geen gewrocht; (let wel op het woordeken gewrocht, dat zeker veel moojer klinkt dan uitwerkzel:) ‘er is geen gewrocht zonder oorzaak’: en dewijl gij mijne vriendin de oorzaak van ons gewrocht niet gevonden hebt, zo zal ik u die, edoch als met den vinger, (ik noem mijn autheur, CORNELIUS, die deeze uitdrukking bezigt) aanstippen: ik meende des ter goeder trouwe dat ik u wat begon over de hand te zijn; dit kwam mij niet vreemd voor, vermids ik reeds twee jaar uwe goede bekende geweest was, en twee jaar moet voor mijne lieve Juffrouw WILDSCHUT twee *wentellende eeuwen* zijn: ik nam u dit niet kwalijk, maar ik beminde mij zelve altoos zo krachtig, dat ik wist te verdwijnen op het eerste vermoeden dat men mij niet gaarne zag: eene meer kinderachtige dan verstandige gevoeligheid dreef mij aan om u te doen zien, dat ik u begreep; voords dacht ik niet meer aan dit geheele stuk, en zou voortaan NAATJE HOFMAN niet meer bij u hebben ingeleid: zie daar nu heb ik, zo als onze keukenmeid zegt, mijn' pligt gesproken: dat ik uwen brief niet zo heet van den rooster beantwoord heb, ontstond uit huislijke redenen, en om dat ik de gelegenheid had mijne zorgvuldige moeder een' dienst te doen: neen! een schuld te betaalen had: hoe kon ik denken dat gij, die zo weinig denkt aan het geen voor u is, nu juist daar genoeg over zoudt denken om er een beschuldiging tegen mij uit te vormen! doch uw tweede brief noodzaakt mij u *operatie*

van mijn bedrijf te geeven: ik wilde des niet langer wachten.

Alles wat gij mij van Juffrouw SADELAAR zegt is waar; en nog meer dan dit, moet gij in haar beminnen en achten, als gij haar meerder kent: ik geloof zelfs dat niemand (uwe Tante uitgezonderd,) u zo nuttig zoude kunnen zijn, indien haar ommegang voor u te bekomen ware; doch vlei u daar niet mede: dit meisje is het geen men een inhuisblijvend schepzeltjen noemt, en heeft zo weinig kennis als begeerte tot eene andere levenswijs: zo gij haare opvoeding en omstandigheden zo wèl kendet als ik, zond gij mij dit toestemmen.

Over zeker Sinjeur zeg ik het volgende: ik ken hem even weinig als gij; en hoop dat gij mij zult excuseeren indien ik weiger den Heer WALTER tot een verspieder te gebruiken: ik ben wèl verzekerd dat die voor iets, zo laag in zig zelf, niet zoude te krijgen zijn, al beloofde ik hem met mijn hart en hand te beloonen.

Hij is, vóór hij met KEES uit de stad ging, hier geweest; maar slechts een oogenblik; misschien om dat hij mijne ouders bij mij vondt; wij zaten juist thee te drinken: het verwondert mij dat Juffrouw DE GROOT haar gekskap heeft toegestaan zo een banjer Heer te vergezellen! zij, (hij komt daar dikwijls,) moet zeker geen erg van hem denken; of misschien gelooft de vrouw dat verandering van lucht en veel te paard rijden haar zoons hersens goed zullen doen: ik heb er geen

opinie van; ik denk dat hij die als een uilskop uitreist, als een zot zal t'huis komen: zo dra ik eens de tijd heb kom ik u bezoeken: misschien dat wij het nu wat beter rooien zullen! Wees verzekerd dat ik mij in waarheid teken:

Uwe genegene vriendin,

NAATJE HOFMAN.

Drie- en- veertigste brief.

De Heer HENDRIK VAN ARKEL, aan Juffrouw ***,

Gij deed mij, mijn lieve JANSJE, in den tijd onzer jeugdige liefde belooven, dat indien gij ooit, (en dat weet gij, steldet gij niet onder het onmogelijke?) zo ongelukkig waart, van mijne liefde te verliezen, ik u echter dan nog al mijn vertrouwen zou laten behouden: ik heb u getoond; (zo zwak zo veranderlijk is het menschlijk hart!) dat uwe vrees niet ongegrond was: voor meer dan vier jaar vloog de liefde uit mijn hart, en, schijnt het, zag geen kans om daar ooit weder intekeeren: sedert dien tijd hield alle gemeenzaamheid tusschen ons waarlijk op, al bezocht ik u nu en dan, welstaans halven voor u: eenigen tijd daarna ontweekt gij den *Haag*, en ik wist in langen tijd niet waar gij u bevond, doch nu ik u heb opgespeurd, ga ik mij van die belofte kwijten: gij zult overtuigd zijn dat ik u in het volle genot mijns vertrouwens herstel.

Mijn brief zal in uwe oogen misschien ééne fout, maar het is geen geringe fout, hebben: hij zal schrikkelijk lang zijn: gij weet, als oude kennissen elkander wedervinden, hebben zij magtig veel aan elkander te zeggen! aan elkander, zeg

ik; want indien gij die standvastigheid in de liefde behouden hebt, die gij mij, in weêrwil mijner onwaardigheid, (ten uwen opzichte,) betoondet, zult gij mij zeker het genoeg geven, dat er voor mij moet liggen in een' brief, geschreven door die lieve hand die mij in mijne jeugd meer waardig was dan een konings kroon - Ik bemin u niet meer! dit kan waar zijn; maar ik neem in de heele wereld zo veel belang niet, dan in u alleen: de vriendschap zal u het ongelijk dat de losse liefde u deed, vergoeden; zo gij ten minsten haar dit wilt toelaaten: gaarne deed ik u een verhaal van mijne levenswijs; doch die gaat, hoe wel in grooter volkomenheid, zo al op den zelfden voet voort, als toen gij mij kendet, of poogde terug te brengen, van eenen weg dien gij zo hoogst afkeurde: ik verdacht u toen te véél van uit eigenbelang te werken, om daar aan gehoor te geven; en waarom zoude ik 't nu ontveinzen? ik vond, dat ik mijn opgang als jongeling grootlijks te danken had, aan de wijze waarop ik mij bekend maakte: hadde ik gemerkt, dat die mij bij uwe sexe in 't algemeen, en in de aanzienlijkste gezelschappen in het bijzonder, nadeelig was, misschien zou ik een lichtmis-huichelaar geworden zijn: dit alleen, ik ben nog in allerlei soorten van liefden verward: ik heb nog al die zelfde liefde van medelijden, die ik altoos had, voor haar, die door eene vierkante stijve bekrompene opvoeding, geleerd hebben, dat men den Hemel onmogelijk anders kan bejaagen,

dan door dit leven in eene hel van zelfverzaaking te veranderen.

Gij weet nog wel, JANSJE dat gij meer of min tot dat zuchtend lijdend kuddetjen behoort? ik meende (hoe jong ik ook ware,) in uwe oogen te leezen, dat uw hart zig met moeite tegen de Natuur verzette: dat meisje, zeide ik, is het mijne; zij heeft de behoefte van lief te hebben; haare naauwgestelheid is alleen gegrond op liefde; en ik nam ook zo behendig mijne maatregels, dat gij binnen weinige maanden, na onze kennismaking, moest toestaan, dat het hart, indien het temperament daarmede instemt, niet altoos en in alle gelegenheden onverwinbaar is, voor hem die deszelfs zwakke zijde kent, en daar zig van verzekert, door eene stoute verrassing: uit erkenning voor u, poogde ik u ook te overtuigen: ‘dat Godsdienst staatkundige list, en deugd eene hersenschim zij;’ uwe vooroordeelen bleeven dezelfde; en terwijl zij niet tegen *mij* werkten, liet ik het daar ook bij.

Het vermaak dat ik vind in aan u te schrijven, is bijna zo groot, als voor mij toenmaals het vermaak was van met u te praaten: in dit opzicht hebt gij tot nu nog geen opvolgster: onder allen die ik op mijne wijs beminde en nog bemin, zijt gij de *eenige*: uw verstand was geoefend, uw geest verciert met alles wat hem beminnelijk maaken kan, en zelden is de geest beminnelijk: uw oordeel verzekerde zig altoos tegen mijne beginsels,

maar ook dan ontdekte ik sterkte en fijnheid, die mij aanmoedigden om met u vriendelijk te harrewarren: dikwijls ontsnapte ik u in fijne overnatuurkundige onderscheidingen, wier ongegrondheid gij evenwel meest altoos doorzaagt; of ten minste die niets bij u vermogten.

Ik begon daar te spreken over de liefde des medelijdens; ei, zeg eens, JANSJE! is het PAULUS niet, die zegt: 'ik en hadde niet geweeten dat de begeerlijkheid zonde was, indien de wet mij niet gezegd had, gij zult niet begeeren?' gevolgljik, is begeeren geene zonde in den staat der oorspronkelijke vrije Natuur? want, zo de wet gezegd had: 'Gij zult uwe arme kranke medemenschen van gebrek laten vergaan,' zou dan deeze man - voor wien ik als een der grootste geniën, en der welsprekendste mannen veel achting heb - zig niet met geesselslagen getuchtigd hebben, indien hij aan een armen duivel, onbedacht een hand vol zesthalven had toegedeeld? nu vraag ik u, of een wetgever iet tot eene deugd, eenen pligt maaken kan, 't welk in de Natuur geene deugd, geen pligt zij? of hij iet als zonde kan verbieden, dat in zig zelf niet reeds zodanig is? het zal u misschien vreemd voorkomen, dat ik, willende schrijven over de liefde des medelijdens, den draad aldus hervat heb? maar gij weet nog wel, dat ik niet zeer methodisch ben, als ik schrijf aan, of praat met mijne Vriendin?

Om deeze redenen zeide ik u, (toen ik nog hoopte u te winnen) ‘dat het geweten het kroost deezer zwarte vooroordeelen is, en door slimme knevels gebruikt werd, om des te zekerer hun oogmerk te bereiken; ja, onder de dwaazen werd uitgezonden, opgeciersd met den naam van eene Godsdienstige waarheid.’ dit is nu echter een vooroordeel dat nuttig zijn kan, ja in veele gevallen werkelijk ook zo is: het zou 'er slecht uitzien, zo wij niet geheele magazijnen zulker vooroordeelen hadden: de gantsche zaak is maar, dat men 'er zig boven moet zien te verheffen, en zonder dit, verdient men ook niet onder het vendel des ongeloofs te strijden.

In deeze *onze* wereld is, deugd list, loosheid, behendigheit, of wil men? - dóórzicht: in dien wèl verklaarden zin is deugd hier onontbeerlijk. Of zij zulks ook zij in andere bewoonde planeten, wie zal dit zeggen? alles kan daar zo geheel anders zijn ingericht dan op onzen planeet: men zou de *uitzichten* daarin niet minder romanicy kunnen schrijven, dan de beruchte LAVATER, de zijne *in de Eeuwigheit*.

‘T geluk, op onzen aardbol, bestaat in het volst genot van alles wat onze ingeschapene natuurdriften eischen.’ Hier is evenwel ééne zwaarigheid: dit geluk strijdt meest altoos tegen dat van anderen, die in den slaat der Natuur het zelfde recht behouden als wij, om hunne driften ook te verzadigen: hij is des de deugdzaamste, die

de beste middelen uitkiest om, terwijl hij zig het volste genot verschaft, zig te beveiligen tegen ieder, die hem daarin zoude willen verstooren: dit is het niet al: ons geluk strijdt meest altoos met het geluk niet alleen, zo als ik reeds zeide, van anderen; maar wel van zulke anderen, die wreed genoeg zijn om ons, zonder de minste knaging der consciëtie, in gevangenhuisen optesluiten, of door meester HANS uit deeze wereld te jaagen: in zulk geval zouden wij dood en verderf ontmoeten, op dien weg dien wij bewandelen ter bereiking van ons geluk.

‘Ja maar,’ zeydet gij eens, ‘de openbaaring!’ welk volk heeft de zijne niet? gij hebt te veel belezenheid om daar aan te twijfelen: en om nu juist uit alle onze openbaaringen de minst verwerpelijke te zoeken, is ieders werk niet. Wat mij betreft, mij ontbreekt het voor als nog aan tijd, om daar mijn hoofd mede te vermoeyen: ik wil evenwel niet zweeren dat 'er niet eens een tijd voor mij komen kan - als ik van de wereld moede, en ik voor haar van geen dienst altoos meer ben - wanneer ik daar even weinig lust in zal hebben, dan kan het gebeuren, dat ik de lange winteravonden daar aan bestede, en in 't hoekjen van den haart, met de wollen slaapmuts en groeren bril uitgerust, mij den tijd een weinig verdrijf met zulke naspooringen.

Zo veel over mijne liefde van medelijden, om u te overtuigen dat ik in dit opzicht geenzins

veranderlijk ben; maar nog even zo denk en gevoel, als toen ik die liefde voor u opvatte en levend hield. En wat man zou deeze liefde niet gevoelen, en poogen werkzaam te maaken, voor en omtrent zo veele lieve schelmsche meisjes, als deeze liefde behoeven? Zo wel ter herstelling haarer onderdrukte gezondheid, als ter erlanging van genoegens die zij zig toch altoos onvolmaakt voorstellen? doch in zulke gevallen heb ik meermaals, gelijk een andere HERCULES, geheele stallen dier *Augiaas* moeten zuiveren, van vooroordeelen die gij bij ervaarenheid zo wel kent: arme liefjes, zeide ik dan bij mij zelve, geen voordeel te durven doen met die gaaven en geschiktheden u door de Natuur zo mildlijk toegedeeld; ten minsten gedurende de veertig eerste jaaren uws levens! Ook hier

is ontvangen gehoorzaamen.

Bedenk dan eens, hoe ondankbaar gij u omtrent uwe Moeder de Natuur gedraagt; terwijl gij onder de drukkendste ketens der vooroordeelen uwe tedere halzen en nog tederer harten gekluisterd houdt!

Mijne liefde des welgevallens bloeit ook nog zo schoon als de roos van *Saron* in de *Oostersche lusthoven*; doch dit heb ik gelijk met alle jonge knaapen, die meer of min met mij in begripen en natuurlijke vermogens overéénstemmen: wie toch, al ware hij zo dom als een trap-gans, is niet

overtuigd dat uwe sex zo zeer het cieraad der Natuur als de wellust onzes levens is?

Mijne liefde van verééniging is nu geheel en al geplaatst op een eenig voorwerp; in zekeren zin meen ik, en voor zo ver die moet voorafgegaan worden, door eene plechtigheid welke noodwendig is voor mijn bedoeling. O zo gij haar zaagt (niet de plechtigheid, maar het meisje) vooral, zo gij de dringende omstandigheden kendet, waarin ik gevallen ben, dan zoudt gij hier niets strijdigs met mijne denkwijze in gewaar worden: altoos, behalven die weinige maanden dat ik u in al mijn geluk zocht en vond, had ik lievers en heele lievers, uitverkorenen onder de uitverkorenen: steeds was de heele sexe dienstbaar aan mijne hoogste vergenoeging; maar ô diepte! zij vond ook daarin, in deeze dienstbaarheid, haar onovertreffbaar heil: gij behoeft u den tijd mijner overwinningen slechts te herinneren, om u te doen zien, dat ik niet zwets: in mijn groot overal verspreid serail, heb ik meer dan één Fijntjen dat in mijne omhelzing alles geniet, het welk een ontvonkbaar hart, en brandende verbeelding, ontwaakt door het leezen van zielsinnig dierbaare Boekjens, haar hadden voorgeschilderd: leeve des deeze Mistique schriftjens! zij werken een gaauwen kwant meer in zijn voordeel, dan alles wat ooit door losbandige vuilikken op het papier gesteld is: zulke Boekjens hebben meer meisjes in onze armen gebragt, dan domme grootmoeders, en oude muffige Tan-

tes met hunne slijmachtige hersens, ooit kunnen begrijpen. En, liefjen! was dit ook niet wel een weinigje uw geval? deeze lieve zieltjens van meisjens, moeten dan *zo zeggen*, dat zij door mijne liefde des medelijdens, in staat gesteld zijn, om de geschriftjens eener haarer heiligen, Madame GUIGNON, zo proefondervindelijk kunnen bezeffen en verstaan; en dit zeggen zij meer en krachtiger door haare hernhutsche duivenoogjens, dan wel met woorden die toch altoos zo onvolmaakt de gevoelens van een ontroerd hart uitdrukken.

Zie eens welk een voordeel ik mij bezorg door mijn uitwendig betaamelijk gedrag, dat ik altoos aanneem; met mijn effen kleed, of zo als ik het noem, mijn fijne rok! welk meisjes uit den rang der werkzaame kerksche classe, zoude het anders durven waagen om met mij den minsten ommegang te houden, indien ik, in haar bijzijn, de ligtmis van fatsoen uithinge? zo zorgvuldig zorg ik voor haar die ik gelukkig maak!

Het is wel waar, dat uwe sexe een' ligtmis niet doodlijk haat: doch zulke vrouwen die in den hoogsten toon leeven, achten zig evenwel maar alleen ontslagen van die betaamelijkheid waar voor meisjens van minder fatsoen nog zo veel eerbieds bewijzen: zij weeten te wél, dat zij anders in de geheele buurt weldra zouden doorgaan voor het geene zij zijn; en daar vonden zij zeker haar belang niet bij: een zedige guit is des alleen voor haar gevaarlijk: zij achten zig van dien kant vei-

lig: was dit, ik herhaal het ook niet min of meer, uw geval? 'er is nog eene rede waarom ik in mijn groot serail ook zulke naauwgezette meisjes verkies: zij weigeren niet in gemeenschap van goederen met mij te leeven; zij zijn overtuigd dat een arbeider zijn loon waardig is, en stellen mij, evenwel buiten haar weeten, in de mogelijkheid om de nooddrift der behoeftige Zuster-schoonheden te voldoen.

Men kan met dit alles niet altoos beminnen, maar men heeft altoos geld noodig: het spel is geen vast fonds; ik vind somwijlen partijen even behendig en meer gelukkig dan ik ben; en hoe veel ik ook in deezen uwe goedaartige sexe verpligt ben, zij kunnen mij zo veel niet blijven bezorgen als ik gelijk een speeler van beroep noodig heb: 'er geraaken van tijd tot tijd ook eenigen in handen van gasten, even behoeftig als ik; voor zulke vrouwen is het eene onmogelijkheid hunnen ouden vriend bijtestaan, te meer nog daar ik mij altoos houde aan mijnen regel: 'maak nooit jagt dan op weerlooze koopvaardis-scheepjens die voor gemeene rekening vaaren. Klamp nooit wèl gewapende oorlogschepen aan boord:' de zin deezer leenspreuk zult gij wel verstaan? ô sedert ik te *Amsteldam* woon, bedien ik mij van zulke termen als men daar het meest gebruikt.

Doch dit leven van de hand in de tand begint mij krachtig te verveelen: ik was des op een ander en beter middel bedacht; maar de nood waar-

in ik mij bevinde wil dat ik mij spoede: ik speelde eenigen tijd ongelukkig, en al geduurig mijn lot willende beproeven, verzonk ik in een poel van schulden, waaruit ik mij buiten dit middel niet weet te redden: schulden van eer meen ik, want huislijke schulden betaal ik wonderlijk naauwgezet; en dat niet alleen uit een beginsel van rechtvaardigheid, als willende geen misbruik maaken van het goed vertrouwen der lieden die mij kleeden, voeden, opschikken, en duizend aangename kleinigheden bezorgen: ook in deezen onderscheide ik mij van de dagelijksche slechte jongens; zij maaken overal krijtende schulden, en verliezen dus hun credit zonder er iet bij te winnen: maar wie deezer menschen zal tegen mij in geval van onderzoek getuigen? zullen zij niet, en met waarheid, uittrompetten dat ik een zeer fatsoenlijk Heer ben, die alles betaalt wat men hem levert? ô indien ik zo een rekel ware als veelen, het zou mij geen meer moeite kosten om een douzijn winkeliers opteligten dan om een snuifjen te neemen: er is des, op mijn goeden naam (zo als de meisjes spreken) *geen vinger te leggen*; want dat ik een eerst beminnaar der sexe ben, dat zal men wel in de beste plooi schikken: laat ik maar eens getrouwd zijn, en gij zult zien dat men mij tot allerlei soort van fatsoenlijke bedieningen zal benoemen - misschien ook wel kerklijke - men kan dat zo vooruit niet weeten: zo dra ik den roof dien ik najaag bezit, zullen mijne kattespron-

gen zo wel vergeeten worden, als die van anderen welken nu lichten der wereld, ja Vaders des Vaderlands zijn.

Maar nu verlangt gij zeker te weeten wie ik mijnen ontschatbaren persoon zal aanbieden; zij die ik deeze gunst zal bewijzen, is jong, mooi, rijk, en onnozel genoeg om mijn vangst gemakkelijk te maaken: haar naam alleen is tot nog een geheim voor u: doe geen moeite dien uitte vinden, zo gij mij nog een weinig bemint.

Nu ga ik u melden welk een plan ik omtrent u gemaakt heb: gij mijne lieve, zult tot de waardigheid van huishoudster en misschien ook tot die van Gouvernante van dit groote kind verheven worden: hiertoe hebt gij alle de vereischtens, zo wel door uwe zonderlinge bekwaamheden als goede opvoeding: mijne jonge vrouw (die gaarne zo eens van vriendin verandert,) zal met u ingenomen zijn: ik zal u voordraagen als de weduwe eens fatzoenlijken mans, die u niet wèl behandelde enz. laat mij dien Roman gerust over: zij zal u beklagen, zij zal u liefhebben, en dewijl zij geen denkbeeld heeft van de waarde des gelds, u kwistig mild beloonen: wat mij betreft, zorg daar niet voor, wij zullen de oude kennis hernieuwen: ik verlang, terwijl ik dit zo schrijf, bijna, om nog eens met u weêr vertrouwelijke uren door te brengen: om evenwel mijne vrouw tot haar geluk te misleiden, is het noodig dat gij beiden vrienden wordt: uw zedig voorkomen, zal u in de heele

famille hoogst aanbeveelen, en misschien kan ik het ongelijk u aangedaan nog wel vergoeden: de herdenking daaraan maakt mij somwijlen wat ongemaklijk: wat zal ik zeggen! men vind zo veele lieve meisjens op onzen weg! en wat schelmtjen wenschte niet dat ik het, als de groote Sultan, mijn neusdoek toewierp?

Niet twijfelende of gij zult dit mijn plan omhelzen, ga ik u een weinig omstandiger over mijne aanstaande vrouw onderhouden: zij is, geloof ik, twintig jaar, en al zo weinig eene leerlinge des ongeloofs als gij zelve: 't is waar, de beginzels zijn geheel tegen elkander strijdend; want gij verwerpt het uit overtuiging, doch zij uit onkunde, en onwetendheid: bespeurde ik daarvan ook maar de geringste uitbotzels, dan zoude ik, (hoe groot mijn nood ook zij,) met huivering terug gaan: op dit stuk denk ik nog juist zo, als toen wij daar over meermaals spraken: als vrouwen die weinig weeten en weinig verstands ten deele viel, wat godsdienst hebben, zijn haare mannen in veiligheid; ja zij moeten het al heel grof maaken indien zulke vrouwen hen met de zelfde munt betaalen: een weinigje godsdienst maakt uwe sexe zo zacht, zo toegeevelijk, zo geduldig, ja, zo liefhebbend, dat er voor een' man van goeden smaak niets zo dierbaar is dan de liefde van zo een vrouw - immers zo lang hij haar ook bemint - eene *femme esprit-fort* is een monster; even afschuwelijk voor mij als eene dier Amasonen wier *haut-*

faits men in de *Spaansche Romans* zo hoogvliegend verhaald vind: ja schoon ik nog al met BAIJLE twijfel, of een maatschappij van atheïsten niet zoude kunnen in stand blijven; zo houde ik het voor onmogelijk, indien daar ook Godlochenaressen in wierden toegelaaten: indien de getrouwde vrouw ook maar eene algemeene Voorzienigheid bespot, kan zij niet eens eene tamelijk goede moeder worden: hiervan heb ik zeer veele voorbeelden in en buiten mijne familie gekend; ik kan des rekenschap geeven van dit mijn geloof: gij kendet mijne moeder bij gerucht en mijne zuster wat naderbij; gij wilt des niet met mij harrewarren op dit gewichtig geloofspunt.

Ik weet wel JANSJE dat gij geene rede altoos hebt om eenig het minste belang in haar te neemen; dit eisch ik ook geenzins: ik verhaal het u slechts, dat zij getrouwd is met eenen Heer LENTING, een schatrijke zot, die zij in den knip wist te krijgen, bemerkt hebbende dat hij eene vrouw zocht, en dat zij, indien hij in haar magt geraakte, op de uitspoorigste wijs alle haare wenschen zoude kunnen voldoen: zij beleeft trouw haare beginzels; (indien zij beginzels hebben kan:) 't is waar, haar verblijfplaats is geheel en al buiten den Haagschen omtrek, doch zij heeft daar weinig of niets bij verlooren: zo dra ik getrouwd ben zal ik rusie met haar moeten zoeken, wijl ik zo een leermeesteresse niet bij mijne vrouw wil toelaaten: zij mogt haar anders, zo al niet in de theorie, ten minsten in de

gevaarlijke practijk tot eene philisophe moderne maaken, en daar bedankt VAN ARKEL heel zeer voor: deeze lieve zuster voorspelt mij meermaals dat ik nog tot het christendom zal overloopen: zij is met al haar vernuft eene zottin! wie drommel zou toch, zo lang hij genot van dit ijdele leven hebben kan, als schelm uit het leger der Ongelovigen gejaagd willen worden, om dienst te gaan neemen onder een' Wetgever, die zo gestreng is omtrent de Natuur, en als 't je belieft niet alleen een goed gedrag, maar voor al een hart ledig van alle booze neigingen eischt? althans voor mijn zestigste jaar is daar geen denken aan: in dien tijd waarin de wachters des huizes zullen beginnen te beeven, en zij die door de vengsters zien zullen verduisteren; de twee deuren die naar de straate zijn, gesloten worden, en ik arme oude schelm mij doodlijk verveelen zal, dan zal de verzaade, verminkte Natuur niet meer met zulk eene alles overschreeuwende stem gebieden, en misschien blijven er als dan nog zo veele resten van mijne schatten overig, dat ik al kuchend en hoestend eens wat melkspijs zal kunnen slurpen of een gestoofd hoen oppeuselen: een warme wollen slaapmuts, een paar dikke wollen kousen en een met baai gevoerde jas, zal dan al mijne garderobe uitmaaken: als dan zullen de rouwklaagers door de straaten (wel dra) uitgaan, *om* dat er voor mijne afstammelingen niet zal te erven vallen: vervolgends! wel lees eens voord - hoe zegt de man? - keeren wij tot

stof weder waaruit wij genomen zijn: ja, ja die wijze man wist dat, denk ik, wat beter dan alle harrewarrende Godgeleerden, en alle suffende Philosophen door alle eeuwen en door alle landen.

Ik bid u met alle mogelijke haast om de wederkeering uwer genegenheid, als ook dat gij mij weldra een gewenscht antwoord zend: zoudt gij mij niet eens willen melden hoe gij u bevind, bij wie gij u bevind, en hoe gij daar in dien hoek toch gekomen zijt? ik heb u dikwijls hooren zeggen dat gij, zo veel u bekend was, geene bloedvrienden had: ik hoop immers JANSJE, dat de nood u niet gedrongen zal hebben om de ondragelijke rol te speelen van Juffrouw van gezelschap? ten minsten zo uwe meesteres niet een schatrijke stok oude vrijster is, die met haare heele familie overhoop ligt, en om allen van spijt te doen bersten, u tot haare algemene erfgenaam gemaakt heeft - Ik omhels u in den geest, en noeme mij uw hoogstachtende

Vriend en dienaar

VAN ARKEL.

Vier- en- veertigste brief.

***Juffrouw de Weduwe* KLINKERT, *aan haare zuster Juffrouw* MARIA DE GROOT.**

WAARDE HARTLIJK GELIEFDE ZUSTER!

Hoewel de groote Apostel der *heidenen*, even zeer in staat om te oordeelen over het betamelijke en onbetamelijke, als over het goede en het kwaade, zegt: ‘dat de vrouwen in de Gemeente niet behoorden te spreken, ja zelfs dat dit *lelijk* stond;’ schoon hij ons verzekert dat er noch man noch wijf in Christi is; schoon hij wilde dat de vrouwen in haare eigene huizen den mannen ondervraagden over den Godsdienst, en zig door hun laten onderwijzen, zo vind men het in onze verlichter Eeuw echter zeer belagchelijk dat eene vrouw zig bijzonder bezig houde met het onderzoeken en verklaaren der Heilige schriften; vooral dat zij daar over schrijft: men wil nog wel dat zij werken van smaak en vernuft, dat zij versen, geestige verhalen enz. uitgeeft; met één woord, werken die dievertisant zijn, en dit is geenzins het kenmerk van geschriften die over den Godsdienst handelen: het licht waarin de meeste mannen ons beschouwen; de opvoeding die men ons gaf; de pligten die van ons gevorderd worden

maaken het zeer natuurlijk dat zij zo wel zig het recht over ons aanmatigen om voor ons te spreken en te denken, als voor ons te verkiezen en te handelen: daar met dit alles evenwel de meeste mannen (vrijgeesten en libertijnen niet allen uitgezonderd,) geloven dat niets zo zeer het vrouwelijk karakter volmaakt, verzacht, minlijk en toegevende maakt als een behoorlijke indruk van Godsdienstige pligten des Euangeliums, ja dat de verstandigste mannen doorgaands gemoedlijke, godsdienstige vrouwen verkiezen, vermits deeze veel zachtaartiger zijn, en veele hunner dwaasheden niet willen zien, of alleen zien om die te helpen verbeteren, immers de natuurlijke gevolgen afteweeren, om dat eene vrouw, verzacht door het gevoel haarer godsdienstige pligten, veel beter een stuurschen NABAL kan behouden dan eene dagelijksche voorzichtigheid, komt het mij voor dat in deezen de mannen hun belang kwalijk begrijpen, zo zij het hunne aanwenden om nauwgezette vrouwen die den Godsdienst hoog waardeeren, en dien onderzoeken, poogen belagchelijk te maaken: ik ontken niet, maar herhaal het, hoe men nog wel toestaat, dat eene vrouw zig toelagge op het zedekundig gedeelte der Openbaaring, maar dat het hen zeer bespottelijk toeschijnt als eene vrouw de Prophetische schriften tracht opteholderen; en dat ik om die reden een spot- en spreek-woord geworden ben: men kan het mij niet vergeeven dat ik mij in de Hebreeuwsche en Grieksche taalen liet onderwijzen.

Maar is de groote zoon van GOD, dien ik, als een christen, voor mijnen eenigen wetgever erken, dan niet door de Propheten aangekondigd? en mag ik mij niet in staat stellen om te kunnen oordeelen wat men eigenlijk van hem voorzegt, hoe hij ons daar is afgebeeld?

Mij ligt onbedenklijk veel daaraan gelegen of hij indedaad de waare Messias zij; twijfel ik daaraan dan verliezen zijne voorschriften zeer veel van hunne verbindende kracht voor mij; en een gebod van SOCRATES of EPICETETUS brengt mij onder de zelfde verbintenis als een gebod ons gegeven door den zoon van MARIA: ik heb zeer groot belang daarbij dat ik hem ken; of de Propheet dien ik onderzoek, daar ter plaatse, of van zig zelven, of van een der Joodsche of Heidensche Koningen, dan of hij van den Messias spreekt!

Zou dit geschrevene, mijne waarde zuster! niet genoeg zijn om mijn' smaak te billijken? ten minsten voor hen die denken; en voor hen die niet denken ben ik in deezen taamelijk onverschillig.

Ik meen drie zaaken ontdekt te hebben, die te weeg bragten dat onze moderne Wijsgeeren maar te veel schijnbaare reden hadden om zig tegen de verklaarders der Prophetische schriften, ja tegen de Propheten zelven aantekanten.

Voor eerst: men heeft niet in 't oog gehouden dat een Propheet buiten de oogenblikken dat hij geene Godlijke oopenbaaringen ontving, en bevel kreeg om dat geopenbaarde te verkondigen, aan

alle andere menschen volkomen gelijk bleef; even vatbaar voor allerlei afwijkingen, even zeer blootgesteld aan vooroordeelen, en wanbegrippen; en als zodanig beschouwd zijnde geene bijzondere heiligheid bezat.

In deezen zijn veele christenen niet te ontschuldigen van aanleiding gegeven te hebben tot bittere bespottingen des Ongeloofs; want hoe menigmaal hebben zij bewimpeld, ja ontkend, dat sommige daaden niet gebrekkig, niet zondig waren, die echter door den Godsdienst zelven voor zodanig, zo wel in een Propheet als in een bijzonder persoon beschouwd wierden? hoe dikwijls nam, en dit is, helaas! natuurlijk, het Ongeloof daar niet de gelegenheid uit om zwakheden tot vaste gebreken, en overijlingen tot helsche ondeugden te verlaagen! maar waarom hebben *zulke* verdedigers niet van JEZUS zelf geleerd, dat men waarheden kon leeren, booze geesten uitwerpen, veele wonderen doen, en echter werkers der ongerechtigheid zijn? het komt mij, als ik deeze woorden des Godlijken Leeraars overweeg, voor, dat dit is het gevoelen wederleggen van twee voortreffelijke Godgeleerden^(*) die beweren dat bijvoorbeeld BILIAM, den zegen dien hij uitsprak (en zo vol is van de verhevenste oosterschoonheid!) niet is ingegeven door den GOD der Jooden; want zeggen zij: 'Hoe ongerijmd schijnt het, dat GOD zig aan een' afgodendienaar zoude

(*) JERUSALEM en NIEMIJER.

bekend maaken! aan een' bedrieger, een' gierigaart, een' huichelaar!'

Men kan wel zeggen dat JEZUS niet sprak met opzicht tot hen die voorgaven hunne wonderen in zijnen naam te doen, maar dat dit ook alleen een wetgever was: is dit zo? dan kan men wonderen doen, of zonder dat GOD met ons is, of het zijn geene wezenlijke wonderdaaden geweest; maar waar zou dit heen? ik beef voor de gevolgen!

Heeft PAULUS niet gezegd: dat men veele ongemeene gaven hebben, de taalen der menschen, ja der Engelen spreken kan, en evenwel ontbloot zijn van waare deugd en Godsdienst? Is een ongemeen verstand, een helder oordeel, de verhevenste zielsvermogens, dan minder geschenken der Godheid dan een vermogen om zaken te verrichten die wij wonderen noemen? en zijn zij echter niet dikwijls geschonken aan zeer zedelijk slechte menschen? Een ongemeen groot verstand, eene alles overtreffende genie, is al zo weinig een bewijs van GODS bijzondere gunst, als een sterk, wèl gesteld gezond lichaam; en maakt ons even min tot zedelijk betere menschen.

Ten tweeden: men heeft den Deïst te veel voordeels gegeven, door met te weinig oordeelkunde acht te slaan op de tijden, de landen, de zeden, de gewoonten, de Godsdienstplechtigheden, de taalen, en de verschijnzels in de Natuur: men vergat te dikwijls dat men zig in die tijden en bij de Oosterlingen moest verplaatzen: hunne stoute, overdre-

vene reusachtige, warme inbeelding moest men in acht neemen, en daar uit hunne beeldrijke verbloemde wijze van spreken afleiden: dan, men heeft veele gezichten als daaden voorgesteld, en nog veel meer (naar mijn inzien,) misslagen begaan.

Men hebbe alleen de meeste geschriften van VOLTAIRE te leezen om te zien welk een misbruik het litzinnig, steeds spottend, nooit redeneerend ongelooft, van zulke uitleggingen gemaakt heeft! ik ontken niet, dat allen die hem hun Apostel noemen onkundig zijn, van dat 'er beter verklarings gevonden worden; maar ik spreek in 't algemeen, en laat kundiger spotter onaangeraakt.

Ten derden: men heeft veel nadeels toegebracht aan die voorzeggings die van JEZUS en zijnen Godsdienst getuigen, door niet te onderscheiden wat de hoofdbedoeling was; men heeft den Messias ook daar willen vinden, alwaar zij zeker een ander persoon bedoelden, zo als de gezonde oordeelkunde duidelijk genoeg betoogd heeft, en daar door die Prophetiën schijnen te verzwakken, die indedaad op dien Godlijken persoon, en op hem alleen, het oog hebben.

Zo dat de meeste tegenwerpingen des ongelooft rusten op dwaaze onoordeelkundige uitleggingen, medegedeeld door lieden wier oogmerk goed kan geweest zijn; doch die geene dier kundigheden bezaten welken er noodwendig vereischt worden om de H. Schriften wèl te verklaren: zij begonnen dit gewigtig werk zonder kennis dier oude

taalen waarin deeze boeken oorspronkelijk geschreven zijn: zij bragten hunne Leerstelsels mede en hielden die voor bewezene grondwaarheden: kort gezegd, men is buiten staat om den waaren zin daar van ook maar te vermoeden, door eene volstrekte onkunde van die wetenschappen welke ik voormaals, en zo ik denk te recht, heb opgenoemd.

Dit is het niet al: het gezond oordeel krijgt eene ondergeschikte rol: ook dan als het in zig zelf goed en vast zij, belet men het vonnis te wijzen, en het *wie weet*, en *eens gesteld zijnde*, der verwilderde inbeelding, die niet zelden met reuzenschreden het rijk der harsenschimmen doorvliegt, aantetoonen voor het geen het is: dus belet om doortewerken, wendt het zig van zijnen post en geeft dien over aan het schitterend vernuft, 't welk in de dagen van COCCEUS zulk een geruchtmakende rol gespeeld heeft.

Daar ik nu zulk een waar belang stel in den bloei en uitbreiding van het christelijk geloof; daar ik zo met geheel mijn hart bidde, *Uw Koninkrijke kome*; vond ik het mijnen pligt te zijn, om mij in staat te stellen, de Bronnen van ons christengeloof, de Heilige Schriften zelf te kunnen naderen: ik oefende mij in alles wat daartoe vereischt werd, niet om eenige vertooning te maaken als eene geleerde vrouw, want wie mij en mijn huislijk leven kent zal zulks ook maar eenigzins vermoeden! in tegendeel men houdt mij

voor eene woelige, bezige, gaande en komende en beredredderende vrouw, die weinig genegen is om op haar stoel als geplakt te blijven zitten: zo ben ik ook indedaad, maar dit belet mij niet van tijd tot tijd een weetgierig niet rijk jongeling, die de onderwijzing bemint, en zig daar geheel poogt op toeteleggen om wel bereid den stoel der waarheid te kunnen beklimmen, mijne verkregene kundigheden en vooral de kennis der Hebreeuwsche en Grieksche taale medetedeelen.

En dewijl ik begrijp dat een verstandig, wel geoefend Catechizeermeester geen minder nuts doen kan (zo als het Burgerlijke leven thans is ingericht,) dan een Schrijf en Lees-meester, doe ik ook het mijne om zulken die mijn onderwijs begeeren, met alle naarstigheit te onderwijzen, op dat zij des te nuttiger, in hun beroep, ('t welk op zig zelf, en wèl waar genomen zijnde, geene kleinachting verdient) zijn kunnen.

Nu weet ik wel dat sommigen mij daarom de Grieksche Buurvrouw, Juffrouw CAPADOCE, ja zelfs de Prophetische Tante noemen, maar zulke bijnaamen beletten mij geenzins om mijnen weg te vervolgen.

In eene Eeuw waarin men voorgeeft zo vrij te zijn als in de onze, mag ik zeker wel mijnen smaak volgen. Hoe! ik zelf ken verscheidene vrouwen die niet zo geheel en al Beuzelaarsters zijn, of zij hebben nog tijd en vernuft overig om het in den dienst des ongeloofs te besteedden -

die het zo verre gebragt hebben, dat zij met veele toejuiching zelf de geëerbiedigste waarheden van den Christelijken Godsdienst, belagchelijk en ongerijmd, (ten minste voor oppervlakkige kijkers) weeten voortestellen: wel, daar zij hun ongelooft geleerd hebben uit de schriften van den beruchten VOLTAIRE; daar zij zijne schandelijke plaatzen ook uit zijne *Pucelle* en *Candide*, uit zijne *Dictionnaire portatif* enz., ter staaving haarer leer bijbrengen; heb ik dan, hoewel ook maar een vrouw, de vrijheid niet om op de hoop der ontsterfelijkheid, en zuiverheid der beginzels en zeden aantedingen, met zulke texten die ons daarvan de verzekering geeven? zou DAVID en CHRISTUS voor mij niet zo veel gezachs mogen hebben als VOLTAIRE en BOLLINGBROKE? en is het al zo billijk dat men mij daar om bespot?

Ik ben, mijne geliefde zuster! met u van het zelfde gevoelen dat naamlijk een deugdzaam Godsdienstig leven de krachtigste verdediging der Christelijke Leer in zig behelst: maar ik verschil ook niet met hun die gelooven dat men maar zo veel *beleeft* als men geloof: indien ik immers niet vast geloof dat ik in betrekking sta met mijnen Schepper; indien ik ontken dat er na dit leven een leven volgen zal, waarin ik de natuurlijke en zedelijke gevolgen van alle mijne daaden, en gevestigde gedachten, zal ontvangen, dan sta ik in de onmiddelaarste betrekking tot mij zelve: zo ik alle mijne verwachtingen in den naauwen broozen kring dee-

zes levens omschrijf, is het wijsheid in mij, te wandelen naar den lust mijner oogen en naar de begeerten mijns harten: dit oogenblik is dan het eenige waarin ik genieten kan, en ik doe zeer verstandig van dat oogenblik zulk een gebruik te maaken als voor mij het verkieselijkste zij: ik weet wel dat ongelooft niet altoos zedeloosheid voordbrengt, dank hebbe de Natuur daar voor; maar wie is de mensch, die zonder geloof aan de wetgevende magt des zoons GODS *vrijwillig* op den weg der christelijke deugd zal voordwandelen, indien zijne natuurlijke overhelling hem niet veel meer tot een geregeld dan ongeregeld leven doet neigen? ik voor mij ben verzekerd dat ieder die van harte gelooft dat JESUS is de CHRISTUS - de groote gezant van GOD, die in zijnen naam tot ons gesproken heeft - zijne wetten, zo veel de menschlijke zwakheid immer toelaat zal volgen, en dat derhalven ongelooft, voordgebracht door onkunde en ligtzinnigheid, de oorzaak is waarom veelen, die zig christenen noemen, zo weinig hun geloof door hunnen wandel verheerlijken.

Ik ben in deezen brief zo omstandig geweest om dat ook gij, mijne lieve zuster! die met mij zo ééns van denken en gevoelen zijt, in dit opzicht mijn' smaak eenigzins vreemd vindt; maar dit is niet slechts een smaak, eene verkiezing, het is voor mij een pligt; en ik verzuim door hem te volgen geene dier andere pligten die voor mij te doen zijn: het leezen, verklaaren, uitleggen der oude Pro-

phetiën is voor mij het geen voor andere vrouwen het spel, het concert, de comédie, een praatpartijtjen, of een uitvlugtjen naar de *Haarlemmer hout*, of naar *Seist*, of naar den *Muiderberg* is; ja het geen voor u mijn Zuster het leezen der bestgeschreven boeken is en blijft; of wilt gij, de huislijke pligten zijn voor mij uitspanningen, en het onderzoeken der oude Propheetiën, pligten: maar de eene dringen nooit in op de anderen: laat mij dan mijn stokpaardjen, immers zo lang ik u niet verg met mij te rijden; doch ik heb zo weinig natuurlijke aanleg, en des ook neiging om anderen te willen regeeren, dat ik zeker hier mijn rijk niet zal aanvangen, al vond ik ook zulke buigzaame zielen die alleen om mijnen wil mij achterna reden.

Mijne lieve dochter groet van geheeler hart haare Tante, haar' Oom en Neef: zij heeft altoos veele bezigheden en wel zulke die, zo als gij weet, haar ook al eens even als haare moeder eene spotternij veroorzaaken: ik heb dat goede kind opgeleid, door een verstandig onderwijs in de Christelijke waarheden, om armen en kinderen hunnen Godsdienst te leeren, zonder dat dit hen iets kost, en zeer weinig tijds neemt; vermits zij in den vroegen morgen, vóór nog hun arbeid begint, hierkomen en te zamen in een groote zaal ontvangen worden: ik bemoei er mij niet mede; het is LEENTJE wel aanbetrouwd: gij zondt niet gelooven Zuster, welk een zweem van burgerlijke beschaafdheid dit

onderwijs veroorzaakt! en hoe veele aankomende jongens en meisjes, woest uit onkunde, binnen weinige maanden veranderen: zij leert ook altoos vier zulke kinderen leezen en schrijven, en als die zig zelven kunnen helpen neemt zij weêr anderen...

Daar word ik geroepen, bij een arme vrouw die van een ladder gevallen is, en hulp noodig heeft, te meer wijl zij zwanger is: ik laat des het geen ik over de Propheeten te zeggen heb tot de eerste gelegenheid, en ga daar mijn hart en pligt mij roepen: ik blijf

Uwe liefhebbende zuster,

P. HUISMAN WED. KLINKERT.

Vijf- en- veertigste brief.**TEN VERVOLGE VAN DEN VOORGAANDEN.****WAARDE ZUSTER!**

De arme sloof bij wie ik gehaald werd maakte schoon in een huis niet verre van mijn deur: toen ik haar zo veel hulp had toegebracht als mogelijk was, en de Chirurgijn voorgeschreven had, vroeg ik, hoe zij tot dit ongeluk gekomen was: 'Ik waschte', zeide zij 'glazen in een eetkamer, en had de ladder op de binnenplaats gezet, doch op dat hij niet zoude uitgleien een emmer vol water daar voor gezet: de jonge Heer, die het geheele huis, zijne ouders niet uitgezonderd, regeert, ja die zig reeds in zijn dertiende jaar door de geheele buurt als de grootste kwaaddoener heeft bekend gemaakt, een plaager van al wat leeven heeft, en die alles bederft wat maar onder zijn bereik komt; die oudeugende jonge schuift uit baldadigheid dien emmer weg, de ladder sult uit, en,' de arme vrouw! 'ik kreeg een gat in 't hoofd en een wond aan mijn' arm:' dit alles werd door de werkmeid bevestigd: maar Mevrouw de moeder, die daar ook eer ik vertrok inkwam, sprak mij dus aan: 'Wel Juffrouw wat ben ik daar geschrikt! wat hebben de kinderen al kuuren in

't hoofd! de schoonmaakster staat daar op een ladder om glazen te wasschen, en JANTJE, die nooit stil kan zijn, flodderde en maalde al in den emmer; ik tikte nog al aan de glazen dat hij 't laten zou, maar hij haalt den emmer te rug, (een ongeluk zit in een klein hoekjen;) de ladder schiet uit, de knaap schreeuwde, en ik, vrezende dat hij een ongeluk had, had zo veel met mijn kind te doen dat ik nog niet recht weet of de vrouw zwaar gekwetst is - ei lieve Juffrouw KLINKERT;' zij had den jongen aan de hand, 'zie eens of gij niet iets voor hem hebt, ik vrees dat hij daanig ontsteld geweest is: kom JANTJE, de Juffrouw zal je wat lekkers ordonneeren, en dan zal je er geen ongemak van hebben' - JANTJE gaf te kennen dat hij er niet van wist en niets wilde inneemen: ik zag weldra dat de arme gekwetste vrouw niet veel te hoopen had van de mildaardigheid deezer dwaaze moeder: de booze jongen was niet in 't minste aangedaan toen hij die arme vrouw zo zag zitten, maar ontliep zijn moeder om zeker weêr iet anders kwaadaartigs uit te voeren: na dat deeze Dame effen in het keukentjen gezien, en gezegd had: 'Nu GRIETJE, ik hoop dat de ontsteltenis het meest zijn zal, en dat gij binnen agt dagen weêr in 't werk zult zijn, want het spijt mij heel zeer zo in de boël te blijven zitten, en men kan nu geen schoonmaaksters krijgen,' vertrok zij: ik was toen zij weg ging zo verstomd over het geen ik hoorde, dat ik de magt niet had om deeze ont-

aarte vrouw een eenig woord te antwoorden.

Wat dunkt u Zuster! indien deeze vrouw wat meerder werks gemaakt had van haar verstand te oefenen, en zig met het onderzoek der heilige schriften had bezig gehouden, zou het haar dan mogelijk geweest zijn om haar kind zo slecht optevoeden, en zo onmedelijgend te zijn als zij zig betoonde, omtrent eene arme bloed, die door haar zoons baldaadigheid zulk een wond in het hoofd en aan den arm bekomen had? zou zij dan wel haar en haar kinds geluk zo deerlijk hebben verwaarloosd, zo ligtzinnig verwoest, en haar medeschepzel zo wreed hebben kunnen behandelen? en dit is al mede eene dier vrouwen die zo wel ter naam staan! wat is er evenwel weinig van noden om met goedkeuring der menigte te leeven, en betreurd te worden als men sterft!

Ik ben zeer blijde dat zij niet van onze kerk is, hier door zijn wij bewaard dat wij eens in dit lieven zoontjen een ondeugend wreedaartig vader des Vaderlands te meer zullen hebben: hoe moeten zulke voorvallen ons, mijne waarde Zuster! oplettend maaken omtrent ons eigen voorbeeld, en de opvoeding die wij onze kinderen gaven en nog verplicht zijn te geeven: wij beiden hebben ook maar ieder een kind; en leert de ondervinding niet dikwijls dat de eenzijdige liefde eener moeder voor een eenig kind, haar in gevaar brengt van, uit onberedeneerde toegevenheid, haar' pligt veel minder te verrichten, dan omtrent veelen die zij te gelijk gade-

slaat en bemint? men ziet ook doorgaands dat een eenig kind niet zo wèl wordt opgevoed met opzicht tot het zedelijk geluk, als kinderen die in het zelfde huisgezin de liefde hunner ouden onder hun zessen of agten moesten verdeelen: men geeft een eenig kind wel eens een veel kostbaarder, maar daarom juist geen beter opvoeding: alles wat een kind niet tot een beter mensch maakt, of, laat ik zeggen daar toe niet voorbereidt, kan geenzins worden aangeprezen, en is altoos min of meer gevaarlijk.

Nu nog een woord over de oude Propheeten en hunne schriften: ik heb veele uren besteed om hen wèl te verstaan en voor anderen verstaanbaar te maaken: ik heb zelfs veel daaromtrent op het papier gesteld, doch sedert ik in de karakterkunde van den Bijbel, de verhandeling over de Propheeten en hunne schriften las, zal de wereld mijne aanmerkingen, dunkt mij, wel missen kunnen: wij, mijne Zuster! lazen dat werk met even groot genoegen en stichting, en ik liet mij daarin niet stooren door de aanmerkingen van lieden die liever spotten dan redeneeren, mogelijk om dat zij weeten waar hunne sterkte ligt: de verhandeling over de Propheeten en de aanmerkingen over het karakter van SALOMON, als mensch en wijsgeer beschouwd, stel ik bij de best bewerkte stukken des geheelen boeks.

Ei lieve, Zuster! lees ook eens eenige verklaringen van den Eerwaarden Heer JOANNES STING-

STRA, over verscheide Prophetiën; dit boek is mij geleend door eene verstandige veel lezende Menonite Dame: beide deeze schrijvers drukken mijne gedachte volkomen uit: ik zal des mijn geschrift in mijn bureau houden, wijl mijn oogmerk in dat uittegeven niet was om als autheur uitteblinken, maar om als de weduwe ook mijn penningsken in de algemeene schatkist der kundigheden, ten dienste des Tempels bijéén verzameld, bij te werpen.

Ik heb evenwel nog eene verklaring over de *zeventig weken* van DANIËL, die durf ik zeggen dat geheel de mijne is, en waartoe ik zelfs geen de minste aanleiding gevonden heb in een eenig uitlegger der Propheeten: het kan gebeuren dat ik die nog eens in 't licht geeve, al ware het maar als een stuk van liefhebberij.

Eene bedaarde oordeelkundige verklaring der Heilige schriften is naar mijn inzien het beste middel om ongeloof en bijgeloof te keer te gaan: dit maakt jonge welgezinde menschen opmerkzaam, en geeft hun lust om zelf het heilig boek te onderzoeken, dat altoos gelukkige uitwerkzels moet hebben op het deugdgezind hart der geen en die door eene goede opvoeding, en her nog krachtiger voorbeeld hunner ouders of leermeesters, voorbereid werden om de geboden van JEZUS CHRISTUS te volgen.

Maar hoe lakenswaardig zoude ik niet zijn indien ik, mij bevljigtigende om de duistere plaatzen in de Propheeten uitteleggen, en jonge lieden in de

taalen en uitlegkunde onderwijzende, andere pligten verzuimd had: zoude het mij niet bespottelijk ja verachtelijk gemaakt hebben, indien ik, mijn benaarstigende om der gemeente wèl geofende geloofsonderwijzers en Leeraars te bezorgen, mijn eenig kind niet had gade geslagen; zo ik door voor de gemeente Gods te zorgen verzuimd had mijn eigen huis wèl te regeeren: ik ben echter in deezen grooten pligt meer overtuigd van mijne welmeenendheid, dan van mijne volkomenheid, en heb maar te veel verkeerdheden begonnen te zien, die veel ligter waren voortekomen dan nu te verhinderen of wegtenemen: een dier fouten bestaat hier in: ik heb LEENTJE te vroeg aan het leeren en onderwijzen van anderen gezet; en hoewel ik daar zo min mijn eigen roem als die van haar in bedoelde, maar alleen het nut van anderen, is het nu echter zeker dat het doen van eene goede daad met een goed oogmerk uitgevoerd, wel eens tegen onze verwachting kan uitvallen, om dat wij kortziende en aan veelerleie doolingen blootgestelde schepsels zijn: wij geeven, bij voorbeeld, een aalmoes uit mededogenheid; goede menschen zien en prijzen het; wij geeven een tweede gift, en dan is alreeds misschien ons oogmerk min zuiver: er komt nu reeds iet bij van 't behaagen in den lof van anderen, en dit beneemt ook met een iet van zuiveren pligt en om nuttig te zijn: ik, zie ook reeds dat mijne dochter wat al te wijs geworden is met het werk dat ik haar heb opgelegd: zij on-

derwijst met te veel opziens, te veel met het vingertje voor uit; zij schudt haar hoofd te dikwijls, als men haar niet terstond begrijpt; zij gebruikt veel te veel, ergo dit, ergo dat; zij ontvangt haare Leerlingen te recht op, te staatig, hier door beneemt zij de lieden te veel van hunne betamelijke vrijmoedigheid; zij voegt zig niet genoeg naar hunne manier van uitdrukken, of keurt ook niet genoeg goed als zij hun uiterste best doen; zij heeft veel meer het voorkomen van eene meerdere die tegen haare afhangelingen spreekt, dan van een mensch dat met goede gebuuren zig onderhoudt over zaaken van het grootste belang: en dit is het niet al, maar, hoe wel zij bekend zij met het betamelijke 't welk in alle fatsoenlijke bijeenkomsten moet doorstralen, zo weet zij echter dat Catechizeermeesteresjes gelaat en houding niet afteleggen, wanneer men een wèl opgevoede jonge Juffrouw, en niets anders, zien wil: dit maakt haar 't wel eens wat belagchelijk bij haare Vriendinnen van gezelschap: zij lacht zo nooit eens over een aartig grapjen; zij spreekt zo nooit eens mede over een lint, of een kant; zij kleedt zig wel over het geheel zo als alle haare medevriendinnen; maar het is zo stijf, zo alles in 't verband, dat het mij niet aanstaat.

Is zij in gezelschap van lieden van onze jaaren, dan spreekt zij veel te veel, en veel te beslissend; en ik zie dikwijls dat ik haar eene opvoeding gaf die voor haar de beste niet was: dank zij

echter den Hemel dat alle deeze onvolkomenheden de goedheid van haar hart niet gekrenkt hebben: waar hoe veel meer nuts zoude zij hebben kunnen doen, en hoe bemind zoude zij zig niet gemaakt hebben, indien zij de lieden niet door eene stroeve uitwendigheid van haar verwijderd hadde!

Maar zo als ik zeg; LEENTJE rekest van te veel gewigts in den keten der wezens, en heeft daar door veele pretensien ook bij mijne dienstboden, die niet wel geschikt zijn om haare ingebeelde, ik laat staan wezenlijke waarde te berekenen: huislijke toegevendheid, onderscheppende minzaamheid zoude haar veel meer achting bezorgd hebben, dan nu, nu zij alleenlijk zien dat de jonge Juffrouw aan arme lieden hun geloof leert: maar het komt bij haar zo naauwtjes aan! het dingetjen wil zo op haare gedachten gediend zijn! een stoof die wat te warm of te laauw is, een klonter in haar bed, een niet proper toegeschoven gordijn, een schotel die een weinig beter konde zijn, een kottelet waar over de saus een ziertjen te dun of te dik is, het hard toesmijten van een uit de hand geglijpte deur, doet haar een graauw wegzuchten: zo zij niet van de Natuur een groote voorraad van goedaartigheid ontvangen had, of geen eerbied had voor den Godsdienst, zou zij ondragelijk kunnen worden met alle haare goede hoedanigheden: en indien zij door eene dweepachtige moeder ware opgevoed, zij zou, vrees ik, al de waare gebreken en de gewaande schijndeugden der

verachtelijke fijnen hebben aangenomen: ik zeg verachtelijke fijnen; want ik beken ter goeder trouwe dat ik tot nog niet zie of onder hen die de wereld zo noemt, zijn wel veele waare vroome lieden; gij en ik Zuster hebben zulken in persoon gekend.

Dikwijls zeg ik. 'Kind! gij weet nog al veel; gij ontziet geen moeite om goed te doen, maar gij doet alles op zulk eene ongevallige wijze, dat niemand u recht doen kan: gij wordt niet bemind, mijn kind! en bemind te zijn om goede hoedanigheden bij braave menschen, is zo aangenaam voor een welgesteld hart! op deeze wijs zult gij nooit dat nut doen het welk gij wenscht te doen: en,' (zeg ik dan, want gij weet, Zuster, ik ben eene vrolijke, ten minsten blijmoedige vrouw) 'ik zag u gaarne nog lang voor mijn dood getrouwd; maar al hebt gij een schoone stuiver geld, en al zijt gij niet lelijk, gij zult met dat grootjes bakkesjen nooit een' man krijgen; de deugd mijn kind is niet stuursch; zij wil, 't is waar, gehoorzaamd zijn; doch dat is om dat ons geluk haar dierbaar is; en haare paden zijn vrede en vergenoegen.' Zij houdt krachtig veel van mij, en hoort altoos met onderwerping wat ik haar zeg, en 't is ook waar dat zij zig van deeze gebreken meer en meer tracht te verwijderen: zij is volkomen overtuigd van de waarheid mijner lessen; zij ziet dat ik haar geheel anders voorga, en ik ben verzekerd dat

haare Godsdienstige denkwijze eindelijk zo veel invloed op haar hebben zal, als haar in staat kan stellen om haare gebreken te overwinnen: ik geef haar ook alle gelegenheid om door de verkeerding met lieve aartige jonge meisjes dat hééle, dat ongevallige te leeren afleggen; ik zie onderwijl dat ik van veele dingen, die ik nu wel anders wenschte, oorzaak ben, en dat ik aan LEENTJE de voor haar beste opvoeding niet gaf; het is des mijn pligt om, haar die hinderpaalen, welken ik haar heb voorgesteld, te helpen verzetten: ik schrijf vrij over mijn kind maar het is aan haare Tante en mijne Vriendin: het is ook meer om u te doen zien, dat ik veel schuld heb aan haare gebreken, dan om haar in een onaangenaam licht bij u te plaatzen.

Zo is alles wat wij doen stukwerk, onvolkomen: hoe goed was mijn oogmerk! ondervinding kan ons alleen verzekeren of wij goede dan of wij verkeerde maatregels gebruikt hebben: de bespiegeling kan ons iet als best als aannemelijk doen voorkomen, maar het gezond oordeel beroept zig op de ervarenis.

Meermaals mijne waarde Zuster! spraken wij over uw' Zoon; en altoos gaf dit gesprek ons geen stof tot vergenoegen: zou men de bron zijner dwaasheden dan ook in 't geheel buiten zijne opvoeding moeten zoeken? dit geloof ik niet; ei lieve! laten wij er ons eens een weinig bij bepaalen. Gij, mijne lieve Zuster, weet wel dat ik niet uit bedilzucht schrijf; maar alleen om met u te

onderzoeken of hij ook wel zo is opgevoed als noodig voor hem was, om nu een geheel ander jongeling te zijn, dan hij zig betoont?

Herinner u eens dat uw man, voor wien ik alle achting en genegenheid heb, en verschuldigd ben, (want hij is een goed man, en een deugzaam man,) begeerde dat zijn zoontjen den bijbel zoude leezen zo als hij zijn A.B. Boek gelezen had, van het prentjen af, daar MOZES met de steenen tafelen staat afgebeeld, tot aan het einde: gij gingt dit met reden te keer; gij wildet niet dat uw kind een boek leezen zoude waar van hij niets zoude kunnen verstaan; dat des geheel en al voor hem onnut moets zijn, en waardoor hij, als hij ouder wierd, (zo als doorgaands het geval is) een' tegenzin in dat boek krijgen kon, eenig en alleen om dat men hem gedwongen had daar in te leezen, vóór het hem eenig genoeg had kunnen aanbrenge.

Uw man vond uwe tegenwerpingen zo gegrond dat hij die goedkeurde, en vervolgens dit deel der opvoeding geheel aan zijne verstandige zorgvuldige vrouw overliet: dus verre ging dit alles wèl: geen mensch die een kundige eerbied heeft voor dat bij ons heilig boek, zal u afkeuren; maar in tegendeel uw' handel en oogmerk prijzen.

Maar hebt gij, mijne waarde Zuster! wel zo oplettend geweest omtrent andere boeken die uw knaapjen las? boeken, te gevaarlijker om dat zij de onbedachten doen lagchen, en over het geheel aangenaam geschreven zijn? dat uw zoon die in-

dedaad een gaauw jongetjen was, VOLTAIRE met vermaak hoorde snappen is wel te begrijpen, en dat hij toen niet in staat was om het valsche, het logenachtige, het onwaardige in die schriften wèl te zien, en in verband te zien met den Godsdienst, zal niemand verwonderen: is het zo vreemd dat zo een jongeling, wanneer hij naderhand den Bijbel begint inte zien, alles zo geheel van gedaante veranderd vindende, alles zo tegen den loop, den bekenden loop der Natuur strijdende, zig de spotternijen zijns geliefden VOLTAIRE herinnert, en onbesuist toepast op zulke wonderwerken als ons door MOZES en de Propheeten verhaald worden? of zal een jonge van vijftien jaar instaat zijn om wèl te oordeelen over zaaken hem zo geheel en al vreemd? of zal niet veel meer het vermaak dat hij onder het leezen dier schriften, waarop ik het oog heb, ondervind, aanzetten om dat vermaak uittebreiden? zal hij niet gaarne willen gelooven, op de verzekering van zijn autheur, dat alleen slechthoofden den Bijbel eerbiedigen, dat alleen Hijpocriten hem als van Gods geest ingegeven, voorwendden te beschouwen, maar dat sterke Geesten en Philosophen de zelfde verachting voor dat boek hebben als voor de oudwijfs Fabelen, geschreven door domme menschen in de middeneeuwen: welk een lokaas voor een hoogmoedig kind! het staat des aan hem om een sterke Geest, een Filosoof te worden! van Filosoof word hij spotter, en van spotter, wederlegger: dit alles dunkt mij is

voor zo een jong hovaardig kind al vrij natuurlijk; maar waar schuilt de eerste oorzaak?

Hier aan hebben wij alle die fraaje verhandelingen en geschriften te danken, die hij nageschreeven, erbarmlijk aan elkander geknoeid, of zelf uitgedacht heeft! zijn oogmerk is, geloof ik, VOLTAIRE optevolgen: ik zie zo duidelijk dat hij hem naäapt, en ook in versen en proza schrijft om toch een trek te meer met zijn voorbeeld te hebben: gelukkig indien de lessen der ondeugd minder aanlokkelijkheids voor hem zullen behouden, dan die der verfoejelijkste spotternij met alles wat heilig is!

Hoe onberedeneerd het ook zijn moge, een kind den bijbel te doen voorlezen zo als hij daar ligt, beginnende met *Genesis* en eindigende met de duistere Openbaaring van JOHANNES, zo verkeerd is het ook de leeslust eens kinds niet gadeteslaan; kwaade zamenspraaken bederven goede zeden; maar godlooze boeken vergiftigen het onrijp oordeel der jeugd, en worden weldra nog veel gevaarlijker voor de zeden dan wel de gesprekken zelven: menig jong mensch durft nog wel eens leezen het geen hij niet zoude durven aanhooren: men is alleen; men vreest geene getuigen, geene bestraffingen; en denkt gij dat veelen bloozen als zij iet oneerbaars zien of hooren, wanneer zij alleen zijn? hoe verfoejelijk zijn des niet zulken die hunne gaaf van schrijven der ondeugd, ja der ontucht toewijden! ik voor mij plaats hen bij de vergiftigers en brandstichters: ongelukkig de jeugd die hunne schriften leezen,

aleer zij nog instaat zijn het gevaarlijke voor het hart en den geest daarin te ontdekken: een los woord, een luchtige vertelling is zeker aftekeuren, vooral als jonge lieden toehoorders daar van zijn; doch ik ken zeer deugdzaame lieden die aan een vrolijken maaltijd of uit onbedachtheid schuldig staan aan deze ergernis; ik besluit er niets ten nadeele uit voor het geheele karakter; maar het is evenwel een vlek in dat karakter: doch dat een man van geest en begaafdheden zig in zijn kamer kan opsluiten om dáár zulke schriften met een bedaard overleg te schrijven, wier vergif geheele geslagten aansteekt, en nog jaaren lang na hunne dood de zeden bederft! is er een grooter monster te bedenken dan zo een man!

Hoe gelukkig zijt gij tot nog toe, mijn waarde Zuster! dat uw zoon zig alleen met het leezen van schriften heeft opgehouden die hem, zo hij waant tot een ongelovigen gemaakt hebben! zijn zeden zijn nog geheel goed; en misschien zijn wij zijn hoogmoed zelf daarvoor verpligt: deeze is voor hem de staf van AARON die alle de overige staven verslindt: hebt gij, lieve Zuster! niet wel eens met hem gesproken over dat door hem miskende boek? heeft hij *u* nooit eens eenige tegenwerpingen gemaakt over zulke plaatzen, als wel meest het doel der ligtzinnigste spotternij zijn?

Ik hoop nog al dat hij eens zien zal hoe niets beduidend, of hoe ten vollen beantwoord dat gene is, waartegen het christelijk geloof zig wape-

nen moet; en daarom zou ik van oordeel zijn hem geene dier schrijvers te verbieden; want vooreerst zou dit verbod nu te laat komen, en hij buiten de gelegenheid blijven om met zijn eigen oogen te zien dat alles niets dan de oude zang, en dat zijn groote VOLTAIRE in zijn meeste zogenaame philosophische schriften, een verveelend babbelaar is, die een en dezelfde zaak honderdmaalen herhaalt, en bij gebrek aan memorie zig onnoemelijke maalen tegenspreekt.

In onzen jongen tijd was hij nog de schrijver van de mode, en heeft een onberekenbaar nadeel toegebracht aan de onnadenkenden onzer tijdgenooten; doch zijn roem is zeer aan het daalen; immers die roem die hij zig als schrijver der *Candide*, (dat vuile spotschrift op de Voorzienigheid!) en met werken van dien aart behaald had: er zal wel altoos zulk een verbazende afstand blijven tusschen den schrijver van *L' Evangile du Jour*, en den schrijver van de *Emile*, als er is tusschen een' Leeraar der deugd en goede zeden, en een' man die door zijne lessen en voorbeeld getoond heeft, hoe verbaasd verre het misbruik van zonderlinge talenten, den mensch beneden alles wat godsdienst en deugd kan genaamd worden, verlaagen kan.

Ik zou KEESJE gaarn doen begrijpen, dunkt mij, dat hij nooit zijn' patroon zal kunnen naäapen: het jongetjen heeft geen de minste gaaf om te doen lagchen, en die gaaf is het die VOLTAIRE tot den Apostel der ligtzinnige jonge gekken ge-

maakt heeft: als het ongeloof rust op staatige knevels, en stille burgers, dan is het weinig gevaarlijk; men leest hunne schriften zo weinig als men de Prophetiën leest: wie zou dan een geleerde leezen; bijvoorbeeld eenen SPINOSA! men vindt in de schriften zulker ongelovigen niet eene grappige vertelling, niet eene losse uitdrukking die verrascht en doet lagchen: hunne redeneringen zijn zo pik donker, zo stijf, en veelal zo methafisisch dat zij daardoor geheel onschadelijk worden.

Ik heb nog één troost; zij bestaat in zijne jongheid, en zo als ik vertrouw zijn afkeer van losbandigheid: hij zal wel zien dat zijne medeongelovigen, zo als deeze kwantjens zig noemen, meer afkeer hebben van het Christendom, om dat het een deugdzaam leven afvordert, dan, om dat zij overtuigd zijn van die ongerijmdheden die zij den Godsdienst lasterlijk nageeven; en dit kan op hem nog zeer goede uitwerking doen.

Onderwijl treft het mij zeer dat hij zijn braaven vader zo veel verdriet aandoet: konde ik zijn' lust tot schrijven en denken zo verre veranderen dat hij die met mij aan het ophelderen der oude Prophetiënten koste lage! wilde hij de *Hebreeuwsche* en *Grieksche* taal leeren, ik zou zijn' vader verzoeken hem eenige maanden bij mij te laten: maar hij zal daar geen zin aan hebben, en niet uit *Amsteldam* willen, zo het waar is dat hij zin heeft in Juffrouw WILDSCHUT, zo als mijne dochter mij verhaalt: misschien dat het loopen van een blaau-

we scheen hem nuttig zijn zal om eens wat bij zig zelven te komen en te zien dat hij nog niets beduidt - Vaarwel waarde Zuster! wij groeten u en uw waarden man, en ik noem mij:

Uwe liefhebbende Zuster,

P. HUISMAN, WED. KLINKERT.

Zes- en- veertigste brief.

De Heer SAMUEL DE GROOT, aan zijn' broeder, den Heer JAN DE GROOT.

GELIEFDE BROËR EN ZUSTER!

Ik woon, zo gij weet, te *Haarlem*, en logeer te *Amsteldam*: geen wonder! alles staat mij hier zo ongemeen wèl aan; en mijn hart verjongt als ik nog eens een oud vaderlandsche huishouding zie; een huishouden dat zig voor 't uiterlijke niet onderscheidt, maar daar men nog denkt en handelt en leeft als in dien ouden gouden tijd, waarvan onze grootvaders ons vertelden; daar men de mode alleen toelaat eenige onverschillige dingen te regelen; daar zij geen woord heeft intebrengen, het inwendig huislijk leven betreffende; daar de man en

vader eerst op, en laatst na bed is; de deur zelf sluit, en al zijne kinderen, aleer zij naar hunne kamers gaan, voorbidt, dan hartlijk goeden nacht wenscht, en de meisjes een *nachtkusch* geeft: daar de vrouw Koningin in het huisbestuur is, haare bedienden wèl behandelt en haare dochters de nutte kunst van huishouden leert; daar alle de kinderen werkzaam zijn: NICLAAS cijfert dat het een lust is: PIETER makelt alreeds in de Brunswijker garens; HENDRIK is in zijn vaders fabriek; BETJE naait stropjens voor haar broêrs met fijne meniste ploojen, dat men er geen oog op kan houden, en MIETJE breidt geloof ik kousen, kousen zo fijn als een hair, voor het geheele huisgezin: de kleine coos ontwikkelt reeds de huismoeder in de bezorgdheid voor een half douzijn mooje poppen, die zij van haare zuster geërfd of van mij gekregen heeft; en JAN toont door zijn loopen, draaven, hoepelen, kooten, knikkeren, van zig tasten, dat hij de leden die GOD hem gaf wel ter deeg meent te gebruiken: maar het geen mij ook bijzonder wèl aanstaat, is dat de twee oudste dochters een groot deel in de opvoeding der jongste hebben: de eene geeft een les, en de andere doet een boodschap; de eene maakt iet, en de andere haalt het noodige daarvoor, en zo leeren zij elkander te behoeven: geen braave dienstboê wordt hier begraauwd of beknibbeld, maar allen worden wèlgedaan, en dat bevalt hun zo wèl, dat zij van geen verhuizen zouden willen

hooren; zij zagen ook de meeste kinderen geboren worden, en beminnen hen misschien daarom te meerder: te agt uren hoort men geene kinderen meer, en dan zitten wij nog een uurtjen in rust; dan leest een der meisjens een capittel in den Bijbel of uit een ander goed boek; voords bidt mijn vriend een kort hartlijk gebed, en ieder dienstbode moet daar bij zijn: somwijlen neem ik dat werk wel eens waar, en dan denk ik altijd zo bijzonder aan GODS oude volk, en verzoek ik aan den GOD hunner vaderen, dat Hij de volheid der *Heidenen* doe komen, en dat geheel *Israël* moge zalig worden: gij weet Zuster, dat men mij de vriend der *Jooden*, of ook wel eens de joodsche despoot noemt! Wel wat is hier nu toch belachelijks in? was PAULUS zulks ook niet? of heeft GOD zijn volk verstooten? dat zij verre!

Zo oefent dan mijn vriend zijn huisgodsdienst, en dat weet gij is glad uit de mode: maar zo als ik wèl zeggen mag, deeze heeft daar niets intebrenge.

Des zomers brengt hij den zondag met zijn geheele huisgezin in den hout, op zijn buiten, door, en leeft daar met de zijnen in de grootste eenvoudigheid en blijmoedigheid: ik wenschte wel dat mijn neef CORNELIS, die tog zeer voor het zonderlinge is, dat eens konde meêdoen! maar die hamersche jongen heeft te veel fratzen in zijn hoofd om daar de toegang te kunnen verdienen - dan ik gevoel dat deeze knaap mij uit mijn humeur brengt, en evenwel hij is de grootste oorzaak dat ik u

deezen brief schrijf - ik merk dat hij veel meer uitgaat dan voor eenigen tijd, en dat behaagt mij wel; want, lichaamsbewegingen en frissche lucht kunnen misschien hem veel beter geschikt maaken om nog eens tot het gezond menschenverstand wedertekeeren, dan dat lui peinzend leeven, dat hij eenigen tijd geleid heeft: maar ik hoorde, toen ik te *Amsteldam* was, dat hij zeer veel aan het huis van den Heere WILDSCHUT verkeerde: wat doet hij daar toch? ik weet wel dat daar veele jonge lieden uit- en in- loopen, doch zij zijn van een geheel andere soort; en hoe kan Mevrouw WILDSCHUT, of haare dochter, smaak in het bijzijn hebben van een jongen die zegt tot het lagchen, 'gij zijt uitzinnig! en tot de vreugd, wat maakt deeze?' misschien is de goede vrouw wel in haar schik, om dat haar dochter een' vriend heeft die een Poëet is, versen leest, en comediën opsnijdt! men zegt wel, dat hij daar de vrijer maakt; hij is er romanesq genoeg toe, dit beken ik gaarne, doch waarom laat gij, Broeder, dit zo maar passeeren? dit is, genomen hij ware oud genoeg om te trouwen, immers geen huwelijk voor hem? maar ik mag mij met zulke jongensstreeken niet langer ophouden: het spijt mij maar dat hij door overal geduld te worden, om dat men hem overal voor 't lapjen houdt, onze oude eerlijke familie schande aandoet: men kent mij, (is het niet ondraagelijk!) bij den tijtel van den oom van dien gekken CEES DE GROOT, beter, dan bij mijn eigen naam,

stand en woonplaats: maar dewijl ik een waar belang neem in het huisgezin van den Heere WILDSCHUT, moet ik u ook eens vraagen Broeder, of gij wel genegen zoudt zijn uw' zoon daar langer voor het gekjen te doen loopen? men kan het ondertusschen ook niet weeten; de jonge meisjens, zegt men, hebben dikwijls even zotte grillen in het hoofd als oude vrijers, en de liefde is tog een rechte toveraar; schoon niet altoos waarzegger: veronderstel al eens, dat hij onzen snaak in een veel draagelijker gek veranderde; en dat de jonge Juffrouw zig ging inbeelden, dat zij met DE GROOT eene gelukkige vrouw zijn zoude, iet dat haar te gemaklijker kan vallen, vermits de jongen in den grond van zijn verhoeteld karakter goedaartig is; en, zo hij zig eens oppotste als de jongelingen van zijne jaaren, er beter zal uitzien dan de meeste verpieterde Heertjens, die, mag ik zeggen, verdronken zijn vóór zij water kenden, en te mager en schraal zijn om met boter en brood gegeten te worden; dan nog zoude ik, zo men mij raadpleegt, volstrekt tegen dit huwelijk zijn: die jonge Madam is niet geschikt voor eene zo recht ouderwetsche burgerfamilie: als ik u spreek zal ik er meer van zeggen.

Ik heb altoos veel gehouden van PAULUS WILDSCHUT, en zo ik hem wèl ken zal hij zijne dochter met genoeg en nooit geeven aan een' jongeling dien hij nog niet eens met hem kan associëeren en naderhand in zijne zaaken doen opvolgen: het is

echter over dit stukjen alleen niet dat ik u te schrijven heb: ik hoor van goeder hand dat daar ten huize ook veel verkeert zekeren strojonker; en dat deeze al zo diep in de gunst der moeder staat, als in die der dochter: maar het is een dier slechte knaapen die door een goed voorkomen, en door de gaaf om zijne slechte zijde zorgvuldig te verbergen, als hij bij braave lieden is, zig overal indringt, en staande houdt; die vrolijk, grappig, beleefd enz., schijnt, maar in de daad een fortuinzoeker en speeler is; nu eens als een vorst en dan weêr als een jakhals leeft, al naar de vangst gelukkig of ongelukkig is; dat hij een huichelaar is, en de eenvoudige vroomheid zelve zoude bedotten, zo hij daar door zijn oogmerk bereiken kon: het is hier misschien ook: *Een schelm die er wat afdoet*: dit is zeker, dat hij een ligtmis en libertin is, en daar voor bekend staat bij ieder die hem in de verkeerung kent: maar ik heb ook gehoord dat deeze sinjeur de vriend van CORNELIS is, en dat die zelfs met hem uit de stad is geweest! dit komt mij geheel onbegrijpelijk voor!

Indien deeze VAN ARKEL zig bij Mevrouw WILDSCHUT bekend maakt zo als hij is, dan zeker zal zij hem nooit begunstigen, want in weêrwil van haar verstroojende levenwijs is zij toch eene recht braave vrouw, maar zij zal niet ligt gelooven dat dit waar is, en daar heeft zij gelijk aan.

Zoudt gij, waarde Zuster! niet een oog in 't zeil kunnen houden? het zou al te jammer zijn, dat

zo een knaap met een van de rijkste miesjens ging strijken, en het eerlijk gewonnen geld in ondeugd en liederlijkheid verspild wierd? schrijf dit toch niet toe aan mijne bemoeialachtigheid; iet het welk oude vrijers wel wat eigen is.

Over de zogenaamde vriendschap van deezen jonker en mijn' neef, heb ik ook al eens gedacht; in 't eerst kwam die mij gevaarlijk voor, en ik verwonderde mij dat gij, Zuster, die toestond; ja KEES de vrijheid gaaft om met VAN ARKEL uit de stad te gaan: ik weet wel dat men de jongens zo niet kan naloopen als de meisjens; maar het scheelt echter veel iet met oogluiking te zien, en niet te verbieden, dan wel vrijheid te geeven om voor eenige dagen met iemand van huis te gaan; doch na veel overwegens, redeneerde ik dus: CORNELIS is een groot vijand van allerlei uitsporig gedrag; hij speelt niet, kan geen wijn drinken, en zijn meisjes zal voor hem zeker geheel Godin zijn, ergo! - hij verveelt zig overal daar het wat wild toegaat; hij moet, indien hij anderen naar zijne orakels niet kan doen luisteren, ten minsten in zijne eigen gedachten kunnen ingetrokken blijven! een der uitspruitsels zijns hoogmoeds bestaat daarin, dat hij door zijn voorbeeld wil toonen, dat men een *Esprit fort* en een deugdzaam man zijn kan: en dewijl hoogmoed de hoofdbron van al zijn denken en daaden is, zal zij hem wel van den anderen kant in veiligheid stellen: dit is het niet al: deeze VAN ARKEL is hem in een ander opzicht ook nuttig:

hij is, hoor ik, een zeer aangenaam wellevend beschaafd man, en door dit uitwendige heeft hij ook in alle gezelschappen de intrede; hier door trekt hij ook de aandacht der jonge lieden zo zeer, dat men op ons stemmig zuur kijkend wijsgeertjen zo weinig let als op de kat die door de kamer wandelt: dit opgemerkt wordende, moet het zijn' hoogmoed eens tot nadenken brengen: hij zal zien dat hij op den weg niet is die tot roem geleidt; (hoewel maar de armhartige roem van jonge gastjens,) dat zijne duistere wartaal, niet dan gelach of gegeeuw, of een paar norsche vloeken kan veroorzaaken.

Wat dunkt u, Zuster! heb ik het wèl geraden? beschouwdet gij die verkeering ook niet in dit licht?

FRANS LIGTHART, die vrolijke dief, heeft mijn oogmerk wèl volvoerd: ik heb door hem dat pakjen vodden op mijne kosten laten drukken en den heelen aanleg van 250 exemplaren ingekocht: nu heb ik FRANS een voorschrift gegeven; dat heeft hij laten overschrijven en dien brief zal met een groot pak aan uw huis gebragt worden, als ko mende uit *Rotterdam*; dat de naam des Boekverkopers versierd is, kunt gij wel nagaan.

Nog iet Broêr, zo gij FRANS voord kunt helpen en op het comptoir bevorderen, dan zult gij wèl doen; hij verdient dit van u; en nu, vaarwel! ik kom weldra in de stad, en ik zal dan wel hooren hoe de zaaken staan - ik ben uw Broeder en dienaar.

SAMUEL DE GROOT.

Zeven- en- veertigste brief.***De Heer JAN SCHIJF, aan den Heere CORNELIS DE GROOT.*****MIJNHEER!**

Het is zo wel het belang als de pligt van ieder braaf Boekverkooper, het lezend publicq van zulke boeken te verzorgen die leerzaam, nuttig, of aangenaam zijn, en des ook de talenten van bekwaame lieden optespooren, aantemoedigen en wèl te betalen.

Wat mij betreft ik heb mij nooit van deezen verwijderd, en verstond altoos mijn belang te wèl om niet zulke lieden aan mij te verbinden, die ik noodig had: maar ook nooit heb ik mij onteerd door het uitgeeven, of zelfs in commissie verkoopen, van zulke schriften die den Godsdienst ondermijnen, de zeden bederven, den eerlijken naam van openbaare personen schenden, enz.

Ik zoude des ook niet besloten hebben om het paquet, mij door den jongen Heer LIGTHART, uit uw' naam bezorgd, in druk te brengen, zo ik mij niet hadde verzekerd gehouden, dat dit werk onmogelijk de minste schade zoude kunnen doen, hoe wijsgeerig het 'er ook moge uitzien: en dewijl ik 'er niets nadeeligs voor de zeden in ontdekte, hoe

weinig blijken van goeden smaak daar ook in zij, heb ik mijne pers daar voor geleend.

Het is juist zo uitgekomen als ik voorspelde: zo dra het stukjen op mijn toonbank lag, trok het de oogen van eenige jonge heeren die hier uit- en in-loopen. ‘Sijstema van invallen: ei, ei!’ zeide de eene; ‘de tijtel is wat *baroque*, maar laat zien,’ hij doorbladerde het, en wierp het neêr: een ander vattede het op, zag het in, en vroeg: ‘Zeg eens SCHIJF, houdt gij ook authouren in het zottehuis aan ‘t werk?’ enfin, dit duurde zo eenige dagen, maar het bleef onverkocht: de schrijver heeft zelf niet eens den mageren lof van uitgelagchen te worden: er is geen een exemplaar verkocht, daar ben ik van verzekerd: ik heb des beslooten om u de geheele uitgaaf te zenden, willende niet dat die in stroop en coffij winkeltjens zal verbruikt worden, om dat uw vriend mij een groote achting voor uwe ouders heeft ingeboezemd, en ook uit medelijden met u, Mijnheer! uw geschrift draagt alle kentekenen van eene zwartgallige krankzinnigheid; en met dit al, ik heb spooren ontdekt van vernuft en belezenheid: zo gij kunt besluiten, wanneer uwe hersens op stel zijn, om in plaats van bijzonder, nuttig te schrijven, wil ik wel eens met u spreken: ik verzeker u, ondertusschen, dat er tegen den Godsdienst niets nieuws meer te schrijven is; dat alles bestaat in herhaalingen, of in tegenwerpingen die tot verveelens toe wederlegd zijn: gij kunt des in dat vak nooit iet worden dan een ongevallig na-

schrijver van het geen op de vernuftigste wijs door de Apostelen van het deïsme en atheïsme geschreven werd.

Niets dan mijne achting voor uwe braave familie, en mijn medelijden voor uw ontsteld hoofd, heeft mij kunnen bewegen om zo zeer uw vriend te zijn als men zijn moet, zal men u van dienst wezen: gij zijt, hoor ik, nog jong, en alles zal vergeeten worden; want zo ik zeg, er is geen een exemplaar van verkocht. Ik heb de eer te zijn:

MIJNHEER!

Uw dienaar.

J. SCHIJF.

Agt- en- veertigste brief.

***Mevrouw* ELIZABETH STAMHORST, *aan Juffrouw* CORNELIA WILDSCHUT.**

MIJN ALLERLIEFSTE KEETJE!

Ik moet u eenige versoening vragen, om dat ik uwen zeer lieven brief niet eerder heb beantwoord; maar mijn waarde! ik heb deeze laatste weeken zo veele bezigheden, het buitenleven betreffende, gehad, dat ik geen kans zag om u, in dien tijd, zo omstandig te schrijven als ik wenschte:

dit is de reden, dat ik niet eerder schreef, maar ik zal u dat uitstel vergoeden door u een langer brief te schrijven dan gij nog ooit van mij ontvingt; en indien gij nog even groot belang stelt in mijn schrijven, dan zult gij uwe schade geboet vinden.

Zo gij wist welk een genoegen uw zeer wèl geschreven brief uw' oom en mij veroorzaakt heeft, gij zoudt niet te vreden zijn op u zelven, om dat gij ons zo zelden dat genoegen vergunt.

Een gemeenzaame brief, geschreven aan onze beste en welmenendste vrienden, moet eenvoudig zijn; maar eenvoudigheid is even weinig kinderachtigheid, als list verstand: het oogmerk van zo een brief bestaat in onze vrienden van onze gezondheid en omstandigheden te onderrichten; ons te informeeren naar het geen hun betreft, en 'er somtijds eenig nieuws bijtevoegen, dat of interessant, of aangenaam is. Zo een brief moet in een natuurlijken, vloejenden ongebloemden stijl geschreven zijn; en zo na aan de dagelijksche gesprekken komen als doenlijk is: de langte of kortheid van zo een brief is niet wel te bepaalen. In zo een' brief spreekt men ook wel eens over de personen die met ons omgaan, en over het geen ons ontmoet, voor zo verre dit eenigen invloed zoude kunnen hebben op ons genoegen of ongenoegen: veele dingen, mijn meisjes! schijnen beuzelingen, en zijn het ook, voor zo verre zij niet in verband staan met andere voorvallen; maar meermaals ontstonden er uit de geringste oorzaaken de gewigtigste

gebeurtenissen: dit is niet alleen waar in de bijzondere huishoudingen, maar ook in de grootste maatschappij: ik zoude u daar veele voorbeelden van kunnen geeven; maar mijn brief zal buiten dat lang genoeg worden.

Wees des gerust, KEETJE, dat uw brief voor ons lezenswaardig was: zo een brief moet geen kunstig uitgewerkte verhandeling zijn: het is des uw oom en mij leed, dat gij met zo veel schroom aan ons schrijft; er is geene de minste reden toe: gij weet immers, dat uwe Tante altoos uwe vriendin was? zoudt gij des voor haar bedeesd zijn? nu, ik vertrouw dat dit eens voor altoos zal afgedaan weezen, en dat ik veele brieven van mijn nicht zal ontvangen; dit hoopt ook uwe groote vriendin, BETJE.

Gij weet immers, KEETJE-lief, zo gij u zulks herinnert, dat ik geen ander oogmerk heb, of immer had, dan om u nuttig te zijn? maar hoe kan men dit voor jonge lieden weezen, indien zij ons niet met hunne bevallige ongemaaktheid gelegenheid geeven om hen wèl te kennen?

Waarom, bijvoorbeeld, zoudt gij voor mij uwe droefheid verbergen, over de dood van een canarievogeltjen, of het verliezen van eene schoone sonaat? gij hebt immers hetzelfde recht om een vogeltjen te hooren zingen, als mijn BETJE heeft om eene fraaie tekening te zien? en ik zou met het zelfde deelneemen hooren, dat uw bemind vogeltjen gestorven was, als dat BETJE een fraaje tekening verlooren had: ik kon aleens de te groote

droefheid daar over poogen te verminderen, en zeggen: daar zullen andere zingende vogeltjens, en fraaie tekeningen te bekomen zijn: zie KEETJE, ik houde er van, dat jonge lieden honderden van gehechtheden hebben aan de dingen die voor hun geschikt zijn, en des hun geluk uitbreiden op eene wijs die hen betaamt: jonge lieden moeten niet onverschillig zijn; zij moeten, in tegendeel, levendige begeertens, vuurige verlangens hebben: hier door ontwikkelt zig het karakter, wordt bekend, en geeft gelegenheid om het op de voorzigtigste wijs te bestuuren: met zulke jonge lieden kan men iets beginnen; want, men kan de driften wel matigen, wel ten goede doen werken, maar geen natuurlijke sterkte bijzetten.

Uw brief, mijn lieve KEETJE, is veel meer in den huislijken toon geschreven dan de meeste brieven van mijne BETJE, doorgaans zijn; en in dat opzicht geef ik hem ook den voorrang: als eene vrouw wèl schrijft, zal zij nooit beter slagen dan in den briefstijl: de hand der mannen in geschrift zal niet meer onderscheiden wezen van die der vrouwen, genomen dat zij beiden even schoon schrijven, - dan de geest der vrouwen onderscheiden is van die der mannen! de brieven van Madames DE SEVIGNI en MONTAGNE, komen zeer na aan de volmaaktheid: geloof mij, niets ontwikkeld den geest, het oordeel meerder in jonge lieden, dan 'eene briefwisseling tusschen wèl opgevoede vriendinnen.'

Zo veel over uw' brief gezegd hebbende, ga ik u over iet anders onderhouden: alles wat men zelden of nooit deed, verbeeld men zig doorgaans in 't geheel niet te kunnen doen; en is men in de noodzaakelijkheid zulks te verrichten, dan gaat dat gepaard met zekeren schroom, en zeker mistrouwen die niets goeds beloven: hoewel nu de zedigheit het schoonste sieraad eener jonge juffrouw zij, zo is er echter ook eene traage onwerkzaamheit, die haar zeer misstaat: er ligt noch deugd noch zedigheit in het mistrouwen, op talenten die wij nooit beoefend hebben! domheit, mijn lieve kind, is geheel iet anders dan onwetentheit: *alle* jonge lieden zijn onwetent, dit kan niet anders; maar ik voor mij, heb in mijn geheele leven maar twee domme kinderen gekent, en dit waren jongens; doch beiden waren ziek en dof; maar onwetentheit slaat met er tijd over tot domheit, dit kan volgens den loop der dingen niet anders zijn, en de wijze man zegt daarom: 'Dat eene ziele zonder kundigheden niet goed is:' hij heeft deugdzaam gelijk: hoe laag is de mensch geplaatst, die, minder instinct hebbende dan de dieren, dit niet vergoedt door het verzamelen en in orde schikken van nuttige en aangename kundigheden, die stof geeven tot denken en vergelijken.

Het is ook geheel iet anders, iet niet te kunnen doen en iet niet te kunnen leeren doen: een blind geboren kan niet leeren tekenen, of een doof

geboren niet in de muziek onderwezen worden: doch als men geene natuurlijke hinderpaalen heeft, dan kan men ook in deeze beide schoone kunsten vorderingen maaken: men zal misschien nooit op een consert kunnen zingen, of lid worden der Tekenacademie; maar men zal, ten minste, leeren zien en hooren, en dus vatbaar worden om zig een kundiger vermaak te bezorgen, dan zij die geene de minste kennis hebben aan zulke verrukkelijke kunsten; en gevolglijk, is de arbeid hier besteed, niet vergeefs: men is ten minsten altoos bewaard voor die naare zelfverveeling, waar door gij, mijn kind, nu reeds, zo dikwijls geplaagd word: zelfverveeling die den jongen lieden zo geheel onbekend zijn moet, als de verzadiging van alles wat hen moet behaagen, of ten minste bezig houden: trouwens de eerste is de bron van het laatste.

Ei lieve, KEETJE, laat ik dit eens op u mogen toepassen: gij zegt: 'ik lees niet; om dat ik er toch niet van versta, of - van onthoude': maar, men kan met nut leeren leezen, door zig te gewinnen de aandacht te bepalen bij het geen men leest; en gevolglijk is dit een gebrek dat wij kunnen verbeteren, vooral in onze jeugd; zij is het seizoen onzes levens waarin men zaajen moet, wijl dat de geschiktste tijd daar toe is; ook om dat indien wij dien tijd verzuimen, wij ons een onherstelbaar nadeel toebrengen, dat door de grootste vlijt naderhand nooit geheel kan vergoed

worden: zo dra wij iet wèl bevatten, wèl doorzien, smaakt onze geest een zo groot genoegen, dat hij in die oefening zijn levendigst vermaak stelt, en dit vermaak neemt geduurig toe zonder ons ooit tot verzadiging te brengen: wat is dat gelukkig!

Men moet, dit spreekt van zelf, met de eenvoudigste, klaarste en best uitgevoerde schriften aanvangen; met geen CORNEILLE, geen LA FONTAINE, geen proeve over den mensch, enz: indien gij mijn' raad wilt volgen, zal ik u een lijstjen zenden van die boeken die uw nicht BETJE gelezen heeft, toen zij smaak in leezen begon te krijgen: als men een kind leert schrijven, laat men het eerst allerlei rondjens, en streepjens maaken - waarom? omdat daaruit alle mogelijke letters en figuren moeten gevormd worden, en zulks te leeren onder het vormen te moeilijk is.

Ik weet wel, dat veele jonge lieden niets liever leezen dan romans: veele ouders laaten zig door den naam afschrikken: dit is onredelijk: 'een roman is niets dan eene versierde aaneenschakeling van gevallen:' een roman *kan* des een zeer goed, allernuttigst, leerzaamst handboek der jeugd zijn, en indien het zo een boek is, dan doet de naam, waaronder het verschijnt, niets het minste tot het werk zelf: veele ouders, die, of in hunne jeugd niets lazen dan de verfoejelijkste uitvindzels eener geheel bedorven ziel, die haare groote vermogens evenschandelijk misbruikte, als VOLTAIRE, die nooit

grooter dichter is, dan wanneer, hij voor den wellust, en allerlei ondeugden schilderijen maalt, waarin het poëtisch colorit in de volmaaktheid heerscht.

Men leeze dan, doch alleen in een uur van uitspanning, goede zedelijke, aangename, vervrolijkende romans; maar alleen, zo als ik zeg, tot uitspanning van andere meer ernstige, of meer onderwijzende schriften, en de jonge lieden zullen eene wereldkennis krijgen die hen nuttig voorbereidt om de wereld zonder veel gevaars intetreden.

Gij weet nog wel, dat uwe overledene Gouvernante met u gewoon was op denzelfden toon te spreken; dat weinig vrouwen meer achting verdiende dan zij? Herinnert gij u nog niet zo wel eens eenige dier gesprekken die zij met u hield? gij waart, 't is waar, een kind, maar de eerste indrukken blijven echter altoos meer of min in den geest overig.

Ik heb in het opvoeden van uw Nichtjen altoos den zelfden weg gehouden, die deeze braave vrouw met u insloeg: wil ik u eens vertellen wat ik tegen BETJE zeide, toen ik merkte dat zij smaak in leezen begon te krijgen? en dat was tot mijne groote blijdschap, niet voor haar twaalfde jaar. 'BETJE,' zeide ik, 'ik die zelf gaarn een goed boeklees, kan die neiging in u niet afkeuren: ik voor mij, ken geen nuttiger noch aangenamer uitspanning dan het bedaard deelnemend leezen van een goed boek 't welk onze nuttige kundigheden uitbreidt:

wij hebben des altoos veel verpligting aan die lieden die hunne gaaf van schrijven op de beste wijze besteden. Zo als onze Maatschappij is ingericht, hebben wij, in onze gelukkige omstandigheden, even zo wel een voorraad van goede boeken, als van andere noodwendige gerievelijkheden noodig: zij die buiten leeven, hebben hunnen arbeid nog veel meer noodig dan zij die in de stad woonen, en gelegenheid hebben om hun smaak voor de gezelligheid intevolgen: ik zal des voor u kiezen, en ik vertrouw, dat gij wèl genoeg denkt over mijnen smaak, om mij die keuze gaarne te betrouwen: gij begrijpt wel, kind, dat gij niets moet lee en dan waar over gij met uwe moeder praaten kunt; niet dan het geen u stof geeft tot nuttige, leerzaame overdenkingen; niets dan dat u aanzet, om, met de beste oogmerken, een deugdzaam aangenaam mensch te worden; niets dat de nog sluimerende driften opwekt, of de verbeelding ontvlamt; zulke boeken zijn hoogst nadeelig voor jonge lieden, daar zij de reden verzwakken, het gevoelig hart pijnigen, en meermaals de eisselijkste verwarringen in het zenuwgestel veroorzaakt hebben: in die laatste classe plaats ik alle sentimenteele romans - geene uitgezonderd, al spreiden zij al eens een gaas over de onbetaamelijkste beelden; al revelt daar de verrukte ziel lasterende murmureeringen, en bitzen menschenhaat; het is al het zelfde, het zij zij toome-

loozen wellust of den snoonen zelfsmoord prediken: zij hebben, meermaals, tot droefgeestigheid overhellende jonge lieden, ziek, gek, raazend, of alles bij beurten gemaakt; zij schilderen u de mensch niet zo als hij uit Gods hand komt, maar zo als zij hem, door driften verscheurd, en onteerd, onder het uitschot des menschelijken geslagts vonden. Romans die minder schijnen te willen onderrichten in lessen, dan wel der deugd beminnelijk maaken door schilderijen die in de Natuur zelve gevonden worden; schilderijen waarin zij u vertoonen dat deugd, onschuld, naarstigheit, weldadigheid (der jeugd eigenaartig,) tot vrolijkheit, gezondheid en een Godsdienstig geluk geleiden: zulke boeken brengen u, als 't waare in het gezelschap der best beschaafde lieden over; daar leert men dien fatsoenlijken toon, die betaamelijkheid, die welopgevoede lieden zo voordeelig onderscheiden van hun welken dit voordeel niet genooten; zo vormt men zig als onmerkbaar, naar die charakters die ons het schoonst en beminnelijkst voorkomen; zulke boeken kunnen nooit genoeg vermenigvuldigd worden: het zijn bezielde zedelessen, die onmiddelijk het hart en den smaak beiden vormen: zo zeer als jonge lieden genegen zijn voor de romans, zo bang zijn zij voor Predicatiën: dit is beiden onredelijk, maar men moet hun Predicatiën geven gelijk aan die van den uitmuntenden SOLLICOFFER, BLAIR, enz. en zij zullen met groot genoegen

alle dag daarvan ten minsten ééne voor hunne ouders leezen.

Het leezen heeft ook zijnen prikkel in de weetgierigheid; en hoe nuttig is die in dit leven, daar wij alles, volstrekt alles, moeten leeren, wat in staat zij om ons onze bestemming wèl te doen vervullen: als jonge lieden na nergens nieuwsgierig en voor alles onverschillig zijn, geloof ik dat men met hun niets kan beginnen, niets van kan hoopen: doch de wijze Natuur geeft aan alle kinderen, weinige uitgezonderd, twee groote beginsels van werking, woelachtigheid en nieuwsgierigheid; beiden zijn even noodig om haar oogmerken te bereiken: onkunde op zig zelve is, of kan geen deugd zijn; geleerdheid op zig zelve beschouwd is het even zo weinig.'

Zo sprak ik met uw Nichtjen; en misschien zult gij, mijne lieve KEETJE, dit met nut kunnen leezen: zoudt gij niets, daar gij zo veel ledige tijd en zo veele fraaie boeken in uws grootvaders bibliotheek kunt vinden, beproeven, om in deezen BETJE'S voorbeeld te volgen? begin eens met alle dag een uur te leezen in die boeken die gij met uwe Gouvernante laast; doch die nu weder geheel nieuw voor u zijn; schrijf mij eens hoe dit u bevalt, en of ik u een lijstjen zenden zal - Zie daar, lieve meid! een langen brief: uw Oom, uw Nicht, en uw Neef groeten u van harte, en ieder wensch

u hier te ontvangen; doch niemand meerder dan uwe liefhebbende Tante en Vriendin,

E. STAMHORST,

GEB. WILDSCHUT.

PS. Duizend groeten aan uwe waarde ouders: uw Neef maakt zig een fête om zijne mooie Nicht met zijne Zuster aftehaalen; want wij vleien ons dat gij dit zult inwilligen?

Negen- en- veertigste brief.

De Heer HENDRIK VAN ARKEL, aan Mevrouw CHRISTINA LENTING.

WAARDE ZUSTER!

Wij zijn eergister avond wèl t'huis gekomen: ik zelf bragt DE GROOT bij zijne moeder, en houde mij verzekerd, dat zij, met al haare schranderheid, niet meerder achter mijn masker zag dan de voorige keeren dat ik haar, of, wilt gij, haar' zoon, bevocht: het is wèl waar, lieve CHRISJEN, dat de kinderen deezer wereld verstandiger zijn dan de kinderen des Koninkrijks; en dit komt schoon

in onze kraam te pas: de duivel! zo evenwel eene vrouw als Juffrouw DE GROOT, een man als de dominé van het huis, goede getuigenis van een slechten knaap geeven, dan vreest zij niet voor het algemeen gerucht, 't welk altoos liegt dat het barst:

Juffrouw DE GROOT wordt hier gehouden voor een vrouw van veel verstand, veele belezenheid, en staat in groote achting bij allen die haar kennen: KEES alleen, (die uilskop!) zegt, dat zijn Vader en Moeder twee grootheden zijn die met hem op de lijst der *incommensurablen* moeten geplaatst worden: hij heeft voor mij, om u te plaisieren, twee brieven zijner zotte prophetische Tante, zijne moeder ontstolen: deeze dieverij moet gij aanmerken als een blijk van erkentenis voor alle de beleefdheden die hij bij u ontving: gij had misschien geheel iet anders verwacht? maar met zo een gek is niets te beginnen; al waart gij de Godin der liefde zelve geweest, van hem is nooit een ADONIS te maaken: gij hebt gelijk, het is eene schoone statue; onbezield, en des van geen gebruik altoos voor iet dan voor de geleerdheid, en gij hebt geen Meester in de geleerdheid noodig.

Lees des deeze twee prophetische brieven; slapperloot CHRISJE! zo gij die in uw mans gezelschappen wildet voorlezen, als brieven weleer door u geschreven, dan zouden zij u, ten minsten voor een jaar, in de possessie stellen van de sterkste rechtzinnigheid, die ooit gehoord of gezien is: dit zal u gunstig doen beoordeelen: ik weet wel dat u

daar bijster weinig aan gelegen ligt; doch dit gaat beter aan in onze groote volkrijke steden, dan in zulke kleine nesten daar allerlei ondeugden, uit ledigheid geboren, als vergiftigde insecten, aan alles knaagen, wat niet in haare manier van zondigen valt: wat gebruik gij er van maaken wilt scheelt mij niet, doch ik heb uwe begeerte voldaan, opgewekt door de nog al potzige beschrijving die KEES van deeze zijne studeerende Tante gaf.

Morgen ga ik mijne rijke meid bezoeken, en zal in voorraad zo wat aan u krabbelen als het mij in 't hoofd komt.

Wanneer ik uw lot in zijn geheel overweeg, zeg ik: geloof mij, CHRISJE VAN ARKEL, gij zijt voor uwe ijdelheid en gierigheid genoeg gestraft! want gij moet, zo al niet het frischste, ten minste het nog overig gedeelte uws levens zeer waarschijnlijk doorgeeuwen, in gezelschap van zulk een soort van domme schepzels, als men, in zo eene hoeveelheid zelden bijéén zoude kunnen vinden: jonge teutjes, en oude fijnen! de oude meerkatten hebben de partij genomen die zij neemen konden: oudachtige vrouwen hebben, in groote steden, indien zij in gezelschappen willen verkeeren, nog een anderen toevlugt; zij kunnen speelen; en des nog met eenige welvoeglijkheid een' stoel eischen: zij blijven - met de bril op den neus - nog altoos in staat om van den huig geligt te worden: ik vooral maak nooit liever een

partij dan met zulke Marquisinnen: zij vinden haare eigenliefde te wèl voldaan, door de voorkeur die mooje slukse knaapen haar schijnen te geeven, om zeer naauw toetezien, als wij haar haar geld weeten te ontputzelen: zij zouden, indien zij minder toegevelijk waren, zig verwezen zien, om, of niet te speelen, of met oude zondaars; en daar zijn zij niet zeer belust op: ik spreek echter alleen van zekere classe van vrouwen - van zulken die tot niets anders in staat zijn, en altoos een groote zucht voor het spel hadden.

Gij weet, dat ik een medelijgend hart heb! denk dan eens hoe leed het mij is, zo veele mooje lieve meisjens bij u ontmoet te hebben, die, hoewel steelswijze, laten blijken, dat de Natuur haar onder haar gebied heeft, en die zo gaarn eens een kijkjen van de wereld zouden hebben: ik was knorrig, ziende hoe deeze jonge lammetjens even stijf en bedaard zaten, in haare haatelijke keurslijven, als in het gezelschap haarer muffige grootmoeders: de duivel zelf, en hij is een duizend kunstenaar, zou niets weeten uitte vinden, meer in staat om het schoone bevallige menschenbeeld geheel en al te misvormen, dan door zulke, haar en het nageslacht in den grond bedervende, harnassen: mij dunkt dat 'er, uitgezonderd dat bleek ziekelijk nuffeltjen, geen een platjen in het heele zootjen is, dat niet graag met HEINTJE wat nader kennis zoude gemaakt hebben: die guitjens hadden, (door instinct) oneindig meer zin

aan mijne losse vrolijkheid, dan aan de stijve snapachtigheid van KEES, en alle zijne rijmerijen: die lieve oogjens stonden zo heldertjes: die mooie kopjes hadden beter houding, zo dikwijls ik haar de eene of andere galante beuzeling aan 't oor zeide: uwe oudachtige Freule zelve, zij die zeker meer dan vijftig jaaren de wereld over de hand was, spande haare ouderwetsche strikken, op hoop van mij te verschalken: doch in spijt haarer LXIV. quartieren, en in spijt haarer goudbeurs was daar geen denken aan: nu eens eise ik terug op het gezicht van haaren grooten haviksneus, en dan weêr op het zien haarer kleine kwaadaartige ligtgroene kattenoogjens: ik heb haar de kleinachting waarmede zij de zoete burgermeisjens behandelde, met honderd ten honderd doen betaalen; want ik maakte haar dol, door de beleefdheden en de onderscheiding waarmede ik allen, in spijt van haar opgeschoven haviksneus, bewonderde: die slimme diefjens merkten het ook wel, en lachten mij stilletjes toe.

Maar nu dunkt mij, hoor ik u spottig zeggen. 'Waar op roemt gij? is in 't land der blinden éénoog dan geen koning:' zeg dat niet CHRISJE, want, uwe stads Heertjens uitgezonderd, heb ik ook op het land lichten gevonden, die uw broeder zouden overschijnen, indien hunne hoofden zo vindingrijk waren als hunne harten wel bedorven zijn: dat zij geen meer opgang maaken, moet gij toeschrijven aan hunne plompe vuilbekkerij, die

zelfs dagelijksche deugdzaame vrouwen stooten moet, en alle geregelde huizen voor hen doet sluiten: veelen zien er anders even ontkracht, even geel en kwaadvochtig uit, als onze meeste aanzienlijke jongens van plaisier.

Gij begrijpt wel, dat ik van alle die beklagenswaardige meisjens, en alle deeze antique Freules, dat platje uitzonder, het welk ik op eene wandeling ontmoetende, daadlijk voor mij confisqueerde? dat noem ik eerst een juweeltjen! is het niet om averechts te worden dat zo een meisje niet dan bij een enkel geval genaakbaar is voor lieden van mijn soort? dat haare ouders haar in schaduwen en geboomten verbergen? ik moest maar eerder geweeten hebben dat die jonge advocaat, met wien ik daags te vooren aan den haspel geweest was, over eene gaauwheid in het spel, haar broeder was, en mijn neef worden moet: maar wie drommel kon weeten dat de Heer WILDSCHUT in uwen hoek eene zuster met haare geheele familie had? waarom hebt gij mij dit niet gezegd? of het te pas kwam: die advocaat heeft zulk een vast doordringend oog, en zulke voor een' jongman sterk getekende trekken, dat ik liefst goede vrienden met hem zoude willen blijven: ik kan niet zeggen, dat ik mij omtrent dit BETJE STAMHORST (want zo heet zij) niet met alle beleefdheid, die zij verdient, gedroeg; neen zeker! maar indien haare ouders invloed hebben op den Heer WILDSCHUT, dat zeer wel zijn kan, dan zal het licht

waarin ik mij hier vertoond heb, niet zo gunstig voor mij zijn, als het zoude geweest zijn, indien ik de kaart van het land gehad had.

Ten vervolge.

‘Wel nu HEINTJE! hebt gij uw bezoek nog niet afgelegd?’ ja gisteren: ‘En hebt gij eenige verlichtende uitzichten?’ gij zelf zult er over oordeelen: om zes uren ging ik daar heen, in al den luister mijner persoonlijke en geleende schoonheid, en met het air eens overwinnaars.

Ik vond daar Juffrouw HOFMAN: dit kind heeft veel te goeden smaak om mij niet met onderscheiding te zien - ‘Slapperloot meisjes! gij zult ook een beurt krijgen; doch nu heb ik het te volhandig; uw trouwen? o daar kan niet aan gedacht worden, maar zo ik u in mijne belangen kan overhaalen, dan zult gij geen ondankbaaren verplicht hebben: uwe schaapachtige vriendin zal zeker uw raad, indien hij gunstig voor mij is, involgen, en daarna zal ik met u nader spreken;’ zo dacht ik toen ik haar met beleefdheid doch zekere gemeenzaamheid sterk in de oogen zag.

Zij was er niet alleen; ik vond daar ook eene Juffrouw die ik nooit gezien had: wat zal ik zeggen! indien er Engelen zijn; (zo als de vroomtjens elkander verzekeren,) dan moeten zij er zo

omtrent uitzien als Juffrouw SADELAAR: alles wat zij zeide, en den toon zelfs waar op zij iet zeide, stemde met haar gestalte en gelaat geheel overeen: men zou zo beginnen thee te drinken: ik was blijde dat ik wat te doen kreeg: dit meisje heeft voor mij iet - hoe zal ik het u beduiden? het komt naast bij het geen men eerbied noemt: en deeze aandoening heb ik zo zelden dat zij mij vrij mal en onnatuurlijk staat; en zou mij des mijn grond hebben doen verliezen, indien ik mij daarbij stilzittend bepaald hadde: er komt ook nog dit bij, dat zo eene engel mij nooit bij haare vriendin, vrees ik, zal begunstigen; zij zal daar te naauwgezet toe zijn, zo zij mij ten minsten uitvindt, en dat zal niet onmogelijk zijn, indien zij Broeders in *Amsteldam* heeft.

Maar, zult gij wel geloven kunnen dat ik ter goeder trouw spreek, als ik u zeg dat ik in langen tijd geen avond doorbragt, die mij zo recht beviel? zouden BLONDEL en zijn vriend gelijk hebben? ben ik minder bedorven dan ik zelf geloof? of was het alleen de kracht der nieuwheid, die mij in de zoete gesprekken als wij hielden, (KEETJE daar niet onder begreepen) zo veel smaaks deed vinden? ik heb thans den tijd niet om dat te onderzoeken: het komt er ook niet op aan: zelden zag ik fraaiere blonde, en gij weet, alle ligtmissen zingen met recht:

*J'aime la belle blonde,
Mais j'aime la brune aussi:*

doch als ik mij wèl bedenk, verdient eene schoone blonde den prijs boven eene schoone brune: dit zult gij zeggen hangt van den smaak af: maar indien de goede smaak dit niet voorlang beslist heeft, hoe komt het dan, dat alle Poeëten, alle Schilders, en zij zijn de natuurlijke keurmeesters van het schoone, (de wijze Koning uitgezonderd,) die beminde een bruin boeren meisje;) ten allen tijde, in alle landen daar de Godin Venus gekend en gediend werd, haar afmaalen als de blonde glimlachende Venus? BOUFFLERS, die zulk een beslist talent had voor het maaken van liedjens, is van het zelfde gevoelen:

*Les yeux noirs sont de beaux yeux,
Mais les plus beaux se sont les bleux.*

zo dit meisje niet altoos onder de vrouwlijke vleugels eener inhuisblijvende moeder gekoesterd en bedekt gebleeven ware, dan zou het onmogelijk zijn dat ik nu reeds zo lang in *Amsteldam* haar nooit ergens gezien had: misschien gaat zij nergens dan in de kerk, en dewijl ik verzuimd heb daar ooit wild optespooren kan men zulks tamelijk zeker verklaaren.

Ik vrees, dat dit schoon kind te dikwijls op het tooneel zal verschijnen om u daar niet nader mede bekend te maaken.

Zij spreekt niet veel, maar heeft echter geen oogmerk om haare woorden op prijs te houden:

dit middel weeten zeer weinigen te bereiken: zij spreken, of veel te veel, of niet genoeg, in een wèl ingericht gezelschap: beide deeze misslagen zijn de gevolgen eener verkeerde opvoeding: haar weinig, en echter genoeg spreken, trok des ook al mijn aandacht: maar laat ik u eens vraagen, CHRISJE, gelooft gij dat knaapen van mijne soort, die hunne geringe waarde, (ik spreek nu ernstig,) kennen, veel achting kunnen hebben voor vrouwen, die haar geest uitstallen, alle haare schoonheden onder de wapens brengen, om ons tot zig te trekken? neen zeker! wij bedienen ons van de coquetterie, maar belagchen haar die zig de moeite geeven om ons te knippen.

Zie, al hield gij, volgens uwe loslijke gewoonte, mij voor een gek, zo betuig ik u, dat indien er veele zulke Juffrouwen SADELAAR waren, ik niet half zo veel voor mijne rekening hebben zoude, dan nu daar ik met CAESAR zeggen kan: 'Ik kwam ik zag, ik overwon!' ik ben den conversatietoon tamelijk wel meester; nooit kwetste ik het oor van vrouwen die indedaad zedig, zo al niet deugdzaam zijn; maar niet gek en onberispelijk te zijn, was nu niet genoeg: ik had mij ook geheel iet anders voorgesteld: ik had willen ontdekken of mijne afwezigheid mij bij mijne mooie maloot niet voordeelig geweest ware; daarom had ik mij zo schoon en beminnelijk voorgedaan als mogelijk ware: doch er kwam geene de minste gelegenheid toe: mijne eigenliefde was ook niet in 't minst

geveleid door de meerder algemeene oplettenheid waar mede ik wel bemerkte dat zij mij naging.

Toen men kwam zeggen dat de slede voor de deur stond, ging er wel tienduizend pond van mijn hart; ik bood haar mijne hand aan, en leidde haar zonder iet te zeggen, door den langen gang, hielp haar in de slede, boog mij, en ging te rug.

Juffrouw HOFMAN kent mij genoeg om te bemerken dat ik niet in mijnen natuurstaat was, en nam deeze gelegenheid waar, om mij te vraagen, of ik niet verliefd was op Juffrouw SADELAAR? - 'Hoe zo?' - 'Hoe zo! wel om dat de liefde in staat is om een verstandig man te doen kijken als een gek, en van een stamelaar een CICERO te maaken:' ik vond niet goed daar ernstig op te antwoorden: ik zeide alleen, dat Juffrouw SADELAAR een der beminnelijkste jonge Juffrouwen scheen die ik, buiten haar en haare vriendin, ooit gezien had: KEETJE is zo in den vierden hemel met haare nieuwe vriendin, dat die mij tot op dit oogenblik nauwlijks bemerkte had: hier uit kunt gij opmaaken of ik wel een duimbreed gewonnen heb: ik zal, om mijn oogmerk te bevorderen de zaaken ernstiger moeten voordzeten: VAN VEEN kon mij misschien den buit ontkaapen, indien haar Vader haar eene vrije keuze toelaat, want van zulk een beuzelachtige onverschilligheid, hebt gij geen denkbeeld; mijn belang eischt volstrekt dat zij zin aan mij moet hebben; ten minsten zo lang als zij vrij is; naderhand

zullen wij daar geen verschil over hebben: ondertusschen heb ik veel om handen; ik moet vrijen; ik moet Juffrouw HOFMAN believe; ik moet Mevrouw WILDSCHUT aan de speeltafel houden; ik moet VAN VEEN achter de vodden zitten; ik moet mijne finantien zien te verbeteren - de vangst is schraal, en om een *Onbesproken* Heer te blijven, moet ik huislijke schulden betaalen, waartoe ik thans geen geld heb: ik scheid des uit met schrijven en noem mij kort en goed,

Uw

HEIN -broêr.

PS. De brieven terug als gij die gelezen hebt: KEES vreest of zijne moeder er naar mogt zoeken.

Vijftigste brief.

Mejuffrouw PETRONELLA KLINKERT, *aan Mejuffrouw* MARIA DE GROOT.

WAARDE ZUSTER!

Het antwoord uws zoons op mijnen brief aan hem, heeft mij meer dan ooit overtuigd dat hij door geen ander leermeester kan verlicht en verbeterd worden, dan door de onderving: vernederende teleurstellingen, nadeelen van meer dan eene soort, moeten hem overtuigen dat hij dwaalt; zijne dwaaze zucht om bijzonder te zijn verzekert mij dat indien hij *Jood* of *Mahometaan* geboren ware, hij om die zelfde reden, zo hij eenige kennis had aan den Christelijken Godsdienst, dien Godsdienst zoude verdedigen, ja dat alles in staat zijn zoude om hem te doen bekennen, er is een magtig, wijs, goedertieren opperste Wezen, waarmede wij in zedelijke betrekking staan: zo men mijn' raad deede, men liet hem voortaan zijne dwaasheid involgen - zonder op hem of zijne elendige geschriftjens de minste acht te geeven: laat hem volstrekt leven na zijne verkiezing, zo lang immers als die hem niet tot zulke bedrijven brengt die voor hem slechte gevolgen, zo wel voor ligchaam als voor ziel zouden hebben: ik hoop dat hij als dan,

ziende hoe ontoereikbaar alle deeze zotte grilligheden zijn, om zijn oogmerk te bereiken, die zal verwerpen en anderen verkiezen welken redelijker zijn en hem zullen doen zien dat hij als een dwaas gehandeld heeft - verwacht nog eerst eene menigte zotternijen. De verwaandheid moet door de bespotting genezen werden; wees des geduldig; neem hem waar; maar zeg daar niets het allerminste van.

Daar ik zo zelden het genoegen heb van u te zien, en wij altoos zo veel aangenaamheid vonden in onze vertrouwelijke Zuster-gesprekken, zal ik mij van tijd tot tijd door middel mijner pen bij u vervoegen; dus zullen wij der afwezigheid haare treurigheid ontnemen, terwijl wij niet zullen ophouden elkander nuttig te zijn, en de gedachtenis van elkander geduurig te verlevendigen; iet, waarbij de oprechte vriendschap zo veel belang heeft: ik zal u door deezen doen zien dat ik geen eene gedachte in mijn' geest, geen een gevoelen in mijn hart ontdekke, die ik *niet* met u wil deelen en beproeven; wèl gerust dat mijne waarde MIETJE in deezen mijn voorbeeld zal volgen: ik begin des naar dit plan.

Eene veeljarige ondervinding en opmerking heeft mij kennis gegeven van menigerleie ligchaams ongesteldheden; ik ken veele menschen wier geheele leven ziekelijk is, nooit ziek genoeg zijnde om het bedde te houden, en veel te krachtloos om de minst vermoejende bezigheden, het zij des lig-

chaams het zij des geestes uittehardten; bij wie alle geneesmiddelen niets heilzaams hebben uitgewerkt; alleen het flauwe leven sleepend gehouden hebben, en die op éénmaal door eene doodlijke krankheid gered, en in vollen welstand gebragt zijn; de Natuurlijke oorzaak daar van zal een BOERHAVEN of VAN SWIETEN *misschien* doorzien kunnen, maar hoewel mij die kundigheid ontbreeke, is echter de waarheid daarvan vast en zeker: zo zijn er ook daaden van zedelijke ongesteldheden en kleine verwrikkingen des verstands, die zo diep verhoolen liggen, dat wij alleen de uitwerkzels daar van zien; dit verdrukt alle zedelijke kracht en ondermijnt den eigenlijken mensch: deeze zieken draagen den dood in zig om, schoon zij voor het uitwendige wèlgesteld schijnen: eene zwaare zedelijke krankheid kan hen naar middelen doen omzien, en dus in de mogelijkheid brengen, om in het dierbaar bezit hunner verstandige vermogens hersteld te worden: eene groote, veele gevolgen in zig hebbende verkeerdheid, kan hen te recht brengen. Geloos mij, menschen van een zeer uitwendig zedelijk gedrag, onze zo genaamde onberispelijkste jonge lieden, zij die in hunne vroege lente zo veele bladen, ja zelfs knoppen van bloesems vertoonen, waar van men eerst in hunnen herfst de vruchten moest verwachten; onze stille ingetogene, onze vóór hun tijd wijze zoons die met hun veertiende jaar pleiten, en op hun twaalfde jaar verhandelingen schrijven: ‘zielzuch-

ten tot God, Christenen op hun sterfbed,' opstellen, en in zoete versjens de iedelijkheid der wereld, het nuttige der eenzaamheid, en het verrukkelijke der vereeniging van God met hunne ziel bezingen, of zig verdiepen in geestkundige onderwerpen; met één woord, allen die zo magtig wijs en zo in 't oog vallend vroom zijn vóór hun tijd; die zig als geoefende Christenen vertoonen vóór zij mannen, en wijsgeeren vóór zij leerjongens zijn, allen deezen hebben eene groote vernedering nodig om immer iet degelijks te worden: zij moeten door eene schreeuwende ongerechtigheid, of ten uiterste bespottelijke dwaasheid gerucht maaken. Ik weet wel waarde Zuster dat alle regels uitzondering lijden, maar over het groot algemeen zal men zien dat ik geen ongelijk heb.

Het kan eene vrouw die, als gij, nog in uwen bijbel blijft voordlezen, wat ook het litzinnig vernuft of de alles aan zig onderwerpende mode daar tegen inwerpe, niet hinderen indien ik ter bevestiging van mijn gezegde mij op een der grootste mannen, op PAULUS, beroepe, 'hij, die met een goed (dat is een ondoorzocht, geweten wandelde) in eenen tijd dat zijne medejongelingen nog nooit den geringsten aandacht hadden opgewekt, of hun geweten geraadpleegd; die ijverde voor den Vaderlijken Godsdienst, in een' ouderdom waarin zij geen ander denkbeeld hadden, van den Godsdienst, dan voor zo veel den sabbat en het offeren betref, de wet te leezen en

den overigen tijd te verbeuzelen; die PAULUS moest een vervolger der Christenen worden, om hem, Apostel geworden zijnde, eene voordduurende nederigheid in te boezemen; en die hem eens moest doen belijden dat hij, ofschoon hij veel meer gearbeid hebbende dan alle andere Apostelen, de minste van allen was, om dat hij de gemeente van God vervolgd had.'

PETRUS, die dooreerlijke ieverige man, die zeker zijnen meester met de grootste vuurigheid beminde, moest door eene zo smartlijke als vernederende ondervinding leeren, dat liefde, door drift opgewonden, geheel iet anders is dan innerlijke vastheid; eene met herhaalde eeden bevestigde verlochening zijns besten vriends, zijns Goddelijken meesters, moest hem overtuigen, dat, om in staat te zijn van het leven te zetten voor zijn' meester, hij eerst moest versterkt zijn met het geene de H. Schrift noemt: kracht uit der hoogte.

Als ik des ook jonge Predikanten zulke plaatzen hoor uitleggen, en verklaaren, die meer door het gevoel des harten dan door het verstand moeten bevat; die meer door zelfkennis dan door studeeren moeten uitgelegd worden, en die bejaarde Christenen niet dan met schroom behandelen; dan ben ik zeer beducht dat alles kunst, en het werk der verbeelding is, waaraan noch 't gezond oordeel, noch het welgeplaatst hart eenig deel heeft: ik bewonder dan wel den autheur, of den schilder, maar

begrijp dat die beiden daar niets te maaken hebben, en dat alles vertooning is.

Misschien valt mij het volgende dies te pijnlijker in het oog, om dat ik, in eene academiestad woonende, veelen onzer studenten van naderbij ken; maar ik als zo een luchtig knaapjen, of een waarlijk groot lichtmis, zo dra hij het manteltjen om, en het befjen voor heeft, juist de ernstigste stoffen zie uitkiezen, bijvoorbeeld: 'Mij aangaande het is mij goed nabij God te zijn' - 'Wien heb ik nevens u in de hemel, enz.' 'Strijd om integaan door de enge poort' - 'Het is de mensch gezet eenmaal te sterven en daar na het oordeel' - 'Ik heb den goeden strijd gestreden. - 'Kom Heere Jezus! kom haastlijk enz,' dan word ik bedroefd; ik vrees dat deeze snappertjens niet weeten wat zij zeggen; en dit is nog de liefderijkste verschooning die ik voor hen weet: ik ken een allerbraafst jong Predikant die hier ettelijke jaaren studeerde, en zig nooit schuldig maakte aan de minste lichtmiserij; die vrolijk en geestig, maar niet losbandig was, en sedert hij eene plaatst heeft, hoor ik hem dikwijls met zo veel genoeg als nut: nu spreekt hij eens over de natuurlijke gevolgen der ondeugd, die hij om zijne hoorders niet te stooren zonde noemt: van de natuurlijke gevolgen eens deugdzaamen, (dat is vroomen) levens; over de gewigtige uitkomsten van den eersten kwaaden stap; van het waarachtig berouw: dit zijn onderwerpen waaraan jonge lieden

kennis hebben kunnen; en men spreekt altoos wèl, altoos overtuigend wanneer het hart de bron der welsprekenheid is. Hoe smartlijk is het voor welgezinde Christenen, zo dikwijls te moeten hooren dat de grootste lichtmissen de beste predikanten worden! ik zou hier nog veel over kunnen schrijven, maar dit zijn wij zo volmaakt ééns, dat ik u niets kan mededeelen 't welk u niet bekend is.

Dit zijn onder anderen ook al mijne beweegredenen wanneer ik jonge lieden, die lust hebben om Predikanten te worden, en kennis met mij (ja ook wel indien zij niet met goederen bedeed zijn,) houden of zoeken, in de Prophetische schriften laat studeeren: dit maakt dat zij werken moeten onderzoeken, hun oordeel leeren gebruiken, en des een' smaak in bezigheden krijgen die hen te stade komt om zig wèl voortebereiden: dan kunnen zij eens verstandige uitleggers der H. Schrift worden, en wat meer ten kansel brengen dan bloemen der welsprekenheid; (die veelal de beste niet zijn;) dan theatrale houdingen en naarbootzingen van de een of ander beroemden Comediant; dan leeren zij de bekrompenheid des menschlijken doorzichts kennen, en met bescheidenheid tegenstaan de geenen die den Godsdienst of ondermijnen of bestrijden, en zo keeren zij dan van zelve tot de schoone eenvoudigheid van het Euangelie door hunnen Godlijken Meester gepredikt, en dan hebben zij ook het recht om over veele zinnebeeldige uitdrukkingen, ontleend uit de Oostersche spreekwijzen, of ziende op gebruiken en plechtigheden van oude volken, te spreken:

Zo weinig werks ik maak van jonge ondervindings predikers, maak ik ook van die zo genaamde Godvruchtige kinderen, die met hun agtste of tiende jaar, naar mijn oordeel, dweepende schadelijke kleine boekjens opstellen, en die nog in veele naauwgezette christelijke huishoudens maar te veel gelezen worden: zulke godvruchtige jonge lieden, waar van men zig zo veel belooft, zijn gelijk aan onze bloembollen, die wij in onze vertrekken, door eene overdrevene en voor hun aller nadeeligste hitte, uitbroeden; en bezet zijn met eene menigte vóór den tijd hoog en wijd uitgeschootene bladen: onkundigen verheugen zig daar over, maar lieden, een weinig meer bekend met de Natuur, kunnen zig niet vleien dat deeze planten immer schoone gezonde bloemen zullen tot volkomenheid brengen: al die stuursche afkeer van de vermaaken der kindsheid; van spelen en vooral van ligchaams beweging, de zucht naar eenzaamheid, dat zogenaamde leezen en bidden, dit alles heeft, (want een schijnheilig kind is zo zeldzaam als een kind met twee hoofden,) heeft zijn oorsprong in natuurlijke ongesteldheid: de schaapen zijn ziek, en hunne onbedachte maar welmenende ouders en vrienden prijzen hen over hunne stilheid, hun peinzen, hunne zucht om alleen te zijn; zij vergelijken hen, en dat alles in hun bijzijn, bij andere wilde iedeltuiten, die zo dra zij hun les geleerd hebben niets zo zeer beminnen dan loopen, draaven, knikkeren, hoepelen, paardjen-speelen, lagchen, zingen, dansen

en huppelen: zij spreken over het goede dat de Heere in zo een kind gelegd heeft; en hoe God zig verheerlijkt door den mond der kinderen; men ziet eenige gebreken over het hoofd, en toont zig alleen vergramd over zulke kinderpotsjens die waarlijk zeer wel inteschikken zijn: deeze stille kindertjens beginnen nu te bemerken dat hunne verkiezing eene verdienste is, en zij volgen nu ook hun trek tot gemak en ledigzitten met ruimte in, in plaatst van door loopen en snappen, door praaten of kibbelen zig werkzaamheid te verkrijgen, en dus het middel om hunne verzuurde of verdikte vochten te verbeteren: de kleine eigenliefde heeft nu schoon spel: zij geloof dat het kind indedaad iets bijzonders is, en een grooter aandeel heeft aan de Godlijke goedkeuring dan andere kinderen die een gezonder ligchaam meer levenskrachten en meer verbeelding ten deele viel: hunne ziekelijkheid moet dus doende toeneemen; de natuurlijke neiging tot vrolijkheid gaat al meer en meer achteruit; alles verveelt hen, want het blijven tog kinderen; zij wenschen naar geluk, maar dit op deezen weg niet vindende, luisteren zij als vinken naar het geen men hen voorzegt van den Hemel; van Jezus als de vriend der kinderen; en van eene plaats waaruit alle verdriet zal geweerd en waarin alle vreugd zal genoten worden: sterven deeze zieke sukkelaartjens vroegtijdig, dan schrijft men een vodjen van een zogenaamd stichtelijk boekjen over het zogenaamd *Godvruchtig leven* en *zalig sterven*, van een agtjaartig

meisken, of tien jaarig jongsken; dit leest men andere kinderen voor, ja geeft hen dit ten voorbeeld - maar nu vraag ik, heeft zo een kind ooit een eenig recht gezond denkbeeld van het Christendom gehad? en wanneer heeft het zijn geloof in JEZUS ooit door een deugdzaamen wandel kunnen betoonen? deugd, alle deugd is strijd; is staande blijven in zwaare, voor ons zwaare beproeving; en dat wel met oogmerk om onzen Hemelschen Vader te behaagen die ons schiep tot geluk en ons den weg daartoe door zijnen Zoon heeft laten bekend maaken.

Dit is 't niet al! groejen zij op tot mannen en vrouwen, en ontwikkelt de Natuur hunne krachten niet met geweld in zekeren leeftijd, dan worden zij die bende van luie sloddervossen, die niets doende leden der maatschappij, kribbige berispers van onschuldige, ja noodzaakelijke vrolijkheden: zijn zij behoeftig dan weeten zij zig in de huizen der welmenende onkundige rijken intedringen, leeven lui en lekker, en worden meermaals schijnheiligen zonder zulks opzettelijk te bedoelen; gaan van kwaad tot erger, en eindigen zo als de Benjamins: zijn zij zelven in ruime omstandigheden, dan heeft hun snood voorbeeld nog te erger gevolgen: zij zijn het uitverkooren volk om wie de Heere een zondig land spaart; zijn trotsch op eigene gerechtigheid, ondraaglijk door hun humeur omtrent allen die niet denken zo als zij, en hunne willekeurige voorschriften niet in de plaats van Euangelische ver-

pligtingen willen opnemen! ontroven hun nalatenschap aan behoeftige of anders denkende naastbestaanden; maaken de Kerken groote legaten, stichten hofjens van afgekneveld geld, en ontslapen bij het volk in een geur van groote heiligheid! of worden zij genezen van hunne ongesteldheden, verkrijgen zij met hunne toeneemende jaaren beter vochten en meerder natuurkrachten, dan stellen zij zig doorgaands schadeloos voor den dus treurig doorgebragten tijd: geene goede boeken, geene nuttige gesprekken, geen bijwoonen der Godsdienstige vergaderingen, geen gebed, geen christelijke oefening in het goede - zie daar dit is het eigenaartig uitwerkzel der zo vroege zogenaamde Godvreezenheid! dan spotten zij met hunne voormalige vroomme uitdrukkingen; beschimpen hun eersten wandel; toonen er (hebben zij vernuft) de zotheid, onbestaanbaarheid, ja ondeugenheid zo sterk van aan, dat men er geen eene trek behoeft bij te voegen: maar dit is nog niet genoeg; nu bespotten en haaten zij de waarachtig vroomme, naauw gezette christenen, en doen des een onberekenbaar nadeel aan die vroomheid, die Gode aangenaam en der wereld onontbeerlijk is.

Ik zelf, mijne waarde Zuster, ken verscheiden onzer zogenaamde vrijgeesten, die met hun tien of twaalf jaar zulke veelbelovende kinders waren: ik beroep mij des niet op woorden die betwist kunnen worden, maar op daaden die bewezen zijn.

Hierom zeg ik menigmaal bij mij zelve: indien

het onvermijdelijk zij dat de zwakke kortziende onkundige mensch, eenmaal der dwaasheid moet offeren, (en dit schijnt bijna onvermijdelijk) gelukkig zo hij dit offer in zijne eerste jeugd toebrengt: de dwaasheid schijnt tog gebonden aan het hart der jeugd: eene te vroege, te warme, te veelbevattende Godvrucht, ook als zij oprecht is, is zelden duurzaam; om dat zij noch op reden en ondervinding, noch op kennis gegrond, maar op driften, en ongesteldheden als op een rul zand gebouwd werd, en geen vrucht is van een wèl bedacht eerbiedig vast hartlijk besluit. Een stil, bedekt stuursch kijkend jongeling, groeit meestal op tot een knorrig misnoegd wijsgeer, of een loozen lichtmis: hij die met zijn vijftiende jaar zig ook de alleronschuldigste uitspanningen ontzegt, de oefeningen sticht door zijn woorden en bijzijn, ijvert voor Gods eer, wordt weldra zo uitgeput, zo vermoeid, dat hij, ziende zulks niet te kunnen uithouden, met zijn twintig jaar aan den anderen kant overslaat.

Een wild, levend, openhartig, driftig jongeling, die vliegt, loopt, vischt, jaagt, te paard rijdt, de dans en de muziek, het lagchen het schertzen, het stoejen bemint, die alle vermaaken met zijn geheel hart geniet welke verstandige ouders hem gunnen; die zijn ouders eerbiedigt, zijne moeder met de tederste liefde bemint, zijns Broeders beste vriend en de goedaartige stoute kwelgeest zijner Zuster, ja zijner buurmeisjens is, inschikkelijk omtrent de be-

dienden, en moedig is omtrent een snoeshaan, heeft zo veel gezond oordeel dat hij weldra van al die kinderspelen en jongensvermaaken moede is; hij weet bij ondervinding dat ook in deezen het najaagen meer is dan het bezetten: zij kunnen op de pligten van zijn beroep niet meer indringen; hij behandelt zijne wereld zo als hij eene lieve mooije beuzelachtige vrouw behandelt - beleefd, en inschikkelijk; maar geeft haar geen deel in zijne achting, en verwacht niets van belang van haar.

Dan begeeft hij zig tot die bezigheden die zijn staat of beroep van hem eischen, 't zij als een goed Regent, of gehoorzaam en vrij burgervriend: hij zoekt een vrouw, wordt vader, en zijn geheel karakter verbetert, en krijgt meer vastheid, naar gelang hij in meer betrekking komt met anderen, zo wel in, als buiten zijn huisgezin.

Hij werkt naar onveranderlijke beginsels; ziet zijne pligten dóór, en dewijl hij in den grond zijns harten een eerlijk man is, wordt hij door overtuiging een Christen; geene bijzonderheid kan hem verleiden; geene spotachtige lichtzinnigheid hem verbaazen, geene groote naamen kunnen hem verbluffen: hij ziet in VOLTAIRE den fraaisten geest zijns tijds, maar meer niet: ROUSSEAU beschouwt hij met bewondering; wie schrijft, zegt hij, als deezen zeldzaamen man! maar terwijl hij deszelfs bekwaamheden eene ongeveinsde hulde doet, houdt hij den effenen weg der welbewezene waarheid getrouw, ja schaamt zig niet ook in

het bijzijn van ongelovigen, dat hij een Christen is.

En dit is echter die zelfde jongeling die men voor minder braaf, vroom, Godsdienstig hieldt om dat hij den loop der Natuur volgde, en zig alle zijne beginsels en vermogens ten vollen, en tot eene schoone volkomenheid ontwikkelde! zo dwaas oordeelt de onbedachtzaamheid, de domheid en de onkunde over het aanstaand karakter der jonge lieden: overal waar men sterkte, weerstandbiedbaarheid ontdekt, kan iets goeds gewacht worden: de *Franschen* hebben een spreekwoord, en daar heb ik zin aan: ‘die weinig eet, die weinig werkt.’ dit is zeker, dat een slap zwak ligchaam geen dienstig bekleedzel is voor eenen grooten geest: zeer bij uitstek matige volken zijn doorgaans blode, en hebben alle de gebreken der zwakheid. Zij die in de *Indiën* met opmerking geleefd hebben verzekeren dit ten vollen: nu weet ik wel dat een sterk gezond ligchaam een gaaf der Natuur is, maar ik weet tevens dat een goede leefregel wonderen kan uitwerken, zo wel als dat een losbandig baldaadig leven onze sterkste welgevormdste jeugd, voor zij dertig jaaren bereikt, met smarte en uitgeput kan ten grave brengen: gelukkig zij die hunne gezondheid als een groote schat in acht neemen!

Ik meen dat het de deugdzaame GELLERT, is die geschreven heeft, *Over de voordeelen van een ziekelijk leven*. Ik heb zo veel achting voor den wel-

menenden beminne swaardigen GELLERT, dat ik niet dikwijls van hem verschil; maar hoewel ik die voordeelen in 't geheel niet ontken, dewijl een deugdzaam mensch alles ten besten gebruikt, zo denk ik echter dat onze wereld, indien zij bewoond wierd door ziekelijke, sukkelende, zwakke menschen, nog oneindig onvolkomener in alle opzichten zijn zoude: de gezondheid heeft haare uitspattingen; de sterkte kan verwarringen aanrichten, maar de ziekte heeft ook groote, lastige, allermoeijelijkste gebreken, en die zijn te gevaarlijker om dat het mededogen zig veelal een pligt maakt van die onberispt te laten: de ziekelijkheid kan des voordelen bezitten even zo als een geneesmiddel; zij kan hem die door haar ondermijnd wordt in zijnen zedelijken toestand voordeelig worden, maar is nimmer een goed op zig zelf: dewijl zij strijdt met de volmaakbaarheid onzer zamengestelde natuur.

Ik heb u over dit alles te breeder geschreven, niet alleen om dat ik door het vermaak van mij met u te onderhouden, ben weggevoerd; maar ook om dat ik u omtrent uw' zoon eenige vertroostende uitzichten wenschte medetedeelen: hij verkwanselt eigenlijk zijne natuurlijke verstandige vermogens: laat hem zo maar voordbroddelen, en het eene vodjen na het andere knoejen, het zal hem zelf wel gaauw verveelen! werken zonder het oogmerk te bereiken staat eindelijk tegen: hij zal eerst nog uit hoofdigheid en misschien ook uit gewoonte voordhaspelen: hij zegt nu wel dat de verachting van dwa-

zen hem streelt; maar dat is om dat hij zig nu nog vleit, dat verstandigen hem, zo dra hij bekend wordt, zullen rechtdoen. Ik kan het niet genoeg herhaalen, berisp hem niet, iedere berisping ziet hij aan voor eene hulde aan zijne zeldzaame talenten: binnen eenige maanden zal hij beginnen te zien, dat hij een gek en niets anders is; ziet hij dat eens wèl door... N.B. *Het slot deezes briefs is verlooren door onachtzaamheid van Mevrouw LENTING, maar men kan hetzelfde omtrent gissen.*

Een- en- vijftigste brief.

Mevrouw CHRISTINA LENTING, aan Mevrouw JACOBA WILHELMI.

Ik veronderstel zeker, dat gij reeds dien eernaam hebt aangenomen; want ik heb mij niet zeer gehaast in u een antwoord te zenden; doch nu zal ik er u een geeven, 't welk lang genoeg zijn zal, om ten minsten u te doen zien dat ik, hoe slof ook in 't schrijven, als ik er aan kom niet van uitscheiden weet.

Indien ik niet volmaakt onverschillig ware voor alles behalven vermaak, en dat wel vermaak in mijn trant, vermaak dat met mijn' smaak instemt; want van vermaaken daar gij, malle nuffens, zo veel van snapt, zonder er eenig waar denkbeeld van te

hebben, spreek ik niet, wat konde ik mij op u wreken door dien brief waarin gij zo gediensig over mijn dierbaar echtjuweel uwe gedachten zegt, aan zijn Wel Ed. Grootachtbaare ten gemoedelijken lecture te geeven! en indien hij u eens gedwongen hadde om alles te bewijzen wat gij tegen zijn persoon en verstand inbragt? maar wat zou het mij gebaat hebben? hij had de heele JACOB LENTING zo als hij daar gaat en staat, slechts voor de rechters te sleepen, om van alle lastering te worden vrijgesproken: dit is het niet al: hij zou, indien ik hem uw' brief al eens getoond hadde, zijn eigen portrait daarin niet ontdekt hebben; de man leest alle brieven, zelfs die over geld zaaken handelen, (en geld heb ik echter altoos hoog nodig) even zo als de dominées het Formulier-gebed leezen, zonder er iet bij te denken: niet bij gebrek van vermogen om iet daar van te verstaan, maar om dat zijn geheele ziel, en alle haare vermogentjens verslonden wordt, door 's Lands oirbaar, wetten, en placaten, en COBUS zou mij den brief overgeeven, met de lofredenen dat dezelve zeer verstandig was opgesteld; en dat gij in staat zoud zijn der wereld eene andere Koningin ELIZABETH te vertoonen; daar zoud gij dan hebben heengeloopen met dit mooje pluimtjen, en ik met een verweerden langen neus! laten wij dit dan maar blaauw blaauw laten, en tot iet anders overgaan.

Ik geloof, dat weinig raadpleegsters, wiksters en

weegsters zo wel het doel waarom zij trouwen bereikt hebben, als ik; ik die, met niemand raadpleegde, dan met mijn eigen dierbaar belang, en LENTINGS ijzeren geldkist. Wat zijt gij en uws gelijken toch gekke meijens! hoe! men gaat op kermessen, dwergen, monsters, boschmensen, gruwzaame dieren zien, kinderen met een hoofd te veel, enz, en men geeft zijn mooje geld nog toe; en ik, ik zou geen menschlijk wezen, dat toch zijn gezonde lijf en leden heeft, om dat het er wat vierkant, wat bonkig en zwart uitziet, mogen rondleiden door een prachtig huis en heerlijke tuinen! en dat ofschoon ik daar door nij het bezit geplaatst heb van schatten, die ik niet ontbeeren kan: zachts dat mijn man zo knap slag is, als uw schreeuwlelijk van een ouwe papegaai, die altoos om u huppelt, en juist ook niet heel veel wijsheid aan den dag ligt, en u verre van voordeel aantebrenge, 's daags een paar amandels en een stukje geweekt brood kost: heb ik, denkt gij, de vrijheid niet om in mijn huis al te zien en te ontvangen, wat maar een goed kleed aan 't lijf heeft, en een fatzoenlijken naam voert? Hoor, coos, ik zou u daar meer over kunnen schrijven; doch gij zult nog genoeg letters krijgen, en ook, waarom zoudt gij twijfelen of ik niet volmaakt in mijn' smaak gelukkig ben? Ik leef zo vrij als vóór mijn huwelijk, en voldoe aan alle de begeerten die er zig of in mijn hart of voor mijn vernuft oprijzen: geene vooroordeelen stooren mijn genot.

Ik maak veel opgang - veel geruchts; dat zou ik hoopen! welk een glorie voor mij: te hooren zeggen: dit alles durft Mevrouw LENTING doen.

Misschien, vraagt gij, (want ik ken u van ouds, en met uw vroom huwlijk zult gij niet beter worden,) denkt gij nooit aan het einde? - zo min als doenlijk is; als alles naar onzen zin gaat, is dit eene zeer ontijdige gedachte, doch als dit denkbeeld zo onbescheiden is dat het ongeroepen binnen komt, dat tog te hooi en te gras gebeurt, want vroomme gedachten zijn even ongemanierd als de vroomen zelve, dan maak ik haar dienstbaar aan mijnen wil: 'leef vrolijk, leef naar den wensch van uw hart CHRISJE! het zal tog zo niet eeuwig duuren; haast u om te genieten, uw leven is kort en onzeker:' dan ziet die pikzwarte gedachte zeer wel dat haar haring bij mij niet braadt, en - verdwijnt al mompelende.

Ik wil niet onderzoeken, of uwe bekeering den Dominé, dan of de Dominé uwe bekeering begunstigd heeft: ik zou het mij zelve niet vergeven, indien ik op zulke wisjewasjes een oogenblik zat te peinzen; waarlijk het sop is de kool niet waardig; en ook, welke duistere voorwerpen! de bekeering en de Dominé!

Ik kruimel nooit: die het zo ver brengen kan als ik het bragt, doet wel dat hij eene zedige vriendin verkiest ter leidsvrouw, en een Ziekentrooster of Dominé tot echten man: ik heb er niets tegen, want in waarheid een modern Christen en een

dagelijks atheïst deugen in practijk even weinig: hij die eenige betekenis hecht aan het woord deugd, eer, conscientie, ondeugd, enz, doet als een zot, wanneer hij om een hand vol iedel vermaak zondigt: slapperloot indien ik van die lieden ware, ik zou toonen dat ik meer verstand had dan gij en uwe soort; *want* ik zou weegen; en de partij was schielijk genomen: gij lieden hebt nooit eens recht pret; altijd is er angstig nadenken onder gemengd; en angstig nadenken, strookt omtrent met vermaak als het Euangelie met den *Coran*. Ik voor mij geloof dat VOLTAIRE meer vermaak genoot in zijne ligtmissen, dan ROUSSEAU in alle zijne overtredingen: hij kon vrij *zondigen*, zo als gij dat noemt; hij was vrij van alle vooroordeelen; daar ROUSSEAU toch altoos in de war bleef, tusschen JEZUS en SOCRATES: nooit kon hij het zo verre brengen om den insteller uwer leer bespottelijk te maaken, wat moeite hij ook deed om die leer zelve in een ongevallig licht te plaatzen: het ging met ROUSSEAU als met DAVID, nu eens hitste hij het volk op tegen zijnen wettigen Koning SAUL, en dan sloeg hem het hart als hij een end van 's Konings langen sleependen mantel heel voorzichtig, (zonder hem in passant een goejen jaap te geeven,) afsneed.

Vlei u niet, dat ik mij des zal verwonderen over uwe gedane keuze: waarom zou de eerste trede op den weg des geloofs, den mensch niet even ver voeren kunnen op den doolweg des bijgeloofs, als

de eerste stap op den weg des ongeloofs ons brengt op die van de aller onbepaaldste vrijheid? wat zoudt gij, zwakke ziel, met een' man van de wereld begonnen hebben? Hij zou u op zijnen weg gebragt hebben, en daar verkoost gij niet op te komen; gij zoudt dus altoos al twijfelend en dubbend, eeuwig en altoos in ongerustheid, hebben voordgeslenterd: ja maar uw Officier was een braaf man! gij doet mij lagchen! hebben wij dan ook geen lieden van eer? wie is meer braaf denkt gij, hij die den stillen effen weg der gewoonte bewandelt, of hij die zig zelve dwars door allerlei vooroordeelen eenen weg baant, en daar groote voordgangen maakt, om dat hij lacht met alle zulke gevaaren en uitkomsten die u het hart in de schoenen doen zinken?

Gij deed wèl een Leeraar des volks te neemen: nu kunt gij gerust voordgaan; gij zijt veel te veel met vrouwlijke moedeloosheid bezet, om het ooit verre te brengen in zulke dingjens die stoutheid en moed eischen. Gij moogt ook wel min of meer penitentie doen voor uwe kleine kattensprongetjens; al ware het maar om dat gij zo lang tegen uw licht aan druiste: uw Dominé is een verstandig man: dat komt ook al goed: gij COOTJE had een verstandig man even brood noodig, als ik een volslagen gek: uit toegevenheid voor u, zal ik nu niet volgens eene strikte logica onderzoeken, of een Dominé een man van verstand zijn kan; ik vrees dat gij, zo als de meeste schaareshoofd-

jens, geen genoegzaam onderscheid maaken kunt tusschen verstand, en geleerdheid; hij zal zeker fijn, spinnewebbig fijn kunnen disputeeren, en veele eeuwige strijdigheden met elkander schijnbaar overeen kunnen brengen: en hij mag, schijnt het, nog wel wat zien, enz, enz: geloof mij, het is niet anders, de Academie-aap komt nog nu en dan uit den mouw kijken: maar het zullen onschuldige vermaaken zijn, die de braave verstandige man gaarne ziet? onschuldige! gij zijt een arm halsjen! zijn er anderen? of denkt gij, dat ik, indien ik daarvan overtuigd ware, aan den rand van uwe hel zoude waagen herom te loopen? Misschien zult gij zeggen: neen, alle vermaaken zijn niet onschuldig: doch als het op bewijzen aankomt zult gij zeggen met dien kleinen knaap te *Haarlem*. ‘JANTJE waarom doet gij dat?’ ‘wel al daarom Mama,’ en ik zou evenveel werk hebben om u te overtuigen dat, al daarom, geen rede was, als die goede moeder die eens op de zelfde vraag van het jonksken had geantwoord: ‘Wel al daarom, JANTJE:’ ik zou u om zulks verstaanbaar te kunnen maaken, ten minsten de heele onzedelijke leer onzer LA METTRIE, en anderen moet voorhouden; en dewijl gij toch nog zo wat geweten en Godsdienst hebt, zoudt gij er niets van bevatten: hoe zou ik het ook in mijn hoofd krijgen met eene Dominés vrouw te filosofheeren?

Of ik mij wel met uwe aanstaande kinderen, (want gij zijt zeker reeds getrouwd,) moet op-

houden daar sta ik voor: kom aan, om u echter de maat vol te meeten, moet ik aanmerken: het was zeker geene der beste invallen der Natuur toen zij wilde dat de vrouw met smart kinderen zoude baaren. Doch heeft zij ook geboden dat iedere moeder haar eigen kind zal voeden en bezorgen? vooral wanneer dit door loontrekkende minnen en voedsters zeer wèl geschieden kan? Of heeft de vrouw dan zo wel geen vrijen wil als de man? en als zij nu dat niet wil zou men haar dan dwingen? ja maar alle dieren beminnen en bezorgen hunne jongen: weet gij iet van het instinct? en dat indien ik in den rang der dieren behoorde ik even zo wel voor mijn jong zoude zorgen, als de beste klokken op een boeren werf? maar dewijl ik een vrij mensch, en geen instinct heb, kan ik doen zo als mij behaagt - maar uw eigen gronden; want hoe kan ik anders aanspraakelijk zijn voor mijne daaden, indien, ik door instinct of blinde kracht alles werktuigelijk doe? ja! daar had men niet aan gedacht! is dat mijn schuld? verbeeld u ook eens hoe zottig dat staan zoude, indien gij een dikken zwaarlijvigen klos van een vent zig buiten adem zaagt loopen om even als de dieren hier een graantjen daar een kruimeltjen, ginder een lekker beetjen opte zoeken, en het vervolgens in den mond van een dommelijk slaapziek klein menschlijk jong te proppen! wat zou dat fraai zijn! en evenwel zo houden de dieren huis kind! dit is het niet al! naauwlijks kan het klein gebroed zijn eigen kost zoeken

of zij moeten met of tegen wil verkassen, daar wij ouders verplicht zijn een halfdouzijn kinderen bij ons en ten onzen laste te houden, tot dat zij zelve in staat zijn om dien eigen rol te spelen.

Ik zoude u echter gaarn eens een uur met die kinderen zien omklungelen; en zien hoe gij allerlei wisjewasjes van papier knipt, kaarten huisjens maakt, poppen kleedt, speelgoed opbergt, kleine koekjens bakt, en sprookjens van Moeder de Gans vertelt: ken ik u wèl, dan zult gij aan zulk eene *onschuldige* vreugd zeer veel behaagen vinden, en uw verstandige man, die zal het met vermaak zien, dat spreekt van zelf.

Ik lach als ik zie welk een Catalogus van goede hoedanigheden en talenten gij u toeëigent! niet dat ik die ontken, neen: doch om daar uwe hoop op te vestigen van eens een goed slag van een vrouw te worden, is wat anders: gij zelve erkent dat gij op geen éénen dag met mij te noemen zijt, en evenwel hebt gij mij nooit groote blijken van achting bewezen: ik zou ook kunnen inbrengen tegen u; dat uwe heerlijke stem ruim zo veel verwoestingen heeft aangericht dan mijne oogen ooit durfden denken, en wat uwe bedrevenheid in allerlei fraaje handwerken betreft, daar van hebt gij u alleen bediend om arme naaisters en borduursters het brood uit den mond te neemen - een heerlijke lofrede!

Nieuwbekeerden sukkelen doorgaans sterk aan de nieuwsgierigheid, en daarom zal ik u verhaalen hoe ik in mijn nest leef; doch ik bedenk mij;

dit zal niet behoeven, alzo gij door deezen brief overtuigd zijn zult, dat ik mijnen weg blijf bewandelen, en er bij nadenk dat een mooie jonge vrouw, die schatten te verkwisten heeft, altoos gezelschap van haaren smaak vinden kan, voor al als zij leeft in een' hoek, opgevuld met adellijke leêgloopers en renteniers; als gij u herinnert dat ik altoos den smaak regel en ieder daaraan onderwerp.

Wat nu? ja over mijn Broeder: hij is wel genegen om mij te overschijnen doch of hij vastheid van geest genoeg hebbe, daaraan twijfel ik zeer: hij doet zeker zeer veel kwaads (zo als men dat noemt,) maar het is uit nood; ik weet des niet zeker of hij het verkiest: hij speelt, doch hij heeft geen duit buiten het geen hij met schrandtheid en behendigheit zig eigen maakt: gij plagt even als BLONDEL nog altoos goede gedachten van hem te hebben; dat mag ik wel lijden; ja zelfs gij beiden naamt altoos een zeker belang in hem; stel u dan gerust, hij vrijt naar eene mooie rijke zottin, en als ik er mij mede ga bemoejen, zal hij haar ongetwijfeld hebben.... daar krijg ik bezoek, en ik bedank u langer te schrijven - vaarwel wenscht u

Uwe Dienaares.

C. LENTING.

Twee- en- vijftigste brief.***Mevrouw ELIZABETH STAMHORST, aan Mejuffrouw MARIA DE GROOT.***

De overeenstemming die er, mijne waardste vriendin! altoos tusschen onze manier van denken en doen bestond, was de oorzaak dat wij zo rasch vrienden als goede bekenden werden: die vriendschap in onze vroege jeugd begonnen, bleef in alle haare kracht, ook toen wij door ons huwelijk als anderzins van elkander verwijderden: mijn vertrek naar buiten, en eene lange afwezigheid waren nooit in staat om mijne genegenheid voor u en even weinig mijne achting te verflauwen: heugen u die stille geruste dagen nog wel, toen wij beiden elkander betuigden dat wij geen duurzaam geluk verwachtten, dan uit een deugdzaam leven, waarin men zig ter uitspanning van noodzakelijke pligten bezighoudt met het beoefenen van onzen geest, en met de voorbereiding tot een ander leven? toen was het ook dat wij, met al het vertrouwen, der jeugd zo eigen, en met alle oprechtheid eener waare vriendschap, elkander mededeelden waar wij vooroordeelen, en waar wij waarheden meenden gevonden te hebben; en dewijl nu, noch gij noch ik onder onze vriendinnetjens iemand vonden, met wie men op deeze wijs konde

keuselen, haalde dit den band onzer vriendschap noodwendig sterker aan; wij scheidden nooit dan met het voorneemen om elkander dikwijls wedertezien: de herinnering aan dit alles behaagt mij zo zeer, dat ik mij niet konde wederhouden mijnen brief daarmede aantevangen: onze overige bijzondere bezigheden en pligten, leeden daar niets ter wereld bij: dit alles was alleen uitspanning.

Wèl overtuigd dat wij door onze ouders niet tot den ongehuwden staat werden geschikt, bepaalden wij ons meermaals bij de pligten, die wij als dan zouden moeten vervullen: het gewigt der opvoeding beseffende, en daarvan in onze ouders het voortreffelijk voorbeeld hebbende, beslooten wij om ons zo wat voortebereiden tot dien stand: van dit alles maakten wij een zo diep als onschuldig geheim; wij begrepen dat men ons daar van niet moest verdenken, en wij hadden geen ongelijk.

De braave man die mij voor zig verkoos, had bijna op de zelfde wijs gedacht: toen hij mijne denkwijze nader leerde kennen verloor ik niets (zo als gij denken kunt) in zijne achting: beiden smaak hebbende in het buitenleven, en niet genegen om de verminderde verkeerung met mijn' Broeder en zijn vrouw, in 't oog te doen vallen, vertrokken wij met onze beide kinderen: de Hemel heeft onze goede oogmerken omtrent die kinderen doen gelukken: mijn Zoon verdient zulk een' Vader en mijn BETJE heeft een dankbaar voordeel gedaan

met de moeite, zorg, en oplettendheden die ik altoos aan haar heb besteed.

Zonder dat mijn man of ik onder de schrijvers behoor, hadden wij ons eenige regels in het opvoeden onzer kinderen ontworpen: en dewijl gij mij onlangs verzocht om u die eens bij gelegenheid medetedeelen, zal ik u eenige weinigen daar van schrijven.

Wij eischen nooit dat onze kinderen in hunne vroege jeugd, zo in alles en over alles zouden denken als wij in onzen verderen leeftijd: wij waren altoos in onverschillige dingen zeer toegeevend, aan de algemeene zeden en gebruiken: wij toonden hen duidelijk aan, *wat* onverschillige dingen, en *wat* eeuwige onveranderlijke pligten waren: ik voor mij had nooit een gunstig denkbeeld van eene moeder, die haare dochter de modes en sieraaden van haare jeugd verkiezelijker, zediger, en betamelijker afbeeldt: zo een moeder handelt of onoprecht, of heeft weinig verstand: jonge meisjes vinden tog altoos fraajer en beter wat nieuw is in haare siersels, dan zulke die niet meer dan door ouderwetsche lieden gedragen worden: dit kunnen wij niet veranderen: het is ook niet noodzaaklijk; aldus let men op beuzelingen en laat zaaken van veel uitzicht en belang voor jonge lieden onaangeroerd; behoort men ook wel zo veel te praatzen over het fatzoen, van een kleed, of de kleur van een lint?

In onze jeugd klaagden onze moeders met recht

dat er geene boeken voor kinderen waren: dit gebrek is sedert eenige jaaren tamelijk wèl weggenomen, en onze kinderen hebben dus een groot voordeel boven ons: jammer dat ook nu nog zo weinige moeders daar het beste gebruik van maaken!

Wat behoef ik u meer over onze regels te schrijven? uit dit weinige zult gij zien, hoe omtrent dit groote werk door ons aangevangen en uitgevoerd werd.

Ik ga des tot iet anders over: de verwaarloosde opvoeding van de jonge Juffrouw DE WIND, was de grootste oorzaak dat ik mijns Broeders huwlijk met weinig genoeg zag: het was noch onderscheid in den burgerstaat, het was noch onderscheid in middelen, neen; alleen gebrek aan opvoeding die mij mijnen Broeder dit huwlijk deden afraden: ik voorzag wel, dat zij nooit instaat zijn zoude om kinderen die lessen en dat voorbeeld te geeven die zij zelve nooit gekregen had; ja waarvan zij niets vermoeden kon; zij was, voor 't overige uit eene zeer goede welgezeten familie, volmaakt onberispelijk, goedaartig, hoewel wat hollebollig driftig; zij was eene ongemeen fraaje vrouw: niemand deed meer recht aan Juffrouw DE WIND dan ik, en met dit al geloofde ik, dat mijn Broeder een andere vrouw moest zien te vinden, zo wel om haarent, als zijnent wil: uw brief toont mij dat gij haar niet zo wèl kent als ik: ik zal u daarom hieromtrent beter

onderrichten: onze goede Nicht SANDERS, heeft mij dit alles verhaald, zo dat gij kunt verzekerd zijn, dat het de striktste waarheid is, en gij zult zien, in hoe verre eene vrouw, dus opgevoed, verschoonelijk zij, als zij naderhand haar eigen dochter verwaarloost.

De oude JAN DE WIND was een onzer sullig goede mannen, die zo met hart en ziel lagchen over alles dat hen wat vreemd voorkomt; en er dan in 't voorbijgaan een paar woorden bijgoojen, die meer in den mond van een dronken matroos, dan in dien eens braaf burgermans voegen: hij deelde zijnen tijd, tusschen zijne negotie, het coffijhuis, de collegietuin, en de herbergen om de stad gelegen: hij ging niet te kerk uit slofheid, geenzins uit kleinachting omtrent zaaken waarvan hij niets wist, of zig om bekommerde: hij dronk veel zonder een dronkaart te zijn; hij speelde halve nachten, zonder meer smaak te hebben in het spel dan in het leezen van een goed boek; maar het geen hem, bij de *klanten*, bemint en gezocht deed zijn, bestond daar in, dat hij een *grappige vent* was: de grappen van zo een man vallen altoos in het laage, of, op zijn best genomen, in het laffe: hij won veel geld, zonder daar veel waarde aan te hechten: zijn dochter was een eenig kind, en dewijl hij een kindergek was, vond hij alles fraai, alles *geestig* en alles goed wat het meisje zeide, of deed, of - verkoos: het is onmogelijk dat men een kind meerder kan bederven dan hij het

zijne bedierf: doch nooit lachte hij zo van harten, dan wanneer het kind het kaaantjen van de coffijkan openzette, en een cascade van de tafel tot op den grond maakte; of wanneer hij het bezig vond met het breeken van een douzijn eiers, die zij een voor een neêrkletste en daar over van blijdschap uitschaterde; op een' stoel klom om een kostbaar stuk porcelein te bereiken, of stukken sneed uit een damast gordijn om er haar pop mede te kleden: oordeel nu hoe de eerste kindschheid verliep: toen zij twaalf jaar was trok zij ieders aandacht door die opluikende schoonheid welke wij in vollen bloei gekend hebben: dit zag haar Vader zo wèl als een ander: nu werd hij grootsch op zijne dochter; maar op zijne wijze: nu ging hij met het meisje overal heen, ook op zulke partijen daar huislijke zedige vrouwen nooit verkiesen gezien te worden; op collegie maaltijden, bij voorbeeld, die men des zondags van tijd tot tijd buiten de stad vindt: hij bragt haar in de comedie, en sliep in de loge, dus gaf hij aan slechte jongens gelegenheid om het meisje veele zotte of onbetamelijke dingen te zeggen: hij ging met haar op het concert: zong zij, dan lagchte de vader om zijne traanen van vreugd te verbergen, trok ieder bij de mouw, om toch te luisteren, en maakte zo veel geweld dat hij hierdoor zelf de aandacht brak: hij ging met haar op alle kermissen, niets was zo vreemd, of zo duur dat hij haar niet zien liet; en zo kruiste hij halve dagen met

haar door de kraamen, kocht alles wat zij begeerde, hoe nutloos veel boven de waarde ook; dat was niets: het meisje had er zulk een zin aan.

In dit alles bedoelde hij niets dan het geluk van zijn meisje: gelukkig ondertusschen dat dit kind eigenlijk niet recht te bederven was, maar goedaartig, en gezeggelijk bleef; ten minste, niet verviel tot haatelijke gebreken: zij had niets geleerd dan zingen, dansen en goed fransch spreken, want daarin had zij smaak; alles wat men buiten dit de meisjes leert, had geen deel in het onderwijs - nog een trek uit des vaders karakter: toen hij haar den eersten keer zeer glad in den franschen bijbel bij haaren meester hoorde leezen, was hij opgetogen, en waarom? 'Om dat hij nu het vermaak zoude hebben van zijn dochter de kostbaarste fransche almanachen te vereeren.'

Juffrouw DE WIND was eene dier koelbloedige weeke gemaklijke vrouwen, die haare huishouding nog meer benadeelen dan een verspilster: zij stond altoos laat op, ontbeet langzaam, nuffelde zo wat met het theedoekjen, en waschte wel eens een kopjen of schoteltjen af: liet rondsom haar stoel vegen, en teutte, zo al aan een fijne zijden kous breiende, den dag door: zij hield zig bezig met haar papegaai, had een kat in haar schoot, en een hond onder haar' stoel; bleef laat op zonder iets te doen, maar uit traagheid: zij liet voor drie dagen kaakjens bakken, om zig met de keuken niet optehouden: geen verstand hebbende van een

geregelde huishouding, of om iet wèl te laten gereedmaaken, en de man een liefhebber zijnde van gasten te noodigen, moest alles bij den kok klaar gemaakt, en dus ten duursten betaald worden: dan zat de zoete sloof, als of zij zelf uit eeten ware, moeide zig nergens mede, dan of poesjen wel bezorgd werd, en of Azor de beentjens kreeg.

SIJNTJE werd onderwijl eene jonge Juffrouw, maar veel te wild en te vrolijk zijnde, om uren achter een bij moeder stil te zitten, en een steekjen te breien, viel haar de tijd lastig, zij ging echter nooit uit zonder haaren vader, en die had zijne bezigheden: al zo weinig smaakte haar het gezelschap van haar moeders goede vriendinnen, die bijna van het zelfde talmachtig, niets beduidend karakter waren: wat deed zij dan? zij ontsnapte haare moeder, liep in de keuken, bij de meiden, bakte, braadde, waschte, flodderde, streek, ja hielp wel eens aan het opknappen van de keuken, of den haart; en als Vader van de beurs kwam, zag zij er meermaals zo mieserabel uit, dat die vloekte als een dragonder; en Moeder? die zweeg, of gaf een antwoord als of het uit een schapshoofdjen kwam; schreide en ontwapende den bulderaar, die zijn vrouw waarlijk lief had: toen SIJNTJE vijftien jaar was, stierf deeze vrouw, en hoe onherstelbaar het verlies eener moeder ook zij; voor SIJNTJE was dit zo niet: niemand verloor bij haaren dood, dan de papegaai, poesje en Azor.

DE WNID had toen den gelukkigen inval, om

een braave bejaarde meid, tot zijne huishoudster te huuren: de jonge Juffrouw was goedaartig en zorgeloos, sprak nooit tegen, en begreep zelfs eenigzins, dat die vrouw in huis nuttig was: deeze vrouw leerde haar zo veel en zo weinig van de huishoudings kunst als zij nu nog bezit, en grooter is, dan men reden had te verwachten: maar deeze vrouw wist niets dan dit, kon met moeite zo veel leezen, dat zij in den almanach de feestdagen konde vinden, en schreef haar waschlijst onleesbaar: oordeel des, of zo een meisje de geschiktheid kreeg tot iet het welke haar eens als vrouw en moeder onontbeerlijk zijn zoude: een jaar daar na stierf haar Vader: zijn testament wilde dat alles bleef zo als het was, tot dat zijne dochter twintig jaar zou bereikt hebben, en dan was zij haar eigen voogd: zo een meisje blijft niet lang onaangezocht: geen Oomes of Tantes, of eenige maagschap hebbende, droeg niemand zorg voor haar, dan een oude gierige voogd, die haar weinig rede tot genoeg gaf: mijn Broeder leerde haar kennen, aan het huis van een zijner vrienden: haar te zien, en te begeeren, was bij hem het zelfde: hij pleegde mij raad; doch, zo als dat doorgaands is, na dat hij vast besloten had zijn' zin te doen: WILDSCHUT was onverzettelijk, en hoorde naar niets dan naar zijne drift: ik kende het karakter mijns Broeders te wèl, om te durven hoopen, dat hij zijne jonge vrouw zou leiden, en poogen te vervullen waarin zij gebrekkig zijn zou-

de: hij is een bekwaam koopman, maar hij is ook niets dan een koopman, en dat meer om dat hij zig op niets heeft toegelegd, dan om dat hij geheel misdeeld is van oordeel en vernuft: hij volgde dan zijn hoofd, en bemoeide zig voords zo weinig met zijne vrouw als met iet, het welk niet tot zijne comptoir behoorde: hij verwaarloosde haar zelfs zo zeer, dat een vrouw van fijnder gevoel daar ligt kwaade vermoedens zoude uit opgevat hebben; doch gelukkig had zij de beste gedachten van haar' man, en liet hem zijn' gang gaan, die haar ook nooit eenige rede tot misnoegen gaf.

Toen hij vader werd, zag hij voor 't eerst dat deeze vrouw niet geschikt was voor moeder, en hoe gegrond onzen tegenzin geweest was: dit, merkte ik meermaals, speet en verdroot hem; maar hij bemint zijn vrouw te veel, om haar te begrommen over iet dat haar schuld niet is; ja hij beschuldigt zig zelven veel meer dan hij haar beschuldigt.

Niets is ongeregelder, niets onvoegzaamer, ja verstandeloozer dan de wijs waar op dit kind tot haar tiende jaar werd opgevoed; toen had ik het geluk eene Gouvernante te vinden, die, zo zij in 't leven gebleven ware, van KEETJE een der beste meisjes zoude gemaakt hebben: doch vier jaar daar aan stierf zij: dit verlies was voor KEETJE onherstelbaar, en te meer, om dat haar Vader zig had laten overhaalen, de opvoeding zijner dochter geheel en al ter voltoojinge aan zijne vrouw te geeven: hier over hadden hij en ik eenige verre-

gaande moeijelikheden; maar hij was Vader: wat konden wij doen? zie daar dan Mevrouw WILDSCHUT Gouvernante van haare dochter; de gevolgen daarvan waren spoedig zichtbaar, dit kou niet anders; vooral in een KEETJE.

Wel nu, dat zelfde meisjes, 't welk indedaad iets beloofde te worden, onder het bestuur eener vrouw wier groot talent lag in het opvoeden van jonge lieden, is verkwanseld: waarin? in eene lastige beuzelaarster, waar van het te vreezen is dat niets deegelijks meer zal te maaken zijn, vooral indien zij een dwaas huwelijk doet: ik kan u wel doen beseffen, hoe mij dit ter harte gaat, en dat ik meermaals duistere vooruitzichten heb, als ik haar nog onbekend lot vooruit zie: had zij eenige kracht van geest, of een min of meer gevestigden smaak voor het geen zij vier jaaren aaneen leerde kennen en uitvoeren, dan zou zij het eerste meisjes niet zijn, 't welk zigzelf, voords met behulp van bekwame meesters, had opgevoed: maar ongelukkig behoort zij onder de groote bende van karakterlooze lieden: zij is weder (dit merk ik wel,) in die vadzige onverschillige traagheid vervallen, waaruit haare Gouvernante haar met zo veel geduld, standvastigheid, en duurzaame ernst gered had: zij is vadzig, en wild, bij vlaagen, en de weêrhaan is niet veranderlijker: of zij hoofdig en onverzettelijk is weet ik niet: zij had nooit gelegenheid om een deezer fouten te doen werken: zij is trosch en gemeenzaam; op-

loopend en goedaartig; doet alles onberedeneerd; zij had reeds begonnen zeer aangenaam te zingen, lief te tekenen, en tamelijk wel op het clavier te spelen; schreef netjes, en was gantsch niet onhandig in het maaken van allerleie fraaje handwerkjens, die de jonge lieden zo nuttig bezig houden: binnen drie maanden na den dood van Mademoiselle DU SART, was alles vergeten, werd alles verwaarloosd, en het geen dit nog verergerde, was dat haare moeder haar sedert overal mede nam, daar men speelde, of zig nog luchtiger diverteerde: weldra had dit alles zijne nieuwhed verlooren, en KEETJE moest toevlugt neemen tot de comedie, en alle danspartijen die zij bejaagen konde; zij werd des overal gezien, en overal gekend, en dat zo jong! wat moet er nu van dit groote kind komen? somwijlen beschouw ik haar uit het oogpunt haarer vadzigheid, en somwijlen uit dat haarer aangeleerde woeligheid, en weet bijna niet, wat voor haar gevaarlijker worden kan: mogelijk zal zij wegen tot geluk pogen te vinden, die op haar volstrekt beders uitloopen, en mogelijk zal zij tot alle de gebreken der luie traagheid onherstelbaar vervallen: ik ducht alles!

KEETJE is in dien gevaarlijken leeftijd waarin haar lot denkelijk voor altoos zal beslist worden; misschien zal zij zig minder op de uitspraak der Natuur, dan wel uit zucht om van staat te veranderen, (dat ik het zo noem,) op genade of ongenade overgeeven, aan den eersten schoon

schijnenden verleider die haar dien voorslag doet.

Onlangs schreef Mijnheer STAMHORST daar over aan mijn' Broeder, en die schijnt het heeft over dit alles met zijne vrouw en dochter, ernstiger dan hij ooit gewoon was, gesproken: de moeder hoorde zeer raar op; en men moet misschien haare goedaartigheid bezitten, om dit alles van ons zo wèl opteneemen, als het van onzen kant wèl gemeend is: ik zal zijnen brief hier voor u eens insluiten; want nooit zoude ik u van dit alles, buiten dien brief zelf, zulk een net denkbeeld kunnen geven: lees dien.

Wel nu, ik veronderstel dat gij hem laast: wat zegt gij van zulk redeneeren, vooral van zuster? maar zulke vrouwen hebben zo weinig denkbeeld van geleerdheid, en hoe zeer die verschilt van kundigheden die eene welopgevoedde jonge Juffrouw behoort te hebben, dat men zelfs mijn BETJE voor eene geleerde houd: zij die niet weet dan het geen zij moet weeten, en ouders heeft die in een meisjes nog liever onkunde dan neuswijsheid zoude dulden! doch mijn stoute meid loopt daar geen gevaar van, zij heeft een gezond oordeel en een levendig vernuft, zij is werkzaam, vrolijk, dartel, vol uitzichten, en met één woord, zo omtrent als zij behoort te zijn: zij belooft veel, maar geen meisjes kan haare moeder meer noodig hebben dan BETJE mij heeft; doch zij is daar zo sterk van overtuigd, dat ik al met haar doen kon wat ik wil; en dat zij mij zonder moeite bemint.

Mijne bekommeringen over mijn lieve Nicht zijn nog zeer toegenomen sedert wij gehoord hebben dat aan mijn Broeders huis, onder allerlei slag van jonge lieden, veel verkeert, zeker Heer VAN ARKEL: hij is in geen best gerucht; en indien de tiendepart maar waar zij, van het geen men hem te last legt, kan hij nooit een braaf meisje verdienen: voor omtrent twee jaar hebben wij eene Haagsche Dame, die zijne Zuster is, in ons oord gekregen: zij is hier getrouwd met een der rijkste mannen, die vóór zijn huwelijk zo onbekend leefde dat niemand goed of kwaad van hem sprak: STAMHORST heeft echter geen groote denkbeelden van zijn verstand, sedert hij met eene vrouw getrouwd is, welke hem in 't geheel niet lijkt, en die zeker in hem te trouwen alleen haar eigenbelang in 't oog hield: zij poogt, zo verre dit hier is naar te aapen, den *bon ton* intevoeren; zij maakt veel geruchts, en dit kan niet anders, om dat er nooit zo een comeet aan onzen horisont verschenen is.

Eene braave vrouw, die haar, schijnt het, wel kent, heeft mij in vertrouwen genoeg gezegd, om haar gezelschap voor mijne BETJE niet te kunnen verkiezen; hoe zeer zij ook gepoogd heeft bij ons in te dringen; ik geloof zelfs dat zij dit zeer hoog opneemt, en iet 't welk zij eene belediging acht, niet ligt zal vergeten: geduld! 't is beter dat als erger!

Maar ik heb eene dochter, en die heeft te veel

smaak, om niet te zien dat Mevrouw LENTING veel beminnelijker, veel beter opgevoed, en zelfs veel kundiger is dan de meeste onzer goede bekenden: maar zij zou misschien zo spoedig niet zien dat een bedorven hart, en volstrekt ongeloof in alles wat GOD en Godsdienst betreft, nooit zulke vreezelijke besmettingen kunnen veroorzaaken, dan wanneer zij met zo veele talenten en zulk eene fraaie gedaante gepaard gaan: men verhaalt ook al reeds een paar ergerlijke gevalletjens, en mijn zoon, die geen wijsneus, geen bemoeial, en vooral geen kwaadspreker is, heeft mij op mijn ernstig onderzoek daarna, verzekerd, dat ik wèl onderrecht was: de Burgemeester, geen man van eene goede familie zijnde, en groote schatten bezittende, zonder gierig te zijn, gevoelt zijn hoogmoed gestreeld door de adellijke gasten die zijn huis als een logement beschouwen.

Voor eenige dagen vertrok van hier een Heer, met een jongeling wiens naam ik niet gehoord heb, na *Amsteldam*; die Heer was haar Broeder: mijn zoon heeft hem verscheiden maal gesproken, en eenige kleine reijsjens te paard met hem en andere jonge lieden gedaan: hij zegt het is een man van de mode, evenwel *iets* meer; doch hij schijnt zeer vrij te denken en te leven, en een slaaf van het verdervelijk spel te zijn.

Onze jonge lieden wandelen veel: op eene dier wandelingen heeft BETJE hem ontmoet, of het toevallig ware, dan of zij hem het meest beviel, dit

is zeker dat hij dien geheelen avond met haar wandelde en veel met haar sprak: hij zeide wel eenige complimenten, doch ziende dat BETJE die nam voor het geen zij zijn, sprak hij met zo veel oordeel en beschaafdheid, dat zij er mij niet genoeg van konde zeggen: BETJE is een weinig schelmachtig.

Naauwlijks zag zij, dat de overige Juffers haar de voorkeur, die deeze fraaje Heer haar betoonde, benijdde, of zij verzuimde niet, hem, door zig met hem in gesprek intelaaten, nog wat te behouden: hij verhaalde haar zeer veel van de vermaaken die men in *Amsteldam* en den *Haag* geniet; en liet van ter zijde zijne verwondering blijken, dat eene jonge Juffrouw, zo geschikt om de beste gezelschappen te verciëren, met genoegen op een buiten, in zulk een eenzaam oord wonen konde: ‘kent gij,’ vroeg zij, ‘niet eene Juffrouw WILDSCHUT?’ - ‘Wie,’ antwoordde hij, ‘kent het mooje KEETJE WILDSCHUT niet?’ - ‘Is zij dan wezenlijk zo mooi als men zegt?’ - ‘Zij is een zeer mooi malootjen: 't is jammer dat zij niets, volstrekt niets is, dan mooi:’ BETJE meende hem nog meer te vraagen, maar zij werd daarin gehinderd, door andere wandelaars, die haar aanspraken, en zij hoorde, dat een der Heeren zeide: weet gij wel dat gij, ‘met de Nicht van Juffrouw WILDSCHUT spraakt?’ hij antwoordde niets, doch zag haar van ter zijde sterk aan, en had het overige van den weg weinig te zeggen:

BETJE bemoeide zig voords niet meer met hem: sedert heeft hij mijn' zoon met de grootste onderscheiding behandeld, en hem ook willen doen gelooven, dat hij niet speelde, dan om te doen als anderen, en even weinig smaak vond in die slechte gezellen, die zig in ons verblijf door losbandigheid bekend maakten: hij toonde duidelijke blijken, zegt STAMHORST, van groote belezenheid, en betuigde, dat zo dra hij een amt in onze provincie had, (het welk zijn schoonbroeder hem beloofde,) hij *Amsteldam* met vermaak zoude verlaten, en bij ons zijn *kool komen planten*: kort gezegd, hij scheen de ongunstige indrukken die hij hier verwekt had te willen uitwisschen: hij vertrok weinige dagen daar na.

Als ik dit alles overweeg, ben ik meer dan ooit ongerust: ei lieve, mijne vriendin! zoudt gij niet in staat zijn om, door uwe vrienden, deezen jongen Heer nader te leeren kennen? ik geloof dat uw man, hoewel hij bijkans bij mijn' Broeder woont, de persoon niet is, waarbij men zig moet verwoegen: maar indien hij, indedaad, zo veel geruchts maakt, dan zult gij wel eene andere gelegenheid vinden, om aan mijn oogmerk te voldoen: is hij een slecht mensch? of is hij alleen een jongman die medegesleept is door zulke deugenieten, die 't er op toelleggen om medemakkers te maaken in hunne baldaadigheden?

Ik ben gerust dat mijne schoonzuster, hem even sterk als wij zal verfoejen, indien zij overtuigd

wordt, dat VAN ARKEL een schoonschijnend ligtmis is, die geen ander oogmerk heeft, dan haar eenig kind te verleiden, en door dien weg in 't bezit van haaren rijkdom te geraaken: maar ik vrees met rede, dat zulk een knaap geen moeite zal hebben om een vrouw als zij is, te begochelen: in dit geval zal zij de misleide en KEETJE het slagtoffer worden.

Deeze VAN ARKEL had ten reisgezel een jong Heer die of melancolicq, of eigenzinnig is; want hij vermijdde altoos in gezelschap te komen: de jonge luidjens verhaalen elkander dat hij een groot dichter en een groot filosoof is, en zij noemen hem onder elkander de pedant: mijn zoon zou wel gewenscht hebben, BETJE te plaisieren, dat hij hem eens bij haar had kunnen brengen, doch dat lukte niet: Mevrouw VAN ARKEL verhaalt dat hij eene verhandeling schrijft, getijelt: *Sijstema der Invallen*, en versen maakt, die zo hoogdravend zijn dat niemand, (zij beweert, hij zelf niet,) die verstaat.

Vaarwel mijne waarde vriendin! vergeef mij deezen langen brief, en toon mij dit, door zo rasch gij kunt dien te beantwoorden - nog wat: uw Zuster KLINKERT, gaat die nog voort met Prophetiën uitleggen, en de armen te bezoeken? ik ben uwe geachte vriendin:

E. STAMHORST, *geboren* WILDSCHUT.

Drie- en- vijftigste brief.

Mejuffrouw MARIA DE GROOT, *aan haaren Schoon-Broeder, den Heere* SAMUEL DE GROOT.

GELEERDE BROEDER!

Het pak waarover gij mij schreeft, behelzende alle de gedrukte exemplaren, is vóór eergisteren aan ons huis bezorgd; het opschrift was: ‘Aan den Heere CORNELIS DE GROOT.’ het was elf uren vóór den middag, en dewijl hij dien geheelen morgen van zwaare hoofdpijn geklaagd had, schonk ik hem thee in mijn eigen kamer: hij maakte met eene zichtbaare ontsteltenis het papier open, en het pak los, werd nu bleek dan rood, brak evenwel met uiterlijke bedaardheid den brief op, las dien, en vroeg mij om nog een kopjen thee: ging daar op, met dat pak beladen, den trap op, bleef een half uur boven; doch toen kwam hij driftig weder afloopen, terwijl ik in bekommerende overdenking zat te wachten, wat de uitslag zijn zoude: ik zag dat hij geweend had, maar gaf er niets van te kennen, en toonde ook geene de minste nieuwsgierigheid: maar hoe werd ik verrast toen hij, schielijk opvliegende, zijne beide armen om mijn hals geslagen hieldt, en dus uitriep: ‘Lieve moeder! ik ben een dwaas! de geheele wereld die

mij kent houdt mij daar voor. Lees deezen brief: dit is dan het loon het welk ik ontvang voor al mijn afmattend peinzen, voor al mijne doorgewaakte nachten!' hier zweeg hij, doch hij was zo ijsselijk getroffen door deeze uitkomst dat ik voor de gevolgen begon te duchten: dan, een geheelen stroom van traanen gaf hem in zo verre lucht, dat hij, die aan 't stikken toe was, een weinig bedaarde: ik schonk hem een glas wijn met water, zweeg nog al, en las daarop den brief van den Boekverkooper: hier op las ik zelve den brief en zeide met alle minzaamheid: ik geloof mijn kind dat deeze uitkomst zeer geschikt is, om in uwe denkwijze eene gelukkige verandering voorttebrengen, ik erken daarin met dankbaarheid de hand der Voorzienigheid. Hij zag mij sterk aan - 'Voorzienigheid! ach mijne waarde moeder, Voorzienigheid! *ik* daarvan een bijzonder voorwerp? dan het zij rede of vooroordeel u dus doe spreken, wat zijt gij gelukkig in dit geloof! - gelukkiger dan ik, heden is zij een weldaad, of eene pijnigster - Domheid, onkunde, dit zijn zegeningen! - maar, (zijn hand aan zijn gloeiend voorhoofd brengende,) maar ik kan niet redeneeren.' Ik hervattede, dat kunt gij ook thans niet; gij zijt ziek mijn jonge, en niets belemmert den geest zo zeer in zijne werking dan de driften, en de lichaams ongesteldheid; zo gij mij lief hebt poog nu niet te denken dan over onverschillige zaaken, dan zal uw vermoeide geest tot rust ko-

men. Gevallig trad nu uw vriend Docter, C. in (zo als hij veelmaal doet:) ik zeide dat mijn zoon niet wel was; hij voelde zijn' pols ordoneerde eene laating en dat hij daarop eene wandeling moest doen. FRANS, die van het geval wist, kwam ook in, onder het voorwendzel van te komen zeggen dat mijn man aan het comptoir bleef eeten; hij was aangedaan over mijns zoons onpasselijkheid, zeide dat hij buiten de stad een' Heer moest gaan spreken voor Mijnheer WILDSCHUT, en vroeg hem of hij lust had om met hem te wandelen. Ik gaf mijn goedkeuring daar aan, en CORNELIS, die zeer begeerig was om zijn hart voor deezen zijnen vertrouweling uitteschudden, gaf geredelijk zijn woord. Te drie uren vertrokken zij en om zeven uren bragt deeze slimme doch goedhartige jongen hem t'huis: zijn gelaat stond veel beter, en hij was blijmoediger dan ik hem in langen tijd gezien heb; hij was zeer moede, ging naar bed, en wel dra merkte ik dat hij in een vaste slaap viel.

Uw Broeder t'huis komende vertelde ik hem alles; hij keurde alle uwe schikkingen met dankbaarheid goed, en 's ochtens om zeven uren had ik reeds het briefjen dat ik hier zal insluiten: mijn zoon, beneden komende, zeide dat hij veel beter was, en vroeg, zo zulks mij gelegen kwam, om wat met hem te praaten: wij ontbeten, en ik gaf hem ten antwoorde dat ieder uur mij gelegen kwam om met hem te spreken, doch dat ik vreesde of hij nog wel bedaard genoeg ware, om over iet van

belang te handelen: hij verzekerde mij dat hij zig in een geheel jaar, en langer, niet zo wèl bevonden had, ik bepaalde des tot ons gesprek den nadenmiddag.

Omtrent vier uren kwam hij in mijne kamer, zo wèl gekleed al of hij een bezoek ging doen bij een persoon die hem niet zeer bekend was, en wij hadden onder het theedrinken dit gesprek.

HII. Ik kan u, mijne geliefde moeder! niet uitdrukken hoe leed het mij is, dat ik dus lange, hoe wel met geen kwaad oogmerk, zo slecht beantwoord heb aan de opvoeding die gij mij gegeven hebt; en aan de zorgvuldigheid eens zo braaven Vaders, als de mijne is! ik werkte uit hoogmoed, ik poogde u beiden eene bijzondere eere aanteden, door een grooten naam in de wereld te maaken: gij weet, moeder, dat misschien nooit een jongeling van mijne jaaren meer las, meer onderzocht heeft, maar ik vond weinig nieuws, weinig oorsprongelijks, nooit voldeed men mij; overal herhaalingen, zo veel voor en tegen alle de Leerstellingen des Euangeliums! kort om ik begreep dat daar niets meer voor of tegen te zeggen was, dat ik dus door het geen ik zoude kunnen voordbrengen geen aandacht kon opwekken; dit was evenwel mijn voornaam oogmerk.

IK. En dit bragt u in de noodzaakelijkheid om uitte vinden iet dat gij uw eigen kondet noemen? maar ga voord.

HII. Ja; en dewijl ik hier toe een geheel nieuw

sijstema noodig had vormde ik mij dat wanschepsel, waarop ik eens zo trotsch was; maar de uitvinding daarvan kostte mij zo veel peinzens, wakens en moeite, dat somwijlen mijn hoofd duizelig werd: bij nader overweging, zag ik, hoewel schemerachtig, dat het onbestaanbaar, dat het uitzinnig was; en ik verwerkte het op nieuw: maar wat was de uitkomst! ik ontdekte dat het niet eens mijn eigen uitvinding was; het bestond uit stukken en brokken die in mijn geheugen waren blijven hangen; evenwel het behield een zweem van geleerdheid en waarheid, doch ook die zweem verdween, en ik ging nog al voort met het te bearbeiten: eindelijk dacht ik dat de Lezer dit alles minder zoude bemerken dan ik zelf, en, vol van dit vertrouwen gaf ik het in 't licht, en zie nu hoe het mij met het geen ik er bij deed, is t'huis gezonden.

Gisteren morgen las ik er eenige paginas van over, maar begreep er zelf niets van: dit trof mij te sterker om dat ik uit den Boekverkoopers brief las dat... maar gij hebt den brief zelf gelezen, en oordeel nu over mijne vernedering, schaamte, en berouw, om dat ik zo veel tijd heb verkwist, mijne gezondheid benadeeld, mijn Vader vertoornde en u bedroefde: en wat ben ik, ik zelf? niets! onnut en ongesteld: kunt gij, mijne lieve Moeder! mij dit alles vergeeven? zal mijn braave Vader mij nog kunnen dulden? ik wil evenwel alles doen wat ik kan om mijn schuld te boeten, ik wil stu-

deeren, al ware het ook voor (hier schaterde hij uit van lagchen, en had groote trekkingen in zijn geheele gelaat, en verviel in eene al zo groote vlaag van diepe droefheid: ik zag dat hier de uiterste bedaardheid noodig was zo wel als de uiterste minzaamheid.)

IK. Mijn kind! zou eene moeder de dwalingen gedenken waar van men zulk een diep berouw heeft! kent gij uwen Vader zo weinig? hebben wij een ander oogmerk, heeft uw oom eene andere bedoeling dan uw geluk? maar zo gij mij lief hebt, zo gij dankbaar zijn wilt aan uwe ouders, lees dan voor eerst niets, poog aan niets te denken, en ik zal van mijnen kant altoos gereed zijn om met u te spreken: gij moet u afleiding bezorgen, uitspanningen...

HIJ. Afleidingen! uitspanningen! (dit zeide hij met een ernst die mij aandeed) wat recht heb ik daar op? wat geschiktheid heb ik daar voor? VAN ARKEL? neen! - zijne Zuster? - ik zie haar nu zo als zij is: licht en duisternis, schaduw en zonnestraalen.

Ik begreep uit dit alles niets en toen ik hem daarna vroeg wat dit beduidde, had hij alles vergeten.

Hij verzocht mij daar op dat ik mijn bemind lied uit GELLERT wilde spelen: ik opende het Clavier, en hij begon, al vrij in de maat, mij met zijne stem te verzellen: gij weet, Broeder! hij zingt schoon; ik speelde wel een uur en hij ver-

zelde mij nu en dan, doch bij vlaagen, en meer levendig of wild, dan hem eigen is: hij viel op een' stoel neder, zuchtte, doch betuigde dat hij beter was. LIGTHART kwam in, verzocht hem een wandeling te doen, en zij vertrokken beiden, tot mijn groot genoegen.

Geheel in mijne overdenkingen als verloren, diende men den Heer WALTER bij mij aan: hoe ongeschikt ik mij bevond om iemand optewachten, was mij evenwel dit bezoek zo welkom, dat ik het aannam: ik houde mij verzekerd dat hij een onzer beste jonge lieden is in alle opzichten; en het smartte mij zeer toen ik bemerkte dat de verkering tusschen hem en mijn' zoon zo zeer verflauwd was: doch CORNELIS was in langen tijd geen gezelschap voor den Heer WALTER.

Maar ik meen dat gij hem zeer wèl kent, zo wel in de verkeerung als in den koophandel, voor een kundig verstandig dooreerlijk man: hij heeft eene buigzaamheid die hem in staat stelt om zig naar alles te voegen, 't welk onverschillig is in zig zelf; maar maakte zig nooit schuldig aan de minste buitenspoorigheden die jonge lieden niet altoos vermijden.

Hij trad binnen met dat open minzaam oprecht gelaat, dat hem zo voordeelig onderscheidt, en ik bekeef hem een weinig, om dat hij in zo veel tijds hier niet geweest was: hij beantwoordde dit met die bescheidenheid welke mij overtuigde, dat hij mijn oogmerk wèl begrepen had: hij vroeg heel spoedig naar mijn' zoon, en sprak, in denzelfden

adem, met zo veel lofs van den jongen LIGTHART, dat hij mij indedaad aandeed: niemand, zeide ik, ziet deezen geestigen jongeling, in een beter licht dan ik; hij is ijverig, geschikt, een braaf zoon, een nauwkeurig oppassende, nuttige comptoirbediende; mijn man onderscheid hem en belooft zig alles goeds van zijn gedrag: daar bij is hij zo snaaks, en zo, mag ik het zeggen, onschuldig dartel, dat hij overal bemind word: de Heer WILDSCHUT behandelt hem zo wel om hem zelven, als uit achting voor zijne braave welgezetene ouders, met eene goedheid die hij nooit misbruikt, en heel het gezin is met hem ingenomen.

Vervolgens spraken wij over mijn' zoon: ik verborg hem niets, ook niet wat gij voor hem gedaan had buiten zijn weeten: hij vreesde echter, zeide hij, of mijn zoon, zo deerlijk vernederd en te leurgesteld, niet tot een ander uiterste zoude kunnen overslaan, en in eene volstrekte werkeloosheid en menschenschuwheid vervallen: de uiteindens daar van, voegde hij er bij, zijn doorgaands zeer treurig: hij keurde mijn oogmerk om hem eenige uitspannende afleidingen te bezorgen, zeer goed.

'Ik heb u,' ging hij voort, 'iet voortestellen, en indien gij Mejuffrouw, daar in stemt, zult gij mij verpligten: ik moet binnen een maand, ter bevorderinge mijner negotie, een reisjen doen door een gedeelte van *Duitschland* en *Frankrijk*: kunt gij besluiten in uw' zoon aan mij toetebetrouwen? bedenk u daar eens op, en indien

Mijnheer DE GROOT dit goed vindt, zal ik hem voor mijn gezelschap medeneemen: zo een reisjen zal hem oneindig meer goed doen dan de geheele Apothecars winkel; de geheele schoolsche wijsbegeerte en zedekunde er bij genomen: het nut daarvan behoeft ik niet aantewijzen maar in zijn geval kan er denkelijk niets beters bedacht worden: hij weet dat ik zijn vriend ben, zijne talenten waardeer, zijn goeden inborst bemin, zijn onbedorven hart ken, en nooit zijn gekke grillen goedkeurde: misschien krijgt hij smaak in de negotie, en dan kan ik hem bij mij op het comptoir plaatzen, of als Compagnon, zo als men overéén zal komen: dan zal hij ook nut trekken van die verbaazende lecture, die hij heeft, hij zal meer bedaard, kundig, *zien*, dan verbijsterd *kijken*, wanneer hij geheel andere voorwerpen, allen de aandacht waardig, ontdekt; ik zal hem weder bij u terug brengen zo beminnelijk, zo beschaafd, als hij was vóór hij door een zotten hoogmoed van zijnen weg afdwaalde, zo wel nuttiger voor hem zelve als waardiger aan zijne ouders.'

Hoe ook verzet van dit voorstel, antwoordde ik terstond dat ik het met dankbaarheid aannam, want dat ik overtuigd was, dat mijn man in dit stuk even eens zoude denken als ik, zo ook zijn oom: en dat ons vertrouwen in hem het grootste bewijs onzer dankbaarheid zijn moest.

Daarop kwam mijn zoon binnen en hij veran-

derde van gesprek: hunne ontmoeting was vriendlijk doch van de zijde mijns zoons minder vrij: zij spraken verder over onverschillige dingen; de Heer WALTER nam zijn afscheid en ging, verzeld van FRANS, heen. CORNELIS wist niet wat hij mij doen zoude van genegenheid, maar ik wendde zulks wat af, vreezende, of te sterke aandoeningen hem nu niet nadeelig waren; ik sprak met hem, doch alles is te niets beduidend om er melding van te maaken.

Ten agt uren trad mijn man, ongemeen vermoeid, in huis; klaagde van hoofdpijn, door dien hij den geheelen dag niets gedaan had, dan rekenen: CORNELIS stond bij een raam, durfde zijn' Vader niet aanzien, maar er rolden groote traanen over zijne wangen: ik wenkte hem, hij verstelde zig een weinig en was zo gediensstig, zo oplettend voor zijn braaven Vader, dat die het bemerkte en mij toeknikte: ik verstond dat van wederzijden: KEES! zei zijn Vader, ik ben nog te moede om te eeten; willen wij eens dammen? terstond was het dambord op tafel, en alles ging goed: mijn man verloor en zijn zoon toonde dat hij het spel niet vergeten had: wij gingen aan tafel, en hoe weinig wij ook spraken, wij waren allen te vreden.

In onze slaapkamer gaf ik mijn' man het voorstel van den Heere WALTER te kennen; alles was goed en wèl wat ik gedaan had, en mijn Broeder doen zoude; bij beval, met zijn geheel hart, zig

en ons allen in de gunst des Albestuurders, en ons gesprek eindigde.

Zie daar, geëerde Broeder! zo kort doenelijk voor mij was, uw vraag beantwoord: indien gij nog te *Haarlem* blijft, schrijf dan zo rasch gij kunt, aan uwe liefhebbende Zuster

MARIA DE GROOT,

Geb. HUISMAN.

Vier- en- Vijftigste brief.

FRANS LIGTHART, *aan Mejuffrouw* MARIA DE GROOT.

MEJUFFROUW!

Mijn brief zal u te minder verwonderen, zo dra ik u zeg dat mijn vriend niet moet weten, dat ik u ons gesprek van gisteren ga mededeelen; ik zoude, zo de gelegenheid zulks toeliet, u dit zelf verhaalen, maar dewijl hij meest altoos t'huis is, zoude ik daarin kunnen verhinderd worden: vergeef mij des om het goede oogmerk de moeite die ik u geef om mijn geschrijf te leezen.

Naauwlijks waren wij buiten de stad, of hij

sloeg een bijweg in: 'FRANSJE,' zeide hij, 'wat ben ik ongelukkig, door mijn eigen schuld! wat zijt gij gelukkig mijn jongetjen, zo wel in als buitens huis!' en hij sloeg zijn armen moedeloos uit elkander: ik zag wel, dat hier geen gekkernij te pas kwam; ik antwoordde hem des meer in zijn trant:

IK. Ongelukkig! ongelukkig beduid zo heel veel! kan men ongelukkig zijn met een goed oogmerk, en een goed hart, als men ouders heeft gelijk de uwen?

HIJ. Och mijn vriend! ik zal voortaan een geheel nutloos schepzel zijn; gij weet niet hoe ik afgewerkt ben: ik ben een ballast, zeg ik u: ik heb aan de hand des hoogmoeds wijsheid gezocht, en in plaats van eer en voordeel, vond ik mij beloond met verachting, en zelfverwijt; ik ben ziek, en ben nergens meer vatbaar voor; alles verveelt mij, alles is duister, verward voor mijn' geest: ik denk, (en oordeel wat dit voor mij zijn moet,) ik denk, somwijlen, dat mijn verstand bijster ontsteld is: (hij zweeg.) Ik ben niet in staat om een half uur achter een, aan een en dezelfde zaak te denken: (hij zweeg): dit is het niet al, maar hoe veel verdriet heb ik mijne lieve moeder aangedaan! (Zijne oogen liepen over.)

IK. Wees niet zo moedeloos; alles is nog wel te herstellen en gij zelf kunt die verandering het meest bevorderen: wat behoeft gij uw hoofd te breeken met zulke dingen die geheel en al niet

van u geëischt worden? geloof mij als uw vriend, denk of lees eens, ten minsten eenigen dagen, niet, wat ook maar de minste inspanning vordert; indien het u ernst zij u te herstellen, zult gij dit voordeel doen met uw berouw, over het verdriet uwe ouders aangedaan.

HIJ. Ja maar het denken is voor mij eene hebbelijkheid geworden, ik kan het niet meer laten.....

IK. Dat wil zeggen, dat gij denkt aler gij er aan denkt? - (Dit deed hem glimplachen, en ik ging voort:) wel nu denk dan aan wisjewasjens, denk aan onze kleine guitenstukjens toen wij beiden kleine gaauwdieven waren; denk hoe wij dikwijls de oude GRIET op den hoek, door aan haar deur te kloppen of water op haar stoep te storten, zo dol maakten, dat zij dikwijls met een bezem in haar hand, ons een heele straat ver vervolgde, en mij eens.....

HIJ. Ik zie uw oogmerk wel; doch gelijk ik zeg, ik kan niet.

IK. Beproof het eens: ten minsten zo gij u in ernst naar uwe ouders wilt voegen: gij zijt daar niet mede bedorven: (nu moest het hooge woord er uit.)

HIJ. Weet gij wel dat het manuscript het welk gij, om mij te vergenoegen, hoe veel moeite het u kostte, ter drukpersse bezorgdet, mij zonder dat er een exemplaar van verkocht is, is t' huis gezonden? daar lees dien brief.

(Ik las dien brief als of ik hem niet gelezen had; en, hem dien te rug gevende, zeide ik:)

Wel die zwaarigheid is niet groot: die Boekverkoper meent het ter deeg met u! niemand dan wij weeten wie de schrijver is, en de achting die hij betuigt voor uwe familie te hebben zal hem zijn geheim helpen bewaaren: hoe veele eerstbeginnende authours zouden zeer gelukkig zijn, indien zij met zo een eerlijk man te doen hadden! en hoe veelen liggen niet met eigen handen hunne wanschappen harsenvruchten op het vuur, indien zij die slechts een jaar onovergezien hebben laten liggen! men moet altoos door ondervinding leeren: er is geen ander middel, doch dat is het zelfde: geen een kunstenaar is er die niet moet leeren beginnen: ik heb altijd gehoord dat de bekwaamste lieden gemaklijker vinden, anderen dan zig zelven te voldoen: indien ik, toen ik alleen nog maar den regel van drieën kende, had ondernomen om een werk te schrijven over het Italiaansch boekhouden, wat dunkt u dat mijn lot zou geweest zijn? schade en bespotting! o hoe menigmaal heb ik een en de zelfde som moeten versijfferen, aleeer ik uw' vader voldeed!

HIJ. Gij hebt gelijk FRANS, doch ik meende dat ik in staat ware, om een werk van uitmuntende schoonheid te schrijven, en.....

IK. Gij komt met de kous op 't hoofd t' huis: tut! tut! vóór wij vijf- en- twintig jaar zijn, zal ons dit zo vreemd niet toeschijnen als nu: men

gewent aan alles, ook aan teleurstellingen: en gij ziet er, in 't voorbij gaan, uit, dat ons, *ik meende*, zelden meer gronds heeft dan *ik vreesde*: de uitkomst moet ons toonen, wat er van ons *meenen*, van onze *vrees*, van onze *hoop* wezenlijk waar en gegrond is, en 't overige doet niets uit.

HIJ. Maar indien gij gelooft dat ik nog vatbaar ben voor goeden raad, zeg mij dan wat moet ik doen?

IK. Om u te overtuigen van mijn geloof in dit stuk, zal ik u mijnen raad geven: verwacht er niets bijzonders van, want een knaapjen niet ouder en van niet meerder ondervinding, dan uwe ootmoedige dienaar, kan zeker zulks niet gevergd worden; maar die geeft van 't geen hij heeft, is waardig dat hij leeft: luister eens DE GROOT, indien ik in uwe plaats ware, ik zou voor eerst mij in de gunst mijner ouders en van mijn braaven oom zien te herstellen; ik zou belijden dat hoogmoed de bron van al mijne *zotternijen* was: (hij keek een weinig strak,) van alle mijne *zotternijen* was (dit herhaalde ik,) maar dewijl ik weet dat men een jonge knaap, gaarn een paar miljoen *zotternijen* vergeeft, als hij die voor zodanig erkent en wegsijmt, zou mij dit in zo verre vernederen, als nodig was, om tot den peil van het dagelijks menschenverstand wedertekomen, en zo waterpas te blijven: dan zou ik mijne gekke verbeelding eens schoon de waarheid zeggen, en indien zij geen moris wilde leeren, haar, als een

assurante meid, die het geheele huishouden regeeren wil, bij een arm de deur uitzetten: dan zal uwe reden de boël wel in orde krijgen, en gij zult zo gelukkig zijn als onze buurman, sedert die zijne heerszuchtige maitres op straat zette.

HII. Gij doet mij lagchen met uwe potzen; doch...

IK. Daar zijn zo wel vrolijke voorstellingen van pligten en waarheden als zuurmuilige, en zo de mijne er doorgaands wat uitzien als kleine lagchebekjens, wat scheelt dat u, indien zij maar nuttig voor u zijn?

HII. En wat raadt gij mij dan verder?

IK. Ik zou in uw geval niets zo zeer bejveren, dan handen en hersens bezigheid te verschaffen: ik zou tegen mij zelve zeggen: FRANS! FRANS! dat hebt gij ellendig mal gemaakt; evenwel, moed verlooren al verlooren: kom aan vriend! laten wij eens zien of gij nog niet ergens bruikbaar toe zijt: dan zou ik een notitie maaken van het weinigen dat ik nog wist, en vermogt; en ik zou vervolgens mij zelven eens terdeeg beet neemen, en zeggen: het is in 't geheel maar niet noodig dat gij het orakel uws tijds, de ERASMUS (of, zo een diergelijken,) van uw Land wordt; maar FRANS LIGTHART! gij moet werken mijn zoon; gij schrijft een goede hand, gij rekt als WILLEM BARTJES, gij hebt schoone lange vingers om geld te tellen, schouders om het te sjouwen, en een paar zo goede loopers als er ooit door de straten van *Amsteldam* rekten: allons! alle die meubels moeten ge-

bruikt worden: zie een goed comptoir te beloopt, dat zal wel gaan, mantje! want, hoewel men u met recht voor een gek houdt, gij zijt evenwel een goede gek, een kundige gek, en dat nog meer in uw geval noodig is, gij zijt een eerlijke gek: (dit herhaald *gek, gek, gek*, deed hem zo rood worden als vuur, doch hij zeide niets:) wel wat dunkt u DE GROOT! zou ik mij zelve in dit geval niet zo getrouw behandelen als mijn besten vriend?

HIJ. En vervolgens?

IK. En vervolgens zou ik toonen dat hoogmoed mij had doen dwaalen, maar dat goede vrienden mij haare streken ontdekt hadden: ik zou alleen dit mij geduurig herinneren: ‘Men kan geheel anders denken dan alle anderen, en met dit alles de grootst gek in de geheele buurt zijn.’ was het de ontsterflijke BOERHAVEN niet, die ten zinspreuke had: ‘*Eenvoudigheid is de regel der waarheid*’? Ja, ja, ik weet het vast: slapperloot! zo ik ooit eens een zinspreuk aanneem, zal die zijn: *Bijzonderheid is een bewijs van onkunde*: doch dewijl ik zekerlijk, als geleerde, nooit een grooten naam zal maaken, heb ik geen zinspreuk noodig: (hier gaf ik hem een weinig tijds tot overwegen, en ging vervolgens dus voort.)

Allen hebben wij een natuurlijken trek tot gezelligheid: zo wij in de zamenleving niet gelukkig kunnen zijn, kunnen wij het nergens zijn: geloof mij, ik heb dat van wijzer lieden gehoord

dan wij zijn: in een gezelschap van niet dan geleerde wezens, is er geen goojen na: de mensch, zegt uw oom dikwijls, is niet geboren om een geleerd schepzel, maar om een nuttig mensch te worden, en hij die het gezondst denkt, en het nuttigst is, voor zig en anderen, is de Edelman der zedelijke wereld: de lieden zijn ook doorgaands zo eigenwijs, zo houtig, zo onwellevend, en zo hoogmoedig, dat er waarlijk geen land meê te bezeilen is: ieder komt met het zelfde oogmerk, en al die oogmerken stooten elkander dwars voor 't hoofd: ieder wil de eerste plaats hebben, en de bewondering van alle de overigen opwekken: dit is des een fraai gezelschap, niet waar, voor een gezellig zedelijk man, om zig daar uittespannen? Ik, beuling! ben juist wel nooit in zo een gezelschap toegelaten, maar uw oom DE GROOT, die, weet gij, mij om mijne grillen wel lijden mag, heeft mij daar wel dingen van verhaald die hem slap deden lagchen.

HIJ. Mijn oom DE GROOT!

IK. Ja uw oom SAMUËL DE GROOT.

HIJ. Gij zijt des gelukkiger dan ik FRANSJE; want met mij heeft hij nooit gesproken dan om mij uittelagchen, of te bekijven.

IK. Ja maar ik wilde ook geen geleerde zijn, en stelde nooit mijn zotte eer, in den Bijbel te bespotten, ook als ik niet al te wel begreep wat mijn vroomen ouders des avonds daarin lazen: (dit zeide ik zo bij mijn' neus neêr.)

HII. En welk gezelschap zoudet gij dan zoeken?

IK. Dat is een vraag! - een gezelschap waarin een verstandig man, zo als uw oom, in zijne jaaren, een uur met genoegen zoude kunnen doorbrengen, als hij zo een douzijn jongens die eere wilde aandoen: geen collegeloozers althans, geen kolfgezelschappen, geen harddraavende liefhebbers, geen kaartspeelers, geen comediespeelers, maar een gezelschap, waarin, bij voorbeeld, uw vriend WALTER den toon gaf! waarin men vrijheid had om te praaten, te schertzen, en onder het wandelen zig de handen ruim te durven geeven, zonder iemand te benadeelen, of opzettelijk te vernederen: een gezelschap waarin men niet kwam om rijmen en opstellen te leezen, maar om menschenverstand te oefenen.....

HII. Ik begrijp u al - maar zeg mij openhartig, gelooft gij dat ik nog in staat ben om op een comptoir gebruikt te worden?

IK. Dit durf ik u verzekeren: vóór gij het licht van uwe eeuw worden wildet, waart gij zulk een lieve gaauwe jongen; en hoe gelukkig zijt gij dat gij zulk een' Vader hebt als de uwe! (dit bedaarde hem zeer veel:) indien dit uw oogmerk is, wees verzekerd dat gij in 't kort geplaatst zult zijn - Ik dacht aan den Heere WALTER, maar niet verder gaan willende, voor ik u, Mejuffrouw, dit gesprek had medegedeeld, zeide ik, dat het tijd was om naar huis te keeren, zo als wij ook deden.

Toen ik mijne ouders sprak verhaalde ik hen

alles: ik weet best hoe veel deel zij in uw geluk neemen, en hoe het hen bedroeft, dat uw eenige zoon tot zulke dwaasheden vervallen is: o indien ik hem nuttig geweest ben, dan ben ik er hovaardiger op, dan op het horologie dat ik voor de eerste keer, in 't gezicht van honderd menschen, (waarvan zeker geen één ééning op mij, of op mijn horologie lettete,) uit mijn' zak haalde.

In ernst, Mejuffrouw! mijne erkentenis aan Mijnheer DE GROOT, voor zo veel gedulds met mij geoeffend, zo veel onderwijs mij medegedeeld; uwe goedheid voor mij, mijne oprechte vriendschap voor uwen zoon, doet mij, indien ik slaag, tot dartelheid toe vrolijk en vergenoegd zijn: alle mijne vrije uren zijn voor hem: ik zal met hem wandelen, met hem praaten, met hem lagchen, (ook over zijne dwaasheden;) ik zal alles doen wat gij Mejuffrouw oordeelt dat ik voor hem doen kan.

Ware onze jonge Juffrouw WILDSCHUT, zo ver gevorderd op den weg van haar geluk, als mijn hart haar wenscht!.... doch dit is iet hetwelk ouder en wijzer lieden moeten beoordeelen: evenwel, er zijn snoode verleiders die onder een schoonschijnend voorkomen, onbedachte meisjens kunnen vervoeren.

Vergeef dit mijn langwijlig gesnap, en geloof toch dat dit niets verminderen kan, aan die groote achting waarmede ik mij teken,

MEJUFFROUW!

Uw gehoorzaamste dienaar.

F. LIGTHART.

Vijf- en- vijftigste brief.***Mevrouw CHRISTINA LENTING, aan den Heere HENDRIK VAN ARKEL.***

De gestolen brieven zijn niet half zo belagchelijk, als ik mij verbeeld had: een dief te worden om zulke beuzelingen! waarlijk het is de peine niet waardig! ik beken echter, dat het karakter der Prophetische Tante zonderling is: zij schijnt ook al vrij wat kennis te hebben aan de denk en levens-wijze der onzen! vrede zij met haar! lang levee de verdraagzaamheid! laat zij, ik geef er mijn koninglijk fiat op, zalven kookken, drankjens gereed maaken, krachtige soupes trekken, limonaden en siropen koeskoesen, geleien inleggen, zieken, kranken, en gekwetsten bezoeken, en oplappen; oude voorzeggingen verklaaren, jonge pedanten, *Grieksch* en *Hebreeuwsch* onderwijzen; laat haar dochter de armen van geest het koningrijk der Hemelen verkondigen, dat alles is mij wonderlijk aangenaam, terwijl zij dit doen, zullen zij zig zeker niet bemoejen, met ons onzen weg doornachtig te maaken, en u in gevaar brengen, van, vóór het wenschelijk is, ontdekt te zijn.

Wat nu betreft, dat ik bij gelegenheid deeze zendbrieven eens in mijn mans gezelschap zoude voorlezen, als van of aan mij, al zo 't mij goed-

dacht, geschreven: HEIN! gij zijt, met al uw vernuft, toch een uil, een uil zonder memorie! wat raakt het mij, hoe anderen over mij denken? gelooft gij ook dat ik mij tot veinzerij zoude willen, of kunnen verlaagen? neen, dat laat ik over voor zulke kruimels als gij en uws gelijken, die geen ander hulpmiddel weeten uittedenken, dan de geveinsdheid: moeten alle deeze schepzels zig niet naar mij voegen, of zwijgen? ben ik geen vrouw van hunnen Burgemeester? kan ik niet zo wèl beloonen als straffen? en waar eet men beter, waar wordt men hofflijker ontvangen? lekkerbekkerij, en hoogmoed, zullen mij altoos slaaven genoeg leveren, al lees ik geene Prophetische brieven in hun gezelschap, als van of aan mij gezonden, voor.

Wel HEIN, wat zegt gij nu van *mijn* huis, *mijn* buiten, *mijn* equipage, *mijn* tafel, kort gezegd, van alles wat mij omringd? heb ik in weinige maanden geene wonderen gedaan? en dit alles is nog maar een begin! - hoe veele verpligting heeft de Edel Groot Achtbaare JACOB LENTING niet aan zijne Echtgenoot! dit alles geef ik den man voor die nutlooze stapels geldzakken, proppend vol gouden en zilveren specie, waartoe hij van ervenis tot ervenis gekomen is, en waarmede hij niets ter wereld wist te beginnen: mij moet hij het danken dat hij gelogeerd is, en gediend wordt, niet als een armen jakhals van een Baron, maar als een *Fermier General*; of wilt gij, als een schatrijk Menist koopman; dat hij in mijn huis altijd de

beste gezelschappen vindt; dat hij als een vorst is uitgestreken; kort gezegd, dat zijn leven een vrolijke maaltijd is, en, dat de geheele wereld hem kent bij den naam van, *de man van Mevrouw LENTING*: ik heb hem in de achting zijner burgers en ingezetenen voor altoos paalvast gevestigd; want nu hebben die arme hondsfotten brood, en kunnen met al hun gebroed wèl voor den dag komen, daar zij eertijds een troep verwaarloosde verhongerde bedelaars geleken: door den geldstroom te openen, en midden door dit nest te leiden, heb ik leven en vrolijkheid doen ontspruiten, en onze Dominés zullen weldra moeten prediken tegen de pracht der eertijds half naaktgaande burgers en ingezetenen: dat's goed! zo doende hebben zij ook werk, en winnen hun geld niet met het leezen van gekheden, even onverstaanbaar als het Sijstema der invallen van uw' vriend: ik ben ook, als 't u belieft, de braave, de goedhartige, de *welbetaalende* vrouw! ik gun den ambachtsman wel zijn beloning, ik knibbel niet met de geringe luidjens over een stuiver meer of min; en ik zou wel eens willen zien dat mij iemand dwars durfde aankijken, 'om dat ik de benauwde kerklucht niet verdraagen kan:' de duiker! het volk verstaat zijn belang te wèl om mij op de handen te zien; en dewijl de Eerwaardens lieden van smaak zijn, ben ik zeker van hunne discretie: om meester van alle zulke marionetten te worden en te blijven, moet men het koordjen van eigenbelang in de hand

houden, en zij zullen, als waare automates, alle die bewegingen maaken die men wil dat zij maaken... maar van wat anders.

Laat KEES maar in de gedachten dat hij even eens denkt als ik; dit is een haneveêr te meer op zijn zotskap, en mij is het volkomen hetzelfde: ja, ja HEIN, zo de jonge ontbolsterd en ontgroend ware, zo hij partij trok uit de voordeelen die de Natuur hem gaf, hij zou gantsch geen slechte vertooning maaken; maar zo gruwelijk pedant, zo afgrijzelijk methaphisisch, en zo geheel en al onbekend met die zeden, die (tusschen ons) ons met het christendom eerst overhoop hielpen, en daarna in een eeuwigduurenden oorlog bragten; neen, ik scheur mijne vendels; met zo een zot is niets, volstrekt niets aantevangen; en nog minder om dat hij gelooft verliefd te zijn: of het uwe malloot, of haare vriendin HOFMAN raakt, daar sta ik voor: nu, 't scheelt mij weinig.

Hebt gij ooit een jonge van agtien jaar gekend, die bloosde als een meisje zodra men eens onder de roos sprak? houd echter zijne moeder te vriend: ik stel vast dat zij eene gaauwe vrouw is; ten minsten uit het geen gij beiden mij gezegd hebt: bedrieg haar, op dat zij, komt het te pas, een gunstig werktuig in uwe hand worde; en men moet wel eens voor den duivel zelve een kaars opsteeken.

Ik raad u de voorzichtigheid dies te meer aan, om dat KEETJE minderjaarg is, en om dat haar

vader het wel eens in 't hoofd zoude kunnen krijgen, zig van zijn nog nooit gebruikt gezach te bedienen: ik mistrouw deeze onze deftige wijze Mevrouw STAMHORST, nu ik weet dat zij de zuster is van WILDSCHUT! ik mistrouw haare beroemde dochter, haar geleerden zoon - ik mistrouw, kort gezegd, ieder die u hier kent, en met Mevrouw STAMHORST omgaat: slapperloot! hoe vuurt dit mijnen ijver aan! zo veele wijze hoofden, en waakzaame oogen te bedotten, mij dunkt dat dit eenen onstervelijken roem voor mij zijn zoude! en, HEINTJE! ik heb mij ook nog te wreeken over eene belediging, mij door die familie aangedaan: ziende dat in deeze *aan-* en *onaan-*zienlijke rommelzô niemand was, die, als een vernuftig schepzel beschouwd zijnde, de eer van mijne conversatie verdiende, en ik een onuitspreekelijken afkeer hebbende voor domme guiten en onwetende *petite-maitresses*, heb gepoogd mij dit te vergoeden door mij in kennis te brengen met eene vrouw, die men alleenlijk behoeft te zien, om te geloven dat zij verstand heeft: men gaf er mij ook algemeen de verzekering van: zelfs mijn schaapshoofd gaf zig het air om daar over te oordeelen: ik deed des den eersten stap, maar hij mislukte; ik deed er nog een; men week achteruit; en sedert uw vertrek heb ik dat plan ter zijde gelegd: doch Mevrouw STAMHORST niet willende mijne vriendin, (of familiaire goede bekende,) zijn, zal in mij eene vijandin hebben, die haar wèl

eenig werk tot meditatie geven zal: de droes zou er meê speelen, of ik zal, zo niet haare dochter, ten minsten haar' zoon knippen: dat is een jonge *comme il faut*, en hij heeft ook al gezien, denk ik, dat dit oord zeer in verlegenheid zijn zoude, indien het nog eens eene andere Mevrouw LENTING moest opleveren: met zulke schoone oogen kan men onmogelijk een zot zijn.

Ten vervolge.

Een oproerig, opzwevend bezoek, van een half douzijn adellijke famillien, die hier een paar dagen Mijnheer LENTING met hun bijzijn vereerden, heeft mij belet deelen te voltooien: nu zal ik er nog het volgende bijsmakken.

De oudachtige Freule DOROTHÉ, is *au desespoir* over uw vertrek, en gantsch niet te vreden over uw verzuim van afscheidneemen: ik *beduidde* haar, dat dit thans in de groote wereld geheel buiten gebruik is, even als met veel gewaai en gerucht van een geheel gezelschap afscheid te neemen; dat men thans als men gaan wil, ongemerkt heen gaat, zonder een paar of twintig personen te stooren, en overhoop te jaagen: 'O!' zeide zij, 'in mijn' tijd was dat nog heel anders!' - Ja Freule! ik heb mijn grootmoeder wel hooren zeggen, dat men toen de hand eener Dame niet zoude hebben durven aanraaken, zonder die

in een kabretleëren handschoen gestoken, of ten minsten met het pand van zijn' rok bemoffeld te hebben: maar dat is wel veertig jaar geleden: deeze tijdrekening beviel haar zo weinig, dat ik wèl voldaan was, en er bij voegde: maar nu is men *sans façon*, en als men de eer heeft om eene Dame te geleiden, biedt men haar den arm aan, waarop zij dan met een *petit air charmant* haar hand legt, en zo, Freule, treedt men in de balcon, of de koets - zo veel over de Freule VAN ARENDSTOREN; zij laat u niet groeten.

De jonge Dames weidden breed uit in uwen lof: een paar domme woeste woudezels van landjonkers zweeren bij hunne zielen, (hui is hier karnemelks borg, HEIN!) dat gij de *grappigste donder*, en de charmantste kèrel uit heel *Holland* zijt: deeze ongelikte beeren komen u bezoeken; zij willen eens zien of zij de ducaaten, aan u verlooren, niet in uw beurs kunnen wedervinden: pas des wel op; zo een onderneeming moet gestraft worden: zo gij hen aan de haal kunt krijgen, doe het; ik weet dat zij bij hunne boeren geld hebben opgenomen, en zelfs aan een' oud woekeraar, in de stad, dertig percent voor twee maanden geboden hebben: houd intusschen de *honneurs* der familie op, en laat hun zien, dat gij als een man van fatsoen leeft: zij zullen u niet lang over de hand zijn, om dat hunne *Bedieningen* zulks niet toelaaten.

Ik heb smaaklijk gelagchen, over uw zo al niet

Christelijk, echter zeer natuurlijk medelijden met uwe lammetjens: gij hebt gelijk, HEIN, er zijn mooie bekjens onder: de oude Tantes noemen u een zeer wild Heer: de Papas zeggen, dat gij verstand hebt, als een Engel, en mijn man voegt er bij, dat gij veel doorzicht hebt in de staatkunde: de lieve poesjens zeggen juist wel niets, maar zo ik der meisjens hartjen ken, geschiedt dit geenzins uit onverschilligheid; en verscheiden haarer hebben mij gezegd: ‘Nu Mevrouw LENTING! wij hadden nooit gedacht dat een zo jong en mooi Heer, zo verstandig zijn kon; en zo vrolijk! hij moest hier maar ook een amt hebben!’ Zie daar HEIN, dit wierook wordt u door de maagdekens toegezwaaid, hij moet des een hoogen prijs bij u hebben: onze halfblanks Heertjens, met hunne lange lubben, bekennen zelfs, dat een man van de wereld veel vooruit heeft, boven hen die nooit verder dan geweest zijn.... al weêr gestoord: - morgen kom ik u bij.

Ten vervolge.

Ik heb gisteren in gezelschap geweest met BETJE STAMHORST, en haar' Broeder; men praatte over u; doch zij nam er geen deel in, of verwonderde zig niet dat gij zo rasch vertrokken waart: dit is niet natuurlijk in zulk een vrolijk, welgemaakt meisjen, dat nooit afkeerig scheen van een ge-

sprek te helpen aanvagen: pas op, HEIN! ik denk dat Mevrouw STAMHORST u beter kent dan voor u te wenschen is! maar zo als ik altoos zeg: wij moeten veel overlaten aan het hoogst wijze en volmaakt goed - *geval*; en waarom? - om dat er voor onze *machines* niets anders te kiezen is.....

Daar is Mijnheer en Meester, (*Titulair*.) zo waar van den Landdag t'huis gekomen! ik zond gisteren mijn eigen superben fargon, om zijn Edel Grootachtbaren aftehaalen: die beleefde oplettendheid is mij ten minsten vijftig ducaaten extra waardig: ik zal die, om u uit uw nood te helpen, met deezen overzenden: wat is de man in zijn tuin! ik vrees dat hij nog eens een dankzegging zal laten doen, (in de kerk meen ik,) voor de vrouw die zijn lieve Heer hem gegeven heeft: en zo hij eens mag hoopen op een spruit, koopt hij al de olij, en de smeerkaarsen op, die in de geheele stad, en alle de voorsteden te vinden zijn: o zagen de oude izegrimmen hoe ik hun beschimmeld geld uitdeel! zij zouden zig uit wanhoop in den geest verhangen.

Nu gaan wij weêr ieder onzen weg: al 't verdriet dat mijn man mij aandoet, bestaat in mij langwerpige uitgerekte *gerepeteerde* verhaalen te doen, van staatkundige voorvallen; en al het leed dat hij van mij draagt, spruit hier uit, dat ik, vooral als ik laat gespeeld heb, wel eens onder zo eene vertelling in slaap val: maar welk een

geluk voor mij, dat LENTING het zo schrikkelijk druk heeft, met de huishouding van *Europa*, en om haar balans rechttehouden, dat hij geen tijd altoos kan uitvinden, om zig met mij te bemoejen! zou ik niet raazend zijn moeten, indien ik de uiterlijke welvoegelijkheid niet waarname, omtrent zulk een man, die mij volstrekt alles laat doen wat mij behaagt?

Zo dat, vriend! uw afzijn heeft minder uitgewerkt, dan de hand vol vliegen van uw reisgezel: dit is een slecht voorteken! maar waaraan is dit toeteschrijven? zijn er kapers op de kust, die tegen u een' slag waagen kunnen? zie hen dan in den grond te booren of reddeloos te schieten: is het beuzelachtige koelbloedigheit in het meisje? is het gebrek aan smaak? of heeft de spoedig opgeschooten vriendschap voor dat *hemelsch* meisje, (ô gij gekskap! weet gij dan niet dat er in den hemel geen meisjes zijn?) u den voet geligt? zie dit uittefinden, en daar naar uwe batterijen te stellen: zo Juffrouw HOFMAN is het geen gij gelooft dat zij is, zult gij haar moeten gewinnen, en zij in een verbond met ons treden: gij kunt dit altoos wel wat goed maaken: krijgt gij het te kwaad dan zal ik zelve op de baan komen, en dan sta ik in voor het gelukkig gevolg: ik moet zelve eens hoogte neemen, en dat *hemelsch meisje* van naderbij poogen te kennen: het is maar jammer, dat ik altoos zo weinig staat kan maaken op de berichten die gij mij van mooie meisjes geeft: zij zijn

altoos overdreven, en, KEETJE uitgezonderd, ik heb nooit gemerkt dat gij een naauwkeurig waarnemer waart: schoone oogen vooral, doen u het hoofd derwijze draajen, dat ik op uwe berichten niets vertrouw - Zo het te pas komt, groet Juffrouw HOFMAN dan, en vergeet niet u te doen gelden, door haar te doen verstaan dat gij mijn verlangen, om haar te kennen, hebt doen geboren worden.

Vaarwel, en geef kennis van uwe omstandigheden aan

Uwe liefhebbende Zuster.

C. LENTING.

GEB. VAN ARKEL.

PS. Kwel u nooit over JANSJE: ik neem alles voor mijne rekening; acht u gelukkig dat zij die huwelijksstrik ontkwam, en dat zij zig zo goed troostte als zij kan.

Zes- en- vijftigste brief.

Mejuffrouw MARIA DE GROOT, *aan den Heere* FRANS LIGTHART.

Mijn braave jonge vriend!

Laat uwe moeder u zeggen hoe groot mijne vreugd is, en hoe dankbaar ik u ben: zij heeft zo wel als ik maar één kind; doch het geen ik gevoel, nu ik hoop heb op de herstelling mijns zoons, gaat alle beschrijving te boven; wees vrij grootsch op uwe pooging om een verdwaald jongeling te behouden; die grootsheid doet eere aan uwe gevoelens: zeer zeker hebt gij mijne goedkeuring over alles wat gij met uw' vriend gesproken hebt, over alles wat gij mij aanbiedt en waar van ik hoop gebruik te maaken: doch nu heb ik u op mijn beurt ook iet te verhaalen: ik weet dat ik niet behoef te zeggen, hoe gij het zwijgen moet; want gij zeidet meermaals: 'ik ben geen babbelaar; om dat, zo het een beuzeling is, 't welk men mij verhaalt ik het terstond vergeet, en zo het een zaak van belang is, behoeft men mij mijne rol er niet in te geeven:' en gij hebt gelijk.

Wel dan: de Heer WALTER is bij mij geweest, en dewijl zijn Comptoir hem noodzaakt een reisjen te doen, heeft hij mij voorgesteld om mijn'

zoon met zig te neemen: dit voorstel (en nog meer welken ik u eens mondeling zal verhaalen,) hebben mijn man en ik met blijdschap aangenomen, en ik twijfel niet of mijn broeder zal dit niet afkeuren.

Gij zijt op den weg om een eerlijk gegoed man te worden: het geen gij nu zijt was eens Mijnheer DE GROOT: zo ergens, in den koophandel komt het voornaamlijk aan op eerlijkheid en naarstigheid, zal men met voordeel zijne talenten oefenen: ik twijfel geenzins of mijn zoon zal nog te recht komen, indien gij en de braave Heer WALTER dien invloed op hem blijft behouden, waarvoor ik hem nu geloof vatbaar te zijn.

Het zal mij zeer aangenaam weezen dat gij, nu mijn zoon van huis gaat, ons dikwijls bezoekt: uwe geëerde ouders zien wij zo zelden; maar ik wenschte wel dat zij nooit vergaten dat mijn man niet anders is dan de bediende van een ander, en dat alle kostwoningen die ons eerlijk ons brood geeven, zo ongelijk niet zijn als hoogmoed en waan zig wel eens verbeelden: alle welopgevoede menschen, van een goed zedelijk gedrag, en een goed verstand, zijn geschikt om met elkander omtegaan: laaten wij toch in een Land van koophandel ons niet vergeeten, door zulke kinderachtige vooroordeelen: uw Vader, mijn lieve FRANS! is ten minsten zo nuttig en onontbeerlijk in zijn bedrijf, als mijn man in het zijne; en, ik herhaal het, als de bezittingen niet te verbaazend ver uit elkander loopen, en de goede opvoeding ons tot

menschen gevormd heeft, is men zeer goed gezelschap voor elkander.

Uwe aanmerking over zekere jonge juffrouw vergroot mijn goed gevoelen van u: gij weet wel, dat mijn man niet van zeggen is, maar ik vrees dat uwe woorden niet dan te veel grond hebben! - Vaarwel mijn jonge vriend! vervolg uw' weg door dit leven zo werkzaam en blijmoedig als gij dien begonnen hebt, en zijt verzekerd, dat deugd gelukzaligheid is, ook dan als ons eenige onaangenaamheden ontmoeten: ik ben met toegenegenheid uwe verpligte vriendin.

MARIA HUISMAN,

Nu, DE GROOT.

Zeven- en- vijftigste brief.

De Heer SAMUEL DE GROOT, aan Mejuffrouw MARIA DE GROOT.

WAARDE ZUSTER!

Heb ik het u niet dikwijls gezegd? maar wat baat dit! zo de Zoone des menschen in onze eeuw op deeze Aarde terug keerde, zou hij zelf bij zijne oprechte belijders wel geloof, dat is vertrou-

wen, vinden? maar om nu van mij zelven niet te spreken, heeft de Apostel PAULUS niet honderd maalen gezegd: GOD wil dat alle menschen tot de kennis der waarheid komen en behouden worden? en zo zal ook, maak dáár staat op, de volheid der *Heidenen* ingaan, en geheel *Israël* nog eens zalig worden: terwijl ik daar over zo zat te peinzen, zeide ik tot mij zelven: wat is dat toch voor eene wonderbaare verblindheid, die de menschen aandrijft om zeer zwakke, zeer bekrompene denkbeelden te vormen van de Godlijke goedheid; daar iedere ademhaaling ons daarvan de verzekering doet, dat GOD goed is, ook omtrent ondankbaare, en verkeerd handelende schepzels! daar alles wat ons omringt ons toeroept: genadig, barmhartig, langmoedig is de Heere, en groot van goedertierenheid; dat zijne gunst al het schepzel bestraalt!

Het angstvallig hart van veelen is beducht dat men de zonden zal vermeerderen indien wij zulke ruime begrippen maaken, en onder het volk brengen, van deeze onbegrensde goedheid: dit heeft zo wat schijns, doch wèl beschouwd zijnde, is het ook niets dan schijn: hoe zouden alle zondaars in alle mogelijke werelden een gering deeltjen van deeze goedertierenheid verminderen kunnen? weet gij wat de zonden en ondeugden doen kunnen? zij kunnen den mensch onvatbaar maaken voor den invloed deezer goedheid: hoe! indien eens alle de inwoners, het zij door natuurlijke oorzaken, het zij door eigene verwaarloozing, blind wa-

ren, zoude daarom de zon min helder en min algemeen doorstralen? en zoude men dan iet dergelijks durven vermoeden omtrent het hoogste wezen, en de mensch die van gisteren is? even zo wel zou een wèlgedaan kind, terwijl het de blijken zijns vaders liefde levendig blijft gevoelen, dien Vader kunnen bedroeven: de zondaar is een dwalende; hij zoekt zo wel geluk als de bedachtzaame dienaar van GOD, maar hij zoekt dat op eenen weg waar langs hij 't nooit vinden zal: de ondervinding die hem dit aantoot is de eerste inspraak om zig te verbeteren: naar gelang hij smartlijker gevolgen deezer dwaaling gevoelt, moet ook zijn nadenken en verbetering te grooter worden: hierop rusten alleen de Godlijke bedrijgingen, en is de grond zijner straffen; en zal door alle eeuwigheid de Godlijke straffen tot de dierbaarste zegeningen maaken: hier moet ik een paar regels schrijven over mijn geliefd onderwerp, de bekeering der *Jooden*. De *Jooden* zullen, eindelijk vermoeid van afzwerfen en van de Godlijke verstooting, tot den Messias wederkeeren, hem erkennen, en aanbidden: de *Heidenen* zullen met het Euangelie bekend worden, en uitroepen; ‘Meer dan SOCRATES is dáár!’ dan zullen allen nederbuigen voor onzen JEZUS, en bekennen dat hij is tot heerlijkheid van GOD zijnen Vader: maar dit onderwerp valt meer in den smaak uwer Zuster KLINKERT, en ook, ik heb u thans zeer veel te schrijven; dit is de reden dat ik over dit onderwerp niets meer hier bijvoeg.

Is uw zoon dan geen bewijs deezer waarheid?

roem was zijn oogmerk; een grooten naam te maaken, al zijn toeleg; wáár, bestendig menschengeluk was voor zijne verwilderde oogen verborgen; en het geene hij zig als geluk had voorgesteld, zocht hij ten kosten zijner gezonde harsens: wat vond hij? bespottung, verachting, schande; dat kon niet anders: men maait het geen men gezaaid heeft: dit natuurlijk gevolg zijner dwaaling moet hem ter herstellinge dienen: noch zijn hart, noch zijn verstand was immer vijand van den Christelijken Godsdienst: hij had zo weinig tegen de doorgaande zedenleer dat hij die met zijne bewondering, (die beuling daar hij is!) vereerde: zijn hoogmoed alleen verhief zig tegen de lessen der nederigheid en zelfverzaaking: maar een' Godsdienst te omhelzen die reeds zeventien eeuwen oud was; een Godsdienst, geschikt naar de vatbaarheid der eenvoudigste lieden, zo wel als voor den geleerden, kundigen beoefenaar der waarheid, hier lag de steen des aanstoots! ware hij de uitvinder daarvan geweest, ô dan zoude hij uit geheele andere oogen gezien hebben! dus in zijne iedele overlegginge verward geraakt, is hij een dwaas geworden, en dat wel een dwaas die wijs was in zijne eigen oogen.

Uw zoon is gered, voor altoos gered; zijne vernedering heeft hem tot staan gebracht: het hoogmoedig hart en het trotsche verstand kan buiten eene groote vernedering niet hersteld worden: is de mensch trotsch op zijne schatten, die moete zig arendsvleugelen maaken; op zijne gezondheid,

hij moet verdorren als een bloem des velds; op schoonheid, die moet verwelken en vergaan; op zedelijke vermogens, hij moet zijne onmagt eens allerkrachtdaadigst ondervinden, en na met PETRUS ter goede trouwe gezwetst te hebben, een groote zwakheid beweenen; op de gaaven van zijnen geest? ja schoon maar een weinig minder gemaakt zijnde dan de Engelen, als een ander NEBUCODONOSAR vernederd en verbannen worden tot de dieren des velds; en maar zo veele van zijne Ikheid behouden als noodig zij, om hem al het rampzalige van zijnen deerelijken toestand te doen gevoelen; dit alles nu houde ik voor blijken dier Godlijke goedheid welke ik predik en aanbid! dan zie ik in de wreedste pijnen de bronnen der genezing, en in de grootste vernedering de middelen ter herstelling: door redeneeren kan men met een hoogmoedigen niets uitrechten; hij wil zig niet laten overtuigen; hij is gerust dat niemand iet wederleggenswaardig tegen hem kan inbrengen.

Bekommer u maar niet, waarde Zuster, over zijne moedeloosheid: het is zeer natuurlijk dat hij nu te geringe gedachten van zig zal hebben en zig daarom onbekwaam achten tot iet nuttigs: hij zal geloven, en er is maar te veel gronds toe, dat hij zijne zielsvermogens in zijn afgemat ligchaam geheel en al heeft verspild: laat hem eenigen tijd in dien waan, dit kan niet dan heilzaame uitwerkzels hebben: te meer, nu hij in handen is van zijnen vriend WALTER; die zal hem, naar maate zijne afgesloofde krachten wederkomen, wel werks

weeten te bezorgen, en CORNELIS zal zeker veel liever door een' vriend terug gebragt worden op den weg des werkzaamens levens, (dit kost zijne eigenliefde weiniger,) dan door iemand dien hij als gezach bij hem moetende hebben, aanzag: en dit is ook voor hem veel veiliger dan dat hij dit veranderd denken toeschreef aan zijne eigene wijsheid.

Niets kan gelukkiger invallen dan de reis die men u heeft voorgesteld: in het gezelschap van zo een' man als de Heer WALTER, zal hij zo wel naar ligchaam als naar den geest ontelbaare voordeelen opdoen: hij zal zijne natuurgenooten leeren kennen, niet zo als men de menschen leert kennen in de boeken, maar zo als zij zijn, en dat wel in het bedrijvende leven, bezielde met alle die driften die de vermogens ontwikkelen en doen werken: dus kan hij die gezellige deugden erlangen die hij of in 't geheel niet bezit, of die hij niet ten rechten tijde oefent; zijne toegevendheid zal uitgebreider worden maar niet meer de vrucht zijn van zwakheid, integendeel zal zij ontstaan uit gezond oordeel, en gekoesterd worden door voorzichtig terug zien op zig zelve: hij zal menschen leeren kennen, van uitmuntende begaafdheden; hij zal ook anderen zien, die het verbaazend verre in het zedelooze gebragt hebben, en dus leeren besluiten, dat zijn natuurgenooten gekenmerkt worden door hunne volmaaktbaarheid; dat een, eenmaal alles toegestaane drift, weldra verwoestingen in den zedelijken mensch kan aanrichten, waarvan

zo een knaapjen geene schaduw dunne denkbeelden vormen kan: zijne hebbelijkheid tot denken zal hem dit alles ten zijnen eigen voordeele doen bewerken, en toepassen, en hij, in plaats van een min-beduidend bespiegelbaar en verbinder van harsenschimmen te zijn, die een sijstema van invallen zamen schraapt en knoeit, misschien in weinige jaaren groote vorderingen maaken, in de kennis van den mensch: nu kan zijn hoogmoed, getuchtigd door de reden, hem te hulp komen, om zijn verkwisten tijd intehaalen, en ieder oogenblik zijn' geest, of handen, of beiden, bezig te houden, in het bedrijven van iet goeds of nuttigs: deeze reis met zo een' vriend heeft nog ontelbaar meer voordeelen; ik kan die allen niet opnoemen: maar zijne gezonde ziel zal weder eens in een gezond ligchaam wonen en werken; hij zal als dan zig zo wèl geplaatst vinden, in een fatsoenlijk gezelschap, als bij zijne bezigheden op het Comptoir, als bij zijne boeken.

Ik weet wel MIETJE, dat men onder mijne ouderwetsche begrippen ook deeze telt, dat ik in zo een geval ook de hand der bijzondere Voorzienigheid zie: wat raakt mij dat, die met de beoordeelingen der menschen op dit stuk niets te maaken heb? iedere sterke neiging tot een oogschijnlijk goed werk, is bij mij eene Godlijke roeping: men praat bij sommigen nog al veel van de bijzondere leiding der voorzienigheid, zonder dat men zig er op toelegt om die te hooren en gehoorzaamen: 'Wat zal de wereld daarvan zeggen!'

maakt dat zelfs veele welmenenden duizendmaal zo eene roeping geen gehoor geeven: men is zo bijster bang voor den naam van geestdrijver, dat men doorgaands de sterkste aandrijvingen tot de nadrukkelijkst aanbevolene christelijke deugden, wijsgeerig beschouwd, goedkeurt, anderen aanprijst maar niet beoefent, zo dra zij niet in den engsten kring van burgerlijke pligten beslooten blijven, en aan veele moderne Christenen wat al te onnozel toeschijnen: u is nog niet vergeten wat ik eens, ter verlossing van een arm verschalkt jong geldersch meisje, ondernam, en hoe veel moeite dit mij kostte, alear ik de zaak meester konde worden? wel nu, tot den laatsten dag mijns levens zal ik den Hemel danken voor de gelegenheid die hij mij gaf om een onnozel schepzel uit de klauwen dier schurken te redden, die door hoereloon schatten ten verderve vergaderen.

En lieve MIETJE! laat mij u daar eens eenige omstandigheden, zo kort mogelijk, van verhalen.

Ik was op een avond uit eeten, bij mijn ouden vriend PETERS; daar kwam ook een jong vreemdeling, en die verhaalde ons, onder anderen, dat hij dien voorigen avond verscheiden speelhuizen bezocht had, waar van men buitens lands zulke uitspoorige vertellingen doet, dat de nieuwsgierigheid hem daar ook heen geleid had: zijn geleider, ook een mijner goede kennissen, at met ons, en voegde er bij, dat zij in het speelhuis, 't welk hij mij noemde, een jong meisje gezien hadden, dat nog ge-

heel en al eene nieuweling was, en door haare met moeite ingetoomde droefheid, verlegenheid en onschuld, wel toonde, dat zij daar niet met haare toestemming gekomen was: dit kind, zeide hij, slikte geduurig de traanen als terug, die in haare groote hemelsblauwe oogen rolden, zo dra de oppasser haar met vergramde blikken aanzag: wie is dit meisje, en waar van daan? vroeg deeze Heer aan den Cipier deezer helle: het is een gelders meisje Mijnheer, die ik heb laten huuren, en die nu voor twee dagen in haar' dienst kwam: zij is nog wat vreemd en schuw, maar zij heeft nog geen menschen gezien; en hij voegde er bij dat zij vrolijk en vergenoegd was met haaren dienst; dat zij dagelijks zulke nieuwelingen kregen, die in zulke huizen, welke evenwel in *Amsterdam* niet konden gemist worden, hoognoodig waren, wijl die huizen een nog grooter kwaad, en dat meer in kleine steden heerscht, tegen gingen.

Toen deeze twee Heeren vertrokken waren, ging ik ook weg; doch mijn vriend PETERS verzocht mij nog een oogenblik te blijven: hij zeide dat ik sedert dat verhaal geheel en al stil en afgetrokken geweest was: kort gezegd, MIETJE; ik greep hem bij de hand: wat dunkt u mijn vriend! vroeg ik, is deeze man niet een bode die God ons toezend, om een arm schepzel ter hulpe te gaan? hij merkte daarop aan, dat *gedwongen* altoos bij die lievertjens het voorgeven is; dat de uitkomst meermaals den welmenenden iever te schande gemaakt

had; kortom hij sprak in 't algemeen de waarheid, maar dit voldeed mij niet: kom aan PETERS, zeide ik, wij willen immers liever aan veelen vergeefsche moeite doen, dan een mensch van onze hulp verstooten? eindelijk, ik sprak hem zo ernstig aan, dat hij zijn jas ook aantrok, en mij volgde: voor de eerstemaal van mijn leven trad ik zo eene woning der snoodheid in: wij vroegen wijn, en gingen verder door: eene kille huivering overviel mij; ik verbleekte op het gezicht van zo veele verslenste schoonheden van twintig en vier- en twintig jaaren; gerimpelde voorhoofden, geschilderde kaaken, oogen daar dood en verderf uit scheenen; de lelijkste hakelbontste opschik, die men in den Joodenhoek ooit ontmoet: opgekonkeld hair, gewassen linten, flodderden bij de nekken; eene zo schaamteloze als walg verwekkende naaktheid; geheele purperooide straamen, die van haar gelaat door tet dansen, den wijn en de hitte afdroopen; hier en daar nog eene minder bedorven van ligchaam, naar allen afbeeldzels van afgunst, gulzigheid, vuilen beestachtigen wellust... maar genoeg, ik schaam mij omstandiger te zijn voor eene zo zedige vrouw: in deeze plaats ontmoetten wij ook zulke jonge lieden, ja getrouwde mannen, dat wij onze oogen niet durfden gelooven, vooral toen wij overtuigd werden dat zij daar geenzins uit nieuwsgierigheid gekomen waren, maar zo bekend, dat eenige deezer vrouwlui, hen met een: 'zeg eens PIET! hoor eens hier BRAM!' enz. gemeen-

zaam omarmden, of op den schouder sloegen.

Digt bij de deur is een kantoortjen, alwaar dit jonge schaap gezeten was, onder het vlamdend dreigend oog eener bejaarde caronje, die tot eeuwige schande haarer eigene sexe dit snood werk op zig nam: de *Beëlsebub* deezer helle, wandelde al heen en weêr, met een half douzijn onderhoorige schurken, zeer bedaard en prat zijn pijp rookende.

Ei lieve laat ik u dat monstereus wijf eens beschrijven: verbeeld u de grofst geleede geelste breed gesmoelste moffin, die ooit *Holland* binnen trad: zo dik gemest, dat zij bijna de menschlijke gedaante verloor; om haar gerimpelde en met kwabben neêrhangenden bruinen hals, had zij een snoer of drie fijne paerlen, die hier en daar wegzonken in het vet; aan haare lompe ooren zwaare diamante orlietten, en aan haare handen en vingers ringen en brazeletten van hooge waarde: een muts van de kostbaarste brabantische kant, met een rood lint, en een juka of een ding van de sijnste chits, met groote bloemen; zo zat dat monster daar te poffen en te blaazen, en geld weêr te geven, en het nieuwelingjen bij beurten te bekijven: en dit uitschot der menschen gaat ook nog (dit in 't voorbijgaan,) ter kerk, en ter avondmaale! het is onlangs gebeurd dat er op een zaterdag avond niet gespeeld werd, en toen mijn man aan een der knechten de reden vroeg, zeide hij, woordlijk; ‘onze juffrouw is in de voorberei

ding geweest, en gaat morgen aan 's Heeren tafel, en dan wil zij noch de baas niet dat er saturday gespeeld wordt:’ als men zulke dingen hoort is men zo getroffen van verbaasdheid dat men niet weet wat men zeggen zal.

Kort gezegd MIETJE, ik wist het meisje te lossen, evenwel met veel moeite; want het was een zeer mooi jong schepzel en tot op dezen dag heb ik reden om wèl voldaan te zijn over mijne onderneming.

Maar dit verhaal heeft mij zo verre heen gevoerd, en mijn brief is reeds zo lang, dat ik hem zal sluiten, u nogmaals verzekerende, dat de voorstelling van den Heere WALTER, mij zo zeer gevalt, dat ik zelf hem een' brief van erkentenis zal schrijven: over mijn stokpaardjen, zo als gij het noemt, de bekeering der *Jooden*, heb ik nog veel te zeggen, maar dit liever eens mondeling, en als wij met KEES de handen wat ruimer hebben.

Ik heb voorleden week eens te *Leiden* bij uwe Zuster KLINKERT geweest: men kan van deze MARTHA-MARIA niet scheiden als men met haar aan het redeneeren komt, vooral over de Prophetiën, waarin ik beweere dat de bekeering der *Jooden* zeer duidelijk verzekerd wordt, en zij als dan, daar alleen de wederkeering naar *Jerusalem*, als een staatkundig voorval, in beschouwt: 't is waar, zij heeft veel voor uit, door haare kennis in de Hebreuwsche taal, die zij, hoor ik, ook zonder stippen leest.

Nu eindelijk groet ik u en mijnen Broeder van harte, en blijf uw beider toegenegene Broeder.

SAMUEL DE GROOT.

Agt - en- vijftigste brief.

***De Heer* SAMUEL DE GROOT, *aan den Heere* REINIER WALTER.**

MIJNHEER!

Ik ben de oom van onzen CORNELIS DE GROOT, een volle broeder van zijn' Vader; eenige jaaren Rentenier, doch had het altoos zo volhandig dat ik nooit tijd kon vinden om te trouwen, hoewel ik, naast den Godsdienst, voor niets meerder hoogachting heb, dan voor het heilig huwelijk: ja ik geloof zelfs dat een kenmerk van den waaren Godsdienst bestaat in den eerbied, die hij daar voor eischt: maar ik zag zo veele verwaarloosde of stordig waargenomen pligten in het gezellige leven, bij gebrek van tijd of nadenken, dat ik besloot tot nut der zamenleving, zo veel mogelijk zoude zijn, die beter te bevorderen: en dewijl ik des handen vol werks heb in mijn niets beduidend le-

ven, kunt gij Mijnheer wel denken dat ik nooit erfgenaam en zal verwekken.

Oordeel nu hoe een man van mijne denkwijze moet getroffen zijn, door de goedheid die gij hebt om onzen CORNELIS, is het mogelijk, te recht te brengen: zijn duivel was hoogmoed, en die, weet gij, is de overste der duivelen: zijn vermogen is ten minsten zo groot als dat van SIMSON en HERCULES, ja van MILO zamen; maar bij geluk is die duivel steke blind, want hij zag niet eens hoe ik en FRANS LIGTHART hem gepierd hebben; maar zijn moeder, onze MIETJE, zal u alles wel verhaalen.

Dewijl nu luiheid 's duivels oorkussen is, en luiheid is de wortel van alle kwaad, zo wel moreel als phisicq kwaad: ik ontken niet dat CORNELIS werkzaam van aart is; doch de gewoonte wordt de tweede Natuur: om hem des te herscheppen, moet hij arbeiden, doch hij kan niet alear zijne afgesloofde krachten hersteld zijn; en wat kan daar toe zo veel toebrengen dan eene reis met een' vriend, zo als gij u betoont te zijn: zie Mijnheer WALTER, ik zeg het tusschen ons, ontzie geen geld om uw oogmerk te bereiken; ik sta voor de halve uitgaaf; voor de geheele zoude ik zeggen, indien ik niet wist dat gij mijn beurs zo weinig behoeft als mijn' raad: door dit middel zal hij te recht komen, vooral als hij geene gelegenheid heeft om alle daag een uur of tien te zitten papier bekladden, maar voord moet: hij zal dan

ook leeren door eigen ondervinding, dat éénoog koning is, in 't rijk der blinden; maar dat in 't rijk der zienden éénoog geen de minste aanspraak maaken kan op de geringste onderscheiding.

Gij kent zeker den Heer WILDSCHUT? daar is mijn Broêr Boekhouder: het schijnt dat de talenten van dien Heer alleen geschikt zijn om geld te winnen en te verteeren; maar wij zijn te weinig bekend met elkander om u daarover te onderhouden: daar ligt mij evenwel iet betrekkelijks tot zijne dochter als lood op 't hart: het meisje is zacht; mijn Zuster niet misgedeeld van verstand, doch alles is verkwanseld en in de war: nu, als gij terug komt moet ik eens met u praaten, en indien uw hart nog vrij is, zou mij dit veel hoops geeven: verstaat gij mij niet? ô dat onnozel meisje! en de duivel gaat om als een loerende, niet brieschende leeuw, zoekende haar te bederven: FRANS kan u daar meer van zeggen - ik ben uw verpligte vriend en dienaar

SAMUEL DE GROOT.

Negen- en- vijftigste brief.***De Heer JACOB VAN VEEN, aan den Heere PAULUS WILDSCHUT.*****MIJNHEER!**

Ik zocht tot nu vergeefs de gelegenheid om u eenige minuten ongestoord te kunnen spreken: dewijl er nu geen ander middel om u mijn verzoek voortedraagen, overig blijft, dan mijn pen, heb ik de vrijheid genomen dezelve ten dien oogmerke opteneemen.

Mogelijk Mijnheer weet gij nog niet dat ik uwe dochter bemin: dit is echter waar, en hoewel de jonge Juffrouw niet onkundig daarvan is, heb ik nooit meer blijken van goedkeuring dan van afkeuring ontvangen: dit bemoedigt mij om te denken dat zij onverschillig, maar geenzins afkeerig van mij is: in die hoop vraag ik u Mijnheer, of gij mij toestaat aan uw huis te verkeerren, met het bepaald oogmerk, om uwer dochters genegenheid voor mij te winnen?

Mijne omstandigheden zijn u bekend, maar ik zal u, indien gij mijn verzoek aanneemt, daarvan een grooter opening geeven, wèl overtuigd dat er van dien kant voor mij niets te vreezen valt.

Mijne ongeduurigheid naar een antwoord van u

is zo groot, dat ik te eerder eindig om u dus in staat te stellen, spoedig te voldoen aan het verzoek van

MIJNHEER!

Uw' nederigen dienaar,

J. VAN VEEN.

Zestigste brief.

De Heer JACOB VAN VEEN, aan Mevrouw ELIZABETH STAMHORST.

MEVROUW!

Hoe weinig ik ook het geluk hebbe om bij u bekend te zijn, neem ik echter de vrijheid, u, en dat wel over een zaak van het uiterste belang voor mij, te onderhouden: de beleefdheid mijner Zuster, nog onlangs bewezen, moedigt mij hier toe te sterker aan.

Ik ben niet onkundig, Mevrouw! dat de Heer WILDSCHUT met u, zijne Zuster, veeltijds raadpleegt over zaaken die hij gelooft, veiliger, volgens uw doorzicht te bestuuren, dan wanneer hij die geheel en al zelf regelde.

Van mijne familie of omstandigheden zal ik u weiniger behoeven te zeggen, naar maate die bij u bekend zijn: ik zal alleen u eenige bijzonderheden, mij betreffende, mededeelen.

Voor de negotie opgevoed wordende had ik weinig gelegenheid om veel deel te neemen in de zamenleving, en zo weinig tijds voor mij, dat het mij zelfs onmogelijk ware mijne Zuster te komen afhaalen; anders zoude ik die gelegenheid niet verzuimd hebben; dewijl ik thans mijn eigen zaaken begonnen heb, vlei ik mij, dat ik een weinig meerder meester over mij en mijnen tijd zijn zal; doch vooreerst zal ik ook zelfs zulke kleine uitstappen niet kunnen doen: er bleef dan niets overig als mij door mijne pen bij u aantedieneu.

Hoe onvoegzaam het ook in 't algemeen zij, over zig zelven te spreken, ben ik daar thans toe genoodzaakt: gij eischt, en dit is billijk, den man te kennen die de eer verlangt om een lid uwer familie te worden, door zig met uwe beminnelijk Nicht ik het huwelijk te verbinden.

Zo ik mij zelven wèl ken, ben ik overtuigd dat mijne zedelijke zijde meer vastheid ontving, dan dat mijn geest met veelerleie aangenaame talenten is versierd geworden; ik behoor dan onder de alledaagsche jonge lieden; sta niemand in 't licht; bezit meer bedaard oordeel dan levendig vernuft: en hier door trekt men even zo weinig aandacht als men afgunst opwekt: ik ben geen Musicus,

geen Poëet, geen Tekenaar, geen uitmuntend Danser, maar ik heb smaak in dit alles, en het is meer gebrek aan tijd dan ongeschiktheid in mij, die mij belet heeft daar meer uren aan te besteden: ik ben misschien ook wat te héél voor de hedendaagsche wereld, doch dit is meer het gevolg van die afgezonderde levenswijs die men in onze familie verkiest, en die ik moest volgen, dan van een stroeven ongezelligen inborst.

Ik heb een' Oom die ongetrouwd, en rijk is, en zo ik naar zijn' zin trouw zal hij mij groote voordeelen toebrengen: mijne Zuster komt bij mij inwoonen zo dra ik mijne huishouding begonnen heb: gij kent haar, Mevrouw; zij is niet misgedeeld van verstand, zij is een deugdzaam meisje; doch men ziet zo duidelijk dat zij buiten de wereld leefde: het gezelschap van een weldoenden doch lastigen Oom, die de wereld verfoeit zonder dat hij dezelve kent, heeft haare zucht voor een stille strakke levenswijs niet verminderd; zij heeft ook in haar aart veel meer van een kribbig neuswijs treuseltjen, dan van die aangenaamheden, die jonge lieden overal bemind en gezocht maaken: ik twijfel niet, of Juffrouw BETJE zal dit met mij geredelijk toestaan: gij zult, Mevrouw, in deezen brief de reden vinden, waarom ik het noodig achtte, u, haar waar ongevleid afbeeldzel te geeven; en ik hoop dat gij daarin mijne verschooning zult vinden: uw Nicht WILDSCHUT is daarin betrokken.

Sedert eenige maanden kreeg ik gelegenheid om aan het huis haars Vaders te verkeeren: ik zag haar niet of ik beminde haar dermaate, dat ik niet meer aan een ander meisje konde denken: ik ontmoette daar zeer veele jonge lieden, wier gedrag juist niet ten naauwsten geregeld is; doch die evenwel daar en elders met vermaak ontvangen worden: het zijn meest allen looze, wilde, veel geweldsmaakende knaapen, die, misschien om toch iets te beduiden, de partij koozen, om zig erger te toonen dan zij indedaad zijn: veelen bezoeken haar met het zelfde oogmerk als ik: doch het schijnt dat Juffrouw KEETJE, niet meer acht slaat op den eenen dan op den anderen.

Ik heb haar gezegd dat ik haar beminde, en ik kan niet merken dat dit haar mishaaft, of ook behaaft; zij behandelt mij met zo veel onverschilligheid, als de beleefdheid eenigzins toelaat; doch sedert hier zekeren VAN ARKEL op het tooneel verscheen, zijn wij allen op den achtergrond geraakt, en hij is de begunstigde gast, zo wel bij Mevrouw als bij Juffrouw WILDSCHUT: de berichten die ik van hem heb opgedaan, doen mij besluiten dat hij nooit verdienen kan zijn oogmerk te bereiken: hij is een speelder, Mevrouw, en heeft zig schuldig gemaakt aan veele slechte bedrijven en ligtmisserijen: hij heeft even weinige zedelijke als Godsdienstige beginsels, en hij maakt daar zo weinig een geheim van, als onze lieden van de mode gewoon zijn: voor de waarheid dee-

zer berichten sta ik in, en ben bereid die buiten twijfel te stellen.

Ik heb Juffrouw WILDSCHUT daar ook over onderhouden; maar zij nam mij dit niet wèl af; en kent mij weinig genoeg om te gelooven, dat ik, uit eigenbelang en partijzucht, werk; VAN ARKEL is voor 't overige een schoon, bevallig, geestig, kundig man, die, zo hij een braaf karakter had, eere zoude doen aan de beste familie met welke hij zig zoude poogen te verbinden: wij verdenken elkanders oogmerk te zeer, om bijzondere goede vrienden te zijn.

Mijne liefde voor Juffrouw WILDSCHUT, heeft niet langer aan mijn Oom en Zuster onbekend kunnen blijven, sedert men mij wilde dwingen, (men noemt het aanraaden) om een Juffrouw te trouwen, over wie mijn Oom voogd is, en die echter zo weinig smaak in mij heeft, als ik genegenheid voor haar heb: er is iet in onze humeuren, dat nooit overeen zoude te brengen zijn: en rust evenwel huislijk geluk niet grootendeels op zekere gelijkheid in de geaartheden?

Maar, Mevrouw, nu vraagt gij mij misschien of zo een jongeling, als ik mij bij u heb afgebeeld, dan ooit ernstig kan denken om Juffrouw WILDSCHUT tot zijne vrouw te kiezen? ik versta u ten vollen: zie hier mijn antwoord: zo ik Juffrouw WILDSCHUT wèl ken, ligt daarin voor mij geene de minste zwaarigheid: als men haar oppervlakkig beschouwt ziet men duidelijk, (verschoon

deze mijne oprechtheid,) dat zij niet op de beste wijs is opgevoed: zij is een verwaarloosd eigzinnig kind; zij is zo schoon als een engel, en dat wel nu zij, hoe zal ik het noemen, als een onbezield beeld zig vertoont: zij is nergens aan gehecht; zij doet als anderen, doch dit kost haar niets; want alles is haar onverschillig: zo schijnt Juffrouw WILDSCHUT, maar zij is indedaad niet ontbloot van verstand, het is niet geoefend, doch het is aanwezig: zij is minzaam, goedaartig en heeft een goed hart; en indedaad niet door de Natuur geschikt om altoos een mooi beuzelaarstertjen te zijn^(*).

Jammer dat haare braave moeder niet beter in staat ware, om de opvoeding haarer dochter, zo wèl reeds aangevangen, te voltoojen! ik weet Mevrouw zo het een en andere, dat mij met grond op deze wijze doet denken, en nu ik de eere heb aan u te schrijven, ook zeggen.

Wat mag een liefhebbend man, die achting verdient, niet verwachten, van zulk een meisje, indien zij eindelijk besluit om de zijne te worden? van haare keuze zal haar geluk of ongeluk geheel afhangen: en welk een waarlijk braaf meisje moet dat niet zijn die geheel en al aan alle haare verkiezingen, ja invallen en grillen zijnde overgelaaten; die verkeert waar en met wien zij wil; die in de ruimste overvloed leeft, die men nooit vraagt

(*) De liefde is niet scherpziender dan de haat!

wat doet gij, of wat is uw oogmerk; die altoos omringd is van jonge lieden, zo als ik u beschreef; evenwel zig altoos in weêrwil der losheid en onbedachtzaamheid zo gedroeg, dat deeze haare vrienden haar met eerbied, ja Mevrouw, met eerbied, behandelen: zij moet in haar hart deugdzaam zijn, om negentien jaar oud zijnde wel eenige losheden te begaan; doch nooit, zelfs bij eene snapachtige wereld, het geringst in verdenking te zijn van de minste zedeloosheid!

Maar in dat waare licht ziet mijn Zuster haar geenzins, en gevolglijk ook mijn Oom even weinig, die zo veel geloof geeft aan zijn nicht, als of die even onfeilbaar, en wel ter goedertrouw handelde: en waar op rust toch MIETJENS vooringenomenheid? op praatjens en overdrevene vertellingen die beiden geheel valsch of ten sterksten vergroot zijn: mijn Zuster ziet niet, schijnt het, dat dit alles de gevolgen zijn der opvoeding die Juffrouw WILDSCHUT ontvangen heeft: maar dewijl alles wat ik daartegen inbreng, gehouden wordt voor redeneeringen van een verliefd jongeling, en dus niets uitwerkt, heb ik de partij gekoozen om te zwijgen en mijn oogmerk doortezetten: als zij des den ouden zang zingen, van dat ik dwaas doe; dat ik hun nog eens bedanken zal, voor den goeden raad die zij mij geeven, enz., beantwoord ik dien niet meer: mijne Zuster kan, even weinig als haar Oom, beoordeelen, hoe veel of weinig innerlijke waarde Juffrouw WILDSCHUT

heeft, en ik kan met geen van beiden over liefde en haare gevolgen, op een Jongman die waarlijk bemint, spreken; zij verstaan mij niet; zij kunnen mij niet verstaan.

Mijne Zuster verkeert niet dan met een half douzijn zuurkijkende nufjens, die den tijd doorbrengen met kousenbreiën, thee drinken, en als zij bijeen zijn, zedig kwaad te spreken van ieder die niet in haar' smaak valt, of in andere gezelschappen verkeert; zij kan des niet wenschen zo eene Schoonzuster te hebben, als ik haar hoop te geeven.

Ziedaar, Mevrouw, een kort verhaal van mijne omstandigheden: indien ik afkeerig ware van de wereld; indien ik de beschaafde zamenleving uit verkiezing vlood, dan zeker zou eene vrouw gelijk Juffrouw WILDSCHUT, mij niet gelukkiger kunnen maaken, dan ik haar maaken zoude; doch ik bemin de gezelligheid, en alle die betamelijke vermaaken, die de goedkeuring der beste menschen verdienen; en die ons tot zeer nuttige uitspanningen moeten verstrekken.

Ik ben zo verbaasd naauw gezet opgevoed, dat weinigen in onze gezindheid zelf in deezen met mij gelijk staan; maar ik begrijp altoos dat de mensch een gezellig wezen is, en dat men zig in onverschillige zaaken moet voegen naar anderen: dat er geen meer zonde ligt in het gaan op een danspartij, dan in het draagen van een rok met knopen, of in gecoëffeerd te zijn zo als de mode jonge lieden beveelt.

Vrees niet, Mevrouw, dat de overdrevene voorschriften van den Godsdienst bij mij het al te gewoone uitwerksel gehad hebben; integendeel! mijn gezond oordeel heeft die altoos voor overdreven gehouden; zij hebben des mijn eerbied voor hem niet verminderd: ik heb mij altoos te wèl bij zijne *eigene* wetten gevonden, om hem niet tot leidsman door dit leven te verkiezen; en dit hebbe ik grootelijks te danken aan mijn' smaak voor een ordentelijk gedrag; die smaak is tot eene hebbelijkheid geworden; alles wat daarmede strijdt stoot mijn zedelijk gevoel.

Mag ik, Mevrouw, hoopen op uwe gunst! Het belang dat gij in uwe lieve Nicht neemt, verdient dat ik u verzeker, dat indien zij mij met haar persoon begunstigt, zij in mij altoos haar grootsten tedersten vriend, en liefhebbendsten echtgenoot vinden zal: ik zal mij met onvermoeiden vlijt toelagen om haar zo gelukkig te maaken, dat zij nooit dan met genoegen aan onze verbintenis zal kunnen denken: ik hoop dat ik er in zal slagen: zij is nog zo jong, zij is zo minzaam! als zij eens in dedaad aan iet wezenlijks zal gehecht raaken, zal zij een geheel ander karakter krijgen: hoe vrees ik ondertusschen dat de Heer VAN ARKEL haar zal betoveren! hij heeft zo veele uiterlijke voordeelen, hij is reeds, mag ik zeggen, de vriend van 't huis.

De Heer WILDSCHUT heeft mijn brief nog niet beantwoordt: hij zeide mij daar over met iemand

te moeten raadpleegen, en dit, Mevrouw, zijt gij ongetwijfeld: de liefde is ongeduldig! wist ik reeds of ik van uwe voorspraak mij verzekeren mogt! als ik aan mijne beminde denk, klopt mijn hart tot in de toppen mijner vingeren - ô hoe hartlijk bemin ik haar!

Mijne nederige dienstaanbieding aan den Heere STAMHORST, en uwe achttingwaardige jonge lieden: ik noeme mij met de grootste achting

MEVROUW!

Uw ootmoedige dienaar,

J. VAN VEEN.

Een- en- zestigste brief.***Mejuffrouw* MARIA DE GROOT, *aan Mevrouw* ELIZABETH STAMHORST.****MEVROUW, ZEER WAARDE VRIENDIN!**

Hoe alleraangenaamst was mij den brief dien ik van u ontving, nooit kon die op een gepaster tijd gekomen zijn; ik heb de behoefte om mijn hart bij mijne vriendin uittestorten, en dewijl mijne omstandigheden niet toelaaten dat ik u ooit voor eenige dagen kan bezoeken, moet mijn pen u mededeelen 't welk mijn mond u niet verhaalen kan: welk een over fraaje kunst is de schrijfkunst, en hoe nuttig de instelling der posten; hierdoor zijn wij instaat gestelt om onze afwezige vrienden onze innerlijkste gedachten bekend te maaken, en al het voordeel te erlangen, 't welk men uit eene vriendelijke vertroosting en verstandigen raad kan verwachten.

Gij hebt wel gelijk mijne vriendin; afstand noch tijd kunnen eene vriendschap op wederzijdsche achting en overeenstemming gegrond, niet uitroojen: de tijd die alles vernielt en doet veranderen, heeft op haar geen vermogen; integendeel, hij versterkt die door in onzen geest alles te herroepen dat ons welëer bepaalde om eene wederzijdsche keuze

te doen, en de afstand zet wel eens meerder levendigheid bij aan onze wenschen, om die gelukkige dagen nogmaals te beleeven, die wij met zo veel nut en vermaak plachten doortebrengeu.

Hier van ga ik u, door mijn allervolkomendst vertrouwen, overtuigen.

Sedert lange was mijn hart innerlijk bedroefd, maar de oorzaak daarvan is zo vernederend voor eene moeder, dat ik die aan niemand dan aan u en aan mijne Zuster KLINKERT zoude kunnen ontdekken: het betreft dien jongeling die met den Heere VAN ARKEL, in uw nabuurschap geweest is; en over wien gij mij berichten hebt medegedeeld die mijn verdriet vergrooten.

Ik ken uw medelijdend hart, ik weet dat gij aan eene moeder, eene moeder die gij met waare vriendschap vereert, zult toegeeven, dat zij u eens omstandig over haar eenig, eertijds veel belovend kind, onderhoude: ja Mevrouw, dit is zo, nooit zag men een zachtaartiger en leerzaamer kind dan het mijne; hij was de vreugd van mijn leven, hij breidde mijn stil huizeijk geluk geduurig uit; nooit spoorde ik zijne leerzaamheid door veele goedkeuringen aan; en heb ook nooit zijn hoogmoed aangevuurd: het is echter waar dat ik mij over zijne groote vatbaarheden innerlijk verheugde; misschien mij daar wel een weinig op verhoovaardigde; doch sedert omtrent agttien maanden heb ik de grootste reden om te duchten dat zijn schoon verstand gekrenkt is! hoe veel kost het een moeder dat te belijden!

De zucht om iet groots, of - want dit verward hij onder elkander - iet ongemeens te zullen zijn, heeft hem van den gebaanden weg der reden afgescheurd, en voordgeleid in de doolhoven van het valsch vernuft en eene geheel harsenschimmige wijsbegeerte: hij stelde zulk een belang in van zig te doen spreken, dat hij, ziende dat er in zijne enge verkeerung, aandacht op hem viel, heeft hij alle de krachten zijner ziel derwijze overspannen, dat de gevolgen daar van niet lang konden achter blijven: hij heeft mij beleden, dat hij, zonder dat ik dit ooit vermoedde, dertig nachten aanéén, slaaploos niet slechts, maar werkend heeft doorgebracht.^(*)

Toen schijnt het heeft hij zijn raazend leerstelzel der invallen afgewerkt; en welk ik niet zonder traanen heb kunnen doorlezen, zulke verwoestingen vind ik daarin van zijn verstand: het bestaat uit een reeks van oude en nieuwe tegen elkander strijdende dwaalingen: deeze geleerde ijlhoofdigheid heeft in meer andere takken den toon gegeven.

Op zekeren dag eens met hem alleen spreekende, vroeg ik hem, of hij niet eens begon te denken om eene keuze te doen, noopens eenen stand in de wereld, en om zig te laten aanneemen tot

(*) De uitgeefsters kennen een' jongeling, die veertig nachten, dus aan zijne studiën hebbende doorgebracht, een voorwerp van de ijsselijkste zenuwziekten geworden is, doch zijn verstand behield.

Lid dier Christelijke gemeente, die hij zoude verkiezen: dus mijn kind, zeide ik, zult gij gedachtenis houden ter eere van dien grooten Leermeester, die, zo als PAULUS van hem getuigt, het leven en de onsterfelijkheid heeft aan het licht gebragt; en zie hier zijn bedaard antwoord: mijn waarde moeder! alles wat JEZUS verstaanbaar gezegd heeft, (want gij doelt zeker op hem?) hadden reeds voor veele eeuwen in verscheiden gewesten uitmuntende wijsgeeren gedacht en bewezen; hoewel veel klaarder en nadrukkelijker: ieder die het boek der Natuur naarstig leest, kan dit alles bevatten: hoe ware het des der peine waardig, dat daarom een Leeraar uit den hemel tot ons afdaalde, om de wijsgeeren te hoonen en de wereld in oproer te brengen? om martelaar te worden, en duizend martelaaren te maaken? en waarom? om ons te leeren: *het geen gij wilt dat u de menschen doen, doet hen ook alzo*; want dit is de geheele zedenleer; al wat daar buiten gaat, zijn menschlijke bijvoegsels of zogenaamde verklaaringen die niets waardig zijn: dit is het niet al: het bevel om mijne reden gevangen te geeven onder de gehoorzaamheid des geloofs, is zo onbillijk dat ik, die mijne reden wil behouden, dat bevel verwerp.

Is, vroeg ik hem, het leerstellinge dan zo ongerijmd, dat gij alle onderzoek daar omtrent onnoodig acht? - hij gaf mij den tijd niet om verder te spreken; maar hij revelde dan van eeuwige stof; nu eens van het geval oorzaak van alles; maar er

was zo weinig zamenhang in alles wat hij praatte, dat ik er niets van konde vatten: hij wilde vervolgens spreken over het valsche eener Leer die de tusschenkomst der mirakelen noodig had: maar het verveelt mij u dingen te schrijven, die men zelf bij het gros der zogenaamde ongelovigen vinden kan: dit alles wierd gezegd, en doormengd met zulke laffe en onbetaamelijke spotternijen, dat ik mij in mijn hart bedoefde, wijl ik daaruit moest opmaaken, dat hij niet slechts een twijfelaar, maar zig dwaaslijk verhief op zijn doorzicht, en door de slechtste schriften van BOLINGBROKE, en VOLTAIRE geheel en al betoverd was.

Op mijne andere voorstelling antwoordde hij even onverstandig, ja durfde met eene aanstootelijke verwaandheid te kennen geeven, dat een *Genie* van zijne soort alleen zig moest bezighouden met de verlichting zijner eeuw, en al het overige laten aan hen die alleen voor het bedrijvende leven geschikt zijn: ondertusschen poogde ik hem de gevolgen zijner dwaasheid onder 't oog te brengen; sprak over het verdriet dat hij mij daardoor aandeedt; toonde hem het billijk misnoegen van zijnen Vader; dan alles vergeefs: dit gesprek met hem viel voor, eer zijn oom DE GROOT, geholpen door een gaauw knaapjen, hem eene vernedering heeft toegebracht die hem tot staan deed komen: doch zijn gezondheid en zijn verstand beiden, hebben zodanig geleden dat eenige flikkeringen van oordeel mij mijne gerustheid niet weder

geeven: gelukkig dat hij de gelegenheid krijgt om met een zijner of liever mijner vrienden een reisjen te gaan doen: indien dit iet goeds mogt uitwerken zal ik het u melden: nu ga ik over tot het beantwoorden van uwen brief, uw nicht betreffende - Mijne bestevriendin! gij kent mijn braaven man, hij is zo geheel en al op het comptoir, en zo vervuld met zijne zaaken, dat hij noch tijd noch lust heeft om zig te bemoejen met het geen er in huis omgaat: in deezen, is hij zijn Heer geheel gelijk, die zeker even weinig let op het geen buiten zijne negotie, dat is, in huis voorvalt: het is wel te denken, dat onder zo veele jonge lieden er eenigen zullen zijn, die hun belang genoeg verstaan, om hun hof meer bijzonder aan Juffrouw WILDSCHUT te maaken, maar men zal niet ligtlijk ontdekken, wie in zo een zwerm van haar nazweevende jonge Heeren, met uitzondering behandeld wordt: onder dit getal is ook de jonge Heer VAN VEEN, een braaf jongman, die een goed comptoir en veele middelen heeft: maar niet genoeg *du ton* schijnt, om, op het eerste voorkomen, een vrouw als Mevrouw WILDSCHUT, of eene dochter als de haare voorinteneemen. CORNELIS zegt mij wel, dat hij nooit gemerkt heeft, dat die jonge Heer eenige tekens gaf van aangehechtheid of liefde, voor de jonge Juffrouw; en dat hij dus zijne bezoeken alleen voor uitwerkzels van beleefdheid houdt. Of mijn zoon een groot kenner is van gehechtheid, of liefde, is bij mij

zeer twijfelachtig, en ook hij is zo met zig zelve vervuld, dat hij niemand dan zig zelve ziet.

Zoudt gij wel geloven, mijne vriendin, dat mijn Zoon ook de dwaasheid gehad heeft, van zig intebeelden dat hij verliefd was, en dat wel op eene jonge Juffrouw HOFMAN? een meisje dat niet met schatten, maar dies te milder met allerlei behaafdheden van geest, en verstand voorzien werd? ik heb ontdekt dat zijn oogmerk was om zig met haar als auteur rijk te maaken: ik heb reden om te denken, dat zij zig, hoe, weet ik niet, van hem heeft weten te ontslaan: daarna heeft hij zig ingebeeld op Juffrouw WILDSCHUT verliefd te zijn; en zig geveid dat zijne ongemeene geleerdheid, hem in die onderneming zeer wel zoude doen gelukken.

Ik geloof dat KEETJEN onbedacht genoeg zoude kunnen geweest zijn, om hem gehoor te geeven, indien zij genoeg aan haar zelve ware overgelaten, en hij zig wat meer naar haar gevoegd had: de zucht om eens van levenwijs te veranderen, zou veel bij haar hebben afgedaan: gelukkig dat hij alleen in zijne verbeelding verliefde, anders vrees ik dat hij mij nog nieuwe verdrietlijkheden zoude veroorzaaken: doch zijn eenig oogmerk is *slechts* aanzienlijke goederen te bezitten, om in luie ledige zogenaamde wijsgeerige bespiegelingen, zig te kunnen toegeeven.

Hoe wel heeft men, mijne vriendin! aangemerkt, dat de opvoeding als verdeeld blijft tus-

schen de Voorzienigheid en de moeder! wat zou de zorgvuldigste moeder, beroofd van die hulp, toch veel kunnen uitvoeren? ik had altoos het beste voorneemen, en verkoos, naar mijn beste inzien, de gepastste middelen in de opvoeding van mijn kind, maar ik bevinde, tot mijn leedwezen, dat ik in die middelen gedwaald heb: mijne Zuster en vriendin KLINKERT, heeft mij onlangs daarover geschreven, en ik besluit met haar, dat ik mij schroomvallig hebbende willen verwijderen van eenen grooten en algemeenen misslag, tot een anderen ben overgegaan.

Ik, om mij klaarder uittedrukken, ik heb dan aan den eenen kant mijn kind niet toegestaan den Bijbel te leezen, vóór hij de geschiktheid zoude hebben, om dat eerwaardig Boek op eene zedelijke wijs te beoordeelen, en zijn nut te doen met deszelfs inhoud: ik had opgemerkt, dat het te vroeg leezen van dit boek, de grootste onheilen kan veroorzaaken, die niet zelden over het geheele volgende leven hun invloed behouden: maar ik ben niet genoeg waakzaam geweest, omtrent de boeken die hij las; hij kreeg des zulken in handen die de waarheid, en het gezach des Bijbels betwisten en bespoten; hij las die, vóór zijn oordeel instaat was om het beuzelachtige, het valsche, het verdervelijke daarvan te beseffen: maar, bekoord door het aangename, dat jonge lieden in de meeste dier schriften zien doorschitteren; en gewoon aan hunnen veelal fraajen stijl, kan hij de edele een-

voudigheid der Godlijke schriften niet ontdekken, en is zo doordrongen van vooroordeelen tegen dat boek, dat hij het nooit dan met kleinachting noemt, of er eenige gezegden, die hem in 't geheugen zijn blijven hangen, over uitgeeft, die zo zot als oneerbiedig, zo onbedacht als vuilaartig zijn: hij is overtuigd dat er niets ten voordeele van zo een boek kan gezegd worden, en thans is zijn geest te veel verwilderd, om met hem bedaard daarover te kunnen spreken: hij heeft ook geen den minsten lust om dit Boek te onderzoeken, en dat dies te weiniger om dat hij deszelfs vijanden voor groote wijsgeeren houdt: hoe onbekwaam nu evenwel een jong knaapjen als hij instaat zij om te zien, wie den naam van groote wijsgeeren verdient, is het evenwel waar, dat hij zig dat recht aanmatigt.

Hij bewijst dikwijls meer eerbied voor mijne moederlijke liefde dan voor mijn verstand; en hij neemt dan de vrijheid om mij veele, indedaad zeer ongerijmde, gevoelens van den Christelijken Godsdienst voortewerpen: toen ik zeide dat hij eerst uit de leer van JEZUS moest bewijzen dat deeze stellingen daar in begrepen lagen, en ik met hem daar over nader spreken wilde, om te zien, of er waarlijk een eenig ongerijmd gevoelen in was opgesloten, scheen het als of hij meer vertrouwen stelde, in mijn goed oogmerk, dan in mijne zedekunde: hij kon niet gelooven, dat eene ongeleerde vrouw beter zoude kunnen oordeelen, dan een groote VOLTAIRE: het zal mij ook,

(om eens van hem afestappen, want te lang onderhield ik u over hem,) onmogelijk zijn mijn' zoon te gebruiken, om het gedrag des verdachten jongen Heers gade te slaan: hij zou instaat zijn, om ter goeder trouw zijn' vriend te verwittigen, dat men onderzoek deed naar zijne manier van leven en denkwijze: verhaalt hij mij evenwel eens iet bij wijze van gesprek, dan zal ik mijn voordeel daar mede doen: is hij indedaad zo slecht en zo boos als men van hem zegt, dan zal hij zig wel zo weeten te vermommen, dat hij niet ligtlijk te ontdekken is! gij weet, mijne waarde vriendin! een jongeling kan al zeer ondeugend zijn, en indien hij zig maar wacht van groote buitenspoorigheden, nog al ter goeder naam en faam blijven: misschien zou de jonge Juffrouw HOFMAN, die, volgens mijns zoons gezegden, veel met den Heer VAN ARKEL opheeft, ons dien dienst kunnen doen: zij is zeer schrander, en zal zeker geen slegt mensch behulpzaam zijn, tegen het geluk haarer vriendin.

Daar valt mij iet in: mijn zoon heeft eertijds veel verkeerd met zekeren Heer WALTERS, een braaf verstandig jongeling, die het wèl met hem meende, maar die, ziende dat hij geen den minsten invloed op hem had, heeft nagelaten hem te bezoeken: deeze jonge Heer leeft ook in de wereld, en ik ben verzekerd, dat hij niets ten nadeele van een eenig mensch zoude willen verhaalen, op hooren zeggen, maar zelf moeten overtuigd zijn, dat

iemand die fouten heeft welke men hem te last legt, zal hij, ten nutte van anderen, die aan den dag brengen: in dit alles zal men met voorzichtigheid moeten handelen: dit is de Heer met wien hij weldra op reis gaat.

Maar mijne vriendin, terwijl ik dit schrijf zeg ik, wat al zorg overleg en moeite word er vereischt, om een eenig jong mensch, maar tamelijk gelukkig door dit leven te geleiden! en hoe weinigen getroosten zig dit alles, ja zijn in staat om de beste middelen uittekiezen, en met geduld en wijsheid te bestuuren: hoe veelen die niet eens denken, dat dit zo veele poogingen vordert: de meesten loopen gedachtenloos daar heen, en hunne kinderen worden zo lang verwaarloosd, tot hun goede indrukken te geeven, onmogelijk, immers hoogst bezwaarelijk is: als men de aandacht daarop bepaalt, dunkt mij, dat het zedelijk en natuurlijk kwaad in deszelfs bronnen zo verbaasd duister noch onbegrijpelijk niet is; en dikwijls denk ik, zo de onzichtbaar werkende Voorzienigheid hier niet gunstig de hand leende, hoe vreezelijke, hoe allerverwoestend zouden de natuurlijke gevolgen van zulk eene opvoeding zijn, zo men dit woord hier nog kan gebruiken.

Gij weet, mijne vriendin! dat ik nu en dan onder ons, in onze jeugd, plannen ontwierp, die u niet altijd mishagden, en die meestal zo onuitvoerelijk als nuttig waren? dit blijft nog al zo; en den staat van mijn eenig kind, het gevaar waar-

in uwe lieve nicht dagelijks meer en meer komt, bragt mij op deeze gedachte: zoude men in een Land en tijd dat men zo veele onderscheidene genootschappen opricht, allen min of meer nuttig, ten minsten onschuldig, ook niet bedacht kunnen zijn, om een genootschap intestellen, met den tijtel van; genootschap der zedelijke struikelingen? hoeveel onzer jonge lieden dobberen op de golven van twijfelingen omtrent de belangvolste onderwerpen! hoe veelen liggen in dwaalingen als verzonken! hoe veelen worden er door den alles wegdrijvenden storm van den wellust en eener overheerschende mode voordgesleept! men ziet met schrik terug op de rampzaligen die hunne onbedachtheid, hunne onkunde, of de onwaardigste verleidingen ten prooi gevallen, en helaas gebleven zijn; daar men zo veel doet, ter behouding van het sterfelijk leven; en om één burger in de Maatschappij te behouden, zou men daar ook zo onverschillig en werkeloos blijven, omtrent het zedelijk onsterfelijke leven van hun die geschapen werden, tot kennis en gelukzaligheid?

Hoe dikwijls, als ik zulke verlaten jonge lieden zie, zeg ik niet zachtkens, met den besten der Menschen: ‘Deeze uw zoon, of uwe dochter, is niet dood, hij of zij, slaapt slechts;’ en ik durf zeggen met MARTHA en MARIA, dat indien de Godlijke Leermeester, of iemand zijner waare navolgeren, daar geweest waren, zij niet zoude gestorven zijn, door gebrek van behulpzaame lief-

de en mededogen: doch eene zo schoone inrichting is alleen uitvoerelijk, wanneer veelen zig daartoe verbinden en hunne zeer onderscheidene gaaven willen aanleggen ter behoudenis van ongelukkigen, die zonder eenen meêdogenden redder, op den weg der onkunde zouden blijven voordwandelen, en wier einde het verderf zijn moet: is de prijs, die deugd en Godsdienst daar voor uitdeelen, dan niet van eene zo heerlijke en groote waardij, dat hij geene strevers daarna zoude vinden? dit behoede Gode! deeze onverschilligheid ontstaat veel meer uit onnadenkenheid, dan wel uit onnatuurlijke boosheid, die zelden, zo ooit, de bron van euveldaaden is! hoe! is dan eene ziel van den dood te redden, en eene menigte van zonden te bedekken, eene geringe belooning? wie zal ontkennen dat, immers in ons stroom en revierrijk Vaderland, het genootschap der drenkelingen, het loflijkste en nuttigste is, van allen die sedert eenige jaaren gesticht zijn? zij die als Leden daarvan een Medeburger redden, verdienen een luisterrijke belooning; maar zij die zig bevlijtigen om, gelijk ik zeg, de ziel te redden van den dood, hebben voorzeker eene veel heerlijker belooning, in de bewustheid dat zij een wezen voor geluk geschapen behouden hebben; en zij mogen zonder verwaandheid zeggen, deeze doen zulks wel om een verdervelijken eerenprijs, maar wij om eenen onverdervelijken; niet in dien zin als of beiden om de belooning goed deden, maar alleen

aangemerkt als de volgende belooning die onmogelijk kan uitblijven: ik twijfel ondertusschen geenzins, mijne waarde vriendin, of dit plan zal zo al niet als dweepachtig en romanescq belacht, evenwel als onuitvoerlijk verworpen worden: dit laatste zal ook zo zijn, indien de onverschilligheid voor waare deugd stand houdt: zo lang de onvriendelijke beschouwer eener dwaalende jeugd, bij zig zelven, zo al niet openlijk, zegt: 'ben ik mijns broeders hoeder?'

Hoe gelukkig zijt gij intusschen mijne vriendin! gij, die uwe opvoeding gezegend ziet, en in den kring waarin gij u, ook buiten uw huis, beweegt, zo nuttig zijt: hoe gelukkig is ook mijne zuster, die de liefde, en de middelen heeft, om eene waarlijk Euangelische weldaadigheid te oefenen; die niet alleen als eene Apostolinne de armen leert en onderwijst, maar ook kleedt en voedt, wanneer zij zo ongelukkig zijn, van voor hun eigen bestaan niet genoegzaam, of wel in 't geheel niet, te kunnen zorgen: en wie zoude aan zo eene vrouw niet wel vergeeven, dat zij eens eenen uitstap doet, uit den vrouwlijken kring? wie zou haar zonderlingen smaak, om de duisterste plaatsen der Prophetiën uitleggen, niet verschoonen, daar zij zo vervuld is, en werkzaam blijft, in alle die pligten welke ontstaan uit de liefde tot GOD, en den naasten!

Hoe gering ben ik, als ik mij zelven bij u beiden vergelijk! ik die mogelijk nier instaat zijn zal, om mijn eenig kind, tot een nuttig lid der Maat-

schappij te maaken! ik troost mij onderwijl daarmede, dat de volvaardigheid des harten dáár is; en dat de goedertieren Hemelsche Vader, ook ten mijnen opzichte, meer zien zal op het oogmerk dan op het uitwerkzel: onderwijl houde ik niet op om naar de gelegenheid uittezien, waarin het mogelijk zijn zal, mijn verdwaald kind te kunnen aanspreken; want, zo als ik zeg, nu is zulks zo onmogelijk als het zoude zijn, een dooven over de muziek te willen doen oordeelen: alles is nog te onvast, en, vrees ik, bij schokken!

Mijn goede man is steeds zo als gij hem gekend hebt; hij dient zijn' GOD in eenvoudigheid; hij heeft mij beloofd, mij in alles wat ik omtrent onzen zoon goedvind, te laten begaan, en het geduld dat hij met hem oefent, gemerkt zijne driftige gesteldheid, doet eer aan zijn hart.

Mijne zuster, om uwe vraag nogmaals te beantwoorden, gaat naarstig voort met het uitleggen der Prophetische schriften, en zou ook eenige dier uitleggingen hebben uitgegeven; maar zij is van gedachte veranderd, om dat zij in onlangs uitgekome ne boeken, veele van haare gevoelens heeft meenen te vinden, waardoor zij zulks nu onnodig acht.

Mijn brief is, zie ik, zeer lang uitgelopen en de inhoud is vrij ernstig, maar, mijne waarde vriendin! wij waren in onze jeugd niet bang voor ernstige gesprekken, en zouden wij, zo veel verder op den levensweg gekomen zijnde, nu daarvan afkeerig weezen?

Ik verlang zeer grootlijks om u te zien, en, ware dat mogelijk met u te verkeerem, als in onze eerste jeugd; doch ons lot in de wereld is zo onderscheiden, dat daar voor mij niet veel kans overig blijft: er zal evenwel, dit wensch, dit hoop, ja dit vertrouwen, ik, eens een tijd komen, waarin ik ook deeze reine begeerte van mijn hart zal voldaan vinden: dit uitzicht heldert altoos mijn' geest op: als ik eens wat heel verdriegtig ben, zeg ik: 'Het is maar voor een kleinen tijd;' en hij die het leven en de onsterfelijkheid heeft aan 't licht gebragt, heeft ons ook de genadige verzekering gegeven, dat zo wij met GOD zijnen Vader door Hem en zijn lijden verzoend zijn, en vruchten der bekeering draagen, wij in den Hemel zullen ingaan, om eeuwig hoogst gelukkig te leeven: al het duistere, al het voor mij onbegrijpelijke, laat ik ter zijde; maar mijne hoop is onwankelbaar gevest op zijne belofte: eindelijk, vaarwel! ik groet den Heer STAMHORST met achting, en zo ook uwe kinderen, mij noemende, uwe

Waare vriendin en Dienares

MARIA DE GROOT,

Geboren HUISMAN.

Twee- en- zestigste brief.***Mejuffrouw* ELIZABETH STAMHORST, *aan den Heere*, JACOB VAN VEEN.****MIJNHEER!**

Ik verzeker u dat uw brief mij alleraangenaamst is, en dat Mijneer STAMHORST en ik u zeer verplicht zijn voor de goede gedachte die gij van ons hebt opgevat: ik zal, wijl mijn man thans geene gelegenheid heeft om te schrijven, u onzer beider gevoelen nopens uwen brief mededeelen.

Ik herinner mij nog eene mijner overledene vriendinnen zeer wel; en haar geheugen is mij zo waardig, dat ik met het uiterste genoegen poog haaren braaven zoon niet geheel onnut te zijn, in een geval waarin hij zig tot ons gevoegd heeft.

Er is iet zo eenvoudigs, zo schoon eenvoudigs in uwen brief, dat ik van de waarheden die gij daarin verhaalt, volkomen zeker ben: het ware te wenschen, Mijnheer, dat alle *dagelijksche lieden* met u te vergelijken waren; dan zouden veele ouders minder bekommerd denken, aan het nog verborgen lot haarer dochters: en veele onwaardige schepzels niet zo bij onze sexe den voorrang verkrijgen.

Uw oordeel over mijn nicht, komt zo wel met

het mijne overeen, dat ik er niets heb bijtevoegen: de omstandigheden waarin zij zig bevindt, zijn niet anders dan gij die beschrijft: en ik houde mij verzekerd dat zij, indien zij in de voor haar beste handen valt, vóór nog haar karakter een vasten verkeerden draai gekreegen heeft, met een braaf man gelukkig zijn kan: alles zal ontertusschen van haare keuze afhangen, maar ik ben beducht of zij die wel met oordeel zal kunnen doen.

Ik besef evenwel ten volle, dat Mijnheer uw Oom, dat Mejuffrouw uwe Zuster, naar maate zij uw geluk bedoelen, en minder bekend zijn met het eigen karakter mijner nicht, zig tegen deeze uwe keuze aankanten: uw beider uiterlijke omstandigheden, uw beider opvoeding, loopen zo verbaasd ver uit elkander, dat men, oppervlakkig ziende, hun alles met toestemmen: men vindt zo veele huwelijken, die, zo als men zegt, gegrond waren op de hoop om elkander te verbeteren, verkeerdlijk uitkomen, dat men niet te onrecht daarvan wordt afgeschrikt: indien gij evenwel gelooft eene goede keuze te doen, en u instaat gevoelt om eenige onaangenaamheden aan den kant uwer familie, niet al te zwaar opteneemen, dan dunkt mij dat gij uw oordeel volgen moogt.

Gij zegt Mijnheer, dat KEETJE voor u niet meer dan beleefd is; dat uwe liefdensverklaaring haar noch aangenaam noch onaangenaam schijnt te zijn: ik heb eenigen grond om zulks te gelooven; maar dat kan veranderen, en dat zal veran-

deren indien zij haar' vader wil vergenoegen en mijn' raad kan volgen: het is wat moeijelijk, Mijnheer, dat men met mijne schoonzuster niet veel weet te beginnen, en naauwlijks kan uitdenken hoe haar te onderhouden over eene zaak van zo veel belang: dit kan ik u verzekeren, dat ik mijnen Broeder omstandig zal antwoorden, zo dra ik zijnen brief ontvangen heb; ik zal poogen hem den raad te geeven dien hij thans noodiger heeft dan ooit: ja ik zal ter ondersteuninge van uw oogmerk zelfs een' brief aan mijne geliefde Nicht schrijven.

Alles wat gij mij verhaalt nopens de verkeering daar aan huis is mij bekend, maar niets ontrust mij zo zeer, als de verkeering van zeker Heer door u naar waarheid beschreven; en die bekommring is zeer toegenomen, nu ik weet dat zijne Zuster daar gaat logeeren: hier is een oogmerk achter verborgen, en wat dat zij is wel tegissen: in welk een gevaar is het meisjes, indien den wil van haaren vader, en de allervriendelijkste vermaanende raad van eene liefhebbende Tante haar nog niet bijtijds in eene veilige have brengen! behaagde het Gode dat gij de man waart die haar behoedde voor een ongeluk, 't welk zo lang zal duuren als haar leven! haar vader zou niemand, heeft hij zelf eens gezegd, liever ten schoonzoon hebben dan u Mijnheer; en ik houde mij verzekerd dat hij daartoe de gegroundste reden heeft: uw brief heeft alles afgedaan: mij dunkt dat gij, wanneer mijn Broeder zijne Dochter over u en uw

bepaald oogmerk heeft onderhouden, u met een verdubbelden vlijt moet toelleggen om haar hart voor u te winnen; dan zal zij zig wat verder moeten verklaaren en wij zien hoe het te schikken.

Ja, Mijnheer, ik ontken geenzins, dat jonge lieden als de Heer VAN ARKEL, doorgaands meer bij de jeugd van mijne sexe in aanmerking komen dan zij verdienen: dit is ook al de fraaje vrucht eener zogenaamde *goede* opvoeding: doch die wel een geheel anderen naam verdient: dit is het niet al: veele vrouwen die niet meer jong zijn, zijn van dit gevoelen; en zij die de bedoeling van haar geheele leven hebben leeren stellen in zinlijk genot en verlustigingen, in tijdverdrijven en woelige vermaaken, kunnen niet wel anders dan zulke gasten verkiezen, boven jonge lieden, die men geleerd heeft nuttig te worden, zig wèl bezig te houden, en het geluk te zoeken daar, alwaar de mensch, zo lang hij op aarde blijft, het alleen vinden kan: mijne schoonzuster geeft ten dien opzichte een zeer sterk bewijs.

Ik ben het ook volkomen met u ééns, dat KEETJE indedaad het geluk eens mans zal kunnen vergrooten, indien zij haare *leidelijkheid* en goedaartigheid behoudt, en de man uw oogmerk en bekwaamheid bezit: zo ik anders dacht, geloof mij Mijnheer, dat ik, hoe gaarne ik u in onze familie houde, ik op een geheel anderen toon schrijven zoude; en dat wel om uwent wil: het is niet genoeg haar in goede handen te zien, de braave man

die haar verkoos moet zig beloond kunnen vinden: maar zo als gij zegt, KEETJE heeft veel goede hoedanigheden, die alleen moeten geleid en versterkt worden: zij heeft, ik ontken het niet, zij heeft eene natuurlijke traagheid, die haar belet dat geene te worden 't welk zij worden zoude, indien zij die konde overwinnen; maar zij is jong, en heeft buiten dit gebrek, (voor zo verre ik weet,) geen eene doorschijnende fout.

Zou haare vriendin, Juffrouw HOFMAN, haar, door uwe zijde te neemen, niet kunnen bevoordeelen? of zou de schoonschijnende verleider, (als zodanig heb ik gelegenheid gehad hem te leeren kennen,) haar ook te veel behaagen? ik kan deeze jonge Juffrouw maar zeer oppervlakkig, en weet alleen dat zij veel verstand en veele talenten heeft; vrolijk, aangenaam, en, kort gezegd, zeer beminnelijk is.

Ik zal met de uiterste dcelneeming uw ten uwen genoegten veranderd lot verneemen, en niets verzuimen, wat instaat zij, dat zo te bestuuren: mijn man en ik, hebben de eere u te verzekeren, dat wij zijn, uwe zeer genegene dienaar en dienares

WILLEM STAMHORST,
en
 ELIZABETH STAMHORST
geboren WILDSCHUT.

PS. BETJE heeft mij verzocht den brief aan Juffrouw MIETJE hier intesluiten: wees zo goed dien aan haar, met mijne groete, overtegeeven?

Drie- en- zestigste brief.

Juffrouw ELIZABETH STAMHORST, *aan Juffrouw* MARIA VAN VEEN.

Eindelijk, mijn lieve MIETJE! heb ik dan het groot besluit genomen, om - om - om aan u te schrijven: gij ziet het is met mij hollen of stilstaan; zo ben ik, hartjen: en ook ik heb het zo vreezelijk volhandig dat ik geduurig morgen, morgen zeide: er moest ook, geloof ik waarlijk, iet van geen minder gewigt voor mij voorgevallen zijn, om mij de pen te doen opneemen dan het geen ik u ga mededeelen: maar indien mijn brief schrikkelijk lang mogt worden, men kan dat zo van te voor niet weeten, denk dan dat ik u de gelegenheid geef, om mij dit potsjen ten duursten betaald te zetten: doch ik heb het zo danig op mijn lijf, dat wij over het geen zoude kunnen gebeuren niet meer kikken willen.

Daar heeft immers uw Broer JAPIK een' brief aan mijne moeder geschreven, om zekere Jonge Juffrouw, voor wier geluk deeze lieve vrouw altoos met honderd oogen waakt; en hij zegt maar plat uit dat hij zodanig, ja zodanig! op haar verzot en verliefd is, als men hem nauwlijks, zijner deftigheids wille, zoude, of behoorde te vergeeven; want het meisjen is niets minder dan

volmaakt; en het zal zelf hard aanhouden, indien zij ooit groote voordgang in de volmaaktheid doen zal; 't is waar zij is niet lelijk, maar mooi is een smaak - nu, MIETJE, denkt gij zeker, en zo dacht ik ook kind, dat uwe vriendin BETJE, het dierbaar voorwerp zijner liefde, verlangen, wenschen en begeerten is? 't is waar, hij kent mij niet véél, doch gij mijne *zachtmoedige* vriendin! waart echter bij mij een beetje in verdenking, van ten mijnen voordeele gesprokèn te hebben: o ik denk altoos het beste: maar, verbruid, wat had BETJE een' neus, toen haare moeder, mij, wel voorzichtig, doch echter duidelijk, zeide, dat niet ik, maar mijn Nicht KEETJE hem, (onze JAPIK,) zo zeer betoverd had: daar lag toen al mijne vreugd, en zo ik KEETJE niet hartlijk lief had, vooral, indien ik niet zo weinig aan trouwen dacht als aan - ja waar aan? - als aan mijn dood, ik zou misschien ontroostbaar geweest zijn, ten minsten voor vier geheele secondes - dit is het niet al! mijne ouders zijn met dit verzoek zo zeer in hun tuin, dat zij mij gezegd hebben: 'Het zal ons aangenaam zijn, BETJE, indien gij ons oogmerk bij uw Nicht KEETJE begunstigt.'

Dit nu mijn oogmerk zijnde, en ik u daar door ongemeen veel dienst zullende bewijzen, (waar van ik zo iet schemerachtigs bemerk,) is het billijk dat gij u voortaan wat meer naar mij schikt dan gij tot nog toe verkoost: denk eens aan, kind,

ik ben evenwel ds aanstaande bruids eigen Nicht! en gij slechts des aanstaanden bruijgoms zuster! gelieft ook wèl te bedenken, dat gij lieden de verzoekende, en ik de geevende partij, (voor mijn aandeel,) ben: daar bij wenschte ik dat gij geliefdet te overweegen dat ik tot de Heerschende kerk behoor, en gij slechts tot de Getollereerde; dat ik bijna twee duim grooter en vier maanden ouder ben dan gij.

Het zou kunnen zijn, zeer wel kunnen zijn, dat gij, om zo te spreken meer deugds, meer verstands, meer voorzichtigheids bezat dan ik: maar wat doet er dat toe? gij weet immers wel, MIETJE, dat dit tegenwoordig weinig afdoet om de innerlijke waarde van iet te berekenen? men bedient zig doorgaands van zulke beuzelingetjes, als de kleine winkeliers zig bedienen van knoopjens, stukjens lak, oude duiten, en zulk tuig - om de schaal gelijk te maaken en anders niet: hebt gij meer verstand dan ik? dat is goed voor u, of misschien wel kwaad! men weet dat zo van te vooren niet: zijt gij deugdzaamer dan ik? daar zijt gij niet te beter om, ziet gij?

‘Waar wil toch,’ vraagt gij, met een vies neusjen, ‘waar wil toch al die beuzelpraat op neêr komen?’ wel daarop: zij moet mij dienen, om weêr zo wat kennis met u te maaken: nu weet ik wel, MIETJE, dat dit mij bij u niet sterk zal aanbeveelen: *'t kan verkeeren*, zei BRÊRÔ: o mensch ik val magtig toe, als men wat aan mijn humeur

gewend is, doch dit zijt gij misschien glad en al vergeeten! alweer eens uit een anderen *grondtoon*; muziek is het leven van mijn leven; haare termen zijn mij wat eigen, kind: toen ik u eerst leerde kennen, (dat toevallig en zonderling genoeg was,) stond gij mij geheel matig aan: dit zult gij beter begrijpen, als ik u *herinner* dat ik voor mij zelve eene tedere liefde en eene zeer groote - billijke achting heb; en van alle deeze beminnenswaardige hoedanigheden zeer weinig in u vond: wilde ik des mij zelve niet vernederen, en ik ben niet schrikkelijk voor 't vernederen, zo moest ik dus en niet anders over u denken: mijn Broêr PIET, (even of ik nog een douzijn buiten hem in de wereld te bezorgen hadde,) nu, mijn Broêr, mijn eenige Broêr, die ik rijk ben, vroeg mij: 'Hoe Juffrouw VAN VEEN mij smaakte?' zo omtrent, zeide ik, als een aardbei die in een broeikas is rijp geworden: 'PIETER-*baas* lachte, maar moeder merkte aan, dat ik wel vreemd in mijne vergelijkingen was, en tikte mij een weinig op de vingers van mijn vernuft; (om het zo te noemen.)

Zeker MIETJE, gij zijt zo wel vóór uw tijd, het geen gij zijt, als beneden de Natuur: zo jong nog en zo weinig uwe lachspieren te gebruiken, als of gij vreesdet ze te verslijten; zo deftig te kijken, met zulke afgepaste stappen te *gaan!* - loopen kwam niet te pas, voor u, dat is goed voor een wilde, altoos veel haasthebbende bedrijf-

al, als ik ben: en daar nog bij, uwe woorden aftemeeten als uwe passen! zo náár-voorzichtig, als of men tienduizendmaal op den doolweg geweest ware; zo spreukrijk, als vader CATS! en zo beslissend als een Rechter! meer uitroepings tekens in de oogen, en in de fijne gelaatstrekken te toonen, dan er in een vers van de mode te vinden zijn! zulk een nadrukkelijken toon, als men om een blaker, of een stoof vraagt! zo veel huishoudelijke schikkingen! zulk een diep inziend overleg, in het omwasschen van een paar theekopjens, het uitbroejen van het melkkannetje, het uitspoelen *des* theepots, het om- en afdroogen van het blad, het afdoen en beademen der zilverene theelepeltjens, enz., als ook in het opvouwen van een sneeuw wit teedoekjen, en in alles vervolgens naar eene keurige methode te plaatzen, zo dat alle bloemetjens gelijk, en alle Chineesche smoelen even veel uitkomen; zo veel tijd en bedenking hoe uw lint op een slaapmuts te spelden, en uw halsdoek omdoen! wel hoor MIETJE-lief! dit alles maakte zo een contrast met mij, dat ik oogen te weinig had, en ik u zeker met een open mond zat aantegapen: dat zo dikwijls open- en toedoen van een gordijn, op dat de zon er niet te veel, en ook niet te weinig door zoude schijnen; dat zo aartig opschorten van uw neusjen; ja! dat neusjen heeft in mij wat verdriets gedaan, en het is goed voor u, dat het een mooi fijn teuteltjen van een neusjen is, anders zou ik het niet uitstaan kunnen;

als er eens een werkmeid wat te dicht voorbij uw, (nog in de vouwen,) neteldoeks voorschootjen snorde; dat afwrijven van ieder tafelbord, ieder glas; dat diep neigen, zo dra en zo dikwijls gij in de kamer kwam dribbelen; schoon er geen christen mensch op lettede, en dikwijls geen sterveling daar in zat, dan mijn hond en ik; dat, *dit* niet kunnen verdraagen en *dit* niet te kunnen eeten; die schrikkelijke fijnheid van reuk, waarvoor de jagthond van PIETER-*baas* onderdoen moet; dat overlaaten van kliekjens op het bord; de gewoonte om alle korstjens van het brood te snijden en de kruim te verpieteren, of te laten liggen: kort gezegd - alles wat u bij mij zo magtig doet afsteeken, en toont, dat men altoos met zigzelve bezig is: dit alles zult gij wat dienen te veranderen voor en aleeer ik u als wettige zuster van mijn eigen Nichts aanstaanden man zal kunnen aanneemen: dit is het niet al! gij moet mij ook vrijuit zeggen, of alle deeze bedrijven ook in verband staan met uw Menist geloof? zo ja, dan vrees ik of gij mij te wille zult zijn: en gij zult mij willen beduiden: ‘dat ieder zijn Geloof moet beleeven’ - om dat dit u zo best te pas komt.

Ik heb wel gehoord dat veele Menisten raare gevoelens hebben, waarvan eenigen met sommigen gebreken wonder wèl invleien; doch mijn brief zou er zo droevig en neêrslagtig uitzien, indien ik daar van sprake, dat ik de pen eens neêrleg, en door den tuin ga wandelen - tot weêrziens.

Ten vervolge.

De Menisten liggen mij zo hard in de maag, als een ongerezen koek in de uwe: zie kind, ik ik ken hier omstreeks eenigen van uwe kerk, die rechte praatachtige, schommelachtige, bezige, behulpzame *Commeres* zijn; die menschen-neuzen, en boeren - maagen hebben; die zo weinig van uwe daauwelachtigheid als van uw omzichtigheid bezitten, en die men ons verhaalt dat wel zuiver in hunne leer zijn: ja ik ken ook een paar Mevrouwen, van uwe kudde, die al zeer nabij mijne moeder komen: zeg mij in ernst, zijn dit valsche Zusters? of kan men tot *het Lam en den Toren*, ja zelfs tot het *Zonnetjen* behooren, en u in het uitwendige niets gelijken? ik leer zo gaarne kind, eilieve, leg mij dit een pertinent uit! *zijt* gij in gemoede verplicht, alle deeze uwe treuzelachtigheden te volgen, dan zal ik mij laten vinden, en denken: ieder moet zijn concientie vrijhouden.

Voor gij nu het wel en rijpberaaden voorneemen opvat om over alle deeze snapperij boos te worden, zo moest gij, (dunkt mij) uwe eigenliefde eens eerst een slaapmiddeltjen inpraaten, door haar te beduiden, dat uwe vriendin wel heel weinig zedelijke gebreken in u moet gevonden hebben, om zulk een lijst van beuzelingen *tegen* u te schrijven: dat alles wat ik afkeur, (en dat afkeuren zelf toont dat ik een stout onbeslist schep-

zel ben,) afkeur, alleen een weinig strijdt tegen de jeugd, en de hedendaagsche gebruiken; geloof mij MIETJE, indien gij dit doet, dan is het een *passe passe*, waar door deeze hekeling in een lofrede zal veranderen: ik liet u ook gaarn dit kussentje onder uwe oxelen, ware ik zulk een miserabele slaapuיל niet! ware ik zulk eene dood-vijandin niet, van het zoeken naar veigenbladen: maar hoor, wat ik daar tegen zoude inbrengen... eerst zal ik mijn pen wat vermaaken, om dies te leesbaarer te schrijven, want ik hoop dat gij uw nut zult doen met mijne ingebragte dingentjens - Weet dan hartjen! dat alle deeze wisjewasjes niet slechts bij mij, maar ook bij u, ja bij u zelve, nog iet meer dan wisjewasjes zijn, en er ook voor gehouden worden; ik voeg er bij, dat zij uw hart en verstand beiden ontsieren, en u wel eens een lelijken trek konden speelen: is u dit duister? zie daar is licht: lees nu voord: ik beweere dit, om dat uw hart en verstand beiden zig daarmede bemoejen: 't zijn niet slechte gewoontens, zo als eene gebrekkige uitspraak, eene kwaade houding, of gang; maar gij studeert daar op: gij zijt 'er zo mooi mede, als sommigen met hun kort gezicht, of lispende uitspraak, zo als hier een Advocaat in onze buurt, schoon dit gebrek hem in zijn Advocaterij even goed te pas komt, als een gebroken been aan een' dansmeester: en dewijl hoogmoed u wijs maakt, dat gij om alle deeze bestellingen fijner en vroemer zijt, dan wij

overige jonge lui, die wat vrolijker van gelaat, en wat vlugger van bewegingen zijn; zo zijt gij des te berispelijker: ja, ja, MIETJE, ontken het niet, gij zijt eene zedelijke Egoïste! als gij u zelve wel zult doorzocht hebben, zeg mij dan, of ik zo geheel heb misgezien?

Nu zult gij mij misschien vraagen, of ik dan ook niets goed in u vinde? wel MIETJE! wel kind! wat is dit eene domme vraag voor zo een verstandig meisje! heb ik dan niet gezegd, en zo veel in mij was, getoond, dat ik u bemin, hoogacht; ja, dat gij over het geheel genomen mij behaagt? dat het mij leed deed, u hebbende leeren kennen, u zo weinige dagen bij ons te kunnen houden: of gelooft gij, dat ik, indien ik uwe vriendin niet ware, ik de moeite zoude neemen, om u op deeze wijze te schrijven? ik, die de wereld neem voor het geen zij is? en te wèl werd opgevoed om onbescheiden te kunnen zijn.

Hebt gij, vraagt ge dan verder, ook uwe gebreken niet? gij vraagt dit met eene meer dan gewoone levendigheid, die ik wel in u zien mag, om dat zij die droevige eenzelvige stijfheid wat breekt: ja, MIETJE, ik heb gebreken, veelen ken ik, en veelen ken ik nog niet: maar ik doe als de Doctors, die met veel ijver, kunde en geluk veele kranken geneezen hebben, en die evenwel als zij zelve ziek zijn, een' medebroeder inroepen, om met hunne hulp den dood te ontsnappen: de zedeleeraars en de Theologanten, verzekeren ons,

dat ons hart een looze bedrieger, een argelistige knaap, ja een zeer lelijk ding is: 'Die stelt moet bewijzen,' hoor ik alle daag zeggen; maar genomen, dit zij eens zo, dan liggen zij niet veel oordeel aan den dag, als zij ons zo ernstig vermaanen, om met zo een schelm, zo een bedrieger raad te pleegen, in alle de gewigtige voorvallen onzes iedelen levens: het is ondertusschen een algemeen gevoelen, dat ieder zijn eigen tuintjen wieden, zijn eigen zaaken bezorgen moet; en tevens word erkent: dat een ander veel beter onze gebreken zien kan, dan wij; nu dunkt mij dat er in deeze twee erkende waarheden geen het minste verband is: heb ik ongelijk?

Het zeggen dat de liefde blind is, kan zijn; ik ken de liefde niet, ik wil haar partij niet trekken, maar ik weet des te zekerer, dat eigenliefde zo blind is als een mol, en dat vriendschap zeer goede heldere, diep doorziende oogen heeft; en dat zij zig van die oogen bedient, om haar met wie wij door haar verbonden zijn, te recht te helpen.

Weet gij ook niet, MIETJE, dat onder alle oorzaaken, waarom men eene vriendin verkiest, ook zekere behoefte is, om niet alleen onze beste zijde te vertoonen, en dus goedkeuring te verkrijgen, maar ook om ons in alle onze gedaanten te laten zien; ons humeur eens was te luchten; eens een paar oogenblikken te grommen, en helder uit de borst te kibbelen, (dat echter nooit kwaad bloed

zet;) om vrij uit te kunnen, niet slechts, deftig te kunnen spreken, maar ook om vrij uit, te kunnen praatzen, en elkander ouderwets de waarheid te zeggen?

DAVID die met al zijne gebreken tog een braaf man was, wist bij ondervinding, dat de wonden eens liefhebbers getrouw zijn, hoe zeer zij ook het hart kunnen doen bloeden: toen zijn vriend NATHAN hem zonder veel complimenten rond uit zeide: ‘Gij zijt die man; gij zijt die wreede gierige lammerendief.’ En wierd DAVID, hij mogt dan Koning zijn zo veel hij wilde, daar over boos? nam hij den Propheet dit kwalijk? Lees de historie; maar dat is onnodig, gij kent zo wel als ik den Bijbel van buiten.

’t Is waar, de vriendinnen zijn, als zij elkander deezen liefdienst doen, doorgaands wat *opgewonden*; wat kan dat scheelen? waarheid is waarheid: men doet ook zo bedroefd weinig nuts, en goeds in de wereld, als ons hoofd heel bedaard, en onzen geest in eene diepe ernst blijft; men moge zo veel men wil raazen en tieren op de driften, wij zouden met de wikkende talmende reden, nooit alleen voordkomen; al wat zij doen kan, is ons zo wat langs het walletjen heen doen sukkelen, maar dit is het niet al! wij zouden dikwijls besluiteloos blijven, en meer achter- dan voor-uit-geraaken: ik ontken niet, dat men, zig dus opgewonden gevoelende, niet dikwijls meer zegt, dan men bewijzen kan; ja zelfs meer dan

bewijsbaar is; maar dat wordt met dezelfde munt ook betaald; als ieder dan het zijne rijklijk weêrom heeft, rekt men af, en ieder geeft te rug, dat hij te veel gaf, of ontving; ô, in deezen is men zelfs strikt eerlijk.

‘Ja maar,’ zegt gij, ‘het blijkt intusschen dat men zo eenen liefdienst niet doet, als vriendinnen, noch met een Christelijk oogmerk:’ en gij bewijst dit daardoor, om dat wij er altoos berouw over hebben, en niets verzuimen om alles weêr goed te maaken: zie, MIETJE, gij zijt eene waare muggenziftster: wat raakt het u, of een Doctor uw kind, of u zelve (of, wilt gij, slechts, uw man) herstelt uit een' Christelijk oogmerk, dan om iedere reis in 't vervolg nog een ducaat voor een visite te ontvangen? in 't voorbijgaan: ik hoor dat gij rijke Menisten in *Amsteldam*, de Doctors in den grond bederft, door zo schrikkelijk grof te betaalen, dat andere lieden niet in de gedachte durven neemen om zo een Rijkeluis - doctor te laten vraagen: daar en boven hebben wij berouw, niet om dat wij de waarheid zeiden, maar om dat wij veel meer zeiden, en dat wel op eene woeste hollebollige wijs: o kind! het doet ons somwijlen recht goed, het gezegd te hebben, dat ons op 't hart lag te wurmen, en te kiewelen, en dat wij, zonder drift, niet hadden kunnen zeggen: onderschei dit eens met bedaardheid.

Er zijn wijshoofden die ons willen beduiden

dat onze vijanden ons onze gebreken allerbest kunnen zeggen; dat zou kunnen zijn, indien vijandschap het oordeel niet verblindde: in zo een geval hebben wij nog een huis vol moeite, om te gaan narekenen, hoe veel nijd en kwaadaartigheid op onze rekening stelden, waaraan wij geen het minste deel hebben; zo zend men ons van PONTIUS na HERODES, en onze eigenliefde komt met *Jan-Alleman* op de been, om ons te verdedigen tegen zulke vijanden: eindelijk raad men ons, ons eigen hart te onderzoeken; maar wat kan men beginnen met een loos listig schelms hart? en dat het zodanig is, word ons, door Dominés en Philosophen geleerd.

Tusschen ons MIETJE, zulke zedeleeraars weeten niet al te fiks wat zij willen: zij praaten uit en in; en gevolglijk zig zelve in de war: maar! zegt gij mij eens kind! hoe moet ik dit redden? in deezen... gij valt mij in de rede, en *haast* u, (naar, wil ik spreken, uw doen,) om mij te zeggen: maar! BETJE, gij hebt zulke verstandige braave ouders, die zijn immers wel zo zeer instaat, u dien liefdendienst te doen, als uwe vriendinnen, gij kunt ze des verbeteren zo gij wilt.

Nu gij toont mijne ouders zo wèl te kennen, ben ik zo met u ingenomen, dat ik u bij de eerste gelegenheid dat gij hier logeert, een half uur beloof om het lint op uw nachtmuts, en dat voor een spiegel, te spelden: ik heb u ook iet te vraa-

gen: *weet gij dan niet* dat als zulke ouders ons berispen en de waarheid zeggen, wij verplicht zijn, hun gelijk te geeven, te bedanken; dat zij moeten belooven, ons te zullen verbeteren, vooral, dat het niet in ons op mag komen, ten hunnen koste ons te verdedigen? hoe weinig smaakt ons dit alles: *weet gij dan niet*, dat eerbiedig zwijgen, in zo een geval, de kleinste offerhande is, waarmede onze eigenliefde volstaan kan? *weet gij dan niet*, dat onze eigenliefde veel te gevoelig is, om lust te hebben, aan zulke offerhanden en slachtoffers: *weet gij dan niet*, dat wij deezen liefdedienst niet dankbaar mogen vergelden, met eenen soortgelijken van onzen kant? iet het welk zo aangenaam is voor den bestrafden, dat het, even als het poeder de sijmphantie, alle wonden terstond heelt?

Men gaat voort, en zegt, dat men met berispen ondank behaalt: praatjens voor de vaak! nooit vergeldt men zo ruim den bewezen liefdedienst, en zo vaardig dan in dit geval: de ondervinding leert dit alle uur van den dag: maar tot dit alles, is omtrent zulke dierbaare ouders als de mijnen geene gelegenheid: een vriendin! ô dat is het waare! men kan heerlijk weêrom praaten, pleiten, *boos worden*; ja men kan vergelden wat men aan ons doet, en dat op de sterkste wijze: ‘maar,’ zegt gij, ‘verbetert men dan zijne gebreken?’ *maar*, gij kunt al heel lastig vraagen, er komt geen eind aan, meisjes: was dit dan

het oogmerk der wederzijdsche gediensigheid? doch om dat oneindig vraagen niet aanteleeren, zeg ik u: men verbetert zig wel juist niet op het zelfde oogenblik; hoe zou men dit doen kunnen, daar men die dan doorgaands ontkent? doch dit maakt niet alles vruchtloos: heeft men zijn ongemaklijke bui uitgewazemd; o dan wordt onze ziel zo helder als de lucht na een zwaaren donder, verzeld van storm en regen? er volgt eene lieflijke kalmte; nu begint men te glimplagchen, over de zetten die men gaf en ontving: de bui steekt nog wel eens haare hoorns op, en men hakkelt nog eens wat, *maars* en *evenwels*, en *zoos*? doch dan wordt men op nieuw de beste vrienden: nu heeft men niets zo op 't hart, dan elkander te voldoen; dit is niet genoeg; men prijst, men vleit elkander; doch alles ter goeder trouwe en alle zaaken zijn zeven.

De *Damons* en *Phitiassen*, de *Orestessen* en *Pyladessen* zijn van mij onbelogen: maar de vrienden van onzen tijd hebben er geen handwater bij: onze hedendaagsche vrienden hebben meer van de kinderen dan van de volwasse menschen; zij speelen met alle deftige pligten, zo als het kleine goedjen, bakertjen, bruidjen, keuken-meidjen, moedertjen vrouwtjen, ja zelfs domineetjen en schoutjen speelen: zij zijn niet meer vrienden in die volle staatige betekenis des oorspronglijken woords, maar zij speelen vriendinnetjen, men vermaant, bestraft, prijst, laakt, bemint, bezorgt, bezoekt,

schrijft; men is bij elkander of komt bij elkander; alles is ondertusschen niets dan spel? men doet elkander geen eenen wezenlijken dienst: dewijl men ondertusschen van vijf en zes jaarige bakkers, moeders, vrouwen, domineetjens en zo voort, in die van twintig en vijf- en- twintig verandert, zo gebeurt het dat men van vriendinnetjen speelen, waare vrienden wordt, doch ik ben nog in mijn speeljaaren, en speelde nu omtrent u berispstertjen.

Nu is het uw beurt, zo als mijn Broêr en ik, in onze jeugd, paardjen speelende, tot elkander plagten te zeggen: 'Kijk BETJE, ik was nu al zo lang paard; nu is het jou beurt.'

Zo gij mij na deezen brief nog voor uwe vriendin kunt erkennen, dan moet gij uw gooi maar gaan, en mij niet spaaren: het is nu uw beurt in 't spel.

Mag ik u bidden, schrijf mij veel, zeg mij toch dat ik u lief en waardig ben, maar zeg het mij wat sentimenteel; dan geloof ik het te beter: is dat zo in uw winkeltjen niet? lees de romans en daar zult gij te recht raaken: was uw broêr wat meer in dien trant, gij zoudt, nu hij verliefd is, uw voordeel kunnen doen, met zijne uitgezuchte afgebroken alleenspraaken, die men zegt dat het vermaak der verliefden zijn, als zij hunne lieve meesteres niet aan hun groenen zij hebben: doch; vooral zijn voorkomen; want veel meer ken ik niet van JAPIK, doet mij vreezen dat hij u niets zal aan de hand geeven.

Het wordt eens tijd, om nog een paar regels over uw Broêrs aanzoek te spreken: KEETJE is mij te na om te prijzen, doch zij *verdient* een ander man, dan VAN VEEN: KEETJE is goed, en zal haar' man nooit om iets vraagen, vermits zij hem dien last zal afneemen: zij zal hem nooit op zijn Comptoir komen kwellen, of om papier of pennen, of een mooi boek; zij zal nooit zijn Bibliotheek omschommelen; en hoe veel huiskrakeel wordt dus voorgekomen! zij zal geen intkoker over zijne papieren sleepen, een ongeluk dat den bijnaar verhemelden LAVATER in een vlaag deed uitbarsten, die hij met zo veele heete traanen beweend, als met veele woorden beschreven heeft: voor zo verre is KEETJE eene zeer goede partij voor uw' Broeder: maar is VAN VEEN zulk eene goede partij voor KEETJE? zie, ik moet voor mijn nicht zorgen, en alle zwaarigheden opperen, vóór het te laat is: zal KEETJE vijf maanden van het jaar buiten kunnen zijn, zal zij gelukkig zijn, met een' man die niet alle avonden met haar uitslentert; niet alle daag veele vreemde aangezichten aan zijn tafel noodigt? zal het haar kunnen gevallen, dat zij in den winter avond met haar leezenden man niet kan, en met haar kat niet durft praaten? zal den wil der vrouwe, hier wel onderworpen zijn aan den wille des mans? zal KEETJE wel doorzien kunnen, dat dit zo zijn moet, *om* dat ADAM eerst gemaakt werd, en daarna EVA den ADAM ter hulpe? zij die in haar huis het geheele tegendeel daar

van zag! want Oom heeft eene stilzwijgende overeenkomst met zijne vrouw gemaakt, om zijnen wil aan haaren wil te onderwerpen, op eene conditie, en die is, dat hij insgelijks in zijn eigen particulier zijn wil moet hebben: dit voorbeeld heeft zeker krachtig gewerkt, op de denkwijze der Dochter: zo dat, lieve vriendin! ik zie niet veel heils in een huwelijk waarin de man van chagrijn langzaam zal uitteeren, en de vrouw aan een stuip van gramschap dood blijven; want als ik u zeg, dat KEETJE goed is, dan is dit onder deeze voorwaarde, 'dat zij altoos haar zin krijge,' anders sta ik er niet voor in: of des uw broeder voorzichtig doet, laat ik aan uwe wijsheid over te beslissen: dit is intusschen waar, dat ik geloof dat zijne koop is als het huis der spinnekoppen, dewijl hij een medevrijer heeft, die alle volmaaktheden bezit, welke bij KEETJE in hoogen prijs zijn... mijne moeder eischte den brief; repje scheerje dan, adie van uwe stoute vriendin.

BETJE STAMHORST.

P.S. Verbruid MIETJE! wat heeft mijn Moeder mij beknord om deezen brief, dien zij geduldig doorlas! kom kind, dat spaart u die moeite uit: schrijf mij in vergoeding een langen brief met veel nieuws, zo gij waarlijk misnoegd op mij zijt, is mijn dag van vreugd verlooren, en ik zal kijken als een uil in doods nood.

Vier- en- zestigste brief.

Mevrouw CHRISTINA LENTING, aan den Heere HENDRIK VAN ARKEL.

Uit vrees of gij de zaaken niet meester kondet worden zonder dat ik er mij mede bemoei, schrijf ik een' brief die gij moet zien voorteleezen: antwoordt mij spoedig wat hij uitwerkt: ik wend niet voor dat ik mij, om uwen wil alleen zo veele moeite geef, neen: ik heb bijzondere reden om mij te vertoonen: Mevrouw STAMHORST is eene gevaarlijke vrouw, zij bedekt alles onder een diep stilzwijgen, en heeft nogmaals zig weeten te ontslaan van een bezoek, 't welk ik haar geeven wilde: ik liet mij, met mijne koets, daarheen brengen en dacht het dus te winnen: 'er was belet:' ik reed heen zonder de minste gevoeligheid te toonen, maar zulke vastbepaalde voorneemens, om mij met de grootste blijken van koele kleinachting te behandelen, hebben mij zo opgewonden, dat ik rust noch duur heb, voor ik u in spijt van hun allen met uwe mooje malloot getrouwd zie: dan zal het mijn beurt worden: ik zal KEETJE wel vervormen, ik heb wel slimmer meisjes naar mijn zin gebogen: maar geen snoeverijen, de daaden zullen mij vertoonen in al mijn licht.... a propos HEIN, het is immers uw voor-

neemen om *haar te trouwen?* zo niet, dies te beter, zoude ik zeggen, tot *mijn* oogmerk; maar gij zijt om geld verleegen; dat is de drommel - altoos

Uwe vriendin en Zuster.

CHRISJE.

Vijf- en- zestigste brief.

Mevrouw CHRISTINA LENTING, aan haaren Broeder.

MIJNHEER EN ZEER WAARDE BROEDER!

Uw aangenaam en altoos vervrolijkend bijzijn, had mij een weinig beter doen schijnen, dan ik waarlijk ben: maar sedert uw vertrek is het weder met mij verergerd: onze Doctor, of zo gij wilt, Churgijn, heeft geen groote begeerte om mij onder zijne patienten aanteneemen: en Mijnheer LENTING, poogt mij te bewegen om naar eene andere plaats te gaan, en daar te consulteeren, met een bekwamer man, dan men in een steedjen als het onze kan verwachten: maar ik die nergens liever ben dan in mijn huis, heb daar niet veel smaak in: evenwel de omstandigheid waarin ik geloof mij te bevinden, kunnen mij niet

onverschillig zijn, en die is ook zo vreemd voor mij dat ik misschien daarom zoude kunnen verkiezen, in de stad te komen: mijne gezondheid is daar niet alleen betrekkelijk op.

Maar veronderstel dat ik besloot een' doctor te komen consulteren, dan zal ik eenige dagen dienen te vertoeven, en mijn man kan, tot zijn, en ook mijn leedwezen mij zo min brengen als bij mij blijven: waart gij getrouwd of bewoondet gij uw eigen huis, het zij in den *Haag* of te *Amsteldam*, de plaatzen daar gij, dunkt mij, u het meest ophoudt, dan zou die zwaarigheid klein zijn, en ik zou u komen bezoeken, met mijne kamenier en eigen knecht; doch in een logement daar wil mijn man niet toe besluiten: het is ook zo wat voor een vrouw die in haar eigen huis niets te wenschen heeft; evenwel het zal misschien maar voor weinige dagen zijn, en gij zijt zeer voldaan over uwe bediening.

Daar valt mij iet in! ik heb u met zo veele achting en onderscheiding hooren spreken van Mevrouw WILDSCHUT en haare bekorelijke dochter, zoudt gij de vrijheid niet durven neemen, van haar te vraagen of zij niet een fatsoenlijk huis weet aantewijzen dat geen eigenlijk logement is, maar waarin men apartementen kan huuren voor bij voorbeeld veertien dagen of langer? want dit zal afhangen van het consult: misschien zal ik zo lang niet behoeven te blijven; maar stel veertien dagen: zo ik een slaapkamer een zaal een cabinet-

jen voor mij en een kamer voor den knecht heb, zullen wij over den prijs niet verschillen, en gij broêrtjen zult wel voor de tafel, daar ik u altoos hoop aan te zien, zorgen.

Ik ben bijna verlegen om te consulteeren, want ik zie er wèl genoeg uit, maar ik ben wat bleek, en mijne oogen staan zeer flets: lieve broeder! ik weet welk belang gij in uwe eenige zuster stelt, en dat uw edel hart met verrukking de gelegenheid zal waarneemen, om mij dienst te doen: zo gij goed vond Mevrouw WILDSCHUT dit voortehouden, dan verzoek ik u dat gij haar van mijne achting verzekert; als ook haare dochter Mejuffrouw WILDSCHUT.

Veel complimenten van mijn' man, adieu HEINTJE-lief: ik omhels u en ben altoos

Uwe liefhebbende Zuster.

C. LENTING,

Geboren VAN ARKEL.

Zes- en- zestigste brief.***De Heer HENDRIK VAN ARKEL, aan Mevrouw CHRISTINA LENTING.***

Gezegend zij de man, zegt PANCHA, spreukrijker gedachtenis! gezegend zij de man, die den slaap heeft uitgevonden! maar ik zeg, mijn CHRISJE! gezegend zij ieder die de list heeft uitgevonden: gezegend zijt gij des, mijne Zuster; uwe verdiensten zijn in dit vak onbetaalbaar.

Ontvang des in dank een nieuwtjen heet van den rooster! geen kwaadsappige oude vrijster die in geen zes weken door hoofd, maag, kies, lenden en andere pijnen, uit haar muffigen leuningstoel, zig heeft opgeligt (om welke dringende rede ook) uit wiens gestikte kapot, in al dien tijd, niets keek dan een, rooje neus, en een paar loopende oogen; die in al dien tijd geen de minste versche lucht inademde; die haar nutloos leven nergens veilig achtte, dan in haar pestiale slaapkamer: geen zo bemoeibedil-achtige snappende overoude maagd, kan haastiger uit haar gevangenis uitbreeken, ja zig aan alle gevaaren van wind en weêr bloot stellen, om haare zwartgallige steenende medezusters te verkwikken, met het verhaal van een onvoorzichtigheid, gepleegd door eene

jonge mooje lieve vrouw, die intusschen - geheel onschuldig is.

Geen familiezieke voorstander van de belangen der waare kerk, kan met zo veel drifts te paard springen om in een arm afgelegden dorpen den Predikant te gaan zeggen, hoe de *vrije* beroeping zo wèl *bekuipt* werd, dat op hem het lot gevallen en hij leeraar is in eene onzer grootste steden: ja een Indiaansch looper maakte nooit meerder spoed om een gewigtige tijding overtebrengen, dan ik maak om u te zeggen, dat de gek met wien wij ons zo gediverteerd hebben, gaat - gaat - gaat reizen: en met wien vraagt gij? ontstel u niet! denk in wat staat gij zijt, CHRISJE! zeggen de oude Grootjens, Tanten, Nichten, Bakers en Minnen, tegen ieder jong kuiken dat wonder wijs is, met haar ophanden zijnde moederschap: maar gij hebt zo veel moeds, dat een guitenstukken van mij, u nooit ontruste; gij denkt dan misschien dat ik genoodzaakt zijn zal, om mijne veiligheid, bij voorbeeld, voor eenigen tijd dit land te verlaten, na eerst wèl mijn beurs gevuld te hebben, en nu *mijn vriend* voor gezelschap medeneem; met of tegen zijn' ouders wil, dat komt er niet op aan: mogelijk denkt gij ook wel dat ik mij wat te veel gehaast heb, om mijne beminde in een' staat te stellen, die mij de vervolging haarer familie zal veroorzaaken; en dat ik mij daarom wegpak: óók mis: ik ben alleen verliefd op de duiten, en zou doodlijk met haar

verlegen zijn, zonder die: zij moet mijn vrouw worden, en daarom is het noodig dat zij ter goeder trouw op mij verliefd wordt: maar zo verliefd dat zij volstrekt met mij een wettig huwelijk wil aangaan: haare moeder vrijt bijna zo geweldig voor mij, als ik zelf kan: dwing des uw Heer en meester, dat hij mij ten eersten een ampt bezorge, dit zal de baan helpen ruimen, en mij instaat stellen, om haar zand in de oogen te werpen, nopens mijne middelen van bestaan.

Meermal hebt gij mijne bekwaamheid geroemd, om andere lieden voor mij te doen werken: Salomon (*ma foi* CHRISJE! SALOMON was toch een gaauw man, dat is niet te ontkennen!) zegt, de grootheid des Konings bestaat in de menigte zijner onderdanen; dus ook de grootheid eens staats (vraag het uw SALOMON LENTING,) in de menigte zijner amptenaaren: dit is ook de zetregel van onze meeste huislijke vrouwtjens met opzicht tot huisdienaressen.

Gij weet dat *van Gekken*, zo min eene kostwinning heeft, als uw broeder? hij besteelt als in de daad zijns Vaders beurs, zo als ik die deezer loerissen, welke zig het air geeven om ten teken hunner aanzienlijkheid hoog te speelen, en die het geld zo nuttig is, als een vuist in hun oog: verwonder u des niet, dat zijne ouders dit nutloos leven moede zijn, wanneer ik u zeg, dat de Vader een werkëzel, en de Moeder eene recht ouderwetze braave huisvrouw is: kunt gij niet be-

grijpen dat zij hun zoon als eene *Hollandsche zeldzaamheid* overgeleverd hebben, aan een dier snaaken die Europa doorreizen, met allerlei vreemde gediertens, zo als olifanten, hijdraas, koejen met twee hoofden, dwergen, en boschmensen te laten kijken; om zig dus ook aan alle gemeene en aanzienlijke gaapstokken, ja aan alle Duitsche hoven te gaan vertoonen.

Zou het niet grappig genoeg zijn, denkt gij, onzen KEES met den titel van het wanschapen Filosoofjen aan alle liefhebbers en kenners, en leden van Natuurkunde en Natuurkundige genootschappen te laten kijken, en zijne kunstjens doen, te laten rijmtjens maaken, twistgedingetjens houden, versjens opzeggen, kort om zijne talentjens te laten zien? dan at de arme schelm ten minsten zijn eigen brood en zijne ouders waren zo een leêglooper kwijt.

Aan deeze geheele voorstelling ontbreekt meer waarheid dan waarschijnlijkheid: maar al genoeg in dien stijl: hij gaat reizen met een jong koopman die ik niet van persoon ken, en die zeker niets bedoelt dan onder weg zig met deezen gek te vermaaken, als hij in zijn postchaise niets omhanden heeft: het oogmerk zijner ouders is, om hem zijn verstand te gaan laten opzoeken, doch of hij dit wel ergens dan in de maan, (gij kent het vertelzel van *Ariöste?*) zal vinden, en of hij daar zal heenen kaajen, moet de tijd leeren.

Hoor nu, hoe ik achter dit nieuwtjen kwam: gisteren vond mijn partij spelende, mer mijne schoo-

ne haare Moeder en nog een' snoeshaan, die ik hier duld, om dat hij niets beduidt, en des ook niet gevaarlijk voor mijn oogmerk is, trad DE GROOT binnen, zo wèl gekleed en met zulk een behaagelijk voorkomen, dat ik naauwlijks mijne oogen geloven kon: niets van den pedant! en ook niets van het windmakertjen! toen men hem aandiende, knikte ik de beide dames toe, als willende zeggen dat wij nog eens wat grappen met hem zouden hebben: maar zo als ik zeg, hij scheen mij geheel anders dan ik hem ooit zag: hij zeide aan Mevrouw dat hij afscheid kwam neemen, vermids hij voor eenige maanden buiten 's lands ging: wij lagen de kaarten neêr. Ik was verzet, en zei:

Buiten lands? naar de *Westindiën*? naar *Groenland*?

HII. Neen zo verre zal de reis niet zijn.

IK. Alleen?

HII. De Heer WALTER heeft mijne ouders verzocht, om mij met zig te neemen; hij is genoodzaakt voor het Comptoir naar Frankrijk en Duitschland te vertrekken, en ik neem deeze gelegenheid waar, om die landen te zien: zo ik in staat ben, iet voor u te doen, (zig voor ons buigende,) zal dit mij veel genoegen geven.

Hij was zo stil en zo bedaard, maar ook zo droefgeestig, dat niets wat ik ook opperde om met hem den gek te scheeren hechten wilde: ik bragt hem op de Poëzij, op de Philosophie, op alles waar over hij altoos zo veel snaps voerde;

vergeefs! en, afscheid nemende, vertrok hij terstond.

Wie nu evenwel lust en moeds heeft, om met zo een zotskap opgescheept te zijn, moet zelf een slag van den molen hebben, of in een soort van boetdoende bedevaart gaan: ik spreek bij ondervinding: wij spraken ieder naar zijn denkwijze over die reis, doch KEETJE, die altoos een kind is, en blijven zal hoop ik, merkte aan, dat zij niets voor zo gemakkelijk hield, dan het reizen, maar zij gaf geen eene goede rede daarvan, nu, als men weet dat zulks onmogelijk is, moet men het niet eischen: meisje, dacht ik, beget hoe gaarn wilde ik u dat plaisier geeven! gij zult reizen mijn beeldjen, zodra gij maar besluiten kunt, om onder mijne bescherming te reizen; o ik zal u vreemdigheden van allerlei aart vertoonen: Mama, even beuzelachtig als dochter, was van KEETJES gevoelen, en zei dat zij altoos begeerig geweest was om ten minste de Roomsche landen te zien, en dat zij wel gehoord had, dat daar zo veel mooije schilderijen zijn: ik heb er wel geen verstand van, maar toch ik zie gaarne wat moois, doch mijn man heeft nooit tijd, en ik ben niet verder dan *Rotterdam* en *Seist* geweest: kort gezegd, alles liep nu over reizen en over de reis van DE GROOT, en KEETJE vroeg mij, of ik geen reisboeken, (reisbeschrijvingen meende zij,) had, en of ik haar die leenen wilde: gij kunt denken hoe ik die vraag beantwoordde: en nu ge-

loof ik zal zij ten minsten twee geheele dagen niets doen dan *reisboeken* leezen, en over niets anders denken, noch droomen, en ik, ik zal die groote trek leevendig houden, wie weet of het vooruitzicht om met haar' man te reizen, haar niet zal overhaalen om mij te trouwen, zo als die loeris, die, om dat zijn voogden hem beletteden een jagthond te houden, een vrouw zocht, om dat hij als dan zijn eigen meester zijnde, zo veele honden zoude kunnen houden als hij zelf wilde: de smaak is niet te betwisten, en de bovendrijvende drift dwingt alle de mindere in slavernij, dit is genoeg bekend.

Zo dat CHRISJE, gij zult uwe uitzichten op dien moojen jongen moeten opgeeven, en hem bij uwe komst alhier niet vinden: dit spijt mij om uwentwil, want ik weet dat gij eenige bekwaamheden, u zeer aangenaam, in hem veronderstelde; hoe slecht uw eerste aanvallen uitvielen.

Nu ga ik u nog iet vertellen dat u beter zal bevallen: Mevrouw WILDSCHUT wil volstrekt niet dat gij in een logement zult gaan, nu gij u in zo een staat bevindt; kom aan, ik zal u in haar eigen woorden alles melden: 'Ik zou nooit voor onze lieve Heer kunnen verantwoorden, (gelukkig vooroordeel!) indien ik eene jonge Burgemeesters vrouw in een herberg liet gaan: (dat is eerst eene gemoedelijke vrouw!) en zie Mijnheer, hoewel ik nooit kwaad van u geloof, dan kunt gij met meer voegzaamheid (voegzaamheid, ô die naauw-

gezette zoete ziel!) voegzaamheid hier uit- en ingaan: kijk, er gaan toch een hoop malle praatjens van u, zeker om dat gij geen stijve knevel zijt, en ik zou niet gaarne zien dat KEETJE, met u op de tong raakte: 'Ik kuschte haare hand, en zei, dat als men eenigen omgang maakte, men doorgaans de nijd opwekte, (en nog veel meer zulke wisjewasjes die men bij zo eene gelegenheid dan zegt.)

Dit viel voor, na dat de snoeshaan waar van ik sprak, vertrokken was, en dus tusschen ons drieën: vervolgens belastte zij mij, om u, uit haar' naam te verzoeken, en KEETJE toonde hoe veel vermaaks zij zich in uw gezelschap beloofde: alles zal gereed zijn, en gij als eene Amsterdamsche Burgemeesters vrouw ontvangen worden aan het huis eens rijken koopmans, wiens Echtgenoot zig waarlijk inbeeldt dat gij haar wel zeer veel eer aandoet, door bij haar te komen: zij zal u haar doctor (die zij nooit gebruikt heeft,) sterk aanprijzen, als zeer ervaren in de ziekten der vrouwen: vrees niet voor dien doctor, het is geen oud stijf, stilzwijgend burger man, met een zwarten rok aan, en een schrikkelijke groote wolbaal op het hoofd, en een korten dikken rotting in de hand: ô ho! *onze* doctor is een dier snaaken die zijn tijd verlightmist heeft, en door behulp van eenige ducaaten en eene betaalde dissertatie, het doctoraat ontving: 't is een charmant jong heertjen, een weinig *fat*, doch volmaakt geschikt om de

doctor van lieden te zijn, die zo een schepzel niet uit noodzaaklijkheid maar uit *ton* nahouden; die zijn partij speelt, die alle avonden kan blijven soupeeren, en voordgekruid door een half douzijn bejaarde vrouwen, die niet meer allerlei jonge gasten krijgen kunnen, zig aan hem verpligt achten, door dien hij even min als ik nooit weigert de partij voltemaaken, en deelteneemen aan zulke avondmaaltijden waarop men de lekkerste beetjens vind: kortom, die voor zulk eene mooje jonge vrouw als gij zijt, bij de heele familie zweeren zal, dat gij zo veele kwaalen hebt, als gij zelve zult goedvinden, en die ligt zo veel geleerde brabbeltaal voor deeze vrouw zal kunnen snappen, als noodig is om haar te overtuigen, dat men, uiterlijk gezond schijnen kan, en evenwel in zeer cretique omstandigheden zijn: hij behoeft zig maar te beroepen op haar' buurman die voor eenige dagen aan een beroerte overleed, en er volgens haare uitdrukking uitzag: 'als melk en bloed.'

Breng zo veele bedienden mede als gij zelve wilt: maar mij dunkt dat ik liefst had dat gij uw *mooi* kameniertjen^(*) hier bragt, en maar één knecht: Mevrouw WILDSCHUT zou u gaarn zelve schrijven, maar zij is zegt zij geen groote schrijfster, en is te beschaamd om aan u te toonen, dat zij niet te

(*) Het mooje kameniertjen komt niet mede: Mevrouw LENTING, had daar reden voor, die de Lezer naderhand ontdekken zal.

best spelden kan: en hoe wel zij gaarn zien zoude dat KEETJE met u briefwisseling hieldt, vindt zij toch niet goed, dat die u een uitnodigingsbrief schrijft; zij weet zegt zij, niet waarom, doch dit is zo: moeder en dochter doen zo veel en laten zo veel zonder recht te weten *waarom*, dat gij u hier over niet moet verwonderen.

Had gij eens gezien hoe de drokke woelige vrouw in beweging was toen ik haar uw' brief voordreunde: ik had haar in voorraad gezegd dat gij niet wèl waart, enz. enz., en dat uw man u had voorgesteld om een doctor te consulteren: de vrouw weidde toen breedvoerig uit: 'over de voordeelen der groote steden:' Nooit was ik het zo volmaakt ééns met haar: vervolgens maakte ik haar schrikkelijk nieuwsgierig naar uwen brief aan mij, en verzocht toen de vrijheid om die te mogen voorlezen; te meer wijl mijne Zuster begeerig was, haaren raad inteneemen: dit *bolde* de goede vrouw recht zeer; en KEETJE, zeker om eens wat anders te hooren, was min woelachtig toen ik dus begon te lezen.

'Uw aangenaam en vervrolijkend bijzijn, deed mij veel beter voorkomen dan ik was.' -

ZIJ. Dit is wel te gelooven, er is niets zo ge zond als vrolijkheid, en ik schrijs het ook daar aan toe, dat KEETJE, noch ik ooit een doctor noodig hadden, en Mijnheer brengt de vreugd overal mede: (KEETJE zei niets maar was van *Mama's* gevoelen.)

IK. ‘Onze doctor of chirugijn heeft geen groote trek om mij als zijn patient aanteneemen.’

MEVROUW. Daar heeft de man gelijk in, maar zelden zijn die vilders zo barmhartig of voorzichtig als het arme luidjens raakt: (en toen verhaalde zij mij een geval van een paardendoctor, dat ik wel, dunkt mij, in den almanach van *Louw en Crellis* gelezen heb, maar 't geen ik nu met een wellevende oplettenheid, aanhoorde, als iet geheel nieuw voor mij.)

IK. ‘En mijn Heer LENTING wil dat ik naar de stad zal gaan, enz.’

MEVROUW. Daar toont de Heer LENTING aan dat hij zijn vrouw lief heeft, en ook mijn man is net eender voor mij: ja, ja KEETJE! daar zijn nog wel goeje mannen kind: doch *hij* moest, (*hij!* als men van een Burgemeester spreekt, CHRISJE!) *hij* moest wel een rechte babok zijn zo hij anders dacht.

IK. ‘Maar ik die nergens liever ben dan in huis en bij mijn' man, heb daar weinig smaaks in.’

MEVROUW. Ba! ba! smaak! men moet geen' smaak hebben, als de smaak ons benadeelt: het jonge vrouwtjen is misschien in die droevige Provincie wat melancolicq, en dat is niet te verwonderen: zie, ik ben nu een- en- veertig jaar, (is 't niet zo KEETJE? of ben ik veertig? nu dat doet er niet toe:) maar als ik, bijgelijk, uit *Amsteldam* moest, uit mijn lieve *Amsteldam*, en wonen in

een klein nest van een stadjen, al lag het in het paradijs, wel ik kniesde mij dood, en wat moet dan zo een jong mensch niet?

KEETJE. Dat dunkt mij ook, waarlijk! ik diverteer mij juist wel niet extra in *Amsteldam*, dat kan ik niet zeggen; doch het lot van Mevrouw LENTING, komt mij evenwel heel onaangenaam voor: houd Mevrouw ook van leezen?

(Wat wilde gij CHRISJE, dat ik daar op geantwoord had? hoor het zelve.)

IK. Ja, ik vrees, dat zij, zedert zij buiten woont? te véél leest! Mevrouw viel mij in de rede.

MEVROUW. Daar hebje 't al! ô Puis nog toe! als zij met Zuster STAMHORST bekend raakt, zal dat er niet aan beteren: zo zuster (niet Mevrouw, maar eenvoudig Zuster) zo Zuster geen sterker hoofd had dan ik, zou zij al lang mal gelezen zijn: KEETJE en ik leezen nooit; dat ge lees is goed voor geleerde lui, een vrouw hoeft niet te leezen, en ook ik heb wel wat anders te doen; KEETJE is nog jong.

IK. 'Evenwel de omstandigheid waarin ik mij bevinde, is mij te aangenaam om iet te verzuimen 't geen voor mij heilzaam zijn zoude; dat ik hier door zoude kunnen overgehaald worden, om in de stad te gaan consulteeren.'

Enfin CHRISJE, ik las uw' brief ten einde, en het besluit was dat zij u door mij liet verzoeken: des besloot zij alles in deeze woorden:

MEVROUW. Och heer, het is toch verdrietig dat zulke jonge vrouwen uit ons lief *Holland* gehaald worden: wel zij moet daar náár gezelschap hebben? en dat voor zo eene fatsoenlijke vrouw! en de Burgemeester kan nooit eens ergens met haar heen; en in kleine steedjens vallen de lui zo babbelachtig als eens een vrouw met een ander man uitgaat - In een logement, in een logement! neen dat zal niet gebeuren: wel VAN ARKEL! ik zou, (N.B.) onder mijn mans oogen niet durven komen, hoe goed hij ook zij, indien ik ons huis niet aanbod in zo een geval; schrijf gij nu maar, als een kind, terstond, en dat zij zeer welkom zijn zal, en zo al wat daar bij hoort.

Mijne dankbetuigingen waren groot en menigvuldig doch zij liet mij naauwlijks toe daar van te spreken: zo KEETJE, zeide zij, in de plaats was van Mevrouw LENTING zou ik immers blij zijn dat zij ook goede vrienden vond? wel lieve God wij leven immers niet voor ons zelve?

Wat mijne vrijerij betreft, gij kunt wel merken dat die niet vordert: o heer! mijne terugkomst heeft niets uitgewerkt; of zij is geheel onverschillig, of geheel en al ingenomen met haar nieuw vriendinnetjen; dit is zeker, dat zonder u en zonder het beloofde amt, er voor mij nog niets te hoopen zijn zal: 't is ook waar, dat ik tot nog toe meer mijn hof maakte bij de jeugdige moeder dan bij hot groote kind: alles heeft zijne reden: ik moet mijne banden vastleggen: de vrouw is

hier zo als meest overal, de beslister in huislijke voorvalletjens, en daar onder rekt zij, zeer zeker, het uittrouwen van die eenige dochter: de meisjes zijn ook doorgaans het afkeerigst van hen die haar vurigst najaagen: zij is beleefd, en zo gij wilt gemeenzaam met mij, maar rekt mij als niets, en ik denk dat als ik daar nooit meer kwam, zij om mij nooit meer zoude denken, indien Juffrouw HOFMAN haar maar weêr een ander stuk speelgoed bezorgde: ja, ja! uw Broêr zou gemakkelijk zijn opvolger en plaatsbekleder kunnen vinden, in een potzig aapjen, of een woelachtig inkhoortjen.

Over alles mondeling: misschien ziet gij dieper door in dat hart dan ik! a propos van hart gesproken, ik ontving onlangs een' brief, of heb ik u dit al geschreven, van dat meisje, waarop ik eens zes geheele maanden smoorlijk verliefd was; ik was toen nog zeer jong, laat dit mijne verschooning zijn, ik geloofde toen nog aan liefde, doch sedert ik zo weinig als gij aan de deugd geloof, houde ik liefde voor eene der grootste, hoewel aangenaamste harsenschimmen: nu dat schepzeltjen heeft mij geschreven dat ik geen hart heb: zoet beuzelaarstertjen! geen hart! wat duivel hebben wij met een hart te doen, als wij geene conscientie *hebben willen?* hoe dit zij, gij zult het hart van KEETJE wel zo onder vier oogen beschouwen en uithooren als noodig zij.

Ten vervolge.

Ik kan niet langer schrijven; de brief waar van ik melding maakte en waar in mij die waarheid gezegd werd welke ik u mededeelde herinnerde mij te levendig aan de beminnelijke schrijfster: zij handelde zo ter goeder trouw, zij beminde mij zo hartlijk, zij was zo jong!... kom aan dat zijn oude zaaken, die niet herdaan kunnen worden; en zij wil, zegt zij.... maar ik durf u hierover niet breeder schrijven; gij hebt mij genoeg uitgelachen toen ik zo geheel en al de *Celadon* speelde; gij moest echter bekennen dat het meisje wel waardig was om door een jonge knaap *ingewijd* te worden in de groote geheimen der Natuur.... en nu *wil* ik geen woord meer van haar spreken.

Kom, tot ons groot onderwerp: nu moet gij terstond een' brief schrijven aan Mevrouw WILDSCHUT: veel moeite behoeft gij niet te besteden; zij zou er als dan niets van rooijen: denk maar dat gij praat met de goede Nicht LENTING, die u nu en dan eens bezoekt om haars Neefs wil.

Zij is bijna zo een vrouw, het verschil in jaaren niet medegerekend, en dat onze Mevrouw in den hoogsten ton leeft, en gekleed is, terwijl uwe bejaarde Tante van het hoofd tot de voeten een masque schijnt, als men haar bij eene hedendaagsche vrouw vergelijkt: een waar origineel provintiestukjen! doch dit alles raakt het uitwendige:

exerceer u dan met haar, om met Mevrouw WILDSCHUT te recht te komen.

Nu ga ik u ter uwer onderrechting alles wat ik heb kunnen opdoen noopens den Heer des huizes mededeelen: hij is buiten zijn comptoir, en het geen daar mede verbonden is, bijnaar onzicht- en ongenaakbaar: hij eet veel buitens huis, en zo hij aan zijn eigen tafel verschijnt is hij zo omringd door, en zo bezig met kooplieden, uit de vier hoeken des hemels, dat hij voor niemand anders, oogen en ooren en een tong heeft: eens evenwel daar op het soupé zijnde, viel zijn aandacht op mij, en een blik van zijn rondweidend oog op mij houdende, was het als of hij vroeg: 'Wat doet *die* sinjeur toch hier?' zo gij eens een praatachtige vlaag hebt zou het zeer goed zijn dat gij in zijn bijzijn eene lofspraak maaktet over den koophandel; dat een Negotiant de nuttigste en aanzienlijkste Burger in den staat is, en vooral in een handeldrijvend Gemenebest, zo als het onze; dat alle amtenaren min of meer slaaven zijn en ahangelingen van hun, die de magt hebben om bedieningen te scheppen en uittedeelen; maar dat de Koopman alleen vrij is: gij moet een weinig tegen de Engelsche roofzucht uitvaaren; over het schenden der Tractaaten spreken, en CROMWEL in 't voorbijgaan een streek geeven: gij moet zeggen liever de vrouw te willen zijn van een' braaf Koopman, dan van... ja, waar van? wel van een Kamerheer, of zelfs van een Pensionaris: dit is zijne zwakke zijde, en gij

weet wel dat men altoos meester is van hun wier zwakke zijde men aantast en toejuicht? dit zal deeze man zo vleien dat hij welligt wenschen zal dat gij zes zoonen en hij evenveel dochters had, om die zamen te verbinden: geen Predikatiemaaker, die sedert het sijnode van *Dorth*, uit priesterlijken geslacht afstamt, kan vuuriger wenschen dat bij de slooping der wereld nog een zijner nakomelingen den kansel moge beklimmen, dan deeze mijn aanstaande schoonvader beweert, dat zijn stamvader eene dier visschers geweest is, die het in de kruin kreegen om zig op den moerassigen Amsteldamschen grond het eerst een huis te bouwen: ja hij hoopt dat tot aan de voleinding der eeuwen nog eenige zijner nakomelingen op zijn comptoir, met het groot-boek voor zig en de pen achter het oor, de Beurs te *Amsteldam* zal versieren en zig zelven schatten verzamelen: 'Goed,' zegt gij, 'nu ik de kaart van het land heb, zal ik wel in de haven stuuren, doch voor u HEINTJE ziet dat er evenwel duistertjes uit:' loop CHRISJE, gij zijt een mallootje: is dan iemand die van gezintheid verandert, niet oneindig aangenamer aan die secte waar bij hij zig voegt, dan hij die in de zelfde kerk geboren en onderwezen wierd? ô zo al niet de menschen - dan zeker de eigenliefde, die intime vriendin der eigenwijsheid, en hoogmoed, wil zo gaarn een zieltjen winnen: bekeerelingen te maaken is indedaad onweêrstaanbaar bij ieder die zig inbeeldt dat dit eene

bewijs strekt van verstandige meerderheid die zig zelf ook de geesten onderwerpt.

Kan ik niet leezen, schrijven, cijferen? kan ik de kunstwoorden der Negotie niet leeren? niet praatzen over den wissel, het agio? heb ik geen rijken Oom in *Engeland*, de eerlijke kwaker WILLIAMS? zijn wij zijne (vermoedelijke) erfgenamen niet? kan ik niet voorgeeven dat ik altoos lust had in de Negotie, maar dat ik door omstandigheden van Famille en der opvoeding nooit konde voldoen aan dien lust? zou ik wel een amt willen hebben, indien ik de gelegenheid had om op eene andere wijze mijne talenten te besteden? maar ik kan in mijne jaaren geen loopjongen worden, en het fortuin onzer ouders is vernield door ongelukken: (gij kunt dat zo wel wat borduuren:) denkt gij dat deeze man daar geen ooren naar leenen zal? geldgierig is hij niet, en wat is dat anders een ijsselijke reus voor een berooiden jonker, om te bevechten en te overwinnen: en wat kost het mij, iet te belooven, zo lang ik listig genoeg ben om mij naderhand van het beloofde te ontslaan? ik zal niet *kunnen*, dit weet ik vóór: wat zou mij *dan* beletten om alles te belooven? Ontslaat onvermogen ons niet van alle verbintenissen en eeden? en moet gij, gij zelve niet belijden dat dit alles rust op, en vloeit uit ons sijstema van onzedelijkheid? is er iets in 't welk strijdt met den modernen Godsdienst van een eerlijk man? of de belijdenis van eene *vrouw-Esprit fort*? of ge-

looft gij misschien dat ik gek genoeg ben, om, zo als de Engelsche spectator dat noemt, ‘den Duivel voor nietmetal te dienen?’ Neen, neen! ik moet altoos verzekerd zijn dat ik aan het langst eind blijf, of ik bedank zelf voor zijn satansche gunst.

Ik verzoek u ook dat wanneer gij de Dominé die hier nu en dan komt, spreekt, gij uw dartel vernuft en uw Voltairiaansche spotzucht, den mond snoeren wilt: de man is wel een weinigjen *de domme*, maar een hupsch man, hij zal u wel toonen dat hij niet bezeten word door den geest der bekeering: erger hem niet en hij zal ook zo wel vreden met u, als met uw' Broeder hebben: denk ook, CHRISJE, dat iemand die eigenlijk niets is, alles zijn kan, als het zo in de rijm te pas komt: indien gij het des noodig acht, verklaar u voor de rechtzinnigheid, ja zelfs voor de boven-valdrijvers: hoe, daar men de groote LEIBNITZ beticht heeft dat hij door zijne *Théodica* dat *troostvol* leerstuk heeft bevestigd, wat kan het dan u scheelen, daar van bij zachtmoedige zielen verdacht gehouden te worden? pas echter op dat gij dit alles als onvoorbereid, zo maar uitpraat; want indien men een oogmerk gist zal die mijn verkeerd werken, en wij zouden, per avontuur, wel beiden in de lucht kunnen springen: gij moet des omtrent den Heer WILDSCHUT u gedraagen, als een hoogachtster der Negotie, een ieverig Patriot, en een strikt rechtzinnige vrouw.

Nu ga ik u uw les geeven omtrent de vrouw:

met haar moet gij keuvelen over het huishouden, over deszelfs druktens; over de wasch; het ploojen van hemden; over de lastigheid van veele menschen te moete zien; gij moet haar nu en dan eens een paar aartige (niet superfijne; let daar wel op; dat zou zij niet vatten,) anecdotes vertellen; maak die zelve maar als gij ze noodig hebt: of ik zal u wel een boek vol zulke nesterijen leenen: zo dra zij lacht dat zij schudt, en de traanen uit haare goedige (nog zeer schoone,) oogen rollen, dan zijt gij op den weg naar haar hart: gij moet haare dochter in alles prijzen en goedkeuren, vooral de opvoeding die zij haar gaf bewonderen, en behending eenige streekjens geeven aan vrouwen die nu en dan een goed boek inzien, en haare dochters tot *Savantes* maaken: o dat zal onweêrstaanbaar op haar werken: dan zal zij u over eene Gouvernante spreken, die te vroeg voor KEETJE gestorven is, en gij zult er op antwoorden, dat als men eene moeder heeft gelijk Mevrouw WILDSCHUT, dat men dan wel alle Gouvernantes in de heele wereld missen kan: KEETJE zelf moet gij aan u zien te hechten, door allerlei beuzelingen, en veranderende tijdkortingen: dan zal zij u zeker tot haare confidante maaken, en gij zult haar regeren zo als Madame CONTINI, MARIA DE EDICIS: spreek dan zo veel goeds van mij als gij maar kunt: roem mijn humeur, mijne goedaartigheid, hoe gelukkig ik eene vrouw maazal, enz. enz.

Dit zij genoeg voor eene zo gaauwe vrouw; en misschien veel te veel, want wie, zo het u ernst is, kunt gij niet bedotten? kom aan; nu een' brief geschreven aan Mama, en alles zal gereed zijn tot uwe overkomst - gij twijfelt zeker niet of ik ben

Uw Broeder en Vriend,

VAN ARKEL.

PS. Over Juffrouw HOFMAN, eens nader: wanneer ik weet hoe gij over haar denkt.

Zeven- en- zestigste brief.

Juffrouw SARA SADELAAR, aan Juffrouw ANNA HOFMAN.

MEJUFFROUW, GEËERDE VRIENDIN!

De vriendschap die men in de schooljaaren maakt heeft dunkt mij veel overeenkomst met die welke opgevat wordt tusschen inwooners der steden en de officieren die daar in garnisoen komen, en eenigen tijd blijven: zij is oprecht en hartlijk,

doch de voorzichtigheid raadt om die niet al te sterk te vestigen; os ten minsten die niet voor ons onontbeerlijk te maaken; en dat wel om dat het niet van deeze onze vrienden afhangt langer te vertoeven, zo men hen beveelt te vertrekken, en dat het hoogst waarschijnlijk is dat zij elkander nooit zullen wederzien, vooral indien het Zwitserse Regimenten zijn: mijn waarde Vader heeft mij deeze gelijkenis aan de hand gegeeven, en sprak door eigen ondervinding: altoos, zeide hij, als een mijner vrienden vertrok, trof mij dit zo zeer dat ik vast besloot, nooit meer vriendschap te maaken, met Heeren die mij hun vertrek zo moejelijk deden gevoelen: doch als er een ander regiment introk, en ik daar mijn gading vond, ging ik mijn gang en de uitslag was altoos de zelfde, tot dat ik wat ouder wierd, in *Amsteldam* mij nederzette en zo veel om handen kreeg, dat mijn hart de tijd niet vond om mij eenige ongemaklijke uren te bezorgen: ik weet Mejuffrouw dat gij mijns lieven Vaders wijs van spreken bemint, en dit is eene reden te meer voor mij om u dit medetedeelen.

Zo gaat het ook, gelijk ik zeg, met de vriendschap die men in den schooltijd opricht: o het heugt mij nog zeer wel dat wij beiden zeer bedroefd waren, over ons scheiden: het gebeurt ook wel dat, dat geene 't welk in onze eerste jeugd alleen overeenstemming van humeur, en *graag te mogen lijden* was, waardoor de Natuur

ons aanspoorde om elkander te zoeken, op zijde te blijven, naast elkaar te zitten werken, te praten, om elkanders vertrouwde te zijn, en alle gewigtige geheimen met elkander te overleggen, met elkander uit en naar het school te gaan, elkander alle versnaperingen medetedeelen, elkanders voorspraak te zijn, enz., ons bij het scheiden niet bijzonder aandoet, en zo de traanen oprecht zijn, gij zijn echter zeer los en vloejen niet lang; men denkt nog een paar dagen, een week misschien, aan het geliefde schoolvriendinnetjen; doch het is hier waarlijk, uit het oog uit het hart; en dit moet zo zijn; zulke jonge meisjes moeten geene sterker gehechtheid kennen, zullen zij vatbaar blijven voor andere genoegens, en gelukkig zijn met andere makkertjens, die zij op andere scholen vinden, of in die standen alwaar zij eene bezigheid zullen leeren, welke haar instaat stelt om door de wereld te komen; dit alles sta ik ten volle toe, ja weet het bij ondervinding omtrent u.

Maar het gebeurt ook wel eens, dat wij na verloop van vier of vijf jaaren, op het hooren noemen van den naam der schoolvriendin, of door haar gevallen eens te ontmoeten, dat deeze eerste zoete onschuldige genegenheid, reeds als 't ware geheel vergeten, te voorschijn komt, en in weinige uren verbazende voordgangen maakt: dan zien of liever dan gevoelen wij dat die kinderlijke genegenheid in vriendschap verandert, om dat ons hart de behoefte ontwaart van vrienden to moeten hebben.

Zo gij nu, Mejuffrouw, niet begrijpt, waartoe deeze langwijlige inleiding dient, berouwt het mij half u die te hebben medegedeeld; want dan ben ik verzekerd dat uw hart niet voor mij gevoelt, 't geen het mijne voor u gewaar wordt; dan de weinige uuren, die ik met u zedert ik u weêrgevonden heb, doorbragt, geven mij eene tamelijke verzekering van uwe wederkomende genegenheid.

Heugt het u niet duidelijk, hoe onscheidbaar wij altoos bijeen waren, hoe gij mij altoos beschermdet voor alle haneveererijen van stoute meisjens, die meenden mij alles te mogen doen, wijl ik de gaaf van tegenkating niet bezat? en hoe dikwijls ik voor u uw taak afmaakte, niet om dat gij traag of onkundig, maar woelig en speelziek waart: ja hoe droevig viel het voor onze twaalfjarige harten, toen de tijd kwam, dat wij van elkander moesten scheiden! hoe het mij smartte, dat wij om mijns Vaders zaaken zo verre uit uw buurt moesten gaan wonen, ja hoe het ons drukte, om dat wij (N.B.) van geen ééne kerk zijnde, ook niet bij denzelfden Dominé onze belijdenis konden leeren; hoe gaarn hadt gij mij Luthers, of ik u Gereformeerd gezien, al ware het maar om nog eenigen tijd een rendez-vous te hebben: want voor Helige haat, of Helige ijver waren wij nog al te eenvoudig, en ik hoop dat dit zo blijven zal, immers ik betuig u dat ik tot op dit oogenblik mij daar geen het minste denkbeeld van kan vormen; en gij NAATJE hebt ook

niets daarvan, ten minsten in uw voorkomen: sedert dien tijd dachten wij niet veel aan elkander, andere bezigheden, andere verkeerdingen, andere betrekkingen; ja wat niet al meer! doch onlangs was ik ergens alwaar men over u sprak, en onder allen, dat gij veel kwaamt aan het huis van den Heere WILDSCHUT: ik herinnerde mij, dat toen ik zes of agt jaar oud was, ik nu en dan op een kinderbezoek ging alwaar Juffrouw KEETJE ook was, en dat wij bijzonder wel in onzen schik waren, als wij elkander ontmoetten; en gij NAATJE hebt, schijnt het, die kennis aangehouden? de zwakheid mijner Moeder, en ook mijn eige smaak, waren naderhand oorzaak dat ik weinig uitging: onze tuin, huislijke bezigheden, goede boeken, mijne handwerken, eenige meesters die mijn Vader de goedheid had mij te geeven, verdeelden op de aangenaamste wijze mijnen tijd; doch toevallig ontmoetten wij elkander, en, zo als gij weet, in weinige oogenblikken hadden wij onze kennis geheel en al vernieuwd; ja zo eigen waren wij met elkander als of wij niet hadden opgehouden met elkander te verkeerden: gij betoondet mij zo veel blijdschap over dat gij mij, zo als gij het noemdet, had wedergevonden, dat ik u gemakkelijk deed besluiten, om met mij naar ons huis te gaan: daar vielt gij mij, met uwe gewoone levendigheit om den hals; en verhaalde mij, evenwel ook op uwe eenigzins grappige wijs, hoe het u gegaan was in al den tijd dat wij elkander niet

gezien hadden, gij deed mij een vrij klugtig verslag van uw woelig leven, vol, zeydet gij, van doolingen misslagen en kuuren! ik kon wel niets aanmerkenswaardig van mij zelf verhaalen, doch, toen gij mij daar over (ik weet het) ter goedertrouw verhief, toonde ik u duidelijk, dat zelfs geene groote maate van verdienste in mij aanduide, wijl ik nooit in de gelegenheid gebragt was, om te kunnen zien, of ik het, over het geheel, wel beter zoude gemaakt hebben: mijn humeur, mijn smaak in aanmerking genomen zijnde, zoude ik misschien een anderen, niet min verkeerden, weg hebben ingeslagen; kort gezegd, wij vervattenden onze vriendschap, en de koets van den Heer WILDSCHUT voorbij rijdende, gaf u zulks gelegenheid om ook over onze kindervriendin te spreken: het was zeer natuurlijk dat ik onderzoek naar haar deed: gij deed mij, uit het geene gij mij verhaaldet, begrijpen, dat dit lieve meisjen geen opvoeding kreeg, 't welk haar naar alle waarschijnlijkheid gelukkig zoude maaken: ook nu naamt gij gelegenheid om u zelf te beschuldigen: ik was te oprecht om niet toetestaan dat gij zeker den invloed die gij eens bij haar had, niet ten haaren voordeele gebruikt hadt: het belang dat gij in haar stelde en de goede gedachten die gij van mij vormdet, waren oorzaak dat gij mij haar als aanbevoel: ik prees de goedheid van uw hart, maar begreep dat ik zo min de gelegenheid, als de vereischen bezat om haar ooit eenige goede diensten te kunnen doen.

Weinige dagen daar na, (zeker door uw toedoen) gaf zij mij een allervriendelijkst bezoek: wat zal ik zeggen? ik vond haar nog dat zelfde lieve beminnelijke meisje, dat zij beloofde te zijn, toen zij een kind was: openhartig, eenvoudig, minzaam, geen zweemzel van die zogenaamde meerderheid die haar stand in de wereld boven den mijnen verschoonelijk zoude kunnen maaken: maar ook los, onbedacht, praatachtig, zeer levendig, en geheel onkundig van zulke kundigheden als men mag verwachten van iemand die de gelegenheid had, om alles te leeren, 't welk eene aanzienlijke rijklijke opvoeding kan verschaffen: dit deerde mij; en dies te meer, om dat ik haar hart zo goed, zo onnozel, zo nog geheel en al in den staat der natuur bevond! wat jammer is het, dacht ik, dat deeze beminnelijke jonge juffrouw, zo verwaarloosd is! maar zij schijnt toch een gezond oordeel te hebben, en ziet schemerachtig, dat zij niet gelukkig is op dien weg, dien zij bewandelt, of liever gedachtenloos overloopt.

Zij verzocht mij dat ik haar ook eens wilde bezoeken; de beleefdheid, maar die niet alleen, deed mij in haar verzoek bewilligen: gevallig trof ik het dat zij alleen was: gij kwaamt een uur daarna, en dat uur had zij mij al zo veel verhaald, dat ik mij verbeeld, haar nu zo wel te kennen als gij haar kendet: ik zag dat gij veel gemeenzaamer met haar waart dan ik, doch ook tevens, dat zij voor mij niet onverschillig was,

dit vleide mij te meer, om dat ik indedaad haar wenschte van eenig nut te kunnen worden.

De jonge Heer die kort daar aan binnen trad, scheen haar welkom, en een uwer bekende: eene mij ongewoone nieuwsgierigheid, deed mij langer blijven dan mijn oogmerk was, toen ik daar kwam: het scheen mij toe dat hij, voor een vriend van 't huis, en met drie jonge meisjes alleen zijnde, waar van twee hem wel bekend waren, veel te verlegen was, of scheen: want zijn schalke uitkijk, en eene hem geheel onnatuurlijke gedwongenheid deden mij vermoeden, of zijn oogmerk ook ware, zig anders voortdoen dan hij indedaad is: dit kon in een' man van de wereld niet voordkomen, om dat hij daar een onbekend jong mensch ontmoette, die zig door niets, noch in gesprek, noch in kleeding onderscheidde van de twee andere jonge Juffrouwen, en gij, NAATJE, zult mij toegeeven, dat hij als op zijne hoede was: waar omtrent? dat weet ik nog niet te best: reden hier toe, zo als ik zeg, gaf ik hem in geene opzichte: ik sprak immers alleen over onverschillige zaaken, en gaf mij noch een zweem van wijsheid noch van ernsthaftigheid, zo weinig mijner jaaren passende: Juffrouw WILDSCHUT onderhieldt zig zo geheel met mij, dat zij denkelijk daar op geen acht sloeg; doch mij ontglipte dat niet: ik moet des veronderstellen dat hij een oogmerk had; en gij vroegt hem of hij in de buitenlucht ziek geworden was, of zijne oude zonden overdacht? (oude zonden en

de man is geloof ik geen vijf-en-twintig jaar!) neen antwoordde zij, Mejuffrouw ik doe niets dan toeluisteren: men hoort, (er zachter bijvoegende,) zo weinig jonge Dames, die zo wèl spreken! ik begreep dat dit een compliment was, en zei er niets op: misschien is zijn geheel gedrag eene fijne vleierij voor den smaak van Juffrouw WILDSCHUT, die zig met zo veel hartelijkheid omtrent mij bezig hieldt! wat zegt gij er van; gij kent hem zeker van nabij: ten minste dit besluit ik uit uwe vraag.

Het is zo zeer tegen mijn' aart, als strijdig met mijnen pligt, iemand die ik in 't geheel niet ken, van het minste kwaad te verdenken, en ik zou het mij zelve vergeeven van dezen Heer ongunstig te denken, zo ik hem niet eeniger maate in betrekking tot onze lieve goede vriendin WILDSCHUT beschouwde, en reden meende te hebben, uit het character van Mevrouw WILDSCHUT te moeten opmaaken, dat zo een behaagelijk jongman ligtlijk haare gunst zal winnen of reeds zal gewonnen hebben.

Men praat thans veel van phisionomie, en van phisionomiekennis: ik geef mij niet uit voor iemand die daar zeer in ervaren is, en ook ik ben nog veel te jong om daarin zeer bedreven te kunnen zijn; maar mij dunkt dat er iet in den opslag zijner oogen is, 't welk niets vrij, niets opens aanduidt: onder eene schijnbaare gerustheid zag ik iets beangsts: hij heeft, dunkt mij, een plan 't welk

hij verbergt: hij heeft, hoe zal ik het noemen, te veel en te weinig aandacht voor KEETJE; zij behandelde hem ook veel te onachtzaam om zo vreemd van hem te zijn als men wel uiterlijk zoude vermoeden: dit alles laat ik u beoordeelen, en beslis niets het minste: maar mij dunkt dat gij die zo vrij en gemeenzaam met haar zijt, niets meer dan uw' pligt doen zoudt, indien gij hem nader wildet waarneemen: de gelegenheid daartoe kan u niet ontbreken; voor mij is zulks geheel onmogelijk: zo gij Juffrouw WILDSCHUT waarlijk bemint, zult gij mijne aanspooring niet behoeven: ware ik in uwe omstandigheden, in uwe levenswijs, mij dunkt ik zou niets liever onderneemen, en veel meer vertrouwen stellen in mijne zucht voor haar dan wel in mijne talenten: zelden zal ik haar zien dewijl mijne moeder, op aanstaan mijns vaders, beslooten heeft voor eenige maanden naar haar geboorteplaats te vertrekken: onze doctor gelooft dat zij de oorzaak haarer onophoudelijke ziekelijkheid te danken hebbe aan een lucht die zij nooit zal kunnen verdraagen: dit is zeker dat zij, zo lang zij te *Amsterdam* woonde, geen week aan één gezond was: mijn vader heeft daarom in de provincie *Utrecht* een aangenaam buitenhuis gehuurd, en daar gaan wij, mijn moeder en ik, aanstaande week naar toe: mijn vader kan daar, zonder verzuim zijner zaaken bijna alle week bij ons komen, en een paar dagen blijven: misschien zal de fraaiheid van het oord u ook nog wel eens uitno-

digen om hier te komen; zo gij niet te zeer aan de stad gehecht zijt.

Onderwijl laat ik Juffrouw WILDSCHUT uwer zorg aanbevelen: poog den invloed dien gij ééns op haar geest had, te herwinnen, en dan zult gij haar onbeschrijfelijk nuttig zijn kunnen.

Kent gij Juffrouw DE GROOT niet NAATJE? mijn vader spreekt met zo veel achting over haar! mij dunkt gij moest Juffrouw KEETJE dikwijls met u neemen als gij haar bezoekt: zij woont in onze buurt: het is waarschijnlijk dat gij haar wel kent.

Als ik buiten ben zal ik nu en dan eens aan KEETJE en aan u schrijven: gij hebt uw antwoord maar aan het huis van mijnen vader te laten brengen; hij zal mij dat wel spoedig doen geworden.

Gaarne schreef ik nog een weinig over uwe eigene omstandigheden, doch ik stel het uit tot dat ik Buiten ben, om dat mij nu daar toe den tijd ontbreekt: leef gezond en gelukkig, dit is de wensch

Uwer vriendin,

SARA SADELAAR.

PS. Mijn compliment aan Juffrouw WILDSCHUT: ik heb haar gezegd dat ik uit de stad ging.

Agt- en- zestigste brief.***Juffrouw Anna Hofman, aan Juffrouw Sara Sadelaar.*****HOOGSTGEACHTE TEDER GELIEFDE VRIENDIN!**

Mijn hart wil volstrekt dat mijne pen, u, hoewel ik u voor de eerstemaal schrijve, dus noeme; en dewijl gij onze vriendschap wel wilt vernieuwen, zie ik niets onredelijks in deezen wil: ik heb u op uw woord gevat, ziet gij! en dat, vermits ik nog al min of meer vrees, of gij, die mij denk ik alleen kent van mijnen minst aanbeveelbaaren kant, mogt terug gaan; vooral indien eenige bemoeiallen de kuur in het hoofd kregen en, met een voorkomen van belang in u, mogten vraagen: ‘of NAATJE HOFMAN wel de vriendin zijn moest van SAARTJE SADELAAR?’ dit zal nu zo gemakkelijk niet gaan, ziet gij! en HUME kan niet met meerder drift uitroepen: ‘Ik houde u, S.S. ROUSSEAU!’ als ik in mij zelf zeg: ‘Ik houde u, SAARTJE SADELAAR!’ ja, ja ik noem u tedergeliefde vriendin, en ik weet niet of de sentimenteelste vriendin wel een rijker, waardiger naam zoude kunnen uitdenken dan deeze: evenwel ik ben niet in 't allerminste sentimenteel, daar kunt

gij zo gerust op zijn, als gij zijn kunt op mijne oprechtheid, eene hoedanigheid die gij u nog wel kunt herinneren, dat mij zo natuurlijk is als mijn zucht om aangenaam te leeven: nu, daar afgestapt zijnde, zal ik mijn hart maar vrij en onbelemmerd laten voordraaten: o kind dat gebeurt zo zelden; en waarom? wel om dat de gelegenheid daartoe zo te hooi en te gras voorkomt: gij zult alles weeten; en hoe weinig gij daar aan ook hebbe, zal ik u evenwel daar nu eens verslag van doen: ééne conditie: gij moet niet zuinig zien om een hand vol letters meer of min; maak u evenwel gereed om mij eenige minuten aantehooren: zie kind, gij hebt Buiten niet heel veel te doen, en het leezen van een' brief, of een' courant, maakt somwijlen geene onaangenaame afleiding van de stille eenzelvige bezigheden die het Buitenleven ons aanbieden, wanneer men waarlijk de stad niet medesleept, zo als doorgaands de manier is: wel dan! ik zeide u, is 't niet zo? dat ik niet in het minste sentimenteel ben: dit zoudt gij misschien vermoedt hebben, van een wezen dat nu en dan wel eens een klein muziekstukjen componeert, en er de woorden bijmaakt: doch geloof mij, 't is zo niet; en, nog meer! ik houde niet van sentimenteele vriendinnen: de reden daar van zal ik (zo ik het niet vergeet) u ook al verhaalen: ik moest daar maar mede beginnen dunkt mij.

Weet dan, mijn kind, dat ik alle mijne zedelijke en alle mijne natuurlijke krachten brood no-

dig heb, zal ik het levensreisjen tamelijk goed doorkomen; en daarom zoude ik eene sobere verpligting hebben aan zulken die uit innerlijke ziellenliefde voor mij, die krachten poogden te ontzenuwen, enz., nu, daarbij komt ook nog dat mijne oogen; mijne, zeggen een halfdouzijn snoeshaanen, *schoone* oogen, mij veel te dierbaar zijn, om die bij alle wisjewasjes te doen overvloejen, en dat ik om toch beklaagd te worden, zulke kinderen zoude navolgen, die ter bereiking van dit zelfde oogmerk, als zij niet genoeg over een stoot of duw beklaagd worden, het op een krijten zetten.

Om recht aangenaam te kunnen weezen, moet het weldaadig, medelijdend, hulplievend hart de bron zijn, en geenzins een verhoeteld, zwak, verslapt zenuwstelzel: traanen die uit het hart opwazemen zijn dierbaare blijken van menschlijkheid; maar die welke een ander beweegrad hebben beduiden niets; zij hebben geene waardij - *zeg dat ik het je gezegd heb*, plagt onze naaivrouw te zeggen; en de goede eerbaare oude vrijster had alle reden ter wereld, om te gelooven, dat CASSANDRA en zij, met opzicht der voorzegging, het zelfde lot getrokken hadden.

Ik was op het leezen van uwten brief blijde, zo al niet tot opspringens, immers tot dartelheid toe; en toen ik las dat gij mij uwe vriendschap aanbod, wel kind, gij bragt mij in de verzoeking om mij het air te geeven van eene *Duitsche Marquisin*, die

met den titel van *Genadige vrouw*, door een paar douzijn arme geruïneerde boeren naar 't hoofd gegooid wordt; of wilt gij, om wat meer vaderlandsch te spreken, als een piepjong getrouwd nuffen dat zig voor de eerste keer Mevrouw hoort noemen, wijl haar Heer en hoofd een Schepensplaats zal beslaan: ja ik was zo verheugd, kort gezegd, ik was geheel stilzwijgendheid, want mijn dartelheid ontstond alleen op den ontvangst uws lieven briefs: en, SAARTJE wat was ik in mijn tuin, toen ik bemerkte dat Madame *la Raison*, geen oog vol tegen mijne vreugd had intebrenge: dit besloot ik ten minsten, want zij is vrij genoeg met mij, om mij zeer koeltjes te zeggen zo als zij 't meent: nu, dat past eene zo staatige matrone die ons overtuigd heeft dat zij ons geluk behartigt.

Ik mag immers aan eene vriendin als gij zijt wel, (want dat is noodzaakelijk, indien gij mij zult kunnen beoordeelen,) een paar woorden over mijne ouders onder de roos inluisteren? ongetwijfeld! ik waag niets, en wat zou mij dan weêrhouden, daar het moet dienen om u, zo als ik zeg, in staat te stellen om mij wèl, dat is, juist, te beoordeelen?

Ik geloof niet dat er een paar beter, deugdzaamer, eenvoudiger menschen in de geheele bewoonde wereld kunnen aanwezig zijn, dan mijne geliefde ouders; zij hebben echter alleen die natuurlijke talenten die zij bezaten, ontwikkeld, welke

in hun beroep en stand noodzaakelijk zijn, zulke die den koopman en de braave huismoeder vormen: alle de overige liggen of nog in hunne bekleedzels wel diep ingewikkeld, of zijn misschien door zorg, en bezigheden geheel in hunne kleinste kiemtjens verstikt: maar deeze zelfde ouders onderscheiden zig van veelen, hen voor 't overige gelijk, daar in, dat zij de ambitie hadden om hunne eenige dochter, waar van veelen hunner buuren en bekenden voorgaven, dat zij veel verstand en geest, en zo al voord, bezat, meer op te laten voeden als een' zoon, dan wel als eene dochter in hunnen stand: ik had, zo als verre de meeste kinderen, een grooten trek in leezen; ook op deeze mijne nieuwsgierigheid, want meer was het niet, was men niet weinig grootsch, en men gaf mij, onze middelen en staat in de wereld in acht genomen zijnde, daar toe veel te veel gelegenheid, ik kreeg er een hebbelijkheid toe; en dewijl niemand die lust bestuurde, las ik alles wat ik maar grijpen en vangen kon: gelukkig, waarlijk! dat ik geen' zin had in slechte boeken, ook als mij die bij geval in handen vielen; dit is zeker waar, SAARTJE, en het is maar gelukkig: veelen die aan ons huis kwamen waren slim, of gek genoeg, om mijn' vader toetestaan dat ik een wonder van een meisje was: eenigen handelden wel ter goeder trouw, maar echter met even weinig oordeel; want nu stonden alle hunne boeken aan mijne bevelen, en somwijlen vereerde men mij zulke boe-

ken, wier kostbaarheid oorzaak was dat ik die niet konde bekomen: daar bedankte ik dan wel eens voor met een' brief, of met een *zoet versjen*; dit maakte mij al meer in mijn kleine wereld bekend; men prees de schoone letters; de zuiverheid van taal, en zeide dat er van zo een meisjen iet zoude te maaken zijn, indien zij in goede handen viel: dit *indien*, ziet gij, is nog al zo iet? dit bekend worden had tweeërlei uitwerkzels voor mij; eerst, dat de bijeenkomsten met mijne buurtjens en speelnoodjens mij laf en verveelend voorkwamen: ik kon, (dat was het maar kind,) ik kon mij in de kamer niet langer dan een halfuur, zie dat was het uiterste, bezighouden, met praaten, over Haarlemsche potjens om stoelen te wrijven; over een kous, over een brussels kantjen, een inzoet hondjen van een lintjen, al nam ik er zelf een el gaas en blonde bij te baat: ik kon in 't geheel niet meê snappen over meiden en schoonmaaksters: met de eersten leefde ik in eenen diepen vrede, en met de overigen bemoeide ik mij zo weinig dat het geen noemens waard was: het gezelschap der mannen smaakte mij des, in vergelijking, veel meerder; al praatten die dan ook alleen over negotie, over staatszaaken, ja zelfs over den oorlog: dit bragt mij des natuurlijk meer bij mijns vaders dan bij mijns moeders goede vrienden in gezelschap: het tweede uitwerkzel was dit: vermids ik meer aangekweekte talenten en verkregene kundigheid bezat, dat ik ook veel meer smaaks vond in oefeningen

van den geest, dan wel in vrouwlijke bezigheden: niet dat ik kleine gedachten had van mijne sexe, of haare bezigheden beneden mij zoude gesteld hebben; integendeel! ik wilde geheel en al vrouw blijven: ja zelfs in mijne kleding en in mijne uitspanningen: gij weet nog wel, SAARTJE, dat ik vrij handig en naarstig was, en dat indien gij, goed, lief schepzel! meermaals mijn taak afmaaktet, zulks alleen ontstond om dat ik de zelfde *behoefte* had tot leezen, tot muziceeren, tot tekenen enz., als een oude pijlaarbijtster tot lasteren en verdoemen van alle mooije lieve jonge vrouwen en meisjens: meer kan ik daar niet van zeggen: maar aan wie heb ik deeze (men zegge wat men wil,) onnatuurlijke behoefte te wijten?

Deeze smaak, deeze talenten hebben mij, 't is waar eenigen roem, eenige oplettendheid en onderscheiding bij de andere sexe verworven; maar in mijn huis veele, en gestadige verdrietelijkheden veroorzaakt: mijne lieve moeder wil nu volstrekt dat ik alles doe waarvan men mij nooit ernstig sprak, en men verbiedt mij alles wat men, uit eigen glorie aangezet, mij heeft doen leeren; kort gezegd, men wil nu maajen dat men niet gezaaid heeft.

Toen ik veertien jaar was, verhaalde men, ieder die het hooren wilde, al deed het verhaal de beleefde toehoorders ook geeuwen van verveeling, dat nam men zo nauw niet, welke boeken hunne dochter las; *en* welk eene ongelooflijke memorie

zij had; *en* hoe kostelijk ik schreef; *en* hoe aartig ik een landschapjen tekende; *en* hoe allerliefst ik begon te zingen; *en* in hoe weinig tijds ik eene allemande had leeren dansen; *en* welke mooie verzen ik maakte; *en* hoe fraai een brief ik kon schrijven, enz. enz. (de enz. verdubbeld.)

Beeft, en schrikt gij mijne SAARTJE nu niet voor mij? was ik niet in (doods) gevaar om de zotste en belagchelijkste pedantste wijsneus te worden die ooit verstandige lieden ter bespotting was? beken het maar rechtuit: zeg ja, en driewerf ja: maar gelukkig was dit zo niet; en dit kwam bij mij veel meer uit vrolijke luchthartigheid, uit eene groote maate van gezondheid en levensgeesten voort, dan wel uit te vernuftige overtuiging, dat ik nog niets was en misschien nooit iet zoude worden, dan misschien eene zeer dagelijksche rijmster, en broddelaarster in de fraaje kunsten: hier bij kwam ook, gelukkig, ter mijner hulpe eene natuurlijke grootschheid die mij geduurig verder, verder wees.

En nu, nu ik eenig nut zoude kunnen ontvangen uit mijne oefeningen van den geest; nu, nu mijn smaak zo vast geground en gegroeid is als de zwaarste eikenboom in het *Seister-bosch*, of de liefde voor het vaderland in den boezem eens vrijgeborenen en vrijgeblevenen mensch; nu bestraft men mij juist over het geene waar toe men mij met alle kracht gedreeven heeft! nu ben ik een papier-bekladster, een juffertjen dat alle man, (haar

ouders zelfs) te wijs is; nu was het veel beterdat ik onderkoufen en slaapmutzen voor mijn' vader breidde; de keuken bezorgde; de wasch aan een kant deed; (alle bezigheden waaraan ik voor twee jaar nog geen hand of vinger slaan mogt,) dan dat ik mij met alle die wisjewasjens van leezen schrijven, enz., ophieldt: nu begint men mij te vraagen waar van ik, als mijne ouders dood zijn, leeven zal? of ik denk dat zij mij schatten zullen nalaatèn? nu beklagt men den man die mij neemen zal, hoe wel ik u betuig, dat ik mij denkelyk nooit zal *laaten neemen*, maar in mijn stille eenzaamheid mijn' weg ten einde gaan, en echter heb ik een grooten hekel aan het eerwaardige oude vrijsterschap; dit is, zult gij zeggen een contradictie, en ik zeg het ook, maar het is echter zo en niet anders.

Alle deeze zoete complimentjes dient men mij nog wel het overvloedigst mede, in het bijzijn van anderen, van zulke vrouwen, die uren aanéén met mijn goede moeder een jasje, of dood ouderwetsch quadrille speelen; bij vrouwen die zig een grooten roem willen verwerven door haare onkunde en volkomene onwetenheid.

Ik begrijp wel, dat alle deeze heerelyke vermaaningen en berispingen bij mijne ouders voordkomen uit liefde voor mijn tijdljik geluk; en dat vooräl mijn moeder deeze snaar niet zo altoos zoude aanroeren, indien zij hierdoor haare vriendinnen niet wilde toonen, dat zij haare dochter niet

meerder goedkeurt in haare verkiezingen, dan zij zelven haar goedkeuren: doch dit neemt het astige niet weg van mijnen toestand; en dies te minder, om dat ik leevendig besef dat ik niets anders geworden ben, *dan het geen men van mij heeft willen maaken*; ongelukkig, dat de Natuur hunne poogingen niet geheel en al overhoop gewerkt heeft! dat ik lessen kreeg zonder aandacht of lust, om dat ik er geene geschiktheid toe had: hoe gelukkig zoude ik nu niet zijn, met zulke liefhebbende, en mij zo lieve en waardige ouders! ik zou anders kousen en slaapmutzen breiën, in de keuken omzwarrelen, met de meiden krakeelen, met de stijfster en strijkster in vertrouwen over de wasch, met de schoonmaakster over het uithaalen, ja met de groenvrouw over een kropslaadjen kunnen spreken, en alles zou dan wèl zijn: nu begrijpt gij ook wel, dat ik veel meer uithuizig ben dan ik zelve uit eigener verkiezing zijn zoude? zie hier nog eene reden van: ik ben dikwijls in gevaar om iet te zeggen of te antwoorden waarop ieder buiten mij recht heeft om te zeggen, als mijne ouders mij op deeze wijs vermoejen: maar het gevaar daartoe kan somwijlen zo groot zijn dat ik schielijk mij aankleed, en uitga; of eens omwandel, tot dat ik koelbloedig genoeg ben om met alle kinderlijk geduld dien zelfden ziegezang te kunnen aanhooren.

Mijne zorgvuldige moeder is ook, (tusschen ons,) eene dier vrouwen, waarvoor nooit iets goed is, ten zij zij zelve het doe, en die volstrekt

ook alles zelve doen wil: zo dikwijls ik nu mijn goede best wil doen, want waarlijk ik bemin mijn moeder uittermaate, dan is 't: 'Laat dat toch maar staan, NAATJE, 't zal toch verkeerd zijn, en ik doe liefst mijn' dingetjens zelve: daar hebt gij immers geen verstand van?' van, bij voorbeeld, de theekopjens aftewasschen! 'toe, ga jij maar uit den weg; ga jij maar naar je kamer; heb je niet weêr wat te leezen, of te schrijven?' zulke gezegden doen mij wel eens met mijn eene oog lagchen, en met mijn ander oog weenen: dan komt mijn vader, en het is: 'Waar is NAATJE?' - 'Och die is op haar kamer; wat weet ik dat zo net?' - 'En waarom helpt zij u niet?' - 'Wat zou *zij* helpen? *zij* heeft nergens verstand van dan van haar boeken' - (dan schreeuwt mijn vader aan de trap:) 'Jongejuffrouw! zou jij niet beter doen dat je jou braave moeder wat hielp, dan zo den tijd te verbeuzelen met dat dit en datze leezen? ik zal nog eens al de vodden op een verkooping doen.' enz. enz.: dit kleine staaltjen zij genoeg mijne vriendin, om u te doen begrijpen, hoe aangenaam ik het heb; en dat alleen om dat mijne ouders mij op eene wijze hebben opgevoed, die geheel andere gevolgen had dan zij vooruit zagen: ik ontloop dan, of verschrijf en ver lees mijn verdriet.

Nu begrijpt gij, mijne vriendin, veele dingen die vóór gij den steutel bad u zeer duister moesten voorkomen: mijn uithuizig leven, bij voorbeeld,

is geen gevolg van mijn smaak; het is alleen een toevlugt in den nood: nu kunt gij ook beseffen dat ik zo verbaasd veel niet van u in verkiezingen verschil dan het uiterlijk schijnt; dat gij in huis leeft om de zelfde reden waarom ik daar geduurig uitloop: gij vind daar in uw geluk, en ik zoek eene voor mij noodzaaklijke afleiding in gezelschappen, daar ik even weinig wezenlijk genoeg vind dan voor u mogelijk zijn zoude: maar hoe veel aangenaamer is uw lot in dit opzicht! geloof evenwel niet, dat ik over mijne ouders klaag; zij meenden het altoos wèl met mij: het is maar jammer dat zij, toen ik als wasch in hunne handen was, mij niet zo gekneed en geplamot hebben dat zij nu hun evenbeeld in hunne eenige dochter kunnen beminnen: zo men mij immers niet had aangezet, ik zou zeker wel nooit uitsteekend dom en onkundig geweest zijn, maar ik zou ook nooit zulk een alles overheerschenden smaak gekreegen hebben, in alles wat voor een meisje in mijne omstandigheden bijster te onpas komt: somwijlen neem ik half het besluit, en dat alleen om mijne ouders te believeen, om mij met geweld in mijn zucht tot oefeningen van den geest, en het beoefenen van eenige fraaje talenten tegen te gaan; doch of het mij niet recht ernst is, dan of het voor mij te laat is om te veranderen, ik blijfs zo al voord leeven: ik weet wel, drt ik na mijner ouderen dood niet rijk zijn zal, doch ik ben niet instaat om het denkbeeld van hun verlies te draa-

gen; dit maakt mij zo treurig, dat ik werkeloos zit en noch denken noch bedrijven kan.... maar het word tijd om u over onze vriendin WILDSCHUT te onderhouden.

Weldra kwam ik in haar gezelschap, en ik had de eer om haar te behaagen: is het niet een groote eer denkt gij, te behaagen aan eene vrij aanzienlijke, (immers schatrijke) jonge dame?

Niet aloos zegt gij, en ik wil in deezen gaarne uwe echo zijn: rijkdom en aanzien, zijn niet onbestaanbaar met agtings- en beminnenswaardige hoedanigheden, doch zij gaan wat zeldzaam met elkander den levensweg door.

Gij hebt KEETJE zo naauwkeurig beschreeven dat ik er maar weinig trekken heb bijtevoegen; alles wat gij goeds van haar gezegd hebt is volstrekt waarheid: maar ik bedroog mij grootlijks omtrent de beweegreden die zij had in mij zo te zoeken en te onderscheiden: ik dacht: KEETJE WILDSCHUT zal gehoord hebben dat ik niet dom, en eene liefhebster van leezen ben: gelijk zoekt gelijk: zij vind misschien haar slag zo niet onder haare goede bekenden: het is des zeer wèl te begrijpen, dat zij mij, die beter met haar instemt, uitkiest: maar ik rekende zonder den waard, en zag weldra dat zij zo weinig de behoefte had om eene vriendin te hebben, als de minste lust tot iet wat ook, van dat geene waardoor ik bekend geworden was: zij hield mij om mijne blijgeestigheid en om dat zij

geloofde dat ik in staat zijn zoude haar den traagen tijd aangenaam te helpen doorlagchen: slapperloot, SAARTJE! wat vernederde mij dit! En misschien zoude ik dit haar ook niet eens zo gemakkelijk vergeeven hebben, indien ik niet ontdekt hadde, dat zij ter goeder trouwe gehandeld heeft: nu waren wij voort onafscheibaar, en dewijl Mevrouw WILDSCHUT mij bijzonder wèl ontving, en geduurig liet verzoeken, slenterde ik overal met KEETJE heen; en ik kreeg deel in veele zulke vermaaken die voor mij te kostbaar zouden gebleven zijn: mijne ouders, die doorgaands wat grommelden over mijn uitvliegen, konden evenwel een vonk van grootschheid niet geheel uitblusschen: *om* dat (N.B.) hunne dochter zo gezocht en bemind was aan het fatsoenlijk huis van den Heere WILDSCHUT: misschien kwam er wel een weinigjen uitzicht op eigen voordeel in hunne affaire bij.

KEETJE is een dier meisjens, die voor eene spikspelder nieuwe vriendin, eene maatlooze genegenheid heeft, niet in gegrondheid, maar in oppervlakte: het was des genoeg voor haar te weten wat ik wenschte, om mij het zelve te bezorgen: alle aanzienlijke bijeenkomsten van vermaak bezochten wij; alles wat fraai, kunstig en zeldzaam is in de meeste Cabinetten, gaf zij, zelve daar gebragt door andere jonge lieden, ter mijner beschouwing: ik trok onderwijl al het nut, en mijne geleidster had alle de uitgaven, en eenig tijdverdrijf: ik was haar ook zeer dankbaar, en zal zulks bestendig

blijven, maar verder kan ik het niet brengen: zij was zo beuzelachtig, zo veranderlijk, zo volkomen ongeschikt tot alles wat zij met en van mij zoude kunnen geleerd hebben, dat ik dat plan ter zijde lag; en misschien, uit erkentenis, haare kinderachtigheden, verspillingen, en kuurtjens te veel begunstigd heb: ik vond het zeer billijk dat ik mij somwijlen eenige uren verveelde met een meisje die mij zo een schat van redelijke en gezonde vermaakten verschaft had: zo ik des te beschuldigen ben, geduld! mijn oogmerk was niet kwaad.

Het kan ook zeer wel zijn, dat ik de geschiktheid niet had om haar waarlijk nuttig te kunnen wezen; dat ik geen genoegzaam vermogen bij haar had; om dat zij zelve mij niet dan van mijne luchthartigste zijde konde beoordeelen: en dit is eene der beweegredenen waarom ik haar u heb aanbevolen: zij zal van u hooren willen dat zij van mij niet wil hooren; zij beschouwt u geheel boven haar geplaatst; gij hebt (immers zo lang het duurt,) het recht, om haar met uwe lieve bescheidenheid alles te mogen zeggen, wat gij noodig zult oordeelen; dit kan ik u verzekeren, dat zij misschien u ook moede zal worden, maar altoos liefhebben en hoogachten, en gij zult haar nooit kunnen beschuldigen van die zo zotte als algemeene trotschheid waardoor veele nuffens van haar stand en rijkdom, zig bij verstandige lieden zo belagchelijk maaken; ik zeg niet, dat dit bij haar uit een verstandig beginzel ontspruit; ik vermoed zelfs

dat het bij haar een gevolg is dier verwaarloosde opvoeding, welke zij zo wel door het voorbeeld, als door de manier van denken haarer moeder, heeft aangeleerd: dit zij zo, de uitwerking is voor ons dezelfde: zij zal wel eens uit grilligheid, maar nooit uit hoogmoed, u wat ongelijk behandelen, doch op mij had zij in deezen nooit het geringste voordeel.

Onze groote en aanhoudende, zogenaamde vriendlijke, verkeerung, duurde niet lang, kon ook niet lang duuren: ik en alles wat ik haar bezorgen konde werd verbaasd schielijk oud; zij werd alles en gevolglijk ook mij hartlijk moede; dikwijls zaten wij bijéén zonder het gesprek levendig te kunnen houden, maar beiden schaamden wij ons een weinig dit zo openlijk te bekennen: gelukkig zo er de een of ander binnentrad; doch anders!... hoor, ik verveelde mij even zeer als zij zigzelve verveelde: wij zagen dikwijls steelswijze op ons horologie om te zien of het nog geen tijd van scheiden was: wij scheidden, en de volgende keer was het al weder het zelfde: nu begon ik eene pooging die mij mislukte; ik spande de paarden achter den wagen: ik trachtte haar smaak in leezen te doen krijgen, en dewijl ik zelve tamelijk goed lees, stelde ik haar voor, nu en dan een uur te leezen, *als wij eens niets te praaten zouden hebben*: dat ging, want het was wat nieuws, een paar keeren nog al wèl; doch hield geen' stand: kort gezegd, ik heb KEETJE WILDSCHUT gelaten zo als ik KEETJE WILDSCHUT gevonden heb.

Ondertusschen kreeg zij een heele reeks van aanbidders die doodlijk verliefd waren op haar geld, en weinig in staat om op iet anders in haar te verlieven: de meesten stonden echter toe dat zij een heel mooi malootjen was: ik zonder van die uit den Heer VAN VEEN, een jongeling van goede beginzels, een goed gedrag, een goed fortuin, en mooi genoeg voor een' man; doch KEETJE had zo weinig genegenheid voor den eenen als voor den anderen; en misschien het minst voor iemand die haar best verdiende: ik zal u evenwel misschien doen glimplachen als ik u zeg dat DE GROOT, bekend om zijne geleerde gekheid, ook aanslag op haar maakte... maar daarover wel eens tusschen ons wat meerder; gij kent den quidam niet genoeg: ik die indedaad het grootste belang blijf stellen in haar geluk, zag al dit gezwerm met gerustheid aan, doch sedert de knaap dien gij daar gezien hebt, jagt op haar maakte, blijft mij de wacht, (als haar waare vriendin,) aanbevolen.

Gij mijne vriendin! gij hebt hem wèl waargenomen en mij is hij nooit ontslipt: hij is het geen men een man van de mode, van de groote wereld noemt, en zo verheven boven het geen hij Godsdienstige vooroordeelen, als zedelijke zotternijen acht: ik maak niet alleen geene zwarigheid, maar zelfs, ik maak mij een' pligt om hem te ontmaskeren, zo dra ik bemerk dat hij onze vriendin zoude in 't net kunnen krijgen: ik zal daartoe niets verzui-

men, en dewijl ik geen' invloed op haar heb om haar ten beste te kunnen raaden, zal ik op het een of ander middel moeten bedacht zijn.

Zedert deeze laatste dagen is zij minder onverschillig voor hem, en dit zult gij begrijpen kunnen als ik u zeg dat de Heer WILDSCHUT haar over hem onderhouden heeft, en wel met afkeuring van hem: kan er ooit iet zo gelukkig voor hem gebeuren? nu kan, ja, ik vrees, nu moet hij gevaarlijk voor haar worden; nu zal zij op hem letten, en, helaas! niets ontdekken dan dat hij een schoon, wèl gemaakt, wèl gemanierd, wèl bespraakt man is; een man van fatsoen, de lieveling der meeste vrouwen; en dat nog meer gewigts aan dit alles zal geeven - niet rijk! zij zal nu, of uit de zucht om tegentespreken, of uit een schijnbaar beginzel van billijkheid hem onderscheiden; hij, zo loos en zo op zijne hoede, zal zig daarvan bedienen; en zo wij het niet handig beletten, zal dit lieve, mooje, goedaartige, verwaarloosde meisjen, weldra in de magt zijn van een zedeloos figuur, wiens fortuin alleen in het gelukkig spelen gegrond is; en, zij zal moeten geteld worden onder dat groot getal ongelukkige vrouwen, die in onwaardige handen gevallen zijn, verstrikt door zulke lokaazen als hij haar zal voorwerpen.

Zijn schaamteloos brief aan mij, heeft ook een beginsel van wraak in mij ontwikkeld; want de verontwaardiging en de vernedering welke die brief mij heeft veroorzaakt, zijn onbeschrijve-

lijk^(*): lees en oordeel: ik moet u nog al meer schrijven.

Eergisteren liet KEETJE mij verzoeken thee te komen drinken: ik ging, hoopende wel eenige ontdekking te zullen doen: ik vond Mevrouw in eene ongemeene drukte, en KEETJE, ziende dat ik daar eenige aandacht op sloeg, zei mij; mijne moeder laat een paar kamers in orde brengen voor eene dame die bij ons komt logeeren; raad eens wie?

IK. Dat is niet makkelijk te raaden; misschien wel de groote vriendin van die Mevrouw te *Rotterdam*, die zo gaarne op verkoopingën gaat; ei hoe heet zij ook nu?

ZIJ. Mevrouw RICHTERS?

IK. Ja Mevrouw RICHTERS: heden! ik zal zeer benieuwd zijn om haar te zien, dunkt mij: Mevrouw WILDSCHUT heeft ons zo veel van haar verteld, en de groote verkooping in het oude Heeren logement zal haar hier brengen.

ZIJ. Neen, dat raadt gij niet: ô het is een geheel andere Dame.

IK. Is zij getrouwd?

ZIJ. Ja.

IK. En woont zij in Holland?

ZIJ. Neen zij woont te - in -

IK. O dan weet ik het wel: Mevrouw STAMHORST! wat verlang ik om uwe Tante BETJE te

(*) Die brief is niet uitgegeven.

zien: men spreekt van haar met zo veel lofs, en gij zelve zult verblijd zijn zo eene lieve Tante te zien; want gij houdt zeer veel van haar: komt Juffrouw BETJE ook mede? dat zal een aangename tijd voor ons zijn.

ZIJ. Gij raadt het alweêr niet: maar het is eene mooje, verstandige, jonge vrouw van fatsoen.

IK. En zeg mij dan wie; ik kan het niet raaden.

ZIJ. Mevrouw LENTING.

IK. Mevrouw LENTING!

ZIJ. Mevrouw LENTING zelve; verwondert u dit zo zeer?

IK. Dat kan ik juist niet zeggen, ik weet dat haar Broeder zeer diep in de gunst van Mevrouw uwe moeder staat.

ZIJ. En daar hebt gij niets tegen?

IK. Ik? wat vraag is dat! [nu was ik op mijne hoede.]

ZIJ. Ja, hij heeft Mama een' brief voorgelezen; die Zuster van hem moet in de stad komen om een' doctor te consulteeren; en Mama heeft haar huis aangeboden.

IK. ô Mevrouw WILDSCHUT is de goedheid zelve! ik ken haar aan deezzen trek van welwillendheid.

Daar op kwam Mevrouw, en verhaalde mij het zelfde, er bijvoegende (goede braave vrouw!) dat men niet alleen voor zig zelve leefde, en dat zij groot behuist was, en dat zij wel wat

voor dat *boelige* was, en nog een vijf-en-twintig *wassen*.

IK. Ja, Mevrouw, dat zal nog wat levendigheid veroorzaken; een zieke vrouw in huis geeft altoos drukte: (wat zou ik veel gezegd hebben!)

MEVROUW. En ik hoop Juffrouw HOFMAN, dat gij veel bij ons zult komen? want men heeft altoos graag vrolijke menschen: zie ik hou niet van die staatige lieden: wel lieve God! dat zou bedroefd zijn, dat een mensch om zo te zeggen niet zou mogen lagchen zonder zig te bezondigen! wat zeg jij er van?

IK. ô Mevrouw ik geloofde nooit dat een zuur gezicht een kenmerk van deugd en Godzaligheid, of een vrolijk gelaat een teken van verworpenheid is: enz.

Ik nam zo dra ik kon afscheid om u vliegend te schrijven; deel mij over alles uwe gedachten mede, en geloof dat niemand in de wijde wereld u meerder acht en bemint dan

Uwe oprechte vriendin

NAATJE.

PS. Ik zal deezen aan uw huis laten brengen. Mijne eerbiedige groet aan uwe waardige moeder.

Negen- en- zestigste brief.***Mevrouw CHRISTINA LENTING, aan Mevrouw FRANCINA WILDSCHUT.*****MEVROUW!**

Mijn geliefde Broeder heeft mij uwe vereerende uitnodiging medegedeeld: mijn oogmerk was ook om u terstond eene dankbare betuiging daar omtrent te doen; doch gisteren toen ik mij daartoe zoude bepaald hebben, was ik verplicht om de geheele Regeering en eenigen van den omliggenden adel bij mij een groot dinée en soupée te geeven, zijnde mijn man daar sterk op gesteld, en gij weet, Mevrouw! dat een man meester in zijn huis is, en wij in zulke gevallen alleen den post van huishoudsters, die het fatsoen van het huis ophouden, moeten bekleeden: dit is de reden Mevrouw dat ik nu eerst schrijf: hoe beschaafd is waare goedhartigheid! en waar vindt men die toch dan onder die lieden zo wèl opgevoed, en in zulke ruime omstandigheden, waarin gij, Mevrouw, u geplaatst vindt?

Zo mijn man niet met zijne amtsbezigheden derwijze bezwaard en bezet ware, dat hij ten minsten eens een paar dagen voor zig zelve, (dat is voor mij,) had, hoe gaarne zoude hij mij

brengen! doch hoe leed mij zulks zij, dit kan niet, en dit wist ik vóór ik besloot om van staat te veranderen: ik zoude zijne goedheid zeer slecht beantwoorden indien ik zijn dringend verzoek om een consult inteneemen, langer weêrstond: ik zal des gebruik maaken van uwe goedheid Mevrouw, en mijn' Broeder schrijven dat hij mij haale: gelukkig voor mij dat hij het amt waarop hij reeds een jaar wachtte nog niet heeft: dan zal hij wat meer te doen hebben dan een paar klerken te betaalen, en het geld in zijn beurs te steeken: over dat alles als wij wat meer kennis gemaakt hebben.

Ja wel Mevrouw heb ik hier, (die in den *Haag* aanzienlijk werd opgevoed,) ellendig gezelschap: mijn Broeder heeft mij ook in dit stuk uwe gevoelens medegedeeld, en dus in staat gesteld om daarover iet te melden: de lieden zijn wèl en goed en eerlijk geloof ik, doch dat alles is beter voor hen dan voor mij: de adel dat is nog zo wat, en ik kan hem dulden wijl het in mijn magt is hem te verpligten, en er met mij geen airs neemen is, anders is er niets, naar mijne gedachte, zo onaangenaam als de verkeering met lieden die zig lieden van geboorte noemen, en hunne zotheden en gebreken niet geleerd hebben te bedekken, onder eene hoofsche welgemanierdheid: alles mishaaft mij hier, tot de uitspraak toe: de burgerlieden zijn stijf, onkundig, hebben geen begrip wat het zij de kunst der gezelligheid te oefenen: maar dewijl mijn man

Burgervader is, zou het mij zeer slecht staan mij trotsch tegen hen te gedraagen: onze gesprekken onder het theedrinken gaan meestal over het nieuws in de courant en in de stad, over maaken en breeken, bij geval over het vertrek of beroep van een' Predikant, het verliezen van Diacons en Ouderlingen, en hoewel dit voor deeze menschen wonderbaar stichtelijk zij, kunt gij wel denken Mevrouw, dat zulks mij niet zonderling behaagt: er loopt nu en dan wel eens een trekjen van laster of kwaadsprekendheid onder; doch het is niet fijn genoeg voor mij: deeze vrouwen blijven mij ook zo geheel en al vreemd; ik kan mij niet gewennen aan haare hoog gekleurde groot gebloemde japonnen, kneepmutsjens en muilen; somwijlen, indien onze eerwaardens daar bij zijn, spreekt men over het Woord en de eigen bevindingen: mijn oordeel over het eene en mijne kundigheden noopens het andere, houde ik, wel is waar, voor mij, doch ik moet evenwel toeluisteren.

Dit is het niet al, Mevrouw! sedert men gist dat ik in eenen gezegenden staat ben, praat men mij over de opvoeding en bezorging der kinderen; van heete wel digt toegeslooten kraamkamers, (want men is hier nog wel eene eeuw ten achteren,) stijf ingezwachtelde kleintjens, wiegen, zingende bakers, babbelende wijven, *wijze* vrouwen, enz. leg ik er tegen in, dan is 't: 'Nu! Mevrouw is eene nieuwmodische moeder'... maar genoeg van dit alles: het is alleen om u te toonen

dat ik zeer naar gezelschap heb: en mijn Burgemeester, die om de dood niet hout van oude paalen te verzetten, keurt dit alles goed; ik zal, denk ik, om mijn' zin te krijgen, alle de faculteiten der medicijnen attestatiën dienen te verzoeken.

Hoe verlang ik, Mevrouw! om uwe bekoorelijke dochter te zien! mijn Broeder spreekt van haar op eene wijze die hem eere doet, wijl zij getuigen draagt van zijnen goeden smaak en keurig oog: gelukkige jonge Juffrouw! opgevoed door eene zo moederlijke vriendin!

Het denkbeeld alleen dat ik de eere zal hebben u beiden te zien, maakt mij reeds een weinig beter: mijn man moet om zaaken, zijn amt betreffende, vrijdag morgen van huis, hij zal mij brengen tot..., en daar zal mijn Broeder mij komen afhaalen: ik zal mijne kamenier en maar één' knecht medebrengen, om u toch niet meer overlast te doen dan noodig zij in mijn geval.

Neen, Mevrouw, ik lees niet, ik heb wel andere zaaken te verrichten, en sedert ik getrouwd ben, schrijf ik geen meer brieven, zo dat, in dit stuk hebben wij den zelfden smaak: trouwens dit is den eigen smaak der meeste vrouwen, die zeer wèl begrijpen dat het haare bezigheid niet zijn kan, en dat het oneindig beter voor haar is een witte kous te breiën, (die zij niet noodig heeft,) dan alle daag een uur met leezen haare oogen te bederven.

Ik ben met de grootste achting, en na mijn compliment aan den Heere en Mejuffrouw WILDSCHUT.

MEVROUW!

Uwe ootmoedige dienaress,

C. LENTING.

Geboren VAN ARKEL.

Zeventigste brief.

Mevrouw LENTING, aan haaren Broeder.

Het was waarlijk wel der peine waardig, mijn lieve HEIN! om mij twee zulke vergiftig lange brieven te schrijven, eenig en alleen om mij een nieuwtjen medetedeelen dat mij zo volmaakt onverschillig is als dat, bij voorbeeld de witte olifant van den grooten Mogol overleden is: gij zijt toch een armhartige kwant! dat zaagt, dat zaagt, en dat herzaagt eeuwig, en onophoudelijk op het zelfde stuk! er zijn wel eenige levendige trekken van vernuft en verbeeldingskracht in uwe epistels; doch gij zijt ook al de waare Jan-klaa-

sen in het briefschrijven niet: ik weet zo altoos voor af dat gij eene geestigheid in de mouw hebt, en kan bijnaar vooruit zeggen hoe gij eene zegging wilt wenden: gij maakt door op de zelfde wijs te snappen overal opgang: geen wonder! gij zijt zulk een mooje jongen, dat alle meisjens en alle jongachtige vrouwen met u vooringenomen zijn; zij zien veel meer hoe gij iet zegt, dan zij wel hooren wat gij zegt.

Geloofdet gij dan, in ernst, dat ik nog aan dien lastigen pedant dacht, na dat gij mij van hem ontslagen had? of denkt gij dat het mij scheelen kan wie de uil is die hem medeneemt, of uit welke beweegreden? maar ik hou mij zelve ook veel te lang op bij dit beuzelachtig onderwerp: de streek die gij mij omtrent hem geeft is beneden mijn aandacht, zo als alles is dat mij ongemaklijk zoude kunnen maaken: voor ik verder ga, een woord over Juffrouw ***; hoewel ik u daar reeds al meermaal over schreef.

Kan ik u voor mijn' Broeder erkennen, meent gij, zo het herdenken aan haar, u een oogenblik noodzaakt de pen neêrteleggen? ik neem uwe verschooning wel aan; ja gij waart jong, zeer jong, en voor zo verre is 't goed; doch na vier jaaren afwezigheid door een enkel gezegde: 'Dat gij geen hart hebt', dus uit het veld geslagen te worden! - loop, gij zijt een vod van een vent: gij die zo zwetst van uw ongelooft, en u zo beroemt alle vooroordeelen te hebben afgezwooren; gij

laat u door de herdenking van - dat zij u hartlijk lief had - dat zij u waarlijk beminde - magtig nog toe! dus treffen: ik heb het meermaals vermoed, dat uw ongeloof niet meerder gronds bij u had, dan moed bij een snoevend gasconjer: gij stoftet mij te veel: hier in gelijk aan sommige kwaadspreeksters, die tegen dit gebrek al te sterk en te herhaald uitvaaren, om niet in verdenking te komen bij lieden die wat meer kennis gemaakt hebben met het snood bedriegelijke hart.

Wat die goede trouw en die hartlijke liefde betreft; wisjewasjes, wartaal; en ook gij hebt haar ten minsten zes weken met de zelfde munt betaald: toen was uw fonds naar de maan; en wie kan u, zo als gij zegt, verpligten tot het onmogelijke?

Het was ook gek genoeg van u, om haar zo eene propositie te doen: zij kon u wel eens te laat berouwen: het was zeker uit een beginzel van trotschheid in u, gij moest toonen welk een bemind Heertjen gij waart, en hoe het fortuin u aanlachte: mij dunkt dat ik, in uw plaats zijnde, honderd ducaaten geeven wilde om dien brief terug te hebben: ik heb somwijlen geen geduld met u, en nu zal ik misschien mij daar nog mede moeten bemoejen: schaamt gij u niet dus gecatechiseerd te moeten worden, door eene jongere Zuster?

Ik moet lagchen, HEIN! als ik zie, hoe omstandig gij mijn les geeft omtrent drie even zotte

onkundige als onwetende Amsterdammers: hoe! ben ik dan niet gewoon door een' opslag van mijn doordringend oog tot op den bodem van zulke oppervlappige zielen, en ondiepe harten te zien?

Genie, HEINTJE, genie, en geen onderwijs doet bij mij alles af: met Juffrouw HOFMAN zal ik misschien wat meer moeite hebben, doch ik jaag mijn' geleigeest met schande uit zijnen dienst, indien hij mij niet behulpzaam is; en de baarlijke droes zelf zou er mede gemoeid zijn, indien ik een trotschgeestig burgermeisjen niet overmeesterde: haar moet ik krijgen door onderscheidingen, door fijne, hairfijne loftuigingen, door schijnbaare confidentiën, en door nog iet - doch dat houde ik voor mij.

En nu verzoek ik dat gij mij te af haalt: de Burgemeester, uitgestreeken als een klinkklare bruïgom, met het gouden gevest op zijde, zal bij mij in de koets zitten, tot dat gij zijne plaats inneemt en dan zal de Edel-Achtbaare zig in zijn forgon plaatzen en rijden - daar hij zelf wil: onderweg kunt gij uwe oogen een weinig verklaren, want ik breng mijne mooie kamenier niet mede, maar een spikspelder nieuw jong bruinetjen... Adieu! tot vrijdag

CHRISJE LENTING.

PS. De inleggende zal denk ik mij niet achteruit werken, in de gunst deezer halzen!

Een- en- zeventigste brief.***Juffrouw SARA SADELAAR, aan Juffrouw ANNA HOFMAN.*****WAARDE VRIENDIN!**

Ik kan u, zonder de minste vergrooing, zeggen, dat ik nooit een' brief ontving die mij zo aangenaam was, noch die mij zo veel deelneeming voor de schrijfster inboezemde: uw stijl, uwe denkwijze, uwe manier van verhaalen, alles behaagt mij even zeer; maar uwe edele gevoelens, zo ongemaakt daar door heen verspreid, hebben mijne vriendschap voor u zeer doen toeneemen.

Hoe weinig, mijne geliefde vriendin! heb ik u gekend! hoe weinig kennen zij u, die zig het recht aanmatigen om u te beoordeelen, ik mag wel zeggen, te veroordeelen! nooit heeft men u veel verstand, veele kundigheden, en veele onderscheidene talenten willen noch durven betwisten: dit was te wèl bekend; want hoe jong gij nog zijt, moest echter ieder verstandig man toestaan, dat gij niet veelen, over 't geheel genomen, uws gelijken had: maar hoe zijt gij van den anderen kant verongelijkt! hoe veele gebreken, hoe veele onvoegzaamheden schreef men u toe, die gij niet bezat,

noch bedreeft; ja die volstrekt tegen uw character strijden.

Zo men billijk had willen zijn, en evenwel over u praaten, had men dan niet behooren te zeggen: de jonge Juffrouw HOFMAN heeft te veel geest en aangename gaven; is te fraai, is te jong, is te inneemend, om niet overal bekend en gezocht te worden; zij verkeert met lieden meest allen boven haar in de maatschappij; zij wordt overal gezien, in het gezelschap van deeze haare welwillende vrienden: is dat wonder? neen! het is, integendeel, zeer natuurlijk, dat braave, en niet geheel zelf domme rijken, een meisje als Juffrouw HOFMAN onderscheiden, en deel geeven in alle zulke bijeenkomsten, die zij, door talenten als dáár vereischt worden, versiert, en dus het algemeen genoeg helpt uitbreiden? zoude ook eene eenige dochter van welgezeten lieden, zo verbaasd veel verzuimen indien zij veele uren, ja zelfs dagen in het gezelschap van fatsoenlijke lieden sleet? hebben niet haare ouders zelve haar een opvoeding gegeven volkomen geschikt voor eenen aanzienlijker' kring dan hun huislijk leven omvat?

Zo, of zo omtrent dunkt mij dat men over u had behooren te spreken: maar daar vindt de bedilzucht in 't geheel haar belang niet bij; en bedilzucht speelt zulk eenen grooten rol in het burgerlijke leven, als de ondeugd op de aanzienlijkste tooneelen der wereld: gelukkig, mijne vriendin! dat uwe eigene blijmoedigheid, en gezond oor-

deel u altoos verheven hebben boven zulke laaghartige berispingen; dat zij u niet van uw eigen weg gebragt hebben!

Veel sprak men in ons huis over u; meestal ongunstig; zonder een eenige, eene enkele, bepaalde beschuldiging: gij werd overal gezien, gij waart overal, gij liept met allerlei jonge Heeren! gij waart te wèl gekleed, gij waart veel te luchtig, te los, enz, enz.

Mijn moeder en ik namen dit alles op voor het geen het is - voor babbelarijen, die niets ten uw nadeele betuigden: ik voor mij vond echter iet duister daarin dat gij met zo veele middelen die u den tijd in uw huis aangenaam moesten doen slijten, zo verbaasd veel uithuizig waart; maar ik dacht nooit dat de bron daarvan voor u zo ongevallig was; ik leidde dit veel meer af uit die meêgaandheid welke u, nog een jong meisjen zijnde, zo eigen was: dikwijls wenschte ik u te ontmoeten, want, zo als ik in mijnen eersten brief aan u gezegd heb, ik dacht veel aan u: 'Waarlijk,' zeide mijne moeder, (toen gij ons een bezoek gegeven had,) 'men moet Juffrouw HOFMAN maar zien, om niets ongunstigs van haar te kunnen geloven; en ik zou haar nooit uit de beschrijving die wij van haar gekregen hebben, hebben gekend:' ik ben niet gewoon met mijne moeder in denken te verschillen: ik heb haar ook uw brief geheel en al medegedeeld, zonder u daartoe de vrijheid verzocht te hebben; mij dunkt ik was

u dit recht schuldig! mijne moeder was over dien brief zo voldaan, dat ik het voor u niet verzwijgen kan; voor u, die wel weet, dat mijne moeder zo stil, zo onopgemerkt als zij ook het leven doorgaat, geene dagelijksche vrouw is; dat zij niet alleen veel verstand heeft, maar ook eenen gevestigden smaak voor alles wat wèl gezegd, wèl geschreven, wèl uitgevoerd, en wèl gedaan wordt: ach, mijne vriendin! hoe verbaasd ongelijk is in deezen ons beider lot, zijn onzer beider omstandigheden! ik ben het wel in zo verre met u eens, dat jonge kinderen wasch zijn in de handen hunner bestuurderen, en dat de opvoeding ons onze eerste richting geeft: maar dewijl mijne ouders, (want mijn vader heeft zijn deel wel degelijk in mijne opvoeding gehad;) nooit in mij die uitnemende geschiktheden, of, wilt gij, aangeborene talenten bespeurden, hebben zij dies te zorgvuldiger mijn oordeel aangekweekt, mijn verstand door het leezen van de best geschreven boeken versterkt en uitgebreid, doch mij niet in staat willen stellen om u in die begaafdheden te doen evennaarten, die ik niet kan verkrijgen; bij voorbeeld, in de muziek, en het tekenen, hebben zij mij laten onderwijzen om dat ik mij zelve in een ledig uur aangenaam konde bezighouden: maar van u heeft men willen maaken, het geen gij worden kondet en moest: zonder, zo als gij zeer wèl aanmerkt, te voorzien waarop dit moest uitkomen: dit is evenwel geenzins u te wijten; doch gij hebt u met zo veel

billijkheid daaromtrent - mag ik het zeggen, - verdedigd, dat ik hier van afscheide, u verzekerende dat ik juist denk als gij.

Hoe onaangenaam kan voor ons het huislijk leven zijn, terwijl men in het oog van allen die daar van niets weten, gelukkig is! kom, mijne vriendin! doe aan den eenen kant alles wat gij kunt om uwe ouders te believen; ga minder uit, en zo gij hier toe het besluit neemt, zult gij meerder tijds voor u zelve hebben en beiden meer genoegen geeven: gij weet reeds, bij eigen ondervinding, dat het genoegen 't welk men, (als men uw verstand bezit,) in alle die aanzienlijke en woelige vermaaken, en bijeenkomsten vindt, weinig beduidt: uw lot kan, met goedkeuring uwer ouders, eens op de aangenaamste wijze veranderen; en, hoe dit zij, uw hart is te pligmatig om niet, zo veel u doenlijk is, hen te gemoet te komen.

Nu ga ik over tot het ander gedeelte van uwen brief: ik betuig u ernstig dat ik, zo eene jonge Juffrouw WILDSCHUT mij dermaate had aangezocht en onderscheiden als zij u onderscheiden en gezocht heeft, juist zo over haar zoude gedacht hebben, ten mijnen, als gij gedacht hebt ten uwen eigene opzichte.

‘Het kan ook,’ zegt gij, ‘zeer wel zijn dat ik de geschiktheid niet had om haar nuttig te zijn.’ gij voegt er bij: ‘en dat zij mij alleen van mijne luchthartigste zijde konde beoordeelen:’ uw goed vriendlijk hart heeft u deeze onschuldi-

ging van haar doen vinden: ik bemin, ik agt er u ook om; maar zo KEETJE WILDSCHUT iet meer dan een beuzelaarstertjen geweest ware, doodlijk met haaren tijd verlegen, en nergens aan gehecht, zoude zij dan niet bemerkt hebben dat gij alle geschiktheid zocht om haar nuttig te zijn? zou zij niet gezien hebben dat uw verstand niets leed door uwe vrolijkheid, en dat gij die zo veele aangenaame en schoone talenten in eene groote volkomenheid, (voor uwe jaaren) reeds bezat, zeker iet meer zijn moest dan een lagchend, schertzend, geheel levendig jong meisjen! o zo zij haar voordeel had weeten te doen met uw gezelschap; niemand zou misschien zo nuttig voor haar hebben kunnen worden: hoe veel had zij van u kunnen leeren! hoe behulpzaam had gij haar in alles wat goed, wat aangenaam is, kunnen zijn! ik zeg dit niet ten haaren verwijte; ik zie hier alweêr de natuurlijke gevolgen haarer opvoeding, en indien zij, gelijk ik schijn te mogen onderstellen, een natuurlijk beginzel heeft tot traagheid, en eene zucht tot lastigheid en werkeloosheid, en gevolglijk aanziet tegen alles wat eenige inspanning, of moeite kost, moet dit in haare omstandigheden, zo krachtig voorbereid door haare opvoeding, en zo zeer begunstigd door dien onuitoogbaaren schakel van wilde en den geest in verwarring brengende vermaakken, noodzaaklijk deeze uitwerkzels hebben: ja zelf haar gebrek aan *driften* heeft er veel toe gedaan: want ik beschouw de driften nu eens voor

niets anders dan voor zeer levendige aandoeningen der ziele, die niet in haar eigen aart misdadig zijn; maar of tot groote deugden verhoogd, of tot ondeugden verleid kunnen worden, en in dien zin kan men met waarheid zeggen, dat driftlooze menschen dom en onbekwaam zijn om ooit iet, wat ook, uittewerken: daar nu evenwel deugd, vooral in het midden der wereld, en in het jeugdige leven een strijd is, zullen zulke menschen wel juist niet veel geruchtmaakend kwaad uitvoeren; doch zij zullen ook in het rijk der deugd geene vorderingen altoos maaken.

Met dit alles bedrieg ik mij geweldig, indien KEETJE, zo zij in goede handen gevallen ware, niet meer verstand, meer bedachtzaamheid zoude aan den dag leggen dan veelen ook maar vermoeden; en wij moeten haar niet loslaaten; zij is goedaartig, zij heeft veele beminnelijke eigenschappen, en die allen zijn van haar eigen maakzel, iet dat veel afdoet.

Ik beken dat de Heer VAN ARKEL alles bezit wat zo een meisje moet verblinden; hij is onbetwistbaar een zeer schoon, wellevend, wèl bespraakt man; en heeft iet fatsoenlijks, dat hij zig ook daardoor met voordeel onderscheidt van hun die misschien niet beter zijn dan zij zelven: waak voor haar, en schrijf mij alles wat haar betreft: hoe jammer zoude het zijn dat zo een onnozel meisje ten prooie der ondeugd, van den list, en der eigenbaat viel!

De overkomst zijner zuster is voor mij ook zeer bedenkelijk: evenwel alles is duister om dat ik niet over die zuster kan oordeelen: indien zij hem gelijk in meer dan één opzicht, verwacht ik daar niets goed van: hoe dit zij, gij zult haar weldra uitvinden; zij zal misschien omtrent u niet geheel zorgvuldig op haare hoede zijn.

Maar welk een ondeugende vrouw zal zij echter weezen indien zij zig laat gebruiken om een jong, onkundig, onschuldig meisjen in de magt te brengen van een slecht man, die haar, KEETJE, niet bemint, en alleen loert op haaren rijkdom: hoe verre moet zo eene vrouw zijn afgeweken van alle beginzels van eer, en redelijkheid! niets bedroeft mij ook ooit zo zeer dan te zien dat onschuld, en, wilt gij, onbedachtheid, het speeltuig worde van looze fielen en nog slechter vrouwen! wie kan van eene Juffrouw WILDSCHUT vergen dat zij, nog zo jong, en zo onkundig aan listen, en bedrog, zig bewaare voor die strikken welke door schoonprijzende bedriegers voor haar behendig gespannen worden?

Voor ditmaal schrijf ik niet langer voort: ons buitenhuis is nog niet geheel in orde, en daarbij mijne moeder heeft door haare zwakke gezondheid mijne hulp in alles noodig: beide mijne ouders groeten u, en ik noem mij met zo veel hoogachting als genegenheid

Uwe waare vriendin

S. SADELAAR.

Twee- en- zeventigste brief.***Juffrouw JOHANNA *** aan den Heere HENDRIK VAN ARKEL.*****MIJNHEER!**

Nooit had ik meer een' brief van u verwacht: het zoude mij weinig betaamen u daar op eenig antwoord te schrijven, indien de zwakheid van mijn hart mij hiertoe had doen besluiten: doch daarmede zult gij u niet kunnen vleien, zo dra gij dit antwoord gelezen hebt.

Denk niet dat ik u eenige verwijtingen doen zal: uwe overwinning viel u te gemakkelijk! mijn eigen al te gevoelig hart, deelde te zeer in mijnen schuld: mijne jeugd, mijne onnozelheid, ja, durf ik zeggen mijne eerlijke beginzels zelfs, maakten mij, naauwlijks zestien jaar en ouderloos zijnde, ten slagtoffer uwer snoode verleiding! welk eene laagheid in een' man! alle zijne konstenaarijen te besteden om een kind, (meer was ik niet) van den weg der deugd afteleiden! verblind door uwe schijnschoone hoedanigheden; door uwe eeden en beloften weggesleept, door uw fraaje gestalte en bekoorelijken geest, voorzag ik niet wat mijn lot zijn zoude.

O VAN ARKEL gij weet dat ik onnozel was vóór gij mij verleidet! gij weet (en indien gij eenig menschlijk gevoel haddet, hoe zou u dit treffen!) gij weet, dat ik u beminde, dat mijn eenig doel was u gelukkig te maaken: dan, ik doorzag niet dat uw geluk de bron van mijn allergrootste ongeluk zijn zoude... maar genoeg daarvan: nooit zult gij weeten hoe veele traanen mij mijne dwaasheid gekost hebbe: in een verstrikt, bedwelmd oogenblik vergat ik alles wat ik mij zelve schuldig was; overgebracht in het genot van voor mij geheel onbekende aandoeningen, vergat ik de geheele wereld, mij zelve - alles behalven u, die ik zo zeer voor mijn uitverkooren vriend, als oprechten minnaar hield: ik dacht niet, ik kon niet denken; het *heden*, het alles vervullend *heden* hield mijn verbijsterden geest geheel in verrukking: ik, VAN ARKEL, ik beminde u, want ik geloofde, dwaas meisje! dat gij mij ook bemindet; dat gij mijne liefde niet alleen verschoonbaar, maar zelfs verdienstelijk maaktet: zeer kort duurde deeze begocheling, alle mijne vooringenomenheid, alle mijne liefde was niet in staat om mij te misleiden omtrent dat groote punt - uwe eerlijkheid, uwe liefde! hoe vernederd was ik in mijne eigen oogen zo dra de bezwijmeling der onbekende drift mij gelegenheid gaf om het oog op mij zelve te vestigen! ik gevoelde dat ik voor zedeloosheid niet gevormd was, maar ik gevoelde ook dat ik u beminde, en mijne rede streed lang vergeefs met mijn ver-

dwaald hart: geduurig zag ik u zo als gij waart, toen gij onder den schijn van vriendschap, van belangneming in mij, mij leerdet kennen: zo als gij waart toen gij mij mijn hart ontstal, en mij... ach welk een herdenking! gij verliet mij weldra, ziende dat ik niet te bewegen was, om langer dus schuldig met u te verkeerren: ik stortte, afgemat door allerlei angsten, kwellingen en verteerd door droefheid, in eene doodlijke krankte; deeze week eindelijk, maar ik had, hoe veel ook geleden hebbende, mijne rede leeren gehoorzaamen, en mijn hart geraakte in rust.

Nu was de *Haag* voor mij ondraagelijk: ik las in ieders oog beschuldiging; alles scheen mij te verwijten hoe slecht ik het voorbeeld mijner moeder, mij zo vroeg door den dood ontrukkt, had opgevolgd: ik duchtte ook nog altoos voor uwe aanslagen, en schrikte op het denkbeeld van u eens ergens te zullen ontmoeten; van uwe snoode Zuster ten spot te zullen strekken; want hoe slecht gij u omtrent mij ook gedroegt, ik ben wel gerust dat zij het haare ten mijnen val heeft toegebracht: zonder vrienden, en schaarsch van middelen bedeed, was mijn toestand onbeschrijfelijk treurig: doch de Voorzienigheid verliet mij niet, zij had mijn oprecht berouw aangenomen, en mijne jeugd met medelijden beschouwd: eene verre bloedvriendin mijner moeder, kwam om het afdoen van een proces in den *Haag*; zij herinnerde zig mijner moeder; hoorende dat die overleden was, en een

eenig kind had nagelaten, zocht zij mij op; die braave vrouw vond mij in bekrompene omstandigheden en door ziekte geheel uitgeput: dit roerde haar edel hart, zij stelde mij voor om met haar naar buiten te vertrekken, en beloofde aan mijne onvriendelijke voogden voor mij te zorgen als voor het kind eener vrouwe, met wie zij de eerste dagen haarer jeugd alleraangenaamst had doorgebracht: weldra vond ik in mijne beschermster mijne vriendin: mijn hart had de behoefte om zig uittestorten; ik kon aan zo eene deugdzaame verstandige vrouw mijne dwaasheid, die ik met het oprechtst berouw betreurde, aanbetrouwen; ik wilde haar niet misleiden; zij moest mij kennen, zo als ik ben: maar genoeg wat mij betreft, al ware het ook dat uwe ondertekening welmenend mogt zijn.

Op uw zo bespottelijke als ondeugende voorstel ling verwaardig ik mij niet te antwoorden: ik zeg alleen, dat indien gij onderscheid wist te maaken, tusschen een door list verstrikte deugd, en een verharde zedeloosheid, dan nog zoudt gij mij, hoe dartel en ongevoelig gij zijt, nooit op zulk een trant hebben kunnen schrijven: ik veracht u uit grond van mijn ziel, en zoude om mijn leven te winnen u nooit weêr zien willen: wees op uwe hoede, ik zal niet rusten voor ik het onschuldig meisjen heb opgespoord, 't welk gij ten val gaat brengen, ten minsten zo ongelukkig maaken, als eene kiesche vrouw met een ligtmis van uw trant zijn moet: zo mij dit echter mislukte, 't zij door haare

vooringenomenheid, 't zij door uwe listen, bid ik u, om die achting die gij betuigt voor mij te hebben, bedrijf deeze boosheid niet! gij zijt omtrent de vrouwen zulk een bedorven schepzel dat ik huiver als ik denk aan welk een lot uwe vrouw zal bloot gesteld worden; doch wat vermogen traanen en gebeden op uw verhard gemoed, als gij eens vast voornaamt uw' wil te doen!

Ik zoude mij den staat van eene eerlijke afhankelijkheid niet schaamen, hoewel ik de eenigste in mijne familie zijn zoude, die daartoe afgedaald is; doch dit is nu zo niet: mijne weldoenster die mij bemint als haar eigene dochter, en voor wie ik alle gevoelens van eerbied, liefde en dankbaarheid koester, heeft mij een aangenaamer lot toegeschikt; en mijn leven zou hoogst gelukkig zijn, konde ik vergeten, hoe verre ik eens van den weg der deugd..... der deugd? neen! - der betamelijkheid ben afgedwaald - geene brieven van u zal ik ooit meer ontvangen, en indien dit onvermijdelijk zij, (want wat weet gij niet uitte vinden!) zij zullen nooit gelezen worden door

J. ***

Drie- en- zeventigste brief.***Juffrouw* MARIA VAN VEEN, *aan Juffrouw* ELIZABETH STAMHORST.****WAARDSTE BETJE!**

Hoe recht vergenoegd was ik met uwen brief: nooit gevoelde ik zo zeer dat ik u lief had, dan toen ik uwe hand op het adres ontdekte: ik zoude evenwel onoprecht zijn, indien ik niet beleed, dat het leezen van dien brief zeer veel van mijn genoegen deed verminderen: ja BETJE, ik werd *degelijk* boos: niet om dat gij mij mijne fouten gezegd hebt, maar om dat gij mij bespottelijk hebt afgebeeld; dat gij die fouten vergroot, vermeerderd, en in een zeer belagchelijk licht geplaatst hebt: o mijne vriendin! gij hebt mij niet lief! men berispt wel eens als men bemint, maar men bespot nooit: een zo geestig verstandig meisje, kan wel een vriendin met fouten beminnen, maar nooit eene zottin haare vriendschap aanbetrouwen: wat moet ik dan denken van uwe verzekeringen, dat gij mij bemint en acht? gij schildert mij niet slechts af als een zottin, maar gij plaatst in mijn hart de bron mijner dwaasheden; gij beschuldigt

mij van hoogmoed en eene alles overschreeuwende eigenliefde.

‘Ja,’ zegt gij misschien, ‘ik toon u uwe fouten en gekheden, maar dat is uit liefde; dat is om dat ik u, in spijt van dezelve, hoog acht en teder bemin; dat is, om dat ik u daarvan wil ontslaan, op dat anderen, die geen verstand hebben om iets anders in u te zien of te waardeeren, geene gelegenheid meer gegeven worde, om u onder elkander uittelagchen.’

Zo dat, BETJE! ik zou dan bij slot van rekening nog wel verpligting aan u kunnen hebben?

Het komt mij intusschen voor, dat gij veel gelijkt naar een onzer buuren: de snaak kijft, knort, ja slaat somwijlen zijne arme stille vrouw; doch zo dra komt er niet een buurwif, die zijn vrouw een hart woord geeft, uitscheldt, en verwijtingen doet, of hij verdedigt haar, en deelt wel eens een konkel tot belooning van deezen haaren *liefdedienst* uit: zo dat, niemand heeft dan het recht om mij te beschuldigen, ja te bespotten dan gij alleen? waarop rust nu dit uw zo gewaand recht? wel, op uw welmenende vriendschap! als gij bekent wisjewasjes te schrijven, dan heb ik in deezen te veel achting voor uw oordeel om u tegen te spreken; en ook ik ben er van overtuigd: daar nu de ondervinding evenwel leert, dat vriendschap die nergens op rust dan op behaagen, niet bestendig blijven kan, zal mogelijk de onze, of liever de uwe, want wat heb ik er mij zelve bij te noemen?

van eene gewenschte duurzaamheid zijn: om dat zij ontsproot uit mishaagen, ja afkeer: ik smaak u zo omtrent als een voor den tijd uitgebroeide zomervrucht: wie noodzaakt u zulke vruchten te eeten? ja maar gij zijt zulk een liefhebster van fruit dat gij die nog liever wat wrang en waterachtig eet, dan er geheel van beroofd te zijn; dat wil dan zeggen dat gij eene vriendin moet hebben, al is zij juist niet zo als gij mij afbeeldt? maar kunt gij in uwen cirkel van verkeer niet te kust en te keur te recht raaken? is er onder alle uwe goede bekenden onder alle uwe juffers van gezelschap niet een eenige die nader met u instemt, die u, kort gezegd, beter smaakt? dat is onmogelijk: de weinige dagen die ik in uw verblijf doorbragt, hebben mij het tegendeel doen zien: en ik besef tot nog toe niet waarom gij mij genoeg onderscheidet, om mij - mag ik het zeggen? - te *kwellen*, om vóór mijn vertrek nog een dag of vier bij u te logeeren: eet des zulke recht tijdige, rijpe, smaaklijke, door de Natuur alleen voorgebragte vruchten, en laat mij alleen: het zou jammer zijn, uw' smaak te bederven: of hebt gij ook zeker zuur dat u drijft tot onsmakelijke dingen, zo als sommige jonge meisjes, die liever aan een stuk krijt, of op afgetrokken theebladen kauwen, dan op gezond voedzel dat welgestelde menschen verkiezen, en met genoeg nuttigen? zie daar leenspreuk voor leenspreuk: nu is dat betaald.

Maar om u nu ook zonder vleïerij de fijne waar-

heid te zeggen, zo dient gij te weeten, BETJE, dat gij mij boven alle jonge juffers, die ik ken, behaagt: uwe vrolijkheid, levendigheid, uw geest, uwe wijs van iet lagchend, doch fijn bijtend te kunnen zeggen, die nooit beledigd, of anderen boos maakt, hebben mij zo vermaakt, dat ik u daar geen recht begrip van geeven kan: maar nooit was alles zo helder, zo ruim dan wanneer ik in u gezelschap was: ik ontdekte door dit alles heen en goed zuiver hart, of de schoonste beginsels; kort gezegd, ik kreeg u zo hartlijk lief, dat ik zelf daar over verwonderd stond; en het niet durfde waagen, u dat zo in al zijne uitgestrektheid te toonen: gij hebt zo iet schalkachtigs, dat indien gij minder goedaartig waart, men u niet zoude durven zeer nabij komen; zeker, BETJE-lief, ik vlei u niet, maar gij zijt zo als Mijnheer STAMHORST u eens in mijn bijzijn noemde, een hamers platjen, een lieve stoute meid: ik zag wel, dat wij in dit alles verschilden, dan ook daarom juist had ik u lief: ik zou bijnaar kunnen wenschen, dat ik was zo gij zijt: ik ben overtuigd dat uwe gebreken zelfs veel beter zijn, dan de mijnen; zij vallen in zachter toon, en hinderen niemand, noch uwe meerderen, noch uws gelijken, en minst van al uwe minderen, dit is zo waar dat er geen een bediende in uws Vaders huis is, die niet het hart open gaat, als zij van u spreekt; en ik weet dat uwe Moeder de beste bedienden heeft, die men ooit in een huishouden bijéén vindt.

Oordeel des, lieve BETJE, of ik kan besluiten om u opteofferen aan eene kinderachtige ligtgeraaktheid die bij mij zeer zeker uit zwakheid ontstaat, of wilt gij, uit hoogmoed? 't is het zelfde; want hoogmoed is zwakheid van geest, men moge dat ploojen zo men wil: waare groote zielen zijn nimmer trotsch, ja zelfs - zij kunnen het niet zijn.

Morgen neem ik de pen weêr op.

Ten vervolge.

Ik las uw' brief daar nog eens bedaard over: ik zie dat indien ik er alles afreken, wat uw plaagzucht, en uw vernuft daar hebben bijgekrabbeld, gij nog al zulk een heel groot ongelijk niet hebt: het beeldjen van mij geschilderd gelijkt mij vrij wèl, de kleinen zij maar wat te bruin en het licht valt op de minst goede partijen wat heel sterk; sommige hoeken zijn wat te scherp getoetst, het bijwerk is wat al te overtollig, men kan zien, dat gij de Natuur wildet overtreffen, en dus in den smaak van uw geliefden HOGARD schilderdet.

Hoe wel ik geen vreugd schep in u eene lijst van uwe gebreken voorteleezen, noch de gaaf noch de begeerte heb, om die in een belagchelijk licht te stellen, en zij ook, ik beken het, veel minder daartoe aanleiding geeven, dan de mijnen, zo wil ik u evenwel raaden om niet dikwijls op dee-

zen toon aan haar te schrijven, die gij, voor den eersten keer een brief toezendt; want men moet u al zeer lief hebben, om dit te kunnen inschikken: zeg eens, lieve BETJE! hebt gij, toen gij dit alles zo uitflanst, eene zedelijke bedoeling gehad? hebt gij mijne verbetering, en des mijn geluk in 't oog gehouden? hebt gij uit liefde voor mij, of uit liefde voor uwe heerschende neiging gewerkt? zijt gij niet een weinig in uw schik geweest, een voorwerp gevonden te hebben, waaromtrent gij, zonder veel gevaars voor u, uw talent van iet belagchelijk voor te stellen, kondet oefenen? maar kom aan! laten wij eens zien wat gij in mij zo zeer afkeurt en zo bespottelijk vindt: ik lach voor een jong mensch veel te weinig: maar is het niet eene erkende waarheid dat omstandigheden en opvoeding den mensch vormen? en dit heeft nog meer plaats in gewoonten en kleinigheden dan het wel is toetepassen op deugden en ondeugden: om dat de reden nooit weigert gebreken en ondeugden te helpen verzwakken, zo al niet geheel uitteroejen, en in derzelve plaats orde en deugd voortteplanten; maar het bijnaar beneden zig acht om zulke fouten te verbeteren, die aan mode, gebruikelijkheden, de regels eener goede houding enz, onderlinge overeenkomsten, landsgewoonten, of gebruiken in zekere huisgezinnen, hunnen oorsprong hebben: het geweten zegt wel dra aan ieder die niet geheel bedorven is, of gedachtenloos heenen leeft, gij zijt trotsch, gij zijt wellustig, heerszuchtig, gierig

valsch enz: bezitten wij beginzels van Godsdienst, dan hooren wij dit met droefheid, en rusten niet voor wij het vaste voorneemen gevat hebben, om ons te verbeteren: maar ons geweten is niet zo teder, zo waakzaam, omtrent dingen die niet onmiddélijk tot zijne rechtbank behooren; het zegt ons zo terstond niet gij zijt slordig, gij zijt praatachtig; het toont ons niet in zijnen helderen spiegel, dat wij eene slechte houding of een sleependen, of hosklossenden gang; dat wij malle gebaarden en geklijke manieren hebben; wij gevoelen zijnen prikkel niet, als wij iet op eene gemaakt deftige wijze langzaam beveelen; ons hart klopt niet over het al te naauwkeurig spelden van een lint op een slaapmuts; wij kunnen klaagen over den benaauwden reuk eener kaars, wij kunnen, met één woord, mijn door u gemaakt afbeeldseltjen, al zeer naar bijkomen, zonder dat wij onzen innerlijken vrede verliezen: zwakke zenuwen die ons ligchaam maar geenzins onzen geest leiden.

Indien de Rede en de Godsdienst zig daarmede bemoejen zullen, dan moeten zij dit aanzien, als zedelijke bedrijven, door de beginsels, waaruit zij ontstaan, en den invloed die zij hebben kunnen: wij moeten dan inzien dat wij, onze natuur te veel gekoesterd en verzwakt hebbende, ons onbekwaam maakten om aan onze bestemming te voldoen; dat wij in gevallen kunnen, en denklijk zullen komen, waarin die overgroote fijnheid en aandoenlijkheid des gevoels, en der zin-

tuigen ons zullen doen bezwijken, bij gebrek van moed en innerlijke kracht, en onze pligten of niet, of zeer gebrekkig vervullen: wij moeten eerst doorzien dat dit angstvallig letten op beuzelingen te veel wegneemt van onzen tijd, dien wij aan zaaken van groot belang moeten besteden: dan eerst acht onze rede het der moeite waardig, ons ter hulpe te komen: lees nu, wat ik echter ter mijner verschooning heb intebrenge: vind gij die onvoldoende, zeg het mij vrij uit.

Ik werd opgevoed door zeer ernstige ouders, en vroeg gewoon aan alle die kleine bezigheden, die het eigen werk der vrouwen zijn: des gewoon aan een meest al zettend leven, kreeg ik eene neiging tot rust en stilte: mijne Moeder wilde niet dat ik des voormiddags van den eenen winkel naar den anderen liep, om daar lint en gaas, en wat al meer, zelve te gaan koopen: zij ontbood eene der winkeljuffers van de braave, deugdzaame Juffrouw DE BRUIN, die op 't Rokkin, over de Turfmarkt woonde, en bestelde dan zelve wat wij noodig hadden: ik wandelde nu en dan met mijn' Vader; want mijn broêr had nooit tijd, zijnde hij op een comptoir daar de jonge lieden schrikkelijk werken moesten: ik reed somwijlen eens met mijne Moeder; ik ging en drentelde zo veel door het huis als noodig was voor mijne besturing, en ging des zondags altoos tweemaal naar de kerk: gij begrijpt des wel BETJE-lief, dat zo eene levenswijs niet aanleidelijk is, om met uwe vlugheid

meer te zweeven dan te gaan; dat ik, nog een meisje zijnde, door de straten niet kon loopen en draaven, zo als gij door uwe schoone effene laanen, en (om te lagchen is het,) dat ik nooit met mijn' broêr, zo als gij met den uwen, gelegengeid had, om 'paardjen te spelen.'

Zie eens hoe veel versooningen ik heb voor één eenig gebrek! ik zou een boek moeten schrijven indien ik omtrent de overigen alles bijbragt, dat mij zoude kunnen ontschuldigen: begrijp, dat ik, na mijner ouderen dood, met mijn' broêr, bij onzen oom en voogd moest inwoonen, en dat die oom voor een stijf strak door-eerlijk, eigen zelfs-Menist oud man bekend stond: hoe natuurlijk word nu alles in mij! nog één woord, (zie, lieve BETJE, ik moet nu maar alles afdoen,) over het lagchen: ik lach zeker niet zo veel als gij: uw lief fijn aangezicht en schoone groote oogen, zijn daar ook veel beter toe aangelegd: maar ik veroordeel het in 't geheel niet: ik geloof zelfs, dat lagchen de gezondheid bevordert en onderhoudt; maar is lagchen eene meer vrijwillige beweging dan schrikken? het is misschien zo aanstekend als geeuwen, en zuchten: dit is zeker dat ik in al mijn leven zo veel niet gelagchen heb, dan bij en met u, en uw broêr: te meer beken ik zulks, om dat men bij u niet kan zeggen, tot het lagchen 'gij zijt uitzinnig, en tot de vreugd, wat wil deeze?' In uw ouders huis, en in uw bijzijn hoort men nooit dat zot, onbescheiden gegil, dat meer naar eene

naare stuiptrekking dan naar vrolijkheid gelijk: nooit bij voorbeeld vergeet ik, dat uw broêr ons iet op zijn droog grappigen trant verhaalde, en uw Vader zei: ‘PIET het was zo niet, als gij het daar vertelt; maar zó was het:’ hij daar op vlug antwoordde; ‘ja maar Vader zo als ik het verhaal is het evenwel veel moojer.’

Voeg daar bij, dat jonge lieden die weinig verkeerung houden, en niet dan ernstig bejaarde lieden zien, zelden gelegenheid hebben, om eens recht smaaklijk te lagchen: op het land lacht men veel meer dan in de stad, om dat daar alle onze spieren buigzaamer, vlugger en beweegbaarer zijn, vermids men nader aan de Natuur blijft: in zo een huislijk leven als het onze is alles zo doodeenzelvig, zo strikt geregeld, dat ons niets afleidt, en des gewent men zig aan het denken, zonder er veel aan te denken, en vooral niet uit deugd: buiten op het vrije land, in eenen schoonen hof, trekt alles onzen aandacht, wij zien alle dagen wat anders, wat nieuws; wij wachten, wij hoopen nu eens een fraaje roos te zien uitbotten, dan eens een schoone (niet uitgebroeide) vrucht te plukken; alles is daar voor ons van belang; regen, zonneschijn, de wind, het weêr, en wat niet al, dit alles opent, verwijdert den kring der vrolijke voldoende gewaarwordingen; geeft honderderleie verscheiden bezigheden; leidt aan tot gesprekken, verblijden het hart en helderen den geest op, de gezondheid wordt gesterkt en de innige krachten

ontwikkelen zig in, en tot alle de werkzaamheden: wie zou droefgeestig zijn kunnen, in eenen schoonen lentemorgen? de zieke zelf glimlacht als dan; maar als gij die schoone heerlijke zon nooit zaagt, dan door de reten van uwe vensters, of op een droevige binnenplaats; niet zaagt schitteren, dan op de dakpannen; zo gij nooit een vrij ruim uitzicht haddet, op den schoonen starrenhemel; en de maan moest begluuren in een klein spinnekopstuintjen, daar niets dan wat palm groejen kan, (en ons in *Amsteldam* echter nog een uitvlugtjen geeft!) indien uw oog op niet vallen kon, dan op fraaie meubelen, die gij weldra niet meer gewaar zult worden; zo gij uit het geheele dierenvak niet een schepsel om u zaagt, dan een stemmige kat, en een gevangen opgeslooten canarivogeltjen, en uit dat der planten, niets bezat dan eenige uitgebroeide hyacinten; zo gij uitzierende, altoos die zelfde huizen zaagt en de zelfde bezigheden, wat dunkt u, zoudt gij dan zo blijmoedig zijn kunnen? zo gij altoos leefdet in het gezelschap van een' oom, die tot niets in de wereld onbekwamer is, dan tot lagchen; en het zelfs schijnt te houden voor even onaangenaam, 'als het gekraak van dorens onder eenen pot:' kunt gij misschien mij toestaan, dat gij zelve met allen uwen voorraad van vrolijkheid, wel rasch het gebruik uwer lachspieren zoudt afleeren, die frissche blos van gezondheid geheel verliezen? dit alles was voor mij, zijnde minder blijmoedig, nog besmettelijker.

Maar, zegt gij, waarom zit gij altijd in huis te koekeloeren? om dat mijn oom daar door dienst geschiedt: *maar* waarom voorziet gij u dan niet van eenige goede vriendinnen tot uw gezelschap, die wat levendiger en vrolijker zijn, dan gij zelve zijt? ik zal u daarop antwoorden: eerst, dat ik niet in de gelegenheid ben, om die te kennen; want ik ben wèl verzekerd dat er in zulk eene groote volkrijke stad, veele aangename jonge lieden zijn moeten, maar zij leeven in zo een geheel andere manier, en zij zijn zo vreemd van mij, dat er geen aankomen aan is: daar bij komt ook nog, dat mijn oom het met wèl zoude afneemen, indien zijn stil huis gemaakt werd tot een huis van vrolijke bijeenkomsten: hij zou er wel niet over grommen, maar hij zou er om zuchten: er zijn ook zo weinigen onder haar die altoos den rechten middenweg zoeken te houden; hier bij komt nog, dat ik door zeker voorval een weinig huiverig werd, om mij verder met eenigen intelaaten: zie hier het geval.

Ik had dan gehoord dat zekere ongetrouwe juffrouw, zo bemind, en gezocht werd door onze aartige vrolijke meisjes, dat die somwijl om haar eerst te hebben omtrent zo veel gekijf en getwist maakten, als onze ouderwetse vrouwen, om een stijfster of schoonmaakster immer woorden wisselden: bij geval trof ik haar aan, ik was geheel gehoor, ik durfde geen woordjen inbrengen, om toch geen gezegde te verliezen; maar hoe stond ik verbaasd

dat deeze niet meer jonge vrouw zeide: ik geloof waarlijk dat mijn eerste woord in den dag der opstanding zijn zal: ‘Wie van u allen geeft mij een snuifjen:’ dit verwekte zulk een geschater en zo veele toejuiching, dat zij het waagde er nog eene, (doch die was nog ligtvaardiger,) bij te voegen: ik had genoeg gehoord om te bevatten dat mijn smaak te vreemd was, om daar ooit eene vriendin te kunnen vinden: en ik behielp mij voortaan met een halfdouzijn jonge Juffrouwen, die mij, in zo verre, meer gelijken als zij afkeeriger zijn van soortgelijke snakerijen; want zo noemt men veele onbetamelijke gezegden!

Over de gebreken deezer jonge lieden laat ik mij niet uit: zij zijn niet volmaakt maar zij zijn voor mij meer berekend; ik prijs haar daar wel niet over, doch ik duld die, en zo doen zij omtrent mij het zelfde.

Wat nu betreft mijn beslissend spreken: ik sta u toe, dat dit in onze jaaren een allerzotste fout is, maar ik bega die meer uit gewoonte dan opzettelijk, en zie zelve wel, dat die te vermijden mij ongemaklijk is, als men zo jong daar toe overhelde: bedenk ook BETJE-lief, dat gebrek van ommegang in de wereld ons zekere schuwheid, zekere naauwe omzichtigheid geeft: men ziet zo, dat men op een onbekenden grond wandelt, en zo geheel vreemd is met die lieden die daar zo luchtig en praatend onder elkander voordwandelen: nooit was ik nog de *dupe* van mijn vertrouwen, en dat

alleen om dat ik nooit iemand aantrof die mij genoeg behaagde om mij daaraan te waagen; doch uit het geen ik u heb medegedeeld, een zeer gewichtig voorval betreffende, hebt gij moeten zien, dat ik niet bedekt van aart ben: wat de trekken van goed- of af-keuring op mijn gelaat betreft, gij doet mij waarlijk lagchen! ik zie wel waarop gij doelt! toen zekere adellijke Dame waarvan uw oord zo vol is, u bezocht, en zig op haare oude edele familie, (die zelfs ten stamvader had een *bastart* van Prins WILLEM DEN EERSTEN,) en op de eeramten haars vaders zig zo veele zotte airs gaf, tekende mijn gelaat verwondering, als of ik iet geheel aan mij onbekends, onverwacht gezien had; toen gij al die zwetzerij zo aartig en geestig beantwoordet, tekende ik misnoegen, om dat al dit moois voor haar vernuftjen te verheven, en des onverstaanbaar was: vervolgens kwamen goedkeuring en vergenoegen in die trekken te voorschijn, en daaruit volgde dat stilzwijgen dat veel meer uitdrukt, dan ik in staat ben om u op de aangenaamste wijs te zeggen: in 't voorbij gaan: waar let gij al niet op! nooit had ik gedacht dat gij mij zo nauwkeurig waarnaamt! zeker, lieve BETJE, gij zijt een zonderling meisjen!

Dus verre over mijne gebreken: alles wat het Menonite-geloof betreft sla ik over: ik zie te duidelijk dat gij het alleen schreeft om mij te kwellen, want een bolletjen als gij, kan geen behaagen hebben in het leezen eener ernstige

uitlegging van geloofspunten waarmede gij uw hoofd niet breekt.

Wat nu mijn Broêr betreft: hij, zo veel ik merken kan vordert niet veel in zijne vrijerij: voor zo verre ik Juffrouw WILDSCHUT ken, belijde ik u dat ik niet kan wenschen haare Schoonzuster te worden: en ik geloof niet u, 'dat zij een heel ander man verdient:' leg dat uit zo als ik uwe woorden heb uitgelegd: onbegrijpelijk is het voor mijn Oom en mij, dat een JACOB VAN VEEN, uit alle jonge Juffrouwen, hem meer of min bekend, juist eene uitzoekt die een geheel ander man verdient: ik heb de partij gekozen om te zwijgen; want men zou eerder *Amsteldam* van haare paalen ligten, dan dat jongetjen, als het ééns iet wèl begreepen heeft, zijne gedachten doen veranderen.

De liefde moet eene wonderlijke zaak zijn! ik zie dat mijn Broeder geheel en al als omgekeerd schijnt: een reis naar *Parijs* zou geen grooter herschepping in zijn persoon, houding, gewaad, toon zijner spraak, enz. hebben kunnen veroorzaaken: hij is niet meer dat stijf, al te net, al te zindelijk, al te bedremmeld, jong menist-Heertjen; hij is geheel en al omgekeerd, zeg ik u, en zo zijne denkwijze daar niet bij lijdt, zal hij, (zo als de wereld nu toch is,) daar niets bij verlooren hebben; doch ik ken hem te wèl, om te gelooven dat hij iet van zijne innerlijke waarde verruult heeft tegen zulke bagatellen die voor 't grootsle gedeelte den man van de mode uitmaaken: had

hij mijne oogen, hij koos eene andere vrouw.

Zie daar eene langen brief; om die nu voorders nog uittebreiden met stads of staats nieuwtjens, daaromtrent verzoek ik verschooning: ik heb de gaaf niet, lieve BETJE! om een beuzeling aartig te vertellen, en gij neemt zeker geen belang er in, of Mevrouw Z... in een klein huisjen op de Roozengraft, dan of Juffrouw C... in haar kostelijk huis op den Amstel, *Engelschen* laat wonen: of Juffrouw T... alle haare braave bedienden heeft afgedankt, wijl zij voortaan Mevrouw wil heeten, en deeze domme menschen op dit stuk schandelijk vergeetachtig zijn? evenwel, kent gij uw Ooms boekhouder? men zegt dat die een zoon heeft en dat hem de Poëzij of de Philosophie - daar wil ik af zijn, in 't hoofd geslaagen is: zeg eens BETJE, maakt gij ook niet wel bij hooi en bij gras een vers? mij dunkt gij hebt zo iet poëtisch in den opslag uwer oogen: en Muziek en Dichtkunst voegen zo wel bij elkander, als Dicht- en Schilderkunst: zij eischen, hoor ik, een' levendigen geest, een helder oordeel, een schat van kundigheden, en zekere losheid aan alles wat kleinder geesten, zo slaafsch gevangen houdt: pas op dat gij er niet bij vaart als de arme sukkel DE GROOT: men kan met JAPIK zo niet eens praatzen, anders zou ik wel meer door hem hooren, want de jongeling komt ook veel bij uw Oom aan huis: ei lieve zeg aan Mevrouw STAMHORST, dat ik wensch gij haar de gelegenheid zult geeven om u dikwijls over uw schrijven aan mij te be-

kijven; want uwe brieven zijn voor mij aller nuttigst en maaken goed bloed door mij hunne vrolijkheid medetedeelen - ik omhels u, en blijf

Uwe liefhebbende Vriendin,

MARIA VAN VEEN.

Vier- en- zeventigste brief.

De Heer PAULUS WILDSCHUT, aan den Heere en Mevrouw STAMHORST.

WAARDE BROEDER EN ZUSTER!

Nooit had ik uw beider goeden raad noodiger dan nu, en nooit zal het mij meer moeite kosten dien te volgen: voor de eerste reis van mijn leven ben ik met mijne vrouw in woorden geweest: o! hadde ik iet van dat fraaje plan geweten, nooit zou het stand gegrepen hebben: ja zeker! dat gelooft gij niet? nu ik zeg u dat het waar is: beuzelingen laat ik schikken zo als men wil, maar dit is geen beuzeling waarachtig... ik ben zo verward en zo vertoornd, en het doet mij zo leed mijne vrouw iet onaangenaams te zeggen, dat ik al zo weinig vrees

in staat te zullen zijn om u duidelijk en klaar te schrijven als om eene som optellen.

Gisteren avond uit eeten zijnde kwam ik niet t'huis voor één uur: ik ging naar mijne kamer zonder iet te vermoeden; doch ten tien uren in de eetzaal komende, vond ik eene jonge mij geheel onbekende zwierig gekleedde Dame met mijn vrouw en dochter de *dejeuneeren*: zij boog zeer beleefd op mijne buiging: een jonge Dame, huislijk en in een nacht of morgen gewaad hier aan huis! daar zag ik nier dóór: nieuwsgierig zijnde wie dit zijn mogt, wenkte ik mijne vrouw, doch die had het zo druk met schenken en bedienen dat zij het niet merkte: 'Mevrouw WILDSCHUT een woordjen!' - 'Zo aanstonds zal ik bij u komen:' zij hield haar woord.

IK. (*Nieuwsgierig.*) Zeg, SIJNTJE! wie is die jonge Dame die daar beneden met u wel schijnt te *dejeuneren*; en zo ongekleed?

ZIJ. Wel man het is mevrouw LENTING, uit...

IK. Wel wie is Mevrouw LENTING? ik heb haar dunkt mij nooit hooren noemen.

ZIJ. Dat kan wel zijn; zij is de vrouw van dien schatrijken Burgemeester LENTING te ... de zuster van den Heere VAN ARKEL.

IK. En zij kon besluiten om u zo als ik haar vond te komen zien? dit is vrij gemeenzaam, doch misschien *du ton!*

ZIJ. (*Met nadruk.*) Wel zij is hier gelogeed.

IK. (*Verwonderd.*) Zij is hier gelogeed!

ZIJ. Heden! sta je daar zo van te kijken? is ons huis niet groot genoeg? komt het mij op een beetje meer omslag aan? zou men zo eene fatsoenlijke vrouw die hier komt om een Doctor te spreken in een logement laten t'huis gaan?

IK. En ik wist daar niets van?

ZIJ. Wel nu nog moojer! is dat een zaak om u er meê aan 't hoofd te maalen? ik dacht dat ik u dienst deed om u alle huislijke voorvalletjens te verzwijgen, om dat gij het altoos zo druk hebt en men u haast nooit ziet? gij zijt immers op uw comptoir, (en daar wilt gij niet gestoord zijn,) of de deur uit; maar zo zijn de mannen! maak het zo gij wilt, 't is altoos onvolkomen.

IK. Maar mij dunkt dat uw pligt geweest ware met mij daar over te spreken, en dan zoude ik u wel zo veel gezegd hebben dat gij dit bezoek niet zoudt hebben ontvangen.

ZIJ. o Heer, al weêr dat ouwe gezaag over menschen die men niet kent dan van hooren zeggen! weet gij wat, PAULUS WILDSCUT! ik verzoek dat gij zo beleefd zijt tegen mijn gezelschap als ik

altoos omtrent het uwen ben: zie, zijt gij de man ik ben de vrouw: alles wat gij doet is immers altoos wèl, en goed? en nu, nu ik één onnozele keer een fatsoenlijke vrouw verzoek, zonder daar over met u den breeden raad te spannen, zou men mij wel willen bekijken als een bediende, die buiten weten van haar' Heer, vreemd volk bij haar verzoekt! ik zeg wie hoort er niet van!

IK. Men kan niet met u redeneeren: wees verzekerd dat gij mij in de twintig jaar dat wij getrouwd zijn nooit zo misnoegd hebt dan nu: ik vrees dat gij dit eens te laat zien zult: geloof mij, gij hebt dwaaslijk gedaan: (zij begon optestuiven, en ik, om alle twistgedingen voor te komen, zei alleen nog,) uw verzoek om beleefd te zijn zal ik involgen, volgens mijnne denkbeelden van beleefdheid, maar gij zult mij nu nog minder aan tafel zien dan anders: ik ging weg en liet haar alleen staan.

Nu bid ik u, waarde Broêr en Zuster! zeg mij hoe ik mij in deeze omstandigheid moet gedraagen: ik wil mijn ongenoegen toonen en mijne goede vrouw spaaren; doch dit zal te moeilijker zijn om dat ik zulks nooit onderstond: de Heer VAN VEEN, wier moeder, mijn lieve BETJE, gij wel gekend hebt, heeft mij verzocht om met KEETJE onder mijne begunstiging te mogen verkeerren als een jongeling die niets vuuriger wenscht dan met haar te trouwen: niets zou mij aangenaamer zijn dan dit huwelijk, zo wel in 't algemeen en voor

KEETJE, als voor mijn comptoir: ik heb van dien brief nog geen woord gezegd tegen mijne vrouw of dochter, en zal het niet doen vóór gij mij uwen raad mededeelt: ik ben verstoord op KEETJE zo wel als op haare moeder, en zo even sprak ik haar over dit bezoek: het meisje kan niet begrijpen hoe ik daar zo tegen ben: zij spreekt met zo veel oprechte genegenheid en lof van deeze Mevrouw LENTING, dat ik haar nooit zo levendig gezien heb: nu zeide ik, ik zeg u bij herhaaling, dat gij nooit gedachten moet maaken op dien kwant, die zo na aan haar vermaagschapt is dat hem zulks het recht schijnt te geeven om hier ook bijkans te wonen.

Zij antwoordde mij dat zij niet aan trouwen dacht, maar dat ik zeker moest opgehitst zijn tegen beiden; dat VAN ARKEL beter was dan veele kwanten die door stijve achterhoudendheid de wereld wat fijnder wisten te bedotten: ik stond versteld over dit antwoord: ik heb aan VAN VEEN gezegd dat ik zijnen brief zal beantwoorden zo dra ik uwe gedachten en raad heb ingenomen: hoe lastig is mij dat ongenoegen met SIJNTJE! omhels uwe beider kinderen voor

Uwen liefhebbenden Broeder en dienaar

PAULUS WILDSCHUT.

Vijf- en- zeventigste brief.

Mevrouw ELIZABETH STAMHORST, aan den Heere PAULUS WILDSCHUT.

WAARDE BROEDER!

Ik geloof niet dat gij onzen raad meerder behoeft, dan wij wel verlegen zijn, hoe u denzelven toetediene: het is niet genoeg dat onze reden en ondervinding beiden ons verzekeren, dat die raad goed, en noodig zij; men moet zekere vastheid van geest hebben, die ons in staat stelt dien, in weêrwil van alle beletzelen, ook standvastig te volgen; en ik durf mij niet vleien, dat gij die zo op éénmaal en in eene genoegzaame maate zult meester worden; ten minste, gij gaaft daar nog nooit, aan ons althans niet, eenigen blijk van: evenwel dit ontslaat mij niet van mijnen pligt, ik zal des voor mijn' man, en mij, beiden de pen opvatten, te meer daar mijn hart zulk een groot deel neemt in uw geluk en ongeluk: om ter zaake te komen: dat het verschil met uwe vrouw u zeer treft begrijp ik levendig, en ook dat u dit bijster vreemd moet toeschijnen, wijl gij zo veele jaaren met haar in eene schijnbaare eensgezindheid hebt voordgesluimerd: ik zeg met oogmerk, schijnbaare;

want meer was die dood stilte, wèl onderzocht, niet; zo gij uw aandacht daar ooit op gevestigd haddet, zoudet gij met mij, ook hier over niet verschillen; gij zoudt u dan herinnerd hebben, dat wááre eensgezindheid het gelukkkig voorbrengzel is, van overéénkomst in denken, verkiezen, en handelen: maar hoe kan men zig wijs maaken, dat men eensgezind zij met iemand die wij niet kennen! daar is geen grond om te vergelijken: gij Broeder hebt eensgezindheid genoemd, dat ieder deed zo als hij verkoos: nu, mijn waarde WILDSCHUT! ondervindt gij dat uw grond van vertrouwen zeer onvast zij: indien gij u voor twintig jaar de moeite gegeven haddet, om dit wat beter te onderzoeken, gij zoudt thans mijnen raad niet behoeven; doch dit is nu zo: ik stap er des te eerder van af, naar maate ik een afkeer heb, van nutlooze verwijtingen, die alleen de zaaken verergeren, en zal u al den dienst poogen te doen, die in mijn vermogen is.

Ik weet wel, PAUWTJE, dat men in veele huwelijken op den zelfden grond eensgezind schijnt te leven; maar de uitkomsten zijn ook altoos tamelijk gelijk: ik weet ook dat men dus voortsluimerende, veele en verscheidene krakeelen, en twisten kon vermijden; maar ik weet ook dat men in de verpligting komen kan, om die rust niet te bewaaren, en dat een ernstig verschil tusschen elkander welgezinde braave lieden, geene bittere gevolgen heeft.

Getrouwde lieden zijn ongetwijfeld gehouden, om het leven van weêrskanten zo aangenaam te maaken als mogelijk zij; dat blijft mogelijk zo lang er geene grootere pligten bij lijden, en ontslaat ons geenzins om de reden, en de voorzichtigheid gehoor te verleen: hoe zoude anders eenig man, ongelukkig afgedwaald van den weg der goede zeden, te rug geleid kunnen worden, indien het zijner vrouw aan moed ontbrak, om zijne verstandige liefderijke vermaanster te worden? zo zij een' man die den wijn onmatig beminde, of die het spel tot zijn grootste vermaak stelde, nimmer onderhield over de deerlijke gevolgen deezer ondeugden; of indien een verstandig man, eene jonge vrouw niet voor oogen hield, waar haar haare onbedachtzaamheid eens zoude kunnen toebrengen? er gaan altoos veel meer menschen verlooren door gebrek aan heusche pligtsherinnering dan door hardnekkige volharding in hunne verkeerdheden.

Vermids mij het huwlijk altoos is voorgekomen als de volmaaktste vriendschap, zo is niets natuurlijker, dan dat ik aan mijnen man, een onbepaald vertrouwen gaf, 't welk van zijnen kant, uit de zelfde oorzaak beantwoord werdt: hier uit ontstond onder anderen, dat verbazend onderscheid in ons en uw huislijk leven, 't welk gij zelf wel bespeurdet, doch alleen om uwe levenswijs te volgen, die u meer beviel.

In dit alles ontschuldig ik uwe goede vrouw:

en zeg, dat indien gij uwe meerderheid van natuurlijk verstand in dit opzicht gebruikt haddet, gij ook door haar te leiden een gelukkig man zoudt geworden zijn: en wat weêrhiel u? wil ik het u eens zeggen? - uwe alles overschreeuwende zucht, tot de negotie, en uw verkeerde smaak die u altoos uwe uitspanningen deed zoeten, buiten uw huis: uw weêrhiel zekere traagheid, om het geen u tegenstond te verbeteren, en eindelijk, onverschilligheid voor alles wat maar uwe huislijke rust niet stoorde; doch uwe huislijke rust liep geen gevaar, daar gij eene zo goedaartige, waarlijk deugdzaame, en geheel onwetende vrouw had, wier hart zo lijdelijk was, als dat van een welgeaart jong meisje altoos onderscheidt.

Dat uwe jonge vrouw gaarne alles deed wat zij wilde, had zij met alle menschen gelijk; zij was gewoon haaren zin te hebben, en dewijl zij de gevolgen daarvan niet altoos kon vóórzien, was het uw pligt geweest die haar aantetoonen: doch wat recht heeft een man daarop die zelf, zonder iemand raad te plegen, alles doet, wat hij wil, en zijne vrouw voor al dus schijnt aantemoedigen om zijn voorbeeld te volgen? eene vrouw als de uwe is wel woelachtig, ongestadig, en wat grillig, doch nooit kwaadaartig, en zou des eene allerbeste vrouw en Moeder hebben kunnen worden.

Hoe vreemd moet het des zo eene vrouw voorkomen, die twintig jaaren aanéén haar eigen wil volgde, nu voor den eersten maal daar in belet te

worden! ik houde mij verzekerd dat zij te misnoegder zijn zal naar maate zij overtuigd is dat zij uit menschlievende beginsels gehandeld heeft, toen zij haar huis aanbod aan een fatsoenlijke ziekelijke vrouw, die de Zuster is van eene haarer grootste vrienden; en geene andere bijoogmerken had dan zig wat omhaals en gelachs te bezorgen: dit alles valt zo natuurlijk in haar karakter dat ik het mij leevendig kan voorstellen.

Waaraan moet zij des uwe afkeuring toeschrijven? zij zal die afleiden of uit een knorrigen onredelijken luim, of uit de eensklaps bij u ontstaanden lust om uw gezach als man te willen oefenen: doch geloof niet dat zij zig des veel zal bekreunen: en kunt gij zelf wel verwachten dat dit eenigen invloed bij haar hebben zal? mij dunkt des Broeder dat gij geen goed middel gebruikt hebt om uw oogmerk te bereiken.

Ik voorzie nog meer onaangenaamheden voor u: zij zal ongetwijfeld dit haar verdriet aan haare dochter mededeelen, en dewijl KEETJE in haar niets zien kan dan de toegevelijke braave moeder, die altoos bezig is met het geluk van haar kind, zal dat kind immers de partij der moeder houden, te meer daar de man, die haar vader heet, zig nooit veel om haar bekommerde, en aan wien zij weinig andere verplichtingen heeft dan den overvloed waarin zij deelt: zij moet des zo wel als haare moeder u zeer onredelijk oordeelen, en dies te meer om dat zij in dit bezoek geen de min-

ste schaduw van een loos oogmerk kan vermoeden.

Het gesprek met uwe vrouw hebt gij levendiger en natuurlijker afgemaakt, dan men zoude verwachten van een man die in zijn geheele leven niet schreef dan Negotiebrieven, en zeker buiten mij geen eene gemeenzaame briefwisseling hield: hoe wèl drukt men zig uit als ons gevoel de pen bestuurt!

Ondertusschen zie ik wel dat uw toorn ontstaat uit een vlaag van geweldige drift, de weldra zal gaan leggen, en niets goeds voortbrengen: en ik moet bekennen dat uw vrouw al dat opstuiven nu niet meer verdiend heeft, dan ooit, toen zij, zo als nu, haaren zin, zonder u daar over te raadpleegen, deed.

Het geheele gesprek toont haare onnozelheid: uw gezegde: 'En ik wist daar niets van!' werd op eene wijze beantwoord, die in zo eene vrouw alles natuurlijks is; de goede vrouw bepleit in haare eenvoudigheid haare zaak zo goed, dat ik er niets heb bijtevoegen.

Maar WILDSCHUT! hoe kondet gij u in 't hoofd brengen, dat uw vrouw u over zo eene beuzeling had behoeven te raadpleegen? want bij haar is het niets dan eene beuzeling! hoe begreep gij het, om haar te willen beduiden dat dit haar pligt geweest ware! dat gij haar dan wel genoeg zoudt gezegd hebben om haar te bewegen dit bezoek niet te ontvangen: er ligt ook veele waarheid in de vergelijking die zij, hoewel in haaren trant, maakt,

tusschen zig en eene bediende die buiten haars Heers weeten iemand verzoekt; en het geen zij zegt: 'zijt gij de man ik ben de vrouw,' is niet te ontkennen.

Uw gesprek eindigde zo als ik wel verwacht had, en haar verzoek om toch beleefd te zijn beantwoordet gij als een knorrepot die niet weet wat hij zeggen moet.

Ondertusschen wilt gij dat ik u raaden zal: uw verzoek is moejelijker dan gij misschien gelooft: ik herhaal het, uw vrouw kan zo eensklaps niet toestemmen om zig te onderwerpen aan een gezach dat zij tot nog toe niet kende, en 't welk zij overtuigd is dat op grilligheid en luimachtige knorrigheid rust.

Mevrouw LENTING is des niet te min reeds bij u; haar Broeder zal meer dan ooit aan uw huis komen: wat zult gij doen? zult gij uw verstoordheid zo verre involgen dat gij meer dan ooit uw huis ontvliedt? dit zoude hun oogmerk zeer begunstigen; gij kunt des deeze partij niet kiezen: of zult gij KEETJE afzonderlijk onderhouden? waar over? over dat haare moeder, eene fatsoenlijke vrouw die een doctor moest spreken, en geen familie in *Amsteldam* heeft, haar huis aanbod, te meer daar die vrouw de Zuster is van eene haarer beste vrienden? wat goeds zal dit toch uitwerken? ik vrees niet het geringste.

Onderwijl beklaag ik het lieve KEETJE: ik voorzie dat zij weinig gewigt hangen zal aan een va-

ders gezach dat zij gelooft onredelijk te zijn en 't welk gij nog nooit, waaromtrent ook, oefendet: mij dunkt, WILDSCHUT! dat gij uw huis niet zo veel moet ontwijken; dat gij altoos daar moet eeten; en hoewel gij verpligt zijt eene fatsoenlijke vrouw in uw huis beleefd te behandelen, zo kunt gij wel die beleefdheid in 't werk stellen, die eene schrandere vrouw doet merken dat zij u ten last is: deeze koele altoos haar afstand houdende beleefdheid, die men wel ziet dat uit de opvoeding, en geenzins uit ons behaagen in den persoon voordspruit, moet gij haar betoonen: is zij in de stad gekomen om een doctor te spreken, dan kan dit bezoek niet zeer lang aanhouden.

Ontwijk haar, bid ik u, niet; poog haar te kennen, en stel u des eenigzins op uwe hoede: wat kunt gij ook al veel inbrengen tegen haaren Broeder, op wier gedrag niets te berispen valt, en die in groote gunst staat bij uw vrouw en dochter? onberispelijk zeg ik, in uw huis, want daar houde ik mij van verzekerd.

Gij kunt voords met uw vrouw en dochter spreken over den voorslag van den Heere VAN VEEN; uw genoegens daar over betuigen, en KEETJE verzoeken dat zij daar eens ernstig over gelieft te denken: enz., zo dra ik weet wat men u daarop heeft geantwoord, zullen wij maatregelens neemen die ons best voorkomen.

Hij, VAN VEEN, heeft mij over zijn aanzoek geschreeven, en het komt mijn man' en mij voor dat

KEETJE, om nog eens gelukkig te zijn, geen man boven deezē zal moeten verkiezen: zijn persoon, karakter en omstandigheden zijn bij u niet onbekend: immers ik herinner mij nu dat gij wel eens over hem spraakt, op eene wijs die mij deed gelooven dat gij hem bij uitzondering genegen zijt.

Ik althans heb zulke goede gedachten van den Heere VAN VEEN dat ik hoop, dat mijne BETJE, indien zij van staat verandert, eenen man niet ongelijk aan VAN VEEN ten deele zal vallen: en indien KEETJE hem aanneemt zal ik te meer bevestigd worden in het denkbeeld dat ik heb, van haar wel verwaarloosd maar natuurlijk goed verstand.

Zo ik iet op uw vermāg, werk niet uit drift: drift kan hier alles bederven: denk dat het te doen is om het geluk van uw eenig kind: wees niet verstoord op KEETJE, haar antwoord is eenvoudig, en bedoelde geenzins u te verstooren - maar tusschen ons: wel WILDSCHUT! schaamt gij u niet te willen oogsten daar gij niet gezaaid hebt? wat hebt gij toch tot de opvoeding uwer dochter toegebracht? hebt gij mijn ernstigen raad om Mademoiselle DU SART eene opvolgster te geeven, uit laffe inschikkelijkheid voor uwe welmeenende vrouw, niet verworpen? hoe sterk schilderde ik de gevolgen die uit zulke eene verwaarloosde opvoeding moesten volgen! hoe toonde ik u aan, dat in een huis als het uwe, de moeder, al hadde zij de bekwaamheden, nog den tijd niet heeft om zulk een gewigtig en onafgebroken werk alleen op zig te

neemen, en zoudt gij nu eischen dat KEETJE in haare gesprekken meer verstand, meer regelmaatigheid, meer kundigheid toonde? Wat hebt gij toch voor het kind gedaan, dat u 't recht zoude geeven op zulk een streelende belooning? gij gaaft haar eene moeder, die, zo zij over het groot gewigt der opvoeding konde oordeelen, dit werk nooit op zig genomen zoude hebben, maar eene Gouvernante, zo veel mogelijk gelijk aan de overledene, had zien te krijgen, om, het geen die aangevangen had te voltoojen; zij zoude gezien hebben dat zij, hoe goed ook haar oogmerk ware, zo weinig het hart als het verstand haarer dochter konde vormen: uw vrouw is deugdzaam uit haare Natuur, en bij geluk; niet uit wèl overdachte beginsels, die zij haare dochter moest voorhouden, en dan met haar voorbeeld bekrachtigen: kundigheden die alleen door eene beschaafde opvoeding verkregen worden, heeft zij niet - nooit was zij in de mogelijkheid om die te erlangen; hoe kan zij des over derzelver nuttigheid voor eene jonge Juffrouw in KEETJE'S ruime omstandigheden oordeelen? uw vrouw bemint het gewoel, het geraas, en vindt niets zo behaagelijk, als zulke gezelschappen die voor jonge lieden in geen deele nuttig zijn kunnen: zij bemint KEETJE, niet als haar kind maar als haare vriendin, met eene alles gelijkmaakende liefde, maar dit is geenzins de moederlijke: KEETJE, van haaren kant bemint haare moeder als eene toegeevende vriendin, die zij weet dat gaarne alles in-

schikt, en geen ander vermaak heeft dan hetzelfde aan haar op de ruimste wijze te bezorgen, 't kan niet scheelen van wat aart dat ook zij.

Wat deed gij dan voor uw kind? - 'Gij hebt groote schatten gewonnen.' Bestaat dan de grootste pligt eens vaders in schatten voor zijne kinderen te verzamelen? kunnen zulke schatten zelve niet de droeve bronnen worden van rampen en ongelukken, ook voor het onnozel jong meisje die hun bezit? zullen zij haar nooit aan gevaarlijke verleidingen blootstellen? hebt gij haar wel ooit voorbereid om haaren rijkdom eens op eene betamelijke wijze te gebruiken? hebt gij haar gewaarschouwd tegen dwaaze verkwistingen en naauwhartige gierigheid? toondet gij immer aan uw kind dat haar bijzijn u vermaak gaf? gedroegt gij u ooit met vaderlijke gemeenzaamheid omtrent haar? hebt gij wèl ooit de moeite - de aangenaame zo wèl als verschuldigde moeite, genomen om haar te leeren kennen; te zien hoe zij dacht, en wat reden zij gaf van haare denkwijze? hebt gij haar ooit onderhouden over die bijzondere pligten welke voor haare rekening lagen? maar wat behoef ik meer te zeggen! kent gij uwe dochter wel? gij ziet haar nooit dan in gezelschap; op zekeren afstand: gij zijt goed, onverschillig; zij is beleefd en gediensstig: zie daar dit is alles wat er tusschen u omgaat; en dit is nog al ééne der vruchten van uw uithuizig leven: ontken het maar niet! niets zoude voor u smakloozter geweest zijn dan een geheel

avond met uw vrouw en kind te moeten doorbrengen.

Welk een onderscheid heerscht er ook in deezē tusschen onze manier van leeven: mijn man en ik hebben nooit grooter genoegen dan wanneer wij met onze kinderen alleen zijn: nooit zijn zij vrolijker noch wij beter in onzen schik: de kennis die wij van hun character hebben, heeft ons in staat gesteld om hunne gebreken tegenstand te bieden, hunne goede neigingen aantekwēken, en zo zeer hunne hoogachtende liefde als onbegrensd vertrouwen te winnen: nu hebben wij in hun onze beste vrienden, en dewijl wij niets verzuimden om hun verstand te verrijken, hun' geest te versieren, hun oordeel te oefenen; dewijl zij veele aangename talenten hebben, is er voor ons geen verkiezelijker gezelschap dan dat onzer kinderen.

Zij hebben niet alleen smaak in werkzaam te zijn; het is hunne behoefte: ik zie wēl dat zij niet volmaakt zijn: mijn zoon heeft zekere onbuigzaamheid, die, kwalijk geleid of toegepast wordende, zijn geluk niet kan bevorderen, maar die, door de reden bestuurd, hem eens een nuttig en geacht man kan doen worden: zijne Zuster is zo vol geest en zo geneigd tot spottērij dat ik dikwijls heel veel moeite heb om haar op den middenweg te houden; maar zij hebben geene gebreken die uit een laagen geest voordkomen; zij zijn dikwijls onbedacht en los, maar nooit met opzet onrechtvaardig: zij zijn goedaartig, medelijdend, doordrongen

met eerbied voor God en zijne geboden: zij beminnen in ons hunne weldoeners, hunne leermeesters zo wèl als hunne tederlievende ouders: zij zullen niet rijk genoeg zijn om ooit in *Amsteldam* figuur te maaken, maar zij hebben geleerd het geen zij bezitten wèl te gebruiken, en weten bij ondervinding dat huislijk geluk niet afhangt van pracht of overdaad, maar van zulke hoedanigheden, die getuigen van de goedheid des harten, de goedaartigheid des characters, de blijmoedigheid des geestes, en van zekere overeenstemming tusschen de leden dier kleine maatschapij.

STAMHORST laat mij zeggen, dat hij de post ziet aankomen: vaarwel dan; wij allen groeten u en ik ben zo als altoos

Uwe liefhebbende zuster

E. STAMHORST
geboren WILDSCHUT.

Zes- en- zeventigste brief.

Juffrouw CORNELIA WILDSCHUT, *aan Juffrouw* ANNA HOFMAN.

LIEVE NAATJE!

Gij komt dan niet eens aan? wel heden! ik heb al drie dagen te vergeefs op u gewacht, zo dat, ik weet niet wat er aan scheelt dat gij niet komt, en daarom laat ik u weten als dat voorleden saturday de lieve waarde Mevrouw LENTING hier is aangekomen: gij moet haar zien, mijn lieve HOFMAN! och wat eene beminnelijke vrouw is dat! ik houd dol veel van haar, en Mame niet minder: zij is heel vrolijk, en, al is zij niet gezond, geen ziertje kribbig, of zo: ik ben sedert saturday nog geen voet uit geweest en de tijd verveelt mij niet met al: en wat is zij kundig en huislijk! ja NAATJE wij mogen wel wat van haar leeren: haar Broër is hier nu of hij zal er komen; hij houdt schrikkelijk en vreeslijk veel van haar, en zij van hem, en Mama zegt dat dit een goed teken is: Juffrouw SADELAAR is uit de stad voor eenige maanden, ik meen na haare ziekelijke moeder; ei lieve groet haar eens

voor mij; ik verlang zodanig na Mevrouw LENTING dat ik uitschei met schrijven: ik ben

Uwe vriendin,

KEETJE.

Zeven- en- zeventigste brief.

Juffrouw ANNA HOFMAN, aan Juffrouw SARA SADELAAR.

Nu, mijne waardste vriendin heb ik u veel en voor ons gewichtig nieuws medetedeelen; voor ons die zulk een oprecht aandeel neemen in het lot onzer vriendin WILDSCHUT: zij had mij, zo als ik meen u gezegd te hebben, de aanstaande overkomst van Mevrouw LENTING met zo veel blijdschap verhaald, als bij haar onmogelijk schijnt voor iemand die reeds te zeer gewoon is aan aangenaame voorvallen, om daar sterk door geraakt te worden: ik ging des op den dag dat men haar verwachtte, daar heen: zij kwam niet: of KEETJE zig in den dag verzonnen had, dan of er eenig beletzel ontstaan ware, weet ik niet; althans zij kwam niet: ik konde des mijne nieuwsgierigheid niet voldoen; even-

wel ik vermaakte mij niet weinig: het geheele huis was in eene bijzondere woeling en beweging; ieder draafde, ieder liep, ieder droeg en schikte... kort gezegd, ik geloof niet dat de aankomst eener Vorstin in het grootste logement deezer stad, meer opstand op den stoep en in het voorhuis konde veroorzaakt hebben: ieder koets die aanrolde, joeg Mevrouw met haare gewoone omhaaligheid en gedruis, van haaren stoel, en voor het raam: KEETJE was stomen stil, door hoop en verwachting zo dikwijls haare moeder opstoof: indien zij een Engel of een nieuwen schoothond verwacht had, dunkt mij kon haare onthutstheid niet sterker geweest zijn: zij kwam niet; en ik liet daar alles in eene groote verlegenheid en verwarring: en Mevrouw gonsde daar al door heen: ‘Dat is onbegrijpelijk, en dat is mij te geleerd, en zou er een ongeluk gebeurd zijn, en was het wel op donderdag, KEETJE? en wel heden! en wel lieven tijd! enz.’ Ik ging zeer bedaard na huis: daarop zond KEETJE mij een billet om mij 't blijde arrivement te melden; en verzocht mij te komen.

Ik heb haar dan gezien! VAN ARKEL was er ook: toen ik binnen trad stond zijn gelaat zo dartel, maar ook zo trotsch, zo schertzend, dat ik daar duidelijk in las: ‘Wij hebben haar beiden alreeds in de knip:’ hij presenteerde mij met een bevallige losheid, aan zijne Zuster, er een paar fijne looze complimenten bijvoegende, zulke complimenten waarop men niet dan met eene stilzwijgen-

de buiging *kan* antwoorden: ‘Kom,’ zei Mevrouw, ‘kom Juffrouw HOFMAN, dat is goed, ik ben blij dat je wat komt praten; wij moeten onze zieke jonge vrouw wat opmonteeren; en gij zijt wei voor een grapjen.’ KEETJE deed mij zien dat haare verrukking nog al duurde: Mevrouw LENTING ontving mij met al de beleefdheid eener fatsoenlijke vrouw; niet gemeenzaam, niet afwijzend: ik deed insgelijks: zij was zeer kostbaar, zeer in den smaak, en tevens zeer betamelijk gekleed: zij ziet waarlijk wat bleek, wat *vermoeid*, en tekent ouder dan zij is: maar ik kan gelooven dat zij voor weinige jaaren eene zeer schoone vrouw was: alle haare trekken zijn zo fraai, als die van haaren Broeder, en in den zelfden toon, maar hoewel VAN ARKEL niet minder tekent dan een mojen dommen jongen, zo zegt evenwel haar gelaat veel meer; ik kan niet zeggen wat het is; doch het nam mij niet voor haar in.

Wij dronken tee: VAN ARKEL overtrof zig zelve in alles wat beschaafd, vrolijk en bescheiden kan genoemd worden; Mevrouw was niets dan vergenoeging; KEETJE had geene oogen dan voor haare huisgenooten: het gesprek behelsde wèl niets van groot belang; doch ik ben overtuigd dat zij eene verstandige zeer kundige vrouw is; ofschoon zij deel nam in alles, hoe weinig beduidend, wat er gesproken werd: als zij goedkeurt geschiedt dat zo behendig, en met zo veel zweem van oprechtheid, dat men niets in haar ontdekt van die haatelijke

meerderheid, welke de goedkeurenden zo ondragelijk maakt, dat hunnen lof zelf, ons stoot.

Gij hebt er mogelijk nooit op gelet, SAARTJE! maar Juffrouw WILDSCHUT heeft zeer fraaje handen; Mevrouw LENTING nam ééne daar van in de haare en voegde er bij: ‘Zulke vingertjens zijn gemaakt voor de forto piano; ik verlang die te hooren speelen - speelt gij ook Mejuffrouw HOFMAN?’ - ‘Ik heb lang een goed meester gehad Mevrouw en bemin de muziek’ - ‘Ik versta u: lieden van groote talenten zijn altoos zeer zedig:’ o die looze, en voor eenvoudige zielen allergevaarlijkste vrouw! uit het volgende zult gij haar beter leeren kennen: het woord vriendschap, viel mij, ik weet niet meer hoe het bij kwam, uit den mond:

MEVROUW LENTING.

Vóór ik mevrouw WILDSCHUT, en haare beminnelijke dochter kende, had ik, helaas! maar te veel redenen om de vriendschap voor iet meer dan eene harsenschim te houden; overal zag ik eigenbelang, maar vriendschap zocht ik te vergeefsch: hoe dikwijls was ik de *dupe* van mijn goed vertrouwen: (SAARTJE! Mevrouw LENTING de *dupe* van haar goed vertrouwen!) in de groote wereld is zij even onbekend, als de deugd, en in kleine steden wordt zij verjaagd door alle die laage gebreken die de bronnen zijn van ledigheid, babbelsucht, en de ongenoegzaamheid aan zig zelve: maar ik erken mijne dwaaling! ik ondervind dat men vrienden

hebben kan: (zij gaf toen aan moeder en dochter beiden een hand: die goede zielen waren opgetoogen:) ik vlei mij Mejuffrouw HOFMAN, dat, als wij meerder kennis zullen gemaakt hebben, de vriendschap ons insgelijks zal verbinden; mijn hart voorspelt het mij.

Gelukkig werd ik ontslagen om daar iet op te antwoorden, want Mevrouw riep uit met een drijvenden traan in haare goedaartige oogen:

MEVROUW WILDSCHUT.

Ja, Mevrouw LENTING, dat heeft zo moeten zijn: God de Heer is wonderlijk in zijne wegen! ik ben in eene woelige huishouding, en zie krachtig veel menschen, lees zo te zeggen nooit, en ook ik houde niet van leezen; maar men moet zijn evenmensch helpen: (ziet gij, lieve SAARTJE! ook eenig verband in dien overgang? ik niet:) dat was altoos mijn studie; ik heb ook, dat moet ik zeggen, zeer veele vrienden, en ben nog nooit bedrogen: of men nu mijn goedheid vergeet of erkent, dat scheelt mij geen ding; ik denk er zelve niet aan: ieder heeft zijn humeur, de mensch heeft zig zelve niet gemaakt; wij kunnen niet allen eender zijn; dat is ook onnodig; doch ik houde van vrolijke menschen, en VAN ARKEL, hij is er nu bij, maar ik moet zeggen dat hij altoos de vreugd meêbrengt, dat is even zo veel; en onze Doctor zei nog gisteren: lagchen is gezond, en wanneer men lacht spreekt men geen kwaad daar ik een grooten hekel aan heb; en; (al weder een overgang!) ik

zou het nooit hebben kunnen verantwoorden, zo ik mijn huis niet had aangeboden aan een jong mensch, dat hier God noch goede lui kent: ik stel mij altoos in een ander zijn plaats: logementen zijn logementen, men heeft er gerak noch gemak; mijn huis is groot genoeg en ik houde wel van dat boelige.

Mevrouw LENTING stemde alles toe, en wierp er nu en dan een woord in dat niets betekende: ik vergat u te zeggen, dat toen men tee zoude drinken Mevrouw aan de comptoirschel wilde trekken, doch er kwam juist een knecht in, dien zij beval Mijnheer te zeggen, dat de tee gereed was: Mijnheer kwam niet; zij wilde die boodschap herhaalen, doch Mevrouw LENTING zeidde: 'o Mevrouw, laat Mijnheer zig niet geneeren, hij heeft misschien geen tijd' - 'A, ba! geen tijd! hij komt altoos af; ik weet niet dat er nu zo veel drukte is:' zij schelde, Mijnheer liet zeggen; 'Dat hij tee op het comptoir zou drinken' - 'Vreemde idées!' was het antwoord: VAN ARKEL beet op zijn lip: zijne Zuster bezat zig beter, hoewel zij dit beiden voor een affronde hielden; eenige gezegdens van Mevrouw WILDSCHUT, hoe los uitgerammeld, deden mij toen vermoeden dat hij over dit bezoek niet te vreden was.

Men stelde een partij voor: 'Ik,' zei Mevrouw LENTING, 'speelt nooit als ik goed gezelschap heb:' wij waren het allen met haar ééns: het gesprek bevattede eene zo levendige als satirique schilderij

van de zamenleving in de kleine steden; en hoe ongelukkig eene vrouw *comme il faut*, was, indien zij uit den *Haag* of *Amsteldam*, dáár gebannen moest blijven: er was zo veel waarheid in, en zo veel kwaadaartigheid tevens, dat ik liefst daar van zwijge, en u het antwoord van de vrouw des huizes zal geeven: ‘Wel mensch! gij maakt mij bedroefd: wel lieve tijd! blijf gij hier zo lang als gij wilt; wat leven is dat voor een jonge vrouw! en ei lieve waar diverteert gij u zo al mede?’ - ‘Ja,’ zei KEETJE, ‘daar ben ik ook benieuwd na’ - ‘Apropos Mevrouw, kent gij mijn Broêr en Zuster STAMHORST?’ - ‘Neen Mevrouw! niet dan van hooren zeggen: die lieden leeven zeer afgezonderd zegt men; en ik; ik ga ook niet bijzonder veel uit: ik heb hen nog nooit ontmoet, Juffrouw STAMHORST zegt men heeft veel geest en ziet er niet kwalijk uit.

IK.

Mevrouw STAMHORST is, naar het algemeen gevoelen, eene der beste vrouwen van onzen tijd....

KEETJE.

Ja, en zo goedig! mijne Tante is niet met al pedant; och ik houde krachtig van Tante STAMHORST! ik merkte toen dat de Broeder en Zuster elkander bedekt aanzagen, en als scheenen te zeggen: ‘dat is erger!’

KEETJE.

Ik zou gaarne bij Tante zijn, doch er word alle dagen geleezen, en ook ik houde niet van Buitens:

het is er zo doodsch, en zo akelig stil; de tijd zou mij daar te lang vallen, en ik houde evenwel heel, ja zeker heel veel, van mijn Nicht BETJE; zij is wel zo wat plaagachtig, maar oprecht en goed, en ik vind haar wel heel mooi, naar mijn domme verstand; en mijn neef is een heele goeje jonge, die wel braaf kan aangaan en ravotten; doch het is mij buiten te eenzelvig, en ik houde van zo eens te veranderen.

VAN ARKEL.

Niets is natuurlijker; de eenzelvigheid brengt de lastigste verzadiging voort; en de ondervinding leert dat het wenschen naar iet, oneindig aangenaamer is, dan het zeker en stil genot van het gewenschte: (hoe vint gij dit, SAARTJE? was dit niet openhartig?)

MEVROUW LENTING.

Niets is zekerer: verandering behaagt; wie zou wenschen dat het altoos bijvoorbeeld helder dag bleeve?

KEETJE.

Wel ik althans niet! ik hou veel van slaapen, dat neemt nog wat tijd weg.

MEVROUW LENTING.

Dit is natuurlijk! de slaap herstelt onze vermoeide krachten, en maakt ons des bekwaam om de genoegens van het waakend leven dies te beter te genieten: de smaaklijkste spijzen walgen zo men die te dikwijls aanéén eet: het nieuwe, met het betere, is het leven van ons leven: (ei lieve, SAARTJE! gebruik nu eens al uw geduld.)

MEVROUW WILDSCHUT.

Daar zeg jij wel de fijne waarheid: ik denk daar aan een historie, en om dat die zo wèl te pas komt, zal ik ze u maar eens verhaalen: ik was in mijn jeugd een ectra liefhebster van visch; mijn vader plagt te zeggen, je zult nog visch worden; 't kon niet scheelen als het maar visch was: nu gelieven *de vrienden* te weeten, dat ik in 't begin van ons trouwen, een *Noordhollandsch reisjen* deed met mijn' man, en eenige goede vrienden; ik hield altijd van een pretjen, zo dat, dat reisjen was naar mijn' zin; maar denk eens aan! overal waar wij kwamen was visch de scheering en visch de inslag; waterbaars, doopbaars, snoek, bot, gekookt, gestoofd, gebakken, gebraden, altoos visch visch: 's middags visch, 's avonds visch; maar dat was den eersten dag goed, doch vóór ik t' huis kwam was ik de visch zo moê, dat, mijn lieve mensch! als ik maar visch hoor noemen keert mij 't hart om: ik versma Gods goede gaven niet; wij kunnen geen garnaaltjen maaken; maar voor mij, geen visch meer.

'Het was met Mevrouw als met Koning LODEWIJK: *Toujour perdrix, toujours la Reine,*' zei VAN ARKEL bij zig zelven, doch luider spreekende.

Daar zijn maar twee dingen die men niet moede wordt; goed brood en een goede man.

MEVROUW WILDSCHUT.

Zeg je zo? wel KEETJE, en ik zijn geen groote broodeeters, wij zullen de duurte niet in 't graan

brengen; en wat goede mannen betreft; er zijn er zo weinig dat men niet weeten kan, of zij ons ooit zouden tegenstaan.

VAN ARKEL.

Zo dra ik een meisje vind, dat zig over mij wil erbarmen, zal ik haar toonen dat zij mij zo min moede zal worden als het lieve brood, want ik zal even zo goed zijn, al ware het maar om niet te zijn als de groote hoop: de mannen weeten niet hoe zij met de vrouwen moeten omgaan; ik ken de vrouwen wel.

MEVROUW LENTING.

Dat zou men in twijfel kunnen trekken! (Zij zag mij ter zijde aan met een oogwenk die uitdrukte: zijt gij ook van die gedachten?) onze mannen zijn nooit t'huis dan wanneer zij nergens weeten te loopen, of ziek zijn: o dan zijn wij goed genoeg voor hen: anders, goeden dag tot van den avond, en sinjeur gaat de deur uit, der vrouw mag dat opneemen zo als zij wil: en gij, Broêrtjen! gij hebt het zelfde voorkomen dunkt mij; gij zult zijn als anderen.

VAN ARKEL.

Gij oordeelt verkeerd: zo dra ik een amt, en des bezigheden heb; zo dra ik getrouwd ben, zal ik van levenswijjs veranderen: wat kan het nu scheelen waar ik den avond doorbreng? doch als ik eens eene eigene huishouding heb, zult gij zien dat ik, met een anderen staat, ook geheel andere zeden zal aanneemen.

Toen viel, het is waarlijk waar, SAARTJEN! het gesprek nogmaals op visch, en Mevrouw LENTING zeide, 'dat zij zo weinig als Mevrouw WILDSCHUT, daarvan hield;' en dewijl éénheid in smaak meermaal zekere oppervlakkige gemeenzaamheid voordbrengt, kon dit hier ook niet missen, het hielp des alweêr aan het groote oogmerk.

Nu begon het mij zo te verveelen dat ik opstond en beleefd afscheid nam; doch Mevrouw stond ook op, en sprak met handen en voeten, (hoe zal ik het anders uitdrukken?) Zij riep: 'Wat zijn dit nu weêr voor kuuren NAATJE? je *bent* hier immers als een kind in huis? ik wist niet dat ik de Juffrouw vooraf moest noodigen! je *zult* blijven, en te elf uren zal onze sleê je t'huis brengen; toe kind zit jij maar weêr neêr; zo lang als Mevrouw LENTING hier is, moet je alle daag hier komen, en jij ook VAN ARKEL: wel heden ja, gij zijt vogels van eender veeren, mag ik zeggen; en men moet zig wat diverteeren: men zou wel bang voor het huwelijk worden indien men dan niet meer vreugd kon hebben:' ik bleef des om dat het onbeleefd zou geweest zijn dit verzoek niet aanteneemen.

Ik had den Heer WILDSCHUT nog niet gezien: hij trad in de eetzaal zo als wij aan tafel gingen; hij boog voor Mevrouw LENTING, zo stijf, als achteloos! zij hieldt ook haaren afstand tegen mij: 'Goeden avond Juffrouw HOFMAN! het is zeer aangenaam voor mij dat gij de goedheid hebt

om ons gezelschap te houden: enz., op VAN ARKEL lettede hij niet eens, doch het was, dit zag ik klaar, opzettelijk; hij zag KEETJE en zijn vrouw donker en norsch aan: dit hinderde Mevrouw zo zeer dat zij hem vroeg: ‘Wel WILDSCHUT! hebt gij dan altijd uw hoofd zo vol? ik hoopte dat wij, nu gij eens een avondjen bij ons zijt, wat aan elkander hebben zouden!’ hij zweeg en zag even stuurs: alles was aan tafel beleefd, maar zo geheel vreemd: Mevrouw LENTING had haar partij genomen; zij had ook voor hem alle die innemende oplettendheden die eene vrouw van de wereld, zo voordeelig onderscheidt van lieden die weinig menschen zien: ‘Hoe aangenaam,’ zeide zij, (in 't rond ziende,) ‘hoe aangenaam is zo eene huislijke maaltijd! zulke genoegens vindt men niet in groote gezelschappen:’ die looze vrouw! was dit niet haarer waardig?

Toen wij van tafel waren opgestaan, zei zij mij dat zij hoopte nader kennis met mij te maaken: dat zij niet twijfelde of wij zouden in veele dingen overeenstemmen: kort gezegd, ik zie dat haar oogmerk is mij te peilen, en in haar belang overtehaalen: ik beantwoordde dit zo als de gebruikelijkheid eischt: de Heer WILDSCHUT bragt mij vervolgens in de slede, en gaf mij te kennen, ‘dat hij bij mij zou komen zo dra hij gelegenheid had!’ ik zeide, ‘dat ik de eer zoude hebben om hem aftewachten:’ maar wat is er aantevangen, met een man zonder karakter? vaarwel!

Nog wat... de Heer WALTER is met DE GROOT voor eenige maanden uitlandig: zijn laatste brief deed mij zien dat zijne gevoelens voor mij de zelfde blijven; de bijzondere achting van een braaf man kan niet onverschillig zijn aan

Uwe vriendin,

NAATJE HOFMAN.

Agt- en- zeventigste brief.

De Heer REINIER WALTER, aan Juffrouw ANNA HOFMAN.

De eerste brief die ik schrijf is aan u, mijn vriendin! alles ontbreekt mij wat daartoe nodig is: ik heb eindelijk in het gehucht alwaar onze paarden rusten, en wij een soberen maaltijd zullen doen, een stuk papier, een oude pen en wat bleeke inkt opgelopen; maar het geraas is zo groot, en het vertrek zo vol menschen, dat ik naauwlijks een plaatsjen kan vinden om deezen in een' hoek van het venster te schrijven: de regen belet mij in het veld te gaan, en KEES doet niets

dan mij aan 't oor reutelen met zijne observatiën.

Wat zal ik dan kunnen schrijven uwer aandacht waardig? en evenwel ik moet mij dit genoeg geven: vóór ik vertrok, heb ik met uwe goedkeuring mij aan uwe waarde ouders verklaard; dit scheen hen niet onaangenaam: hoe gelukkig zoude ik zijn, indien gij uwe gedachten liet gaan over mijne voorstelling! had ik maar de minste verzekering dat gij in mijn afwezen mij niet zult vergeeten, noch het oor leenen aan anderen die met mij dezelfde gevoelens omtrent u koesteren! mij dunkt dat ik veel geruster ware, toen ik u dagelijks konde zien; waarom heb ik zo lang gedraald met mij aan u als uwen minnaar te doen kennen? 'Om dat mijne omstandigheden te onzeker waren, en ik vooreerst nog niet in de gelegenheid dacht te komen, waarin ik mijne eigene zaaken zoude kunnen beginnen:' zie hier mijn antwoord.

Het laatste gesprek met u gehouden heeft mij meer dan ooit overtuigd, dat gij de vrouw zijt met wie ik, uit alle mijne bekenden, gelukkigst leven zal: o hoe véél wint gij door nader gekend te zijn! ik zie wel, en ik zie het met dankbaarheid dat gij mij voor uwen vriend erkent, het vertrouwen waarmede gij mij vereert, stelt dit buiten twijfel; maar de gevoelens die ik voor u heb, kunnen door vriendschap alleen niet beantwoord worden: de vrolijke luchtigheid van uwen aart vindt weinig smaak in *klaagtoonen*; ik weet het; doch

die zullen in *zegen* veranderen, zodra ik, hoe schemering ook, mij maar durf vleien dat gij mij nog een weinig anders gedenkt als aan een' vriend: gij zult immers niet weigren mij eenige letters te... laten ter hand komen?

Mijn reisgenoot bevindt zich reeds zo veel beter dat hij voor mij een aangenaam medgezel is: er komen van tijd tot tijd wel nevelen die zijn verstand doen dwaalen, en zijn geest geheel in de war brengen; doch afleiding en lichaamsbewegingen, zullen wonderen doen: zeg aan zijne braave ouders, dat wij beiden wèl zijn, en binnen weinige daagen schrijven zullen.

Omhels Juffrouw SADELAAR voor mij, en zo er iet van belang in de familie van den Heere WILDSCHUT mogt voorvallen, meld het mij: gij weet hoe veel deel ik neem in het lot uwer vrienden: de post vertrekt, ik moet schielijk eindigen: ik heb naauwlijks tijd mij te noemen

Geheel de uwe.

WALTER.

Negen- en- zeventigste brief.***De Heer JACOB LENTING, aan zijne Huisvrouw.*****WAARDE HUISVROUW!**

Een staatsman is een man van Staat; hij leeft voor den Staat, ja veel meer voor den Staat dan voor zig zelve en voor alles wat hem lief en waardig is! hij heeft nauwelijks in zijn eigen huis eene schuilplaats - hij heeft geen eigen huis - want ook dáár moet hij, het oirbaar voor het land bevorderen, en alle oogenblik gehoor verleenen aan allen die onder zijne staatsvaderlijke bescherming veilig zijn: ik, mijne waarde! gij weet het, helaas! heb niet dan nu en dan een uitgespaard uurtjen, om met u huislijk te leeven, en over onze belangen en uitzichten op het vermeederen der familie te keuvelen: gij weet, wijfjen lief! dat ik mij geen airs geeve op mijne amten, en dat ik die evenwel met onovertreffbaare nauwgezetheid waarneem: en gij ziet zelve wel, dat ik veel meer te doen heb dan de grootste Vorst der aarde; die tog hebben gunstelingen en staatsdienaars, maar ik! ik moet alles zelf zien, zelf hooren, zelf uitvoeren: ik moet beloonen en straffen: dit is het nog niet al! de Vorst zegt: 'Zo wil ik het,' en 't is gedaan; maar een staatsman, in een Republicq, heeft veel meer te bedrijven: het is, zo veele hoof-

den zo veele zinnen: men is verplicht geduurig Landsen vergaderings-dagen bij te wonen; en hoe zelden is men het daar ééns over het geen nuttigst, noodzaakelijkst, ja, dringendst is voor den Vaderlander! hoe veele belangens moeten er overéén gebragt, hoe veele hoofden of bekoeld, of aangehit worden! en is er wel iet verdrietigers dan dat men een wèl doordacht, allerheilzaamst plan niet kan doordrijven, maar misschien om een paar stemmen te weinig ziet wegwerpen! gij weet niet, liefje! hoe ik te worstelen heb, nu met onverschilligheid voor 's Lands welvaart, dan met schroom van mijn meerderen te zullen mishagen, dan alles met het alles omverwepende zelfbelang; en dit is ook de oorzaak waarom mijn gelaat zo diepgetrokken is, ook in mijne uren van rust.

Sedert voorleeden week was ik in strijd met alle de overige stemhebbende bestuurders, en dat wel over het maken van eene ophaalbrug, ten sieraade en voordeele deezer stad: Ik was timmerziek; dat was goed als ik in mijn eigen beurs tastte; ik was een verspiller van de stads gelden; ik deed alles buigen om mijn hoofd te volgen; ik liet mij alles voorzeggen van mijne jonge vrouw, wier smaak en luxe wel bekend waren: men schempte, dat sedert mijn huwelijk alle de stads amten, waardigheden en bedieningen aan uwe creatuuren gegeven werden, en men gaf mij te verstaan dat ik alleen de man der Burgemeestersche was: dit, ging een andere voord, is zeer zeker; want anders haddet gij de

omroepers plaats niet gegeven aan een' vent die stotterde, en door zijn' neus sprak, tot groote verwarring in de maatschappij; want men verstond niet of hij vleesch of visch uitriep; een verlooren krulhond of een garnituur: men voorzag, dat gij, zo dra er een nieuwe Leeraar noodig was, geen zwaarigheid zoudet maaken uw stem te geeven aan een uwer schepzels, als konde hij de letter K niet noemen en bidden zoude, uw *oningrije ome*; om kort te gaan, dit liep zo hoog, in onze vergadering, dat ik vergeefsch betuigde u nooit over eene ophaalbrug geraadpleegd te hebben: evenwel, ik zal het staatsroer niet verlaaten maar als een andere palinuur dat vasthouden, ten koste van mijn rust en gezondheid.

Ik heb zó gesproken, dat men toestemde eene ophaalbrug te maaken in spijt van veelen: de oude was zo krank dat geen kindewagentjen met een bok bespannen daar veilig over konde geraaken; en hoe haveloos stond dat plank op plank gespijkerd, en overal gelapt als een bedelaars rok! nu, de brug is besteld, en zal de heele stad versieren; hij is trotsch en ruim! - alweêr kibbelaarijen, een jonge Regent gaf den raad om die toetehouden; bevreesd dat de heele stad er uit zoude loopen: nu hebben wij, om het fonds te vinden een duit passagegeld gestatueerd voor ieder voetganger, en een dubbeltjen voor ieder rijtuig: de werklieden zullen brood hebben door het maaken, en de adel zal hier veelvuldiger komen, niet in ge-

vaar zijnde om in de uitgedroogde gracht te tuimelen; bakkers, slaggers, logementhouders, paruikemaakers, schoenmakers, enz. zullen welvaaren, en dat geld zal binnen onze stad omgezet en verteerd worden: die brug zal mij eere aandoen, en ik zag gaarne dat gij er den eersten spijker in sloegt.

Zoudt gij, liefje, nu niet gelooven dat alle zwaarigheden en verschillen uit den weg waren? maar neen! nu is het weêr te doen over de kleur waarmede hij zal geverwd worden: ik ben er, weet gij, altoos krachtig tegen dat men anderen volgt en zelfs onze sieraadjen den vreemdelingen afziet: de publike gebouwen geeven immers den reiziger gelegenheid om over den smaak der overheden te oordeelen? dit is het niet al! hoe veele pasquillen heeft men niet gestrooid, betrekkelijk het stadhuis van *Amsteldam*, en de koornbeurs! nog eene gezegende vrucht ven het *licentieus* boekdrukken! en zal dan de kleur eener ophaalbrug in onze stad, niet de zelfde berispingen onderworpen zijn? o ik ken onze fraaje vernuften! de schoolmeester is een der strafwaardigsten: indien ik losjes over mijne amtspligten heen liep, dan, liefje, zoudt gij meer in mijn gezelschap, maar minder in mijnen roem deelen! zij kunnen mij wel vermoejen maar nooit verveelen: ik ontzag nooit eene reis te doen, zo ik maar kundigheden tot mijn amt betrekkelijk konde verzamelen: gij weet dat ik in den voorgaanden winter verscheide Hollandsche steden bezocht, met geen ander oogmerk dan

om met mijn eigen ooren de klank en slag van een ratel te proeven; en opgemerkt hebbende, dat de eerste onverwachte klap menig tedere vrouw verschrikte, heb ik onzen stads ratelwacht in een klapperman veranderd, en hierdoor zo ik hoop menig burger aan den staat geschonken door de jonge vrouwen voor schrik te bewaaren: deeze zelfde trek tot onderzoek, deed mij besluiten om, hoe onbereid ook, nog eenige steden te gaan beschouwen: ik ben zelfs, doch inognito, te *Amsteldam* geweest, hoewel ik mij wel wachtte u te bezoeken, men zoude welligt verhaald hebben dat gij de voornaame reden, en de ophaalbrug alleen het voorwendzel geweest was; en een man zo als ik, moet boven berisping zijn: daar, en te *Haarlem* waren al de bruggen wit geverwd, doch te *Leiden* en op meer plaatsen rood.

Het is mijne manier om in zaaken van gewigt te zien, te vergelijken; maar zelf te oordeelen: eergisteren ontboden wij twee beroemde schilders op den Raadhuize: vóór zij in de Burgemeesters kamer traden, gaf ik een verhaal van het geen ik gezien had: een der Regenten zei, dat men den smaak van *Amsteldam* moest volgen; wit stond vrolijk, en was zeer voordeelig om in de schemering gezien te worden, des bevorderde het wit de veiligheid: dit had vrij wat schijns; maar ik verzocht gehoord te worden, en zie hier het geen ik voordroeg: ‘Het is, mijne Heeren! altoos mijn gevoelen geweest dut men zo min doenlijk zij deeze

trotsche en rijke koopstad navolge; dit draagt een merk van slaafsche ondergeschiktheid aan haar, die toch, het geld daar afgerekend, niet meer is dan onze stad: dat zij zig genoeg *airs* geeft, en de kleine steden weinig genoeg rekent, al geeven wij geene gelegenheid om zig te verhovaardigen op onze slaafsche navolging, en “zeidde ik, mijne stem verheffende,” en denkt gij Mijne Heeren! dat het der Regeering aangenaam zijn kan door elk aap van zotte *Amsteldammer* die hier doortrekt, te hooren zeggen, *dat wij zijne stad volgen*, even als of wij haar voorschrift noodig hadden? indien men ook bedenkt dat zulks wel grond zoude kunnen geeven, om zig intebeelden, als of zij zelve eene concludeerende stem had, wanneer men het over het versieren onzer openbaare gebouwen niet ééns ware:’ de Heer vroeg: wat was dan het oogmerk van uw reis, Heer Burgemeester? - om niet natevolgen, zeide ik, zeer bedaard: dit deed zelfs de ernstig kijkende Secretaris glimplagchen: ik heb tegen de witte kleur nog meer; het wordt zo rasch smoesterig en de baldadige jeugd trekt er allerlei lelijke figuren op met potloot of roodaard; iet, dat niet te dulden is: onze Griffier, wiens zoon te *Leiden* studeert, uit loutere haat tegen de Voetsiaanen; want *Utrecht* was voor hem anders beter gelegen geweest, was van oordeel dat de smaak van het Leidsch Atheen, dien kweekhof van Geleerden en geleerdheid, daar zo veele wijze mannen dagelijks

lessen geeven in alle wetenschappen, zeker de beste zijn moest, en dus ook onze brug behoorde rood geschilderd te worden: ik bedank hartlijk zei de jonge Schepen,, mijne paarden zijn jong en schichtig, zij willen geen rood zien: nog onlangs brak ik bijnaar den hals door dien de blesjens uitschooten, verschrikt door het waagen van een oude rooje kinderdeken, die voor mij hing: deeze man heeft een zwak, hij kan over geen zaak, van zo veel belang zelfs, bedaard denken; hij is nog jong, en de harddraverij nog in volle vuur: ik had ongelovelijke moeite om hem neêrtezetten; hij sprak van liever te willen vertrekken, dan zijne uitmuntende blesjens te waagen, enz: 'Ik ben,' zeide ik, niet sterker voor rood dan gij collega, vooral op 's stads werken: deeze verw behoorde nooit gepermitteerd te worden, dan aan de huizen en stallingen van slagters, beulen, en bij oogluiking, der Chirugijns winkels: 'vervolgens zeide ik dat men den roem der Leidsche Geleerden geenzins zoude verminderen, al schreef men aan hunnen invloed niet toe, dat alle ophaalbruggen alle openbaare gebouwen die kleur droegen: mij was bekend uit oude charters en perkamenten, dat die verw reeds gebezigd werd, eer Leiden eene Academie had, en dat de haat tegen Spanje en Duc d'Alba, de oorzaak was van deezen kleur, als willende de stad daar door haare inwooners geduurig herinneren, aan de bloedplakaaten, en bloedvlaggen der inquisitsche en overheersching:

O! zeide onze dikke buurman, ik ben zo geleerd niet, in de Historiën, maar als Mijnheer Burgemeester er op staat, mij is het wèl: gij spreekt, beet de Heer E.... hem in 't oor, als de wijnkoper van een man die wèl betaalt, en veel noodig heeft: ik ging voort - 'Doch in onze vreedzaame dagen, ben ik afkeerig om nog langer dit merkteken van wraak en haat uittehangen; wij leeven met Spanje in vrede en vriendschap, en daarom moeten wij ook alle ergernis vermijden; ons geval staat met dat van *Leiden* noch *Haarlem* noch *Amsteldam* gelijk, en daarom stem ik voor de groene kleur: deeze verw is vrolijk, versterkt het gezicht, de Natuur zelve verkoos deeze kleur, om daar mede haar geheele rijk te kleeden: volgen wij de Natuur, dan zullen wij ongelukken voorkomen, en de Heer bij ons blijven, zonder gevaar voor zijn leven: en wat is meer geschikt dan dat een brug die uitziet op schoone landerijen, velden en bosschen, de zelfde verw vertoont? zo dit echter niet voldoende zij, zou ik kunnen in bedenking geeven, of het menigvuldig sluiken niet begunstigd wordt, door oppassers, verklikkers en soldaaten, wijl die in den heeten zomer zon niet verblind worden, door dat onafgebroken kijken, naar alles wat ingevoerd wordt? en welke groote gevolgen den sluikhandel en het invoeren van gestorven beesten, door het gemeen gegeten zijnde, hebben kan, zullen onze finantiën en hospitaalen wel voor mij bewijzen: om kort te

gaan, liefje! ik had bijna onze ophaalbrug naar mijn' zien schilderen, toen de Vader van den student verzocht gehoord te worden: hij zeide met een diependenkend gelaat en een weinig toegekneepene oogen: 'Ik heb niets tegen groen als groen, maar ik acht mij in gemoede verplicht te zijn, aantemerken, dat alle nieuwigheden schoon in geene, of in geene schijnbaare betrekking staande met den Godsdienst, van onheugelijke tijden een grooten invloed hadden, op de zuiverheid der leerstukken; dat men van langzaamer hand voordging van de eene nieuwigheid, tot de andere, van eene deftige rechtzinnige paruk, was afgeweken voor eene korte, of wel tot het eigen, in één' slag gekruld hair: wat scheen evenwel, onverschilliger, dan het fatsoen van een paruk, vóór zij het veldteken der rechtzinnigheid en secterij was? hier op volgde ook het veranderen der nieuwe Psalmen; en ik geloof met veele getrouwen in ons vaderland, dat sedert men in de Arminiaansche en Sociniaansche, ja zelfs in de Menonite kerken dezelfde Psalmen zong, als in de waare kerk, er nog duistere tijden voor ons aanstaande zijn! hier door werd onze Rector, daar tegenwoordig, wat kregel, wij hij een groot lofbazuiner der vernieuwde Psalmen is, en zelfs een grieksch vaars opstelde ter eere van 's Lands hooge Overheid.

Ik die mij niet veel kan bemoejen met het kerkbestuur sloeg voor om den Secretaris te gelasten, deeze noot in het stads boek te schrijven: dat het

groen verwen van onze stads ophaalbrug, nu, noch ten eeuwigen dage in gevolgen zoude getrokken kunnen worden, als de kerk daar op eenige betrekking had; dat men beloofde nooit in de kerk, zo wel wat de besturing als het leerstukkige betref, eenige de aller geringste verandering te maaken; dat men zelfs een besluit moest arresteeren, om, indien de gottische sieraaden vervielen, die ten koste van wat het wilde te doen herstellen; en dat alle kerkenladders en andere werktuigen, het kneukelhuis niet uitgezonderd, altoos zwart zouden geschilderd blijven, wat men daar ook tegen zoude kunnen inbrengen: dit haalde de schaal over: een onzer Predikanten, die ik een kort bezoek gaf, en reeds gehoord had wat er beslooten was, vereerde mij met den naam van Voedsterheer der kerk, er bijvoegende dat uwe Vorstinne eens eene haarer zoogvrouwen worden mag: die wensch, liefje, hoop ik dat nog eens vervuld zal worden.

Over het aanbesteden of niet aanbesteden, over het gebruiken van een of twee baazen, het geschil of al het groen van dezelfde hoogte zijn zoude dan of men de randen wat ligter zoude maaken, enz., dit hield ons nog eene geheele vergadering ijverig bezig.

Ik heb u zo nauwkeurig geschreven, liefje! om u een schets te geeven van mijn' arbeid, en of het wel te verwonderen is, dat ik zo weinig tijd heb om bij u te zijn: een braaf man moet het amt dat hij heeft aangenomen in allen deele vervullen, of

hij verdient niet onder het getal der eerlijke liefhebbers des vaderlands geteld te worden: tusschen ons, den geheelen last der Regeering rust op mijne schouders; alles komt bij mij; Burgemeester LENTING moet alle klaagers recht bezorgen en alle vraagers te worde staan.

Ik heb ook al met onze kruidenier gesproken, hem, weet gij, ligt veel aan ons gelegen, om het eerste oopenvallend amt an uw' broeder te geeven: dit zoude hij gaarn doen, zeide hij, maar hij had het in voorraad beloofd aan den koetzier van den Baron R... aan wien hij een zijner nichten dacht uittetrouwen: dit speet mij zeer, doch hij gaf mij te verstaan, dat uw Broeder een voordeeliger, immers aanzienlijker bediening hebben moest: ontrust u echter daar niet over, ik zal hem wel bezorgen en misschien ook wel binnen *Amsteldam*: zeker matador aldaar heeft gelegenheid gehad om voordeel te doen met eene groote somme gelds die ik hem uitleende, en zou gaarne die nog wat behouden: een kosters, of doodgraavers amt kan hem niet ontgaan; en als hij eens geplaatst is zullen wij verder zien wat er bij te krijgen valt: indien ik u daar geen bezoek geef, denk dat het tijdgebrek is: ik hoop dat gij beter zijt dan voor eenige weeken!

Hier meende ik mijn' brief te te sluiten, doch zo even is mij iet ontmoet met onzen bakker: hij zeide mij veele insolentiën, en dat vermids ik het brood een duit op het pond heb laten afslaan:

honderd guldens boete, zal hem wel wat handelbaarder maaken en zijn Overheid leeren eerbiedigen: Burgemeester T... verzettede zig daar tegen, maar men zegt dat die hem in geen jaar betaald heeft: en daar hebt gij den sleutel van deeze weigering.

Dewijl ik tog niet met u praaten kan bij gebrek van tijd, schrijf ik aan u: overweeg eens bedaard, het volgende; het plan is nog, zo als gij zien zult, niet in orde, maar hoe nuttig zoude het zijn voor de schamele gemeente! en wat onstervelijke roem voor mij! ik moet een weinig omstandig zijn, liefje, heb des geduld.

Gij weet wel dat er nergens slechter thee gedronken wordt dan bij onze gemeene luidjens; gij weet hoe afkeerig die menschen welke geene ondersteunde armen zijn, van medicijnen in den stads apotheek te haalen, maar gij zoudt niet gelooven, hoe veel saffraan er door zulke menschen verorberd wordt; 't zij om de thee eenigen smaak bij te zetten, het zij om kleine ongesteldheden te verdrijven; men haalt voor twee, uiterlijk voor vier duiten, en dit in de teepot gedaan zijnde, geeft eenigen geur en kleur aan de bladen: maar bedenk nu, liefje! dat, als men voor een halven stuiver zulke saffraan koopt men voor drie en een halve duit, bladen van goudbloemen krijgt; die, indien zij niet schaaden ook zeker niet baaten, terwijl de winkelier een' diefstal pleegt: om nu deeze dieverij te beletten, heb ik dit plan gemaakt: dat alle vierendeels jaars door zes daar toe aan-

gestelde eerlijke kundige lieden, onderzoek zou de gedaan worden, in alle tuinen, hoven, en binnenplaatsjens om te zien of men daar ook goudbloemen teelde, alle die men vond eigenhandig uitteroejen, en dat de eigenaar voor iedere bloem een stuiver boete zoude betaalen, een deel voor de stads school, een deel voor den klapperman, en een deel voor de in commissie gestelde Heeren: men moet op zwaare straffe het invoeren van deeze bloemen verbieden: men behoort daarom lieden aantestellen om het sluiken van goudbloemen te beletten: komt er een vreemdeling in de stad met zulk een bloem of bloemen versierd, die zal aangehouden worden; zijne bloem of bloemen worden afgenomen; en bewaard tot dat hij uit de stad vertrekt; of indien hij te lang mogt vertoeven, en dus in dien tijd de bloemen verwelken, dan zullen gedachte bloemen, in het bijzijn van twee beëdigde getuigen, verbrand worden; en dit alles om dieverij en bedrog krachtdadig te keer te gaan; de schamele gemeente recht en gerechtigheid te doen wedervaaren, en de Regeering deezer stad eere aantedoan.

Ei lieve laat uw gedachten eens gaan over den inhoud deezes briefs! hij is gewigtig dunkt mij: en ik schaame mij geenzins om met een vrouw van uw verstand en belezenheid te raadpleegen in alle zulke zaaken die mij duister voorkomen.

Indien uwe gezondheid u zulks toelaat schrijf mij dan uw gevoelens, als ook, of ik den rang waarin

ik verheven ben waardiglijk bekleede? veelmaalen groet ik u, liefje! ook uwen Broeder; mijn' vriend, ook de waardige familie bijwie gij u bevindt, en bemin mij zo als gij bemind word van

Uwen nederigen dienaar en man

JACOB LENTING.

Tagtigste brief.

De Heer JACOB VAN VEEN, aan Juffrouw ELIZABETH STAMHORST.

MEJUFFROUW!

Met hoe veel vermaaks heb ik uwe commissie volvoerd! en hoe vind ik mij vereerd door dezelve! wat zoude ik wel hebben willen geeven om dien brief zelf te mogen leezen! ik voor mij geloof dat er niets intressanter zijn kan, zelfs voor een jong koopman, dan de briefwisseling tusschen jonge Juffrouwen die zo veel geest, oordeel en kundigheden bezitten als Mejuffrouwen STAMHORST en VAN VEEN; zulke meisjes zijn zeker in staat om uit een prijscourant eene satire te haalen en een

geheel boekdeel te schrijven over het adres op een' brief, waar bij de lezer geen eene lastige aandoening zal kunnen ondervinden dan dat het boek niet groot genoeg is: mijne Zuster heeft mijne nieuwsgierigheid gepijnigd door dien, ook in mijn bijzijn, zo dikwijls stil te herleezen: zij had zelfs vergeten mij schoon linnen te geven, en toen ik het vroeg zeide zij, wat knorrig: 'Men kan ook geen oogenblik aan iet blijven, met dat gemaal; 't is altijd wat:' dit viel mij te vreemder om dat er geene puntiger huishoudster, ja geen grooter moedertjen beschikal is of zijn kan dan mijne Zuster: ik ben met een bepoejerden rok, die anders kaal geveegd en geknipt wordt, al tweemaal naar de beurs geweest, zonder dat MIETJE er naar gezien heeft: doch dit alles getroost ik mij om dat ik de gelegenheid heb haaren brief met eenige regels van mij zelven te begeleiden, die ten oogmerke hebben uwe voorspraak bij mijne beminde nogmaals te verzoeken: helaas! Mejuffrouw! wat helpt het mij, dat ik mijne liefde aan haar met alle zedigheit, eerbied, ernst en drift heb te kennen gegeven? zij ziet mij naauwlijks, en ik zie niets dan haar: ik heb een' medevrijer die mij veele ongeruste oogenblikken veroorzaakt: zonder uwe sexe te verongelijken meen ik te kunnen zeggen dat hij maar al te bekwaam is om te behangen, door zulke hoedanigheden die meer blijken van vernuft en beschaafdheid, dan van achtingwaardige eigenschappen zijn: ik doe hem recht, het is geen babbelaar die het gesprek niet weet

belangrijk te maaken dan door het geduurig en herhaald vertellen van kleine historietjens waar door men aandacht wekt en doet lagchen; neen, hij is een bekwaam jongeling, heeft veel gelezen, en zou eens een uitmuntend man hebben kunnen worden: ik neem ook geenzins de vrijheid om hem te beschuldigen: ik zeg alleen dat ik hem als mededinger vrees, om dat ik zie hoe zeer hij bij Mevrouw en Juffrouw WILDSCHUT in de gunst is; als wij zamen zijn weet hij mij altoos, doch niet bescheiden, te overbluffen, en in weinig minuten is hij meester van het gesprek: ik zie zelf wel dat ik van dien kant met hem niet tot mijn voordeel kan vergeleken worden; doch zo het huislijk geluk vaster grondslagen eischt, dan geloof ik nederig dat ik den voorrang verdien.

Daar ik mij nu noch door brieven noch door woorden aandacht kan verwerven, is mijn verzoek dat gij aan uwe lieve nicht eens gelieft te schrijven; gij kunt mij die gunst niet weigeren: geloof Mejuffrouw, dat de Heer VAN ARKEL, geen het minste recht heest om een lid uwer achttingwaardige familie te zijn; en dat, indien hij bij u als hier bij veelen bekend ware, gij mij niet van onbillijkheid of afgunst zoudet beschuldigen.

Ik weet niet Mejuffrouw of gij de liefde kent, zo niet, dan zult gij dit verzoek misschien wat bijzonder en eenige uitdrukkingen wat al te sterk vinden, maar indien gij weet wat het zegt, te beminnen zo als ik uwe lieve Nicht bemin, en zo

gij in aanmerking neemt in welk eene naare onzekerheid ik ben, dan zult gij mij uwe hulp niet weigeren: ik kan u niet zeggen hoe veel ik verwacht van een' brief door u ten mijnen voordeele geschreven: zeg haar hoe ik haar bemin; zeg haar dat ik alles tot haar geluk zal toebrengen wat een eerlijk maar tot mijmerens toe beminnend man toebrengen kan; zeg haar dat zij mij ongelukkig zal maaken indien zij mij verwerpt.... maar wat doe ik? ik geef u voorschriften! vergeef het mij! het is in den ijver mijner genegenheid enz. enz.^(*).

(*) Wij vonden zo veel wartaal in deezen brief, dat het ons onmogelijk was dien geheel en al nateschrijven: de Heer VAN VEEN schijnt wel te bevestigen, dat de liefde in een bedaard karakter en statig verstand, zulke groote vervoeringen of ten minste veranderingen kan voortbrengen, dat het geheel en al voor 't oppervlakkige onkenbaar wordt: maar wij hebben het antwoord op dien brief in zijn geheel bewaard: ons vleierende dat het antwoord op zo eenen brief, geschreven door eene BETJE STAMHORST, veel aangenaamer zijn moet aan den Lezer, dan de brief zelf die zij beantwoordt: indien de Lezer zig des dit gelieve te herinneren zal hij den brief aan Juffrouw STAMHORST genoeg verstaan, ofschoon wij hem het lezen van verliefde wartaal uitwinnen!

Een- en- tagtigste brief.***Mevrouw CHRISTINA LENTING, aan haaren Broeder.*****LIEVE HEIN!**

Dewijl ik, welstaanshalve, niet uitga; want men moet den raad eens zo kundigen, ervaren Doctors volgen, als gij mij met alle veiligheid kondet aanraaden; en dewijl ik door deeze twee over-vriendlijke schepzels, nooit alleen gelaaten word dan des nachts; zo is het voor mij onmogelijk u, zo lang achter een te spreken, als noodig is; daarom zal ik een groot gedeelte van den nacht besteden aan deezen brief, want ik heb veel met u te praaten: eerst een paar woorden over mij zelve: ik moet u ongelooflijk sterk beminnen, en onvermoeid voor uw belang waaken om hier nog een uur te kunnen blijven: welk een leven is dit voor mij! en zo vervolgd, ja bijnaar verstikt door liefkoozingen, en zo vermoeid door het altoos voordrammelend, en nooit iet dan zotheid behelzend gesnap, der moeder, en de kinderachtigste uitdrukkingen der dochter! dat is het niet al; maar dit alles te moeten aanhooren, beantwoorden, goedkeuren, prijzen, daarmede volmaakt schijnen overéén te stemmen, dat is ijsselijk voor mij: geen een boek te

durven inzien uit vrees dat ik dan bij haar beiden minder invloed zal hebben! niet een maal *l' ombre* te kunnen speelen; geen eene aartigheid te durven zeggen over zeden of religie; hier niemand te zien dan kooplieden, die niets kennen dan geld, en over niets praat dan over geld; dan vreemdelingen die eenig en alleen om hunne negotie reizen; ongelikte beeren, hakkelende moffen, *Deenen, Nooren, en Franschen*, die zo stemmig kijken als *Engelschen*, en die zelfs aan tafel zamenschoolen! Hemel! kan de drift om geld te winnen de Natuur en alle haare neigingen zo ten gronde toe uitroejen! dan moet ik toestaan dat kunstdriften sterker zijn dan de inspraaken der Natuur: maar dewijl dit niet in mijn plan van geluk valt, moet het mij eenen onverwinnelijken afkeer geeven tegen alles wat koopman is of genaamd worden kan: hoe veele hupsche jongens maakt de commercie geheel en al onbruikbaar voor de wereld? hij en de geleerdheid schijnen in strijd te zijn wie ons de grootste nadelen zal toebrengen - dus verre over het gezelschap alhier; doch het geen dit alles oneindig overtreft is de wijs waarop de man van dit huis zelf mij behandelt: welk eene allerhoonendste ijskoude onverschillige beleefdheid! hoe toont mij iedere trek in zijn strak gelaat, ieder woord het welk hem ontglipt, dat ik hem nooit groeter genoeg zoude kunnen doen dan terstond en voor altoos te verkassen: dit beledigt mij zo zeer, dat indien ik de hoop niet hadde om hem met den

hoogsten woeker dit alles betaald te zetten, ik konde het niet dulden; mijn koelbloedig voorneemen zou bezwijken, en ik keerde nog deezen zelfden dag naar mijn huis.

Evenwel, als ik bedenk dat ik hem dan zoude vergenoegen, en zo uw oogmerk doen mislukken, stel ik mij boven dit alles, en wacht mijne belooning in zijne woede: gij had mij de moeder en de dochter ook tamelijk wèl afgebeeld, doch mij een geheel ander denkbeeld van WILDSCHUT gegeven; trouwens gij kendet hem niet genoeg om hem wèl te schilderen.

Als ik hem recht doen zal, moet ik zeggen dat hij wel door den koophandel bezeten is; doch hu en dan blijken geeft van meer oordeel en wereldkennis dan men van zo eenen beurganger, buiten zijn comptoir, konde verwachten: zijne zwakke zijde is zeker zwakheid voor zijne vrouw; maar indien Mevrouw STAMHORST hem van deezen kant versterkt en zijn verstompt verstand terdeeg scherpt, kan hij u nog wel eens meer moejelijkheid maaken dan gij u misschien verbeeldt: wat u betreft, o! u kan hij in 't geheel niet uitstaan: hoe is 't mogelijk HEIN dat hij u zo wèl kent? maar daar gij de moeder op uwe zijde hebt; de dochter bijna geknipt is, en ik het bestuur van alles op mij neem, moest de drommel zelf er zig mede komen bemoejen indien wij niet in ons oogmerk slaagden: die Juffrouw HOFMAN dient ons ook niet: mijn Hemel! ik had mij een winkeliers-

dochter verbeeld, die, wat meer wetende dan haar buurvrijstertjens, daar geweldig mooi mede zoude zijn; een meisjes zo dartel, zo levend, zo luchtig dat men het door een paar beleefde woorden, en vleierijen zeer ligt had kunnen beweegen, om haare vriendin te beduiden, dat gij de man waart die zij kiezen moest: maar neen: waarlijk wèl opgevoed; in den goeden toon; weinig praatend, en in 't geheel niet los; wat kunt gij toch van zo eene Juffrouw hoopen? hebt gij niet gemerkt hoe WILDSCHUT haar deezen avond met de uiterste beleefdheid behandelde? nu, nu, 't is in de daad een schoon schepzel; maar dat zijn hunne zaaken: mijne morale is zo inschikkelijk voor anderen als voor mij zelve: dit wil ik alleen zeggen, dat zij, vrees ik, meer ziet dan ons aangenaam zijn kan: zij zag, dacht mij, KEETJE eenige keeren aan met een gelaat waarop medelijden en kleinachting te leezen waren, als die om zo te zeggen niet ademde dan voor mij haare *chere amie*: van dit alles merkt het domme wijf zo weinig als van de verandering van het weêr.

Hier uit zult gij kunnen opmaaken dat gij zelf beter voor den dag moet komen, en ten minsten nu en dan haar iet streelends zeggen: voorzichtigheid is goed, doch stoutheid doet dikwijls in twee minuten meer af dan zij in een geheel jaar.

Ten vervolge.

Nu zal ik wel den geheelen nacht moeten schrijven indien ik u alles zal zeggen wat gij volstrekt weeten moet: nooit had ik meer grond, om te hoopen dan nu: ha! ha! Mijnheer WILDSCHUT! gij wilt dan uw gezach toonen, gij wilt dwingen? gezegend zij deeze uwe krankzinnigheid! daar van wacht ik meer dan van loosheid, vleierij, hartstocht, stoute onderneemende drift, kort gezegd, van alles wat men in zo een geval noodig oordeelt: gij zult boete doen man! mijne eigenliefde is gehoond, gij zult boete doen.

Maar ik praat zo wild en zo woest daarheen dat gij niet zult beseffen wat ik bedoel: goed, ik zal bedaarder zijn, om uwen wil: weet dan dat KEETJE den geheelen voorigen dag zeer treurig was, en haare moeder geheel uit haar luchtig humeur; dat zij haare minzaamheden omtrent mij vergrootte, ja als 't ware eenige vergoeding deed voor iet het welk men omtrent mij misdaan had: ik giste wel iet, doch 't was maar gissen: de dag viel mij zo lang dat ik in mijn kamer ging zitten schrijven, aan den Edel-Achtbaaren die mij een' brief zond, zo als hij geloof ik vast alléén maar in de zeven vereenigde Provinciën, en geassocieerde landschappen, en in alle de onderhoorige coloniën schrijven kan: ik hoop dat mijn antwoord deezen brief geen oneer zal aandoen.

De NERO was den geheelen dag onzichtbaar voor

mij; en dewijl gij met een' vriend uit de stad waart zag ik u even weinig: het was noodig dat ik KEETJE eens alleen sprak, maar dat was onmogelijk dan in mijne slaapkamer, en hoe durfde ik een nachtvisite voorstellen aan zo eene slaapster? evenwel ik deed het: 'Lieve vriendin!' zeide ik haar, op een oogenblik dat moeder albeschik van een' smous door het schuifraam citroenen kocht, en ten bloede toe stond aftedingen: 'Lieve vriendin! ik zou zo gaarne wat meer alleen met u praten; niet dat ik u juist veel te zeggen heb, maar jonge lieden zijn gaarne, weet gij, wat vrij met elkander' - 'Ja, dat wilde ik ook wel, maar Mama houd zo krachtig veel van u dat zij altoos bij u blijft, en bijkans niet uitgaat; ik zal deezen avond mijn kamerdeur openlaaten en dan kunt gij zo gij wilt bij mij komen' - 'O wat zal de tijd mij lang vallen, tot den avond! ik zat vast komen, zo dra ik hoor dat vader en moeder in de rust zijn.'

Zij heeft haar woord gehouden: wel HEIN wat heb ik ontdekkingen gedaan! hoe vast mijn geheugen ook zij, zo ik niet ten eersten aan 't schrijven tijd zult gij er bij verliezen - zij kwam op haare zijden kousen en geheel in haar nachtgewaad aanzweeven: in 't voorbijgaan, nooit kan eene vrouw waarlijk schoon zijn, die dat niet oneindig meerder is, als zij, zo veel het klimaat haar toelaat, tot den staat der Natuur wederkeert: haar schoon blond hair was opgespeld en zonder de minste omhang-

zels der mode: zie jongen! gij zult een bekoorelijke vrouw hebben.

Ik ontving haar met die inneemende alles overmeesterende minzaamheid, die mij zo eigen schijnt, dat als ik mij daar van wil bedienen, zij mij altoos mijn doel zal doen beschieten: ik deed mijne kamer op slot: hier door waagde ik niets; ook niet, indien men tegen gewoonte haar in haar kamer bezocht had: ben ik niet ongesteld? en is zij mijne vriendin niet? beluisterd te worden was alles wat ik te vreezen had.

ZIJ. Ach Mevrouw wat heb ik verlangd om bij u te zijn!

IK. Niet meer dan ik, mijne lieve KEETJE! (Zij zuchtte.) Waarom zucht gij? ei lieve zeg het mij! ik ben immers uwe vriendin?

ZIJ. O daar ben ik zo van verzekerd dat het onnodig is mij zulks te zeggen. (Arme sloof!)

IK. Geen vriendschap zonder vertrouwen of deelneeming: ik ben ook niet zo gelukkig, als gij misschien wel denkt: maar ik wil u niet bedroeven: (dit zeide ik om haare nieuwsgierigheid - ledige, luie meisjes zijn altoos nieuwsgierig - op te wekken.)

ZIJ. Ach Mevrouw LENTING! dat doet mij zeer; en mag ik de oorzaak niet weeten?

IK. Op ééne voorwaarde? en die is dat gij mij uw hart ook openbaart; anders moet ik zwijgen.

ZIJ. Dat beloof ik u.

IK. Om haar uittelokken begon ik des eerst,

en versierde daar op een Roman die zeker veel te uitgewerkt was voor zulk een slecht hoofdjen: ik was, zeide ik, tegen mijn' zin getrouwd met een' man die men mij had opgedrongen: 'Ach,' voegde ik daar bij, 'hadde ik toch mijn Broeders raad gevolgd! hoe dikwijls zeide hij dat een huwelijk 't welk niet uit onze eige verkiezing ontstaat altoos rampzalige gevolgen hebben moet, en dat, zo dra men gedwongen wordt, er geen geluk meer te wachten is; doch ik liet mij dwingen en nu ben ik zo wel eene schatrijke als zeer ongelukkige vrouw: en te meer wijl hij die mij beminde dit zo heeft ter harte genomen dat hij naar de West-indiën gegaan, en op zijne reis gestorven is.'

Dat heet ik eerst borduuren HEINTJE.

ZIJ. (*Bijna weenenden.*) Ja dat heb ik altoos ook gedacht; maar... (*Zij zweeg.*)

IK. Maar! wat maar? ô gij vertrouwt mij niet zie ik, dit smart mij meer dan ik zeggen kan: wat maar? kunt gij mij dit niet zeggen? aan uwe vriendin die u alles toebetrouwt en die u zo teder lief heeft? (*dit was te sterk voor haar zag ik.*)

ZIJ. Maar ik zal ongelukkig moeten zijn.

IK. Gij? mijn Hemel! gij ongelukkig? o zo lang ik dat beletten kan, zult gij niet ongelukkig zijn; doch zeg mij bid ik u waarom!

ZIJ. Om de zelfde reden, dat gij het zijt mijne lieve Mevrouw.

IK. Bemint gij dan iemand die men u niet wil toestaan te beminnen? (*Ik was geheel aandacht.*)

ZIJ. Dat kan ik juist wel niet zeggen: (zij zag voor zig en verstrikte een lint dat niet los was:) maar als men gedwongen zal worden om iemand te neemen die men niet hebben wil, en als men niet gewoon is gedwongen te worden....

IK. Nu weet ik nog niets bepaalds: ei lieve! zeg mij eens wat omstandiger wat ik wensch te weeten.

Hierop verhaalde zij mij, dat haar vader, des avonds te vooren, zo als zij naar haare kamer zoude gaan, daar met haare moeder was ingekomen; dat hij gezegd had tegen beiden: ik heb een' brief gekreegen van den Heere VAN VEEN, die mij verzocht heeft om KEETJE ten huwelijk te hebben: hier over heb ik zo aanstonds met uw Mama gesproken, doch ik heb nog veel meer te zeggen, dan dit: zijne vrouw schijnt het was niet vergenoegd, om dat men ook haar dit niet had voorgesteld; (en KEETJE vond dit insgelijks, zo zeide zij mij:) haar vader ging zonder daar lang bij stiltestaan voord, en zeide alleen dat hij niet zag wat daar aan misdaan was, dewijl hij tog hier over geen besluit neemen zou, voor dat hij haar en KEETJE daarover gesproken had: dit had eenigen huistwist veroorzaakt: doch toen hij zeide dat hij met zijne Zuster STAMHORST; (die Zuster STAMHORST, HEIN! was een schriklijke vrouw voor ons, zo ik er niet in voorzien had;) daar over geraadpleegd had, verloor de goede vrouw al haar geduld, en het gesprek steeg tot zulk een hoogte

dat men het voor de kamerdeur wel had kunnen hooren: ‘Met uw Zuster!’ zeide zij, ‘dat vind ik al heel vreemd: wat heeft uw Zuster met onze KEETJE te doen? ben ik niet in staat om haar te onderrichten? zeker ik had nooit gedacht dat gij mij dit affront zoudet aandoen! dat heb ik waarlijk niet verdiend voor al mijn zorg die ik aan het meisje in eigen persoon getoond heb:’ zij wilde weggaan, er bijvoegende; ‘Ik merk wel dat men mij behandelt niet als een vrouw en moeder, maar als een zottin, en uw Zuster deed iet 't welk haar niet betaamt:’ hij hield haar tegen, en betuigde dat zijn oogmerk goed was; dat zij zelve wel wist hoe hij altoos met zijne Zuster raadpleegde; dat zijne Zuster haare vriendin was, en dat een Tante zeker wel iet te maaken had met haare nicht: zij bleef dan nog en hij ging voort: ‘Mijn lieve vrouw! niets is zo lastig voor mij dan tegenspreken en harrewarren, dan met u overhoop te liggen; gij weet dat ik u lief heb, en ik weet dat ik daar reden toe heb; doch de zaak waarover ik u wilde spreken, is van zo veel belang dat ik verzoek wees een weinigje bedaard en oplettend!’

‘De voorstelling van den Heere VAN VEEN, is mij zo aangenaam, als KEETJES geluk mij dierbaar is: wat zegt gij KEETJE van den Heere VAN VEEN?’ KEETJE zeide alleen dat zij, indien zij spreken moest, geen' zin had in hem; hoewel zij niets tegen hem had: ‘En waarom niet?’ vroeg

hij: 'En waarom niet!' zeide Mevrouw, 'om dat zij geen' zin in hem heeft, dat is genoeg: indien gij immers geen' zin in mij gehad hadt gij zoudt alleen gezegd hebben het geen KEETJE nu zegt en gij had eene andere vrouw gezocht' - hij wilde iet zeggen, doch zij was hem te gaauw: 'En zijt gij zelf niet met mij getrouwd in weêrwil van uwe Zuster? en hebt gij niet altoos reden gehad om wèl te vreden te zijn dat gij uw eigen hoofd volgdet?' hij verloor zijn geduld: 'Als men zo wil redeneeren dan kan men niet vorderen: het geval is veel te onderscheiden:' zij antwoordde: 'Het geval is het zelfde: gij wildet niet trouwen met iemand die gij niet lief had, en gij trouwdet mij om dat gij mij bemindet' - 'Ik zie', vervolgde hij, 'dat wij elkander niet verstaan, en zeg daarom alleen dat KEETJE den Heer VAN VEEN moetontvangen als een man, dien ik wensch dat eens mijn schoonzoon worde:' KEETJE, door haare moeder bijgestaan, verklaarde dat zij hem als zodanig niet konde ontvangen: toen, zeide zij tegen mij, volgde er iet, 't welk ik u niet kan verhaalen Mevrouw LENTING.

IK. En waarom niet, mijn lief?

ZIJ. Om dat het u bedroeven zoude; en om dat mijne ouders ten hoogsten verstoord waren tegen elkander: dit doet mij zo aan, dat ik het u niet zeggen kan: mijn vader is als omgekeerd: Mama zegt dat zelve; doch het is zo; nooit bemoeide hij zig met ons, en nu had hij wel willen hebben dat Mama niets deed zonder hem, geloof ik, verlof te vraagen.

IK. Ik versta u niet, (zeide ik, doch ik verstond haar maar al te wèl, maar wilde haare bekentenis hebben.)

ZIJ. (*Mij niet durvende aanzien.*) Om dat Mama u verzocht heeft, zonder dit te zeggen.

IK. Is dat de reden? wel mijn lief! die is wel terstond wegteneemen: morgen hoop ik wèl genoeg te zijn om te kunnen vertrekken: (zij viel mij met beide haare armen om den hals.)

ZIJ. Ach Mevrouw LENTING! zo gij dit doet zult gij mij het grootste verdriet aandoen, en aan Mama ook.

IK. (*Zeer staatig.*) Ja maar ik zou niet ten last kunnen zijn om de geheele wereld niet; en zo Mijnheer WILDSCHUT geen behagen in mij heeft, dat kan ik niet kwalijk neemen; de smaak is vrij: ik weet, (van toon veranderende,) dat gij mij bemint en dat Mevrouw WILDSCHUT....

ZIJ. (*Mij in de rede vallende.*) Ach Mevrouw! gij zoudt niet gelooven hoe mijne Moeder u verdedigd heeft! (verdedigd HEINTJE, let daar wèl op:) maar ik bid u blijf hier, ik kan niet meer van u scheiden: (lieve ziel!)

Toen had men over u gesproken en wel op eene wijze, die mij overtuigt dat deeze beursganger andere correspondentie heeft dan voor het comptoir: Mevrouw en KEETJE schijnen uwe partij genomen te hebben, en wel zo sterk dat zij mij niet alles wilde zeegen.

IK. Weet gij ook of Mevrouw STAMHORST

een' brief gezonden heeft, ten antwoorde op dien van uw' vader?

ZIJ. Ja, dat heeft zij.

IK. Hebt gij dien gelezen?

ZIJ. Neen, en ook mijne moeder niet: vader zeide dat als zij meer verstand wilde gebruiken hij haar dan den brief zelf zoude te leezen geeven.

IK. (*Glimplachende.*) O nu begrijp ik alles!

ZIJ. Ik begrijp u niet!

IK. Dat geloof ik wel, mijne lieve vriendin! gij zijt zo oprecht en zo eenvoudig als ik ben, maar de ondervinding heeft mij menige opmerking doen maaken: uwe Tante....

ZIJ. O! mijne Tante is zo een verstandige vrouw! en zij had mij altoos heel lief, en ik haar ook; maar ik had geen' zin in Buiten te zijn, en daarom ging ik er nooit.

IK. Dit alles betwist ik zo weinig, dat ik zelve Mevrouw STAMHORST voor een wonderbaar sneedige vrouw houde.

ZIJ. Hoe kan haar brief u dan doen zeggen: 'Nu begrijp ik alles?' mijne Tante heeft geen belang daarbij wien ik zal trouwen of niet.

IK. Zo gelooft gij ten minsten: maar daar kunnen jonge Juffrouwen zijn voor wie dat zo onverschillig niet is.

ZIJ. Ik versta u waarlijk niet! (*Zij brandde van nieuwsgierigheid.*)

IK. Gij weet wel; want ik moet u alles zeggen lieve KEETJE! dat mijn Broêr voor eenigen tijd bij mij gelogeed heeft?

ZIJ. Heel wel, en toen was het hier in huis zo stil en zo eenzelvig dat Mama zelve zei dat zij wenschte dat hij al weêrom was.

IK. Mevrouw heeft veel goedheid, doch hij is overal bemind; zo als gij weet.

ZIJ. Maar die jonge Juffrouwen nu? (haar hoofd vooruit steekende om als 't ware dies te eerder te weeten wat ik zeggen zoude.)

IK. Kent gij uwe Nicht, Juffrouw BETJE?

ZIJ. Ja, en neen; maar wij houden veel van elkander.

IK. Ei, zo! zij houdt veel van u, zegt gij?

ZIJ. Maar Mevrouw LENTING, waarom vraagt gij mij dit zo ernstig?

IK. Om dat ik zo veel belang in u stel, en om dat ik altoos vermaak heb om zulke lieden te ontmaskeren die onder den schijn van vriendschap en deelneeming, niet dan hun eigen voordeel, vermaak of roem bedoelen.

ZIJ. Ik versta u nog al niet!

IK. Wel als ik dan rond uit moet spreken, uw nicht BETJE, is zo onverschillig niet voor mijn armen Broeder dan gij zijt.

ZIJ. BETJE! wat, zegt gij? en zij is zo....

IK. Eene waarheid, en wel eene zeer natuurlijke waarheid; uwe nicht zegt men, heeft een goeden smaak, en zonder grootsch te zijn op mijn' Broêr, mag ik wel zeggen dat de gevoelens die zij voor hem heeft opgevat haare keuze geene oneer aandoen.

ZIJ. Dat had ik nooit gedacht, dat BETJE voor haar zelve zoude durven kiezen.

IK. Niets is evenwel natuurlijker.

ZIJ. En gelooft gij dat mijne Tante dit weet?

IK. Misschien weet zij het niet, en in dat geval kan BETJE in geene verdenking vallen bij haare moeder als zij die alles doet schrijven 't geen zij voor haar best oordeelt: gij weet, uwe Tante en haare dochter zijn groote vriendinnen?

ZIJ. Maar mijn lieve Mevrouw, hoe weet gij dit alles?

IK. Door twee wegen; door eigen opmerking, en door de bekentenis van iemand mij zeer na bestaande: zo dra ik zag dat deeze jonge Juffrouw op mijn' Broeder verslingerd geraakte, alle gelegenheden waarnam om hem te zien, met hem te wandelen, zo als wij Buiten meest allen veel wandelen, onderhield ik hem daar over, en zei, dat indien hij hier een amt kreeg en genegenheid had voor deeze jonge Juffrouw, ik zeer vergenoegd zijn zoude.

ZIJ. Ja, mijn nicht BETJE is niet lelijk, dat moet men bekennen, en zij weet magtig veel!

IK. Uw nicht BETJE ziet er wèl uit, doch is veel te wijs voor vrouwen zo als wij.

ZIJ. Wel wat antwoordde uw Broeder?

IK. Zijt gij daar nieuwsgierig na? (een weinig rood wordende.)

ZIJ. Wel mij dunkt ja.

IK. En moet ik u alles, alles zeggen? zult gij niet boos op hem worden?

ZIJ. Heden waarom?

IK. Dat zult gij hooren: dit huwelijk, zo als ik u zeide, kwam mij zo wèl voor, dat ik hem daarover meermaals sprak; doch hij antwoordde mij dat al ware Juffrouw STAMHORST zo schoon als een beeld en zo rijk als mijn man, hij haar niet zoude kunnen beminnen: kort gezegd, hij gaf mij met veel moeite en onder verzekering van geheimhouding te kennen, dat hij sedert hij eene zekere jonge Juffrouw te *Amsterdam* had leeren kennen hij om niemand dan haar denken koude.

ZIJ. (*Een weinig onthutst.*) En zeide hij u niet wie zij was?

IK. Ja.

ZIJ. Kent gij haar?

IK. Zeer wèl, zij is schoon; zij bezit alles wat beminnelijk is; en hij is zo op haar verliefd dat ik hem in mijn hart beklaag, indien hij nooit weder zal bemind worden: 't hielp niet wat ik zeide, of hoe veele aanzienlijke familien hem zoude willen aanneemen; maar sedert ik haar zag, kan ik alles bevatten: 't is een Engel: wilt gij haar portrait eens zien? (Ik haalde een zakspiegeltjen uit mijn brievenstasch.)

ZIJ. (*Vol nieuwsgierigheid en vrees,*) Hebt gij haar portrait?

IK. (*Het openende en voor haar houdende.*) Dit is het: oordeel nu over zijn' smaak.

Ik kan u onmogelijk de lieve verwarring en verwondering beschrijven waarin dit haar bragt,

zij verstomde geheel: eindelijk zeide zij zeer bedeesd.

‘Op mij!’

IK. Ja op u; en dat hij nooit u daar over durfde aanspreken kwam om dat waare liefde altoos beschroomd is de beminde te mishagen.

ZIJ. Wel mijn lieve vriendin! uw Broeder mishagt mij niet; integendeel, ik vind hem zeer aangenaam.

IK. Maar nu gij weet dat hij u bemint zoudt gij hem niet weder kunnen beminnen? of zoudt gij hem voor al zijn leven ongelukkig willen maaken?

ZIJ. Voor al zijn leven ongelukkig! dat is ijsselijk!

IK. Ja zo zal hij zijn, en misschien drijft nog eens de wanhoop hem tot een droevig uiterste. (Ik zuchtte.)

ZIJ. Ik weet niet recht wat ik zal zeggen: ik heb daar nog nooit heel bedaard over gedacht:... mijn vader heeft mij al voor eenigen tijd gezegd dat ik nooit staat moest maaken op een' knaap, (dit was zijn woord,) als uw Broeder.

IK. Mevrouw STAMHORST zal hem dit zeker hebben doen zeggen.

ZIJ. Dat weet ik niet; maar wel dat mijn vader uw Broeder niet met al acht, en zegt dat hij een slechte jongen is: maar nu moet ik u nog wat vertellen: de jonge Heer VAN VEEN heeft mij ten huwelijk verzocht, en die wil mijn vader dat ik neemen zal.

IK. Wie is die VAN VEEN? ken ik hem?

ZIJ. Hij at hier eergisteren, en zat naast mijn' vader.

IK. Die lange stijve hark, met dat statig bakkes? die zo weinig sprak en u zo bestendig aanzag?

ZIJ. Het laatste weet ik niet, maar ja, het is die lange jonge Heer, die zo deftig kijkt als een Dominé: hij is een heel braaf jongman.

IK. Wel dat is heel goed waarlijk, gij zult dan ten minsten een braaf man hebben, en wat wilt gij meer?

ZIJ. Wel ik heb geen' zin aan hem, dat heb ik ook aan mijn' vader gezegd, en daarover werd hij zeer boos op mij; maar Mama is op mijn' kant, en ik zal nooit mij laten dwingen om iemand te neemen tegen mijn' zin.

IK. En mijn arme broeder heeft dan niets te hoopen? en dat om dat Mijnheer WILDSCHUT vrijheden omtrent zijn karakter neemt die hij zeker alleen om uwent wil kan ja behoort te verdraagen?

Ik merkte wel dat deeze ontdekking haar zo aangenaam als onverwachts toescheen; en ik twijfel niet, of indien haar vader en moeder onéénig blijven; hij KEETJE dwingen wil om VAN VEEN te trouwen; en gij uw best doet om haar te knippen, het meisje voor ons is: morgen zal ik haar terdeeg waarneemen omtrent u, en zien hoe het verder aanteleggen: doch zo ik in uwe plaats ware, mij

dunkt binnen één maand was ik, in spijt van WILDSCHUT en zijne wijze familie, man en meester van zijne dochter: gij zijt immers niet zoo'n gek dat gij verliefd zijt? wel des te vrijer is uw oordeel, en te geruster kunt gij uw plan vervolgen: dit is echter wáár, dat indien gij in staat waart om te beminnen, dit meisje, had zij maar wat meer verstand, uwe liefde zoude moeten opwekken: doch u is een vrouw niets dan eene vrouw....

VAN VEEN is des uw openbaar aangekondigd medevrijer! ik ben beschaamd als ik denk dat men dien tegen u durft aanvoeren: zo een stemmig kijkend uilskuiken, die zeker nooit buiten zijn moeders kinderkamer geweest is, en even weinig moed als geest bezit: ik denk dat ik morgen de Mama eens onderhanden zal neemen, en zo dra als ik zeker ben dat KEETJE u bemint zal ik vertrekken zo men mij wil laten gaan: doch kan ik den twist tusschen deezen man en zijne vrouw gaande houden, door hier te blijven, dan zullen alle zijne onbeleefdheden mij niet kunnen bewegen om te wijken - Goede nacht! het slaat daar vier uren, en des mogt ik liever zeggen, goede morgen, wenscht u,

Uwe Zuster

CHRISJE.